

CSIA LAJOS

ÖSSZEKÖZÖTT MUNKAI.

1964.

Handwritten signature

T a r t a l o m :

1971	Miért vagyok beteg	1. Tétel 1. 1991
- -	Lélekelemzés	8.
- -	Szuggesztio, hypnosis, akarat- és képzeletgyógyítás	16. Tétel 1. 1991
	Boldogító "uj" a Szentírásban	27.
	Ünnepeljük-e október 31-ét?	30.
1971	Mit mondott Jézus a végidőről Márk szerint?	46.
- -	Ördögösség	49. 74.A. 1991
- -	A Gezerészus meggyógyítása	59.
	Világosság és ismeret	64.
	A hamis sáfár	67.
1971	Korlátozott volt-e az ember Jézus tudása vagy korlátlan?	71.
- -	Az ember Jézus tudása és a monophista vád	74.
	Én vagyok Gábrriel	77.
	A szirofeniciai asszony leányának meggyógyítása	81.
	Miben különböznek a bibliai lélektan és a lélektanoktól?	84.
	Jézus eljövételének ígérete	96.
	Szellem, lélek, test	100.
	Erő és hatalom	103.
	Jézus Krisztus bizonyágtétele	105.
	A szív	110.

M I É R T V A G Y O K B E T E G .

Felvethetjük a kérdést orvosoknak, felvethetjük vallásos embereknek és lelkészeknek, felvethetjük az erkölcs hivatott és hivatlan óreinek és igen különböző válaszokat fogunk kapni. Még a betegség mibenléte felől is igen eltérők lesznek a vélemények; sokan csak testi betegségekre gondolnak; némelyek fontosabbnak tartják a lélek betegségeit, hogy a szellem megbetegedéseiről ne szólnak, melyekről alig lehet valamit hallani. A válaszok különbözőségének oka nemcsak az, hogy a legtöbb ember bizonyos állással állapíthatja meg a betegség okát s a betegség létét órvil használja növekedésére bizonyításra; hanem főleg az, hogy a betegségnek okait csak az anyagi világban keresik; mások meg a szellemi világot is feltételeznek és még a testi betegségek okait is nagyobbra tartják ott keresik. A kérdést úgy is feltehetjük, hogy mi okozza a betegséget; de így is: ki okozza a betegséget? Mi a kérdésre a választ a Bibliában fogjuk keresni és először a felelettel csak az lesz, hogy a Biblia világosságát az élet egyik legfontosabb kérdésére rávetítsük. A Bibliában először a betegség mibenlétét, aztán annak okozóját fogjuk keresni.

A Biblia görög szövege három szót használ a betegség megnevezésére s e három szó: malakia, astheneia és nosos. Az első szó lágytságot, gyengeséget; a második erőtlenséget fejez ki, a harmadik pedig támadó jellegű rontást, pl. járványt.

A malakos szó lágyat jelent, pl. lágy ruhát /Mt. 11:8; Mk. 7:25/ vagy a bűnöknek keményen ellenállni nem tudó, nem akaró embert /Kor. I. 6:9-ből ahol a perzsával áll párhuzamban/. Maga a betegséget jelentő malakia mindig a nosos-szal együtt fordul elő /Mt. 4:23; 9:35; 10:1/, így: betegségek és mindennemű gyengeség. Úgy látszik, hogy a betegség főleg a gyöngéket, vagy lágyakat támadja meg. És ezt mind a testi, mind a lelki betegségről egyaránt el lehet mondani. Maga a gyengeség még nem betegség, de szinte huzza magához a támadó bajt.

Az asthenés /erőtlen/, asthenein /erőtlenkedik, beteg/ és astheneia /erőtlenység/ szavak már jóval gyakrabban fordulnak elő a Bibliában. Ez az Újtestamentumban a betegség leggyakoribb neve. Előfordul mint főnév, mint melléknév és mint ige; előfordul mint testi erőtlenség mint lelki erőtlenség és mint szellemi erőtlenség kifejezése. Emeltem, hogy az a testi betegség leggyakoribb neve az Újzövetségben. Leleki erőtlenséget jelöl Kor. I. 2:3-ban, ahol a félelemmel áll együtt; Róm. 4:19-ben, ahol a hit hiányát jelöli /v. 8. Kor. I. 12:22; Róm. 14:1; Kor. I. 8:9-12; Tess. I. 5:14/. Róm. 14:21-ben, Kor. I. 8:9-ben, ahol a megbotránkosással együtt találjuk; tulajdonképpen a botránkozás is a hitnek betegsége; Róm. 8:3-ben, ahol a hús következménye a betegség, mert a hús a szellem erejét elfojtja bennünk /v. 8. Mt. 26:41; Róm. 6:19; Gal. 4:13/, Szellemi erőtlenséget jelöl a szó ott, ahol az erőtelen lelkiismeretről szól /Kor. I. 8:12/. Ugyancsak szellemi erőtlenséget jelöl akkor, amikor az emberek kivül eső dolgok erőtelen voltát állapítja meg, de ennek az erőtlenségnek oka az emberben van; az ember szellemi erőtlensége miatt nem képesek bizonyos szellemi tényezők hatni, mint pl. a törvény, vagy a világ elemi dolgai /Gal. 4:9/; szól az Irás Isten erőtelenségéről, de inkább gúnyból, mert amit a világ Istenben erőtelennek lát, az győzi le a világot és a gonoszt /Kor. I. 1:25 v. 8. 27 v./ A testi erőtlenség nem okvetlenül csekély dolog, mert lehet halálos is /Fil. 2:37/.

A testi erőtelenség nyilván az életerő kifogyását jelenti, aminek különböző okai lehetnek; többek közt azok a támadó természetű betegségek, amelyeket a görög nosos szóval jelöl /Lk. 4:40/ sokféle betegség miatt erőtlenségekéről szól/.

A nosos szó a betegség igazi neve; e szó mindig testi betegséget jelöl; de a belőle képzett ige, nosein lelki megbetegedésről szól, a versengés betegségről /Tim. I. 6:4/. A főnév nosos Mt. 4:24-ben kinokkal fordul elő, nyilván mint ezek okai; Mk. 1:34-ben mint a rosszul lét oka a Lk. 4:40-ben mint az erőtelenség oka. A klasszikus görögben a nosos olyan betegséget, járványt jelent, amelyet valamely haragvó istenség küld az emberre; a klasszikus nyelvben gyakran jelent a szó lelki vagy szellemi betegséget. A haragvó istenséget az Újszövetségben a tisztátalan szellemek képviselik, kik többször szerepelnek, mint a különféle nosos-ok létrehozói /Mt. 4:24; Io:1; Mk. 1:34; Lk. 4:40 ssk; 7:21; 9:1; Act. 19:12/.

Még két szó fejezi ki a betegséget az Újszövetségben, az egyik rosszul-létet jelent /kakós echein/, ami szintén kapcsolatban áll a démoni hatással, mint Mt. 15:22 mutatja, ahol gonosz szellemi gyűtrésről van szó /kakós démonidzsetai/; továbbá Mt. 17:15, ahol a selénidzsetai szóval párhuzamosan fordul elő, mely szó ugyan holdkörösséget jelent, de az okkult hatások alatt levő betegségről használják, ki esetleg jövendő is. Mt. 4:24-ben selénidzsetos a daimonidzsetos-al áll együtt. A másik szó, amelyet kiegészítéssel megemlítek, az arrótos, mely gyengét, betegést jelent s az astheneia-el egyenértékű /Kor. I. 11:30-ban az astheneia-al áll együtt. Az arrótos szó nem mond mást, mint az astheneia és a kakós echein, csak a beteg állapotát fejezi ki, a betegség eredetét nem; ezért a további fejtegetéseinkben ezt a két szót elhanyagolhatjuk.

Ha már most a malakia, astheneia és nosos szavak jelentését vizsgáljuk, meg kell állapítanunk, hogy a Biblia a betegség eredetét egyrészt a testi vagy lelki szervezet gyenge, ellenállni nem tudó, tehát lágy alkatára viszi vissza; másrészt a sthenos-nak, a test és lélek erejének hiányára; harmadrészt kívülről jövő támadásra, megbetegítésre.

Az emberi természet gyengesége /malakia/ annak az átoknak a következménye, melyet Isten a paradicsomban kimondott s mely a növények kevés természetben éppen úgy nyilatkozik, mint az asszony fájdalmában a szüléskor. Ez a gyengeség a lelki természetre is kihat, mint az különösen a hus fogalmában jelentkezik s abban áll, hogy a lélek nem tud a test fölé emelkedni, hanem a testi kívánságok és meglátások leigázzák. Gyengék vagyunk, petyhüdték, lágyak a kívülről jövő testi és lelki fertőzéssel szemben ellenálló erőt nem tudunk kifejteni; ez az erő bennünk nem található. A malakia tehát a betegségre való hajlamosságot, a testi és lelki gyöngeséget fejezi ki. Betegségeink első fő oka az átok, melyet Ádám apánktól örököltünk s melynek következtében a betegségre való hajlamosságot születéstől fogva hordozzuk magunkkal. Az erőtelenség /astheneia/ más természetű baj; de betegségeinknek éppen olyan fontos oka. A sthenos, mint láttuk testi és lelki erőt jelent. Fogány felfogás szerint ez az erő az ember szervezetében tartozik; de a Biblia szerint a test és lélek ereje folyton fogy és folytonosan pótlásra szorul, mint akarmelyik indító gépnek az ereje. Isten nélkül gondolkodó tudósok azt vélik, hogy a felvett testi táplálék energiákat hoz az emberi szervezetbe s ezeknek a felszabaduló erőknél mun-

kája és eredménye az élet; nemcsak a testi élet, hanem az agyon keresztül a lélek élete is. Mélyebben látó orvosok tudják, hogy az anyagi erőknél kívül az emberi szervezetben egy bizonyos életerő /vitalitás/ is dolgozik, melynek fogytával hiába eszünk, az étel nem nyújtja a szükséges táplálékot, illetőleg a szervezet nem tudja azt belőle hasznosítani. Öreg embernek, kibén fogy az életerő egyenesen káros a sokevés. A szervezet nem akar örökké élni. A beteg azért hal meg, mert elfogy benne az életerő és sir szélén álló betegek visszatérnek az életbe, ha visszatér belőlük az élet-erő. Ezt az életerőt, a sthenos-t pedig Isten adja. Ha nem adja, előáll az astheneia, az erőtelenség, melynek vége a halál, melyben az életerő elhagyja a testet. Az ítélet alatt meghalóban a lelki életerő is kieszik, ezért ezek a halál országában csak árnyképet élnek s nevük héberül rófáim, azaz fáradtak, elhanyagoltok. A betegség második főoka tehát a Biblia szerint az, hogy Isten az embernek megszűnik adni az életerőt, s az ember erőtlenné, elfárad az életben, vagy belefárad az életbe és sokszor kívánja is a halált. Az erőtlen ember éppen nem tud a betegség támadó hatalmával megküzdeni, mint a gyenge, puha ember. Viszont a támadó betegség is létrehozhatja az emberben az erőtlenséget, melyet - ha halálos - végelgyengülésnek nevezünk.

A rontó betegség /nosos/ kívülről jövő támadás az ember egészsége ellen. Van testi, van lelki és van szellemi rontás. Testi rontás lehet valami sérülés, hidegnek, forrónak, tűznek a támadása a test ellen; lehet apró, kis, szabad szemmel nem látható lényeknek, a baktériumoknak, bacillusoknak támadása a szervezeten ellen. Mind e kívülről jövő rontásokkal szemben sokat jelent az, hogy a szervezet ellenálló képessége mennyi. Gyengék és erőtlének hamar áldozatul esnek; kemények és erősek tovább bírják az ostrot. Közben a támadó betegség maga is erőtlentíti a testet. Van lelki rontás; sértő, durva szavak, szeretetlenség, csalódások megrontják a lelket. Itfő, gonosz szavak megmérgezik. A lélek betegé válhatik értelmében, érzelésiben, akaratában. Ötletlétől lesz vagy köhnyelű; buskomor lesz, vagy felületese; elgyengül akarta vagy konokká válik. Van szellemi rontás: a hazugság, melynek sok alakja van, mint a gűg, reménytelenség stb. Van-ak szellemi bacillusek, melyek a lelket megmérgezik. A testi rontás erőtelenséget idéz elő, mely halálos lehet; a lelki rontás lelki erőtelenséget kelt, mely a lelket a kétségbeesésbe hajthatja; a szellemi rontás a lélek elötletlétét eredményezi, melyben az ember mindentől Sátán rabjává válhatik.

A betegségnek ez a három fajtája: a malakia, astheneia és nosos, vagyis a lágyság, az erőtlenség és a rontó baj, három különböző forrásból ered: a lágyság az ember testi és lelki szervezetéből, az erőtlenség Istentől, ki az erő adását megvonja és a rontó baj az embert környező világból és pedig a testi és szellemi, lelki környezetből. Láttuk, hogy a lágyság utat készíthet a rontó bajnak és a rontó baj erőtelenséget idézhet elő. A veszély tehát tulajdonképpen három helyről támadhat: az átokból, mely bennünket a veszedelmekkel szemben lágyvá, gyengévé tett; Istentől, ki az életerőt megvonja tőlünk és a teremtett külvilágból. De éppen ezt a teremtett külvilágot kell jobban megvizsgálunk, a betegség igazi okát. Mert a velünk született gyengeséget Isten kegyelme ellensúlyozhatja, az erőt Isten adja és tagadja meg, ki maga a szeretet; de a külvilág, mely a rontó betegségeket ránk küldi, kiszámíthatatlan.

Külvilág alatt az élettelen fizikai világot, a növényzetet, állatokat, embereket és a láthatatlan szellemeket

kell érteni. A fizikai világban és a növényvilágban sok ártalmas anyag, mérge veszi körül az embert; de sok gyógyító szer, növény is; tanulással, körültekintéssel hasznunkra fordíthatjuk a teremtetést. Nehézebb a helyzetünk az állatvilággal szemben; mert a nagyobb kártevő állatokkal szemben még csak védekezhetünk; de az apró, szemmel nem látható baktériumok láthatatlanul hozzák a veszedelmet. Az ember mindhárom világot felhasználhatja, ha ember-társának ártani akar; de ez az ártani akarás a bűn következménye s a bűn az emberfölötti szellemi világhoz viszi figyelmünket, mely éppen olyan láthatatlanul vesz körül, támad, ha gonosz akarral van irántunk, mint a baktériumok világa. Ha az emberi vigyázatlanság és gonoszság előidézhet rontó betegségeket, nem szabad figyelmen kívül hagyunk, hogy az ember maga is a szellemi világ hatalmában van, mely az embert és azon keresztül az életelen és élő természetet egyaránt felhasználhatja arra, hogy a maga ártó szándékait keresztülvigye. A Biblia a betegségekkel kapcsolatban sokszor és nyomatékosan kiemeli, hogy a betegségek megszűnnek, ha az emberen a gonosz szellemek hatalma megtörik, ha az emberből a benne lakó gonosz szellem kimegy. Arra a kérdésre, miért vagyok beteg? - legmegfelelőbbben így válaszolhatunk: azért, mert eladtuk magunkat a tisztátalan szellemvilágnak, e világ fejedelmének, a Sátánnak. A betegségek okának vizsgálatakor tehát Sátánnal való viszonyunkat kell kikutatnunk; e viszony helyes felismerése nagyban hozzájárul a gyógyulás igazi útjának megtalálásához. A kérdés: mi szerepe van a betegségek előidézésében a Biblia szerint Sátánnak és az alatta levő tisztátalan szellemeknek és meddig terjed ártó hatalmuk? További kérdés miként lehet ez ártó hatalomtól szabadulni? De ez a kérdés már túlhaladja mostani feladatunkat.

Hogy Sátánnak és a tisztátalan szellemvilágnak a betegségek előidézésében milyen szerepe és hatásköre van, arra nézve legjellemesebb az az egység, amely Isten és Sátán között Jókra nézve létrejött. Isten először azt engedte meg Sátánnak, hogy Jóttól minden vagyonát és gyermekeit elvegye. Másodszorra pedig azt is, hogy testéhez hozzányúljon s megbetegítse, csak halált nem okozhatott neki. Ezzerint Sátánnak képességében van az embert betegséggel megverni, esetleg meg is ölni. De mindent csak azokon a határokon belül teheti, melyeket neki Isten megvon Isten azonban bizonyos működési kört enged a Sátánnak és szelleminek s ennek oka a Biblia szerint az, hogy az ember maga adta oda magát a Sátánnak. Nemcsak az első emberpár, először Éva, azután Ádám választották inkább Sátán vezetését, mint Istenét, hanem utódaik is lépten nyomon megújították ezt a választást. Ádám s Éva még szabadon tették ezt a választást, bár részleges tudatlansággal; utódaik már ebbe a viszonyba beleszülve és a világon uralkodó tisztátalan szellemi világtól még jobban elvezítve állottak és állanak máig a gonosz oldalára abban a meggyőződésben, hogy ebben a világban másként keresztüljutni nem lehet, csak ha az ember a gonosszal megalkuszik. Sátán uralma az emberiségen biztosítva van; sokan, önként állanak a jövendőbbnek látszó gonosz oldalára; sokan félelemből és gyávaságból; sokan tudatlanságból, melyet azonban mindenestül jóhiszeműnek mondani nem lehet. Sátán jogot formál hozzánk s Isten megengedi, hogy az ember választott barátja működésének örüljön. Sátánnak az ember leigázásában igen jó segítséget maga az ember, az élő éppen úgy, mint a holt-nyujt. Az élő emberek közül igen sokan válnak a sátánizmus apostolaivá s felvilágosodás, természetesség népiesség, emberiség, tudomány, művészet, szabadság stb. címeiken Sátán joga mellett szállnak síkra, hogy az űshazug a maga

hatalmát elterheszthesse. Még a vallás szolgálói is sokszor a sátánizmus terjesztőivé válnak, amikor a külső, anyagiasszertartásokból s komolyan nem vett erkölcsi szólásokból álló vallásoskodást hirdetik s ezzel az embereket a valóságos Istenfélelemtől elvonják. Tudományos, művészeti, jótkönyv vallásos mozgalmak és intézmények születnek és alakulnak csak a megtévesztő hazug szólások terjesztésére. A holt emberek, amennyiben itélet alatt azaz elkarhozottan halmak meg, Sátán és angyalai hatáskörébe jutnak odaát. Rettentő nyugtalanságtól gyötörve vissza akarnak térni a látható világba s létrehozzák az u.n. megszállottsgot, melyben élő emberek testben és testén át próbálnak bizonyos élettevékenységet folytatni. A haláltól megfélemlített emberek meggondolatlanul s Isten világos parancsa ellenére tódulnak a spiritizista ülésekre s keresik a tisztátalan tulvilágot, hogy gyötörő és aggasztó kérdésekre megnyugtató válaszokat halljanak. A történelem vizsgálata azt bizonyítja, hogy a Sátánnak az emberekre kifejtett befolyása terjed, mind több emberre terjed ki és mind több hamis csoda hirdeti a tisztátalan szellemvilág hatalmát és segítségét a földi nehéz kérdések megoldására. Még a hívők közé is behatol Sátán pusztító hatalmával, mint azt az urvacsorával való visszaélés mutatja, amennyiben Pál apostol a korinthusi keresztyének közt történő megbetegedések és halálesetek nagy részét annak tulajdonítja, hogy a korinthusiak az Úrnak testén nem becsülték meg, tehát Sátán megtévesztő működésének helyet adtak (Kor. I. 11:18-22,30). Isten Erőszó irgalmasnak és kegyelmének tulajdonítható, hogy nem adott bennünket teljesen, mindenestül oda Sátán hatalmának, bár mi már régen oda adtuk volna magunkat. De ahogy az ember istentelensége és Isten megvetése nő, Isten mindjobban ki fogja ejteni kezéből az embert és Sátán mindjobban birtokába veszi a földet. Az ember maga keresi a szabadulást Isten kezéből és keresi a gonosz vezetést; Isten türelme egyszer elfogy és teljesíti az ember kívánságát; magára hagyja az ember és bizalmasát a Sátánt, hogy Sátán a maga uralmát megvalósíthassa a földön szövetségesén az emberen. Sátán Isten nélkül semmit sem tehet az ember megbetegítésére; minden tettéhez Isten engedélye kell; de ha Isten sokáig vár is az ember magába szállására és visszafordulására, egyszer mégis teljesíti azt, amit az ember kíván: visszavonul s nem védi többé az embert Sátán hatalmától és beavatkozásától. A kérdés tehát ez: mikor veszi le Isten kezét a világról?

További kérdés: hogy hozza létre Sátán a betegségeket? Be tud-e nyulni az élettani folyamatokba? Tud-e ott zavartokat kelteni? Hatalma van-e az anyagon, növényvilágon, mérgeken s használhatja e ezeket az ember ellen? Be tud-e nyulni az ember lelki világába? Akadályozhatja-e az ember szellemét a maga munkájának elvéghésében? És van-e oka az ember megmérgezni, megbetegíteni, életének kiélésében megakadályozni? Mi célja van Sátánnak a betegségekkel? Ezekre a kérdésekre akkor tudunk választ adni, ha Sátán célját felismerjük ezzel a teremtett világgal. A Biblia szerint Sátán magát Isten ellensébe vetette fel, mint Istennel egyenlő rangu, hatalmu lény s a jelszó, melyet a tiszta szellemvilág cefol, így hangzik: Vagyok olyan, mint az Isten! A jelszó, amellyel az embert Istentől elfordítani igyekszik: olyanok lesztek, mint az Isten! A szellemi világban Sátánnak vesztett ügye van, ott Sátán nem juthat diadalra. Ellenben az anyagi teremtésben bizonyos látszatokat érhet el. Mint Isten kérése közlül egy, a teremtett világhoz hozzáférhet és abban változásokat hozhat létre abban a mérték-

ben, ahogy azt Isten neki megengedi. Hiszen a teremtett világ minden pontján Isten angyalai állanak őrt és kezükben tartják az erőket, melyek a világban hatnak. Sátán kieroszakolja magának, hogy ő is benyuljon a teremtésbe; kieroszakolja úgy, mint Jób esetében láttuk: vádol és jogot követel magának a teremtés sáncához, akik önként adják magukat neki. Sátán ámitja is magát, de jobban ámitja a hiszékenyeket. Sátán birodalmat akar magának alapítani, melyben azok jutnak élethez és előnyökhöz, akik az övéi. Én átfogva: 1./ megrontani igyekszik azokat, akik neki nem hódolnak, mint ezt Jóbval tette; 2./ rémítéssel igyekszik magához csatolni azokat, akik nem egész szívvel követik őt s így betegségeket küld rájuk; 3./ mivel Isten nélkül nem tudja a dolgokat helyesen csinálni, azokat is romlásba dönti, akik egész szívvel neki szolgálnak; valahol téved és megrontja bízsalmait; ez a harmadik művelet egy történet, hogy övéit nem tudja visszatartani a mértéktelenségtől, a falánk élvezetvágytól s ezek túlzott élniakaróikkal megrontják magukat és a földet. Ugyanezeket próbálják véghezvinni Sátán hívei, az emberek is; ugyanezekbe a hibákba esnek bele s ami a földön emberek részéről történik, hű képe annak, amit mögöttük a tisztátalan szellemek visznek véghez. Amit Isten jónak és jóra teremtett, az Sátánnak és híveinek kezén elromlik, tönkremegy, vagy átka változik. Sátán tehát nem mindig akarja a betegségeket előidézni, de a világba havitt betegségek terjedését megállítani nem tudja. Sátán nem teremtő, hanem kontár s így elrontja saját dolgát. Ugyanígy tesznek az emberek. Kezükben összezavarodik az, amit Isten jóra alkotott, mint egy jól megalkotott gép romboló hatalomná változik és tönkre megy a kontár kezében. Utas autóbá olyan embert, aki nem ért a géphez: ez Sátán és ezek Sátán katonái a világ kormányán!

Isten pedig sok mindent akar és sok mindent megenged. Mit akar Isten és mit enged meg? Erre a kérdésre tökéletes feleletet csak a tökéletes Isten adhat; mi vak vagy közzelátó emberek csak halvány vonalakat tudunk Isten világkormányásáról rajzolni. De ezek a halvány, elmosódó sokszor tévesen meghúzott vonalak is adnak valamelyes megnyugtatóst. Isten akarja, hogy minden teremtménye teljesen bizonyítva lássa igazát, vagy igazságtalanságát; még az Ellene lázadó is. Ezért szabad kifejlődést enged Sátánnak a tisztátalan angyalvilágnak éppen úgy, mint a lázadó embernek. Mikor a gonosz egészen le van leplezve, eltűri azt; addig megengedi, hogy kifejtse akaratát. Ezzel szemben Isten akarja, hogy övéi, bár Istenért szenvedniük kell és bizonyágtételüket szenvedéssel kell megpecsételniük, csak annyit szenvedjenek, amennyi hűségük megmutatására elkerülhetetlenül szükséges; tehát végveszélybe nem engedi jutni őket, erejükön felül nem engedi őket kísérteni. Isten akarja, hogy az emberiség csak annyit szenvedjen, amennyi világosságra jutásához okvetlenül szükséges. Isten akarja, hogy Sátánnak csak arra legyen hatalma, hogy vádjait bizonyítani tudja, ha képes rá. Ezért Sátánt Isten rövid pórázra fogta és azoknak, akik magukat Istenre bízták, nincs okuk félni.

Az elmondottak alapján nem lesz nehéz erre a kérdésre: miért vagyok beteg? a pontos bibliai feleletet megadni. Két bibliai hely foglalja össze a feleletet. Hős.6:1 szerint Isten szaggatott meg, ő tépott össze, Isten nélkül semmi sem történhetett velem. Tehát a betegségnek Isten kezéhez kell bennünket visszavinnie, hogy erre az áldó-büntető kézre ráhajoljunk és azt mondjuk: A végtelen jót, üdvösítőm szeretetét elvettem Téled, a kisebb rosszat, az ideig tartó

szenvedést hogyan venném el hát! Áldott legyen a Te szent Neved! Másfelől azonban hittel kell Istenre tekintenünk, hittel csüggenünk azon a kijelentésen, hogy csak annyit enged övéire nehezedni, amennyit azok elviselhetnek és hogy választottaiért megrövidítette a szenvedések napjait. A másik bibliai hely Sám.I. 16:14: az Urnak Saelleme eltávozott Saultól és az Úrtól jövő gonosz szellem kezdte gyötreni őt. Isten nem maga ver, hanem odaad Sátán kezére, de csak addig, ameddig szeretete azt megengedi és jónak tartja. Ezek a betegségek igazi okai. Az azután, hogy Sátán milyen rontó betegségeket küld ránk; ez a rontó betegség milyen fokú erőtelenséget okoz testünkben, lelkünkben, mennyiben vessz ebben a megbetegítésben részt természetétől fogva gyöngy, lágy természetünk, mellékes kérdés. Nem a betegség milyensége a lényeg, nem annak foka, hanem Isten akarata és az, hogy mi magunk mennyiben adjuk oda magunkat Sátánnak és hasznosságainak. Ezekben fordul meg minden! Orvos gyógyszer használhatnak, ha Isten veszi őket kezébe; bár Isten orvos és gyógyszer nélkül is meg tud gyógyítani azokat, akik magukat rára bízzák. Az a fődolog, hogy Isten kezében tudjuk magunkat és ha bízzuk életünket, annak fenntartását és egészségét. Az a fontos, hogy Sátánnak joga ne legyen hozzánk és ne követelhesse Isten kezéből ki magának. Megtörténhetik, hogy Isten még leghűségesebb szolgálót is kiadja Sátánnak egy időre, mint Jóbát és Pált. De az ily próbákból dicsőség és felmagasztalás lesz, mint ahogy Isten megáldotta magát Jób helyreállításakor és mint ahogy Pált senkitől nem látott dicsőségbe vetette be. Ha méltatlanul szenvedünk, Isten utólag igazol minket, mint Jóbát és a szenvedés idejére az előzőleg kegyelmet ad, mint Pálnak. De hűtlenségünkért, engedetlenségünkért Sátán jogot kap hozzánk, mint a korinthusi vérifertőzőkben, Ananiaszban és Sappirában, vagy az urvasorával visszaélőkben, akkor a szenvedésben nem fogunk tudni hittel Isten kezére boralni, mint hű Teremtőnkben, bajunkat hittel hozzá vinni, hanem a szenvedéssel együtt sötétség is borul ránk, külső sötétség, amely bennünket Isten kegyelmén kívül vet vigasztalan egyedülhagyatottságra. Azért vagyok beteg, hogy felriadjak, engedetlenségem, lázadásom tudatára jussak, azt keservesen megbánjam, Istenhez térjek és könnyek között keressem Isten bocsánatát, visszafogadó szeretetét. Ha pedig megtérsem és bűnbánatom után a szenvedés még mindig tart, akkor kitartva várok Isten szabadítására, tudván, hogy rövid, csak szempillantásnyi földi szenvedésünk ha Istenért szenvedjük, a dicsőségnek mindent felálduló nagy súlyát szerzi nekünk, miután a próbát hűségesen kiállottuk. Ne felejtsük, hogy a hit nem erőlködés, hanem Istenre boralás, magunknak teljesen Istenre hagyása. Nem azért vagyunk betegek, mert még nem imádkoztunk eleget, hiszen nem a sok szóért hallgat meg az Isten; hanem azért, meg még nem imádkoztunk egész hittel és talán, meg még nem jött el a szabadítás órája, melyet Isten kijelölt. Még kevésbé azért vagyunk betegek, mert becillusokat szedtünk fel; inkább azért szedtük fel a bacillusokat, mert Istennek tetszett minket próba alá vetni. Lehet hogy könnyelműségünkért büntet az Isten és fenyt, hogy megkomolyodjunk; de ilyenkor is az ő belátása a betegség oka s nem a vak véletlen. Nem egy sötét és megfoghatatlan rém ellen kell küzdenünk, amikor betegség ér utól, hanem a szerető Istennel, kinek hatalmában van a betegséget levenni rólunk és hatalma van a betegségben megőrizni bennünket. Isten kezében lenni! Ez a legvigasztalóbb tudat, mely még a betegség keserű óráit is beragyogja és szívünkbe édes nyugalmat

ád. Miért vagyok beteg? Azért, hogy Isten megdicsőüljön bennem hatalmas tettei, szabadítása nyilvánvalókká váljanak!

L É L E K E L E M Z É S .

A mai civilizáció és kultúra divatos betegsége az idegbaj. Az idegbaj szót a legtöbbször hamisan használják, mert lelki bajt értenek alatta, nem az idegszálak betegségét, hanem a lélek nyomeruságát. Szorongás, rémület, az érzékelésre való képtelenség nem a testnek, nem az idegdúcoknak és pályáknak a betegsége, még akkor sem, ha a lelki baj testi idési elő. A lélek-bajt idegbajnak azért mondják sokan, hogy a betegben azt a meggyőződést keltségt, hogy orvoslása az ideg orvos hatáskörébe tartozik. Így aztán korunkban a fogorvosok és kozmetikusok mellett az ideg orvosok munkája is felfirázott. Aki régen lelkészhez ment, hogy lelkiismerete terhéért annak kezébe kerüljön, az ma az ideg orvoshoz megy, hogy idegét gyógyíttassa. Isten órában attól, hogy lelkiismeretét szőlője meg bennem vagy hatásköri érzékelést panaszolja! Inkább büvölőmások szeretném e megállapítást tekinteni. Bizonyára úgy van, hogy a lelkészek lezuhantak a lélek gyógyításáról vagy hogy rosszul gyógyították, ezért osztozt ki kezünkből talán legfontosabb feladatunknak tulajdosító a jutott testi orvosok kezére, hogy amit a lelkész vizsgáló ésintő szava többé elvígazni nem képes, azt orvos kezelje, kábító és csillagító szereit, esetleg hipnózisra alkalmazja meg. Nem féltékenység, hanem inkább valami féltékeny elögtétel, ha arra számítotok, hogy amikor az orvos a lelkész feladatát átvette, maga is valami lelkészféltővé lett, az egyik hindu lelkész, a másik Venus papjává; az orvosi rendelésre olyan jellegűt átvette, amilyenek a német pietista lelkész Sprengel stundái voltak. Mi lelkészek együtt szorvedtünk, Isten trónja előtt kunkadtunk a beteggel, kit mi bűnünk nevezünk a mi munkánk ingyenes volt. Ha a bűnös beteg lépett elő és órára pénzért fizet a lelkész elöletetett ideg orvosnak. Mik ok van itt a panaszra? Nekünk lelkészeknek több időnk van pipázni legalább is addig, amíg fel nem fedezik rólunk, hogy állásunk egészen felesleges; a betegnek nem kell többé szőgnyeznie, bűnről most már úgy beszélhet, mint valami oldalvilallásról, sőt szinte megtiszteltetésnek érzi, hogy az orvos mindenféle aljas perverz bűnket emleget előtte, melyeket valamelyik ősapja vagy ő maga csecsemőkorában követte el. Az ideg orvos pedig meggazdagodik, ha maga is idegbeteg nem lesz. Szóval mindenki jól járt, amikor a lelkész feladatát a lélekelemző vette át.

As orvosi lélekelemzésnek három alaptétele van: 1./ az emberben nem egy, hanem két lélek lakik: egy tudatos és egy tudattalan; 2./ a lélek bajait a tudatos léleknek a tudattalan lélek törökvéseivel való összeütközése okozza; 3./ az összeütközés felismerése a baj gyógyulását jelenti. Mivel pedig erre a felismerésre a beteg magától el nem juthat, szakképzett ideg orvosra van szüksége, ki a beteg akaratlan elszólásaiból, multjából, félelmének tárgyából, leginkább azonban álmaiból az összeütköző feleket kikutatja s amint ezt megtette, a gyógyítást végre is hajtotta, a beteget az őt nyomó teher alól felszabadította. Bennünket részletesebben a következő kérdések érdekelnék: 1./ milyen összeütköző felekről szokott a lélek-

elemzés beszélni? 2./ csakugyan ott zajlik-e le az összeütközés, ahol a psychoanalisis megállapítja? 3./ gyógyulást hoz-e az összeütköző felek felismerése? Hogy rövid lehessen, igyekezni fogok oly általános, helyesebben alapvető fogalmakkal dolgozni, melyeket minden lélekelemző iskola elfogad; annál is inkább, mert a lélekelemző módszerek egymástól való eltérései a bibliai lélektant kevésbé érdeklik.

A lélekelemzés, melyet filozófiai háttérénél fogva hajosan nevezhetünk orvosi tudománynak, a lelki összeütközés helyét a tudattalanba tette át, mert ezzel a ráfogásoknak teljesen szabad teret nyitott, úgyhogy beteggel mindent elhitethet, sőt komoly tudománynak fogadhat el. A beteg nem ellenőrizheti, hogy a tudattalan lélek olyan-e, amilyenek a lélekelemző orvos leírja, hanem egyszerűen elhiszi, mert itt tudományról van szó, mintahogy régebben a lelkésznek azért hitt, mert isteni kijelentésről volt szó. Csak a kor divatja változott: isteni kijelentés helyett ma freudista kijelentésben hisznek az emberek. A freudista kijelentés nem magasabb, tisztább, emberhez méltóbb, mint a bibliai, hanem kényelmesebb és a test bűnös vágyaihoz jobban alkalmazkodik, sőt éppen az alkalmazkodás volt a freudizmus szülőanyja. Az isteni kijelentéstől a freudizmushoz való téréssel az ember megtakarítja a szent Istenhez való bűnbánó megtérést, szabadon élheti ki bűnös hajlamait a nem kell most tennie, mint hinnie a lélekelemző orvosi tudományban, a bűnösök és új evangéliumában. A lélekelemző orvosi mitológia azt tanítja, hogy az ember tudattalan lelkében évezredek vagy milliók óráinak törökvései átröklés kapcsán összegyűlnek s az embernek inínyt szabnak. Ha az ember tudatos lelke erkölcsi szabályok, társadalmi konvenciók kényssere alatt a tudattalan lélek törökvéseivel anélkül, hogy tudná - szembehelyezkedik, létre jön az összeütközés, mely a szorongó félelmet, az idegbajt okozza. Ha az összeütközés természetét az orvos a beteggel felismerteti, a beteg felszabadul Isten, vallás, erkölcs, konvenció, etiket nyugtatól és belső természetét szabadon kiéli; mert az orvos felszabadító munkája következtében a beteg belátja, hogy Isten erkölcs, tulvilág, itélet csak ráerőszakolt kényszerképzetek, melyeknek valósága nincs; hanem a valóság mindezek helyett a tudattalan léleknek nevezett irtózatos léleklepp, melyet az ember millió évek óta hordoz magával s melynek világában csak a psychoanalytikus orvos igazodik el, mintahogy a vas népeknl az animismus szővevényeiben csak az orvosság-ember vagy sámán igazodott el, de jó pénzért segített aztán a szegény vademberen. A tudattalan léleknek ez a misztikus homálya a lélekelemző orvosok kereseti alapja. Csak egy példát említek. Freud kitálta, mert adata nem volt rá, hogy valamikor fiugyermekek atyjukat megölték, hogy saját anyjukkal nemi közösségbe jussanak; ennek a szőrnýtettnek emléke dolgozik bennünk ma is és ez az emlék bírta rá a fiaikat, hogy az apa emlékének áldozzanak s azt kiengeszteljék. Így született a vallás; a megölt apából lett az Isten s az áldozatból a vallásos kultusz, például az urvacsora. Ebben a tanításban nem is annak szentségtörő volta lep meg meg bennünket, hanem ostobasága. Micsoda ürdögi guny nyilatkozik abban, hogy az Isten elől menekülő ember akármilyen hülyeséggel feloszeréli a bibliai igazságot, csakhogy a szent Istenben ne kelljen hinnie. Az a meglepő, hogy ilyen durva ostobaságot orvosi tudomány papirosában lehet forgalomba hozni s komoly, tanult tudósok virágozni hagyják az ilyen pénskeresseti módszereket. Nekünk lelkészeknek kell a tudomány ily rossz hírbe

hozása ellen tiltakozunk?!

A lélekelemző orvostudomány minden törekvése arra irányul, hogy a lélekből a személyes Isten valóságát kitörölje. A keresztyén Istent, annak törvényét, kijelentését, összefogva minden emberi szokással, illemtannal, a lélekelemzés megteszi énfeltesnek vagy feltesz énné; erről meg kideríti, hogy mi magunk alkotjuk magunknak; Isten léte tehát agyszülemény. Éppen így minden nem tudatos lelki hatást összefoglal az ember tudattalan lelkében s el akarja hitetni, hogy lehetséges messze évmilliók lelki erőfeszítést úgy hordozni magunkban, hogy ezek a tudattalan emlékek bennünk szorongó érzéseket keltsenek, csak hogy ezzel a minden alapot nélkülöző felvétellel a lelkiismeret fogalmát ki lehessen küszöbölni s a ránk ható szellemvilág létét kétségbe lehessen vonni. Amikor tehát a cura pastoralis a lélekbe küszöböl az orvos később ment át, az orvos új vallást és új isteneket adott az embernek, hogy ennek többé eszébe ne jusson a régi orvoshoz visszamenni.

Kérdés marad azonban, hogy szabad-e a lelket tudatos és tudattalan tartalma szerint két különböző lélekre bontani, melyek egymással szemben állanak s melyeknek összeállításából a lelki bajok származnak? Szabad-e minden olyan lelki tartalmat, melyről nem tudunk, emberi eredetűnek s átöröklöttnek nyilvánítani, mintán éppen a tudattalanság ténye azt ajánlaná inkább, hogy arról, amit nem tudunk, hallgassunk? Eddig legalább a természettudósok azon az állásponton voltak, hogy amit nem látnak, azt nem is tudják. Csare sem vettük s az istentagadó tudomány vissza helyezkedett a hit vagy mondjuk hiszékenység talapzatára, mert ahhoz erős hiszékenység kell, hogy skra Freudnak, akár a brahminok teológiájának nézeteit bizonyítsák nélkül elfogadjam, ahogy ezt a pszichoanalitikusok teszik. Miért ne higgyek akkor inkább a Bibliának? A Biblia azt tanítja, hogy Isten csak egy emberi lelket teremtett és nem kettőt; ám ennek a különben egyszerűen emberi léleknek nem minden tevékenysége folyik le a tudat előtt. Abból azonban, hogy a lelkek nem minden működését követem figyelemmel, még egyáltalában nem következik, hogy a tudatos és tudattalan működések egymással haroban álljanak. A lélekelemzés tehát éppúgy hittételekkel dolgozik mint a vallás; csak hittételei sokkal egyszerűlenebbek, mint a Biblia hittételei. Kitűnik, hogy a bibliatagadó tudománynak nem is olyan fontos, hogy valami egyszerű is legyen, elég, ha a Bibliát tagadja. Ezt a leszállított igényt különben mi teológusok a bibliakritikából jól ismerjük.

De annak bizonyításával is adós maradt a lélekelemzés egészen a mai napig, hogy a lélek tudattalan tartalma emberi eredetű és átöröklésből származik. Mivel a kérdés a tudattalan világra tartozik, világos, hogy az állítás csak találgatás eredménye, tehát semmi tudományos érteke nincs. Mégis a már ismert hiszékenységnél fogva, mivel a Bibliának ellent mond, azonnal hiteltre talált nemcsak, hanem az egész pszichoanalitikus kutatás alappillérvé lett. Látjuk, hogy milyen biztos alapokon épül fel az a tudományos orvosi praxis, amelyért a lelkész bibliai tanácsait az idegbeteg vagy helyesebben a lelkiismeret-furdalásokban szenvedő ember elcsesélte. Van-e hívó, ki oly áhitattal tudja az ég nevét említeni, mintahogy az Istentől menekülő ember kimondja ezt a szót: tudomány!

A lélekelemzés szerint a beteg lélek úgy gyógyul meg, ha tudattalan lelkébe behatolva, abban természetes törekvé-

seit vagy való rendeltetést felismeri. Miért nem kívánja Freud azt is, amit a Biblia kíván, hogy a tudatos lélek a felismert igazságnak engedelmeskedjék is? Ennek igen egyszerű, de igen tanulságos lélektani magyarázata van. Freud tudja, hogy a freud-~~izmus~~ ista lélekelemzőnek elég megmutatni a tőlük kitalált igazságot s a beteg minden különbözőbb felszólítás nélkül is engedelmeskedni fog, mert Freudék sikere éppen abban van, hogy mindig azokat az alantos vágyakat ajánlják követendőeknek és mondják természeteseknek, melyekre a bűnös vágyik; úgyhogy a Freud-féle pszichoanalízis voltaképpen a test alantos kívánságainak felszabadításában áll. A felszabadítás a lelkiismeret parancsa és Isten törvénye alól történik azzal, hogy a kijelentéssel szembeállítják a tudomány tekintélyt s így a beteg elhiszi hogy paráználkodni nemcsak szabad, hanem orvosilag előirt gyógy-mód is. Ime mire jó a tudomány tekintélyei Freud szerint az idegbetegeknak ki kell élnie természetes lényét; hogy ezt a természetes emberi mivoltot a bűn megrontotta és éppen attól kell szabadulást keresni, arról Freud nem tud. A freudista rendelő orvos Freud tanácsa szerint olykor maga játssza a nagy szerelmi felszabadító szerepét és betegét, hogy titkait ki-tudja, magába szerelmessé teszi; így az orvosi rendelő szoba szerelmi légyottok helyévé változik. A modern orvos, Venus papja, Sprechsaundét tart. A lelkész helyére lépő orvos aztán a beteget megtanítja, hogy nem kell szégyelnie természetes hajlamait. A korábbi jelszó: nincs többé titkos betegségi - kiegészítési és az új jelszó: nincs többé titkolni való bűn! Sőt bűn sincs, csak átöröklött természetes hajlam, melynek a kívülről ránk erőszakolt Isten- és erkölcsképpzettel szemben szabadságot kell adni!

Meg kell adnom a tisztességes orvostársadalomnak azt az előtételt, hogy talán nagyobb részük a freudista alapon való gyógykezeléstől visszariad, mert érzik, hogy az ilyen gazdag eredményekkel kecsegtető pénzkeresés alig különbözik a kerítéstől, melyet ha nem orvos teszi és nem tudományos alapon, a törvény büntet. De ha a tisztességes orvosok visszariadnak attól, hogy maguk ilyen erkölytelenségre felszabadító munkát végezzenek, miért nem tagadják meg kollégáik munkájától az orvosi és a tudományos nevet azzal az erővel, amellyel a bibliai igazságokat távol tartják a természettudományoktól? Azt is el kell ismernem, hogy nem minden lélekelemző irány fogadja el Freud alapfelfogását, mely az emberiség legmagasabb lelki kincseit is mind a nemi érzéstől vezeti le. De a többi lélekelemző is játszik Freud megállapításaival, pl. az Oedipus-komplexummal, a gyermek fejlődésének a nemi hajlamokhoz való hozzákötésével, mintha ezek bebizonyosodott tudományos sarkigasságok volnának. S még egy tudománytalan bűnből leledzenek ezek a lélekelemző irányok: mégha részben elvetik is Freudnak a darvini fejlődéstudományból tovább épített örökléstanát, változatlanul ragaszkodnak a tudatos lélektől különböző tudattalan személytelen lélek fogalmához, bár ennek semmiféle tudományos bizonyítását nem nyújtják és nem is nyújthatják, mert ezt a személytelen, tudat nélküli lélekfogalmat szörűstől-bőrűstől a hindu vallásos filozófiából vették át, sőt van tudós, aki a hindu filozófiának a lélekelemzéssel való rokonságára egyenesen fel is hívja a figyelmet. Az indiai bölcsesség változatlan, mozdulatlan, vágytalan, bölcs, halhatatlan, semmi hiányban nem szenvedő, halált nem féltő, örökifju atmanja, a Brahman, melynek öntudata, személyes élete nincs, mely mégis

a világ lelke, teremtője, fenntartója, az emberi lélek alapja s az emberi lét igazi valója éppúgy áll szemben a személyes, tudatos, külön emberi lélekkel, mint a lélekelemzés tudattalanja a tudatos énnel. S ahogy a hindu személyes, tudatos lénye csak akkor szabadul, ha az öntudatlan Brahmannal egyesül s az öntudatlanság tengerében eltűnik: úgy kell a lélekelemzők tudatos énjének az ősemberi múltból átörökölt tudattalan, személytelen lélekkel összeolvadnia, ahhoz hasonulnia. Ezt a brahmanista öslélekfogalmat a lélekelemzők egyszerűen átvették, mint kétségbevonhatatlan tudományos sarkitételt.

Ha a lélekelemzők eszmesszegénységükben nem az indiai filozófiához fordultak volna egy kis kölcsönért, hanem természettudományos talajon építettek volna tovább, akkor a test berendezése alapján a léleknek más berendezésre kellett volna következtetniük. Mert ha valahol, akkor ugyanabban az élő szervezetben az analógiánsk bizonyító ereje van! A testben végbemenő élettevékenységek éppen úgy tudatosakra és tudaton kívüliekre oszlanak, mint a lélek élettevékenységei s a megfigyelés azt mutatja, hogy a tudattalan tevékenységek sokkal tökéletesebbek, pontosabbak és rendszerezesebbek, mint a tudatosak. Mégis soha még senkinek eszébe nem jutott a test tudatosan működő és tudaton kívül működő tevékenységeit két külön testnek tulajdonítani s azt gondolni, hogy a test tudatos tevékenységei a tudattalan tevékenységek torza, kikészülődő elferdülései volnának. Minden anthropológus tudja, hogy a tudattalan testi tevékenységek a tudatos tevékenységekkel egy tökéletes egységbe tartoznak; hogy a tudattalan testi tevékenységekkel s mintegy kihívják, vezetik a tudatos tevékenységeket, csak mintha valami jótékony Gondviselő ügyelne az ember életére; úgyhogy, ha csak betegség nem akadályozza az életet, az ember - ugyan egy végtelen és bűsleges értelem-től hordoztatva, mégis önként, a maga akaratából él. Ha a test életét láthatatlanul vezető értelmet, ezt az immanens tényesőt, Istenre vesszük vissza, akkor a testre nézve kétségtelenül áll Pál apostol idézete: Istenben élünk, mozgunk és vagyunk! Mily könnyű lett volna a lélek mivoltát a test analógiája szerint megoldani; ott is megkülönböztetni tudatos és tudattalan lelki tevékenységeket, de csak tevékenységeket, élettevékenységeket és nem két külön lelket s ugyanez a test analógiája szerint megletni, hogy egy csodálatosan megszerkesztett, nagy tudattalan lélekapparátus szolgálja ki, hordozza a lélek tudatos működését, úgyhogy a két lelki működés egy tökéletes egységet alkot. Mily könnyű lett volna a következtetés, hogy amiképpen az emberi test egy nagy anyagi világban él és abból hatásokat kap, sőt abból táplálkozik: úgy a lélek is egy lelki környezetben hat, abból hatásokat fogad el és abból táplálkozik. Elfogulatlan tudományos elme csak így következtetett volna. De sem Freudnak, sem a többi lélekelemzőnek nem kellett ez a természetes analógia. Az a Freud aki a legmagasabb lelki kinezeteket is a legalantasabb testi működésekből vezette le, megtagadta az analógiát ott, ahol az az emberi léleknél magasabb szellemi világba vitt volna, Isten képzetéhez; mert a lélekelemzőknek nem tudomány kellett, hanem Isten és a Biblia megtagadása. Ezért egyik az erkölcselenség piszkába, a másik lélekelemző pedig egy öntudatlan, felelőtlen, tartalmatlan s istentelen célokra jól idomítható személytelen lélek-chaosba fullasztotta bele az emberi lélek fenségét.

A tudományok fejlődésének egy igen sajátos és jellemző fordulópontján állunk itt. A múlt századokban az akkor

divatos materialista lélekszemlélet, melyet természettudományosnak neveztek el, ledöntötte trónjáról a világon uralkodó Szellemet és mindent az anyag képességeiből és erőiből magyarázott ki. Ezzel a lélek fizikai és kémiai működéssé változott: természettudományosan, azaz materialista alapon próbálták megérteni; ezzel azonban végtelenül elszegényítették. Ekkor jött Freud, bár nem előzők nélkül s noha maga egészen materialista lelkületű volt, felfedezte, amit a materializmus előtt már mindenki tudott, hogy a lélek csodálatosan gazdag és sokkal-sokkal mélydegesebb titkok lakóhelye, mintahogy a materialista tudósok azt megengedhetők válták. Freud tehát megállapította a mély-lélektant, amely azonban a Biblia lélektanában ezer évek óta készen állott. Am a Szellelem fenségét Freud és utódai nem engedték trónjára visszahívni, hanem az indiai filozófia példájára a lélek minden gazdagságát és diosóságát magának az emberi léleknek tulajdonították, melyet ilyen módon oly titokzatos tartalommal és múlttal kellett megajándékosni, mint amilyen babonás bűvkörrel vette egykor körül az anyagot a Francia Comte. Amíg tehát Freudban a tudomány egy nagy beismerést tett a bibliai lélektannal szemben, más oldalról kitartott abban, hogy a Biblia Istenét továbbra is megtagadja. A nagy köszönségnek meg inkább kellett a freudista erkölcselenség szennye, mint a Biblia tiszta Isteni örökös, hogy Freud állítólagos felfedezéseinek nem a tudományos világ örült meg annyira, mely ezt a vívmányt sokáig gyanus szemmel nézte, sőt szégyellte, hanem a nagyvárosok elmévelt, romlott, pervers, megbomlott lelki asszonyai és finem erkölcselenségei, akik a freudista orvosok előszóbbait csakhamar betöltötték. Miután azonban a freudista lélekelemzés hazugság és csak elkerítje a lelkiismeretet, de nem gyógyítja meg a lelket, hamarosan el kellett jönnie a freudista epidémia gyengülésének, hogy más szellemi kábító gyógymódok foglalják el helyét, a hipnotikus kezelés, csodásimusz, spiritizmus stb., mely utóbbiak ugyan még nem emelkedtek tudományos rangra, de azt a ragont éppen úgy megérdemlik, mint a freudizmus vagy az indiai rokonsággal dícsokvő lélekelemző módszerek. Bizonyos, hogy a lélekelemző orvosi kezelés az idegbajosok számát nem fogyasztotta, ami a psychoanalytikus kereseti lehetőségek szempontjából nem is kívánatos, hanem megnövelte. Az is bizonyos, hogy a lélekelemzés előbb ki fog menni a divatból, mint az idegbetegség. A lelkészektől elhódított pácienseket az orvosok, mennél komolyabbak, annál kevésbé fogják tudni tartani; azok tovább fognak tőlük menni s különböző okkult mozgalmak áldozataivá lesznek, amire már az is újmutatás, hogy a freudista lélekelemzés indiai okkultizmus irányában fejlődött tovább. Ezeknek az álbetegeknek érzéki inger kell, melyet kellemesen enyhít valami rafinált s vallásos mázzal bevont hazugság. Az is bizonyos, hogy lényegében az orvos ma sem tud többet tenni az idegbetegségek enyhítésére, mint amennyit a lélekelemzés előtt tudott, mint amennyire idegcsillapító és kábító szerei képesítik s ha többet akar tenni, vagy indiai varázslóvá vagy kereszttyán prédikátorrá kell lennie. De az első a komoly tudományhoz méltatlan, a másodikat pedig nem lehet keresetforrássá tenni.

Forduljunk most a Bibliához s vizsgáljuk meg, hogy bibliai alapon lélekelemzés lehetséges-e s ha igen, ily lélekelemzéstől gyógyulás várható-e. A bibliai lélektan szerint a jó és rossz törekvések a szívből jönnek, tehát az öndutad székhelyéről; ez pedig azt jelenti, hogy az embert állandóan megkötő és rabba tevő képzetek és törekvések mind átmennek az

Öntudaton. Ezt Pál úgy fejezi ki, hogy a kívánság a törvény által vagyis a törvény felvilágosítása által lesz bűné. A bűn holt rám nézve, míg én azt tudatosan nem akarom. Énnél fogva az Oedipus-complexekhez hasonló megkötöttségek a mesék világába tartoznak. A Biblia beszél ugyan a tagok törvényéről, melyet a későbbi egyházi nyelv eredendő bűnnek nevezett, de ez csak a lélek értelenségét jelöli s nem jelent olyan bűnt, amelyért a lélek felelős is. Jellemünk nem tudatunk nélkül alakul ki, hanem tudatosan elkövetett bűnekből; csak hogy később elfelejtjük korábbi döntéseinket, el is akarjuk felejteni őket. Mivel pedig az ember szívesen társítja el magát a felelősséget, mert még a tudós is tart egy kicsit a világot megítélő Istentől, azért szívesen fogadjuk azt a tanítást, mely azt, amiért felelősséggel tartozunk, az ember születéssel kapott természetének tartja. S hogy lelkiismeretét megnyugtassa, a homosexuális intelligencia is szívesebben hiszi az Oedipus-complexet, mint Luther kis kátáját vagy a Heidelbergi kátét.

Ugy látszik, azonban, hogy a lélekelemzésnek igaza van abban, hogy a lélek tudattalan részének egész tartalmát az elfelejtett tudattartalom nem adja meg. De éppen ebben áll ennek a lélekelemzésnek legmélyebb fogása, mikor a szellemi világ jelentőségét, azt hangos dörömbölését, amennyiben azok az éneketes emberi képzetéből meg nem magyarázhatók, egyszerűen az örökölt ösképzetek birodalmába tette s így nemcsak szellemi eredetűktől, hanem sulyuktól is megfosztotta őket. Mert a Biblia szerint a lélekhez a tudattalantól átszóló hangok igen sokszor egy láthatatlan szellemvilág csóbitása vagy intő, óvó figyelmeztetése. A Biblia szerint két szellemi világ beszél az emberért, s az ember lelkének békéje akkor bomlik meg, az idegbaj tünetei akkor törnek elő, ha a tiszta szellemvilágot megtagadva, a tiszta tálatlanra hallgatunk s a tiszta szellemvilág hangját, a lelkiismeret szavát magunkban elfojtjuk. Bibliái alapon tehát nem lélekelemzésre, hanem szellemek megpróbáltatására van szükség. Pál kijelenti, hogy sem maga nem ítéli, sem más embertől nem ítelteti magát, hanem Istentől /Kor. I. 4:3-5/. Ünnevet helyett tehát Isten fényében, a Biblia fényében kell élnünk és ~~szolgálnunk~~ járunk. Lélekelemzés helyett tiszparancsolat, evangélium és szótört, bűnbánó szav kellenek s akkor megnyugszik a gyöttrődő lélek, meggyógyul az idegbeteg, lelkiismerete elől futó bűns. Am vannak, akik szívesebben vásárolnak drága pénzen a tudomány papírosába csomagolt paráznasságot az freudista lélekelemzéstől, mert így nyugodtan tovább lehet vétkezni. Mily mélységesen igaz és megható a próféta szava: "ti mindnyájan, akik szomjuhoztok, jertek a vízekre, ti is, akiknek nincsen pénzetek, jertek, vegyetek és egyetek; jertek, vegyetek pénz nélkül, ingyen! Miért adtok pénzt azért, ami nem kenyér s gyűjtött kínosokat miért adjátok oda azért, ami meg nem elégíthet? /és. 55:1-2/.

A lélekelemzés megjelöli azokat a kapukat, amelyekben át a kutató a tudattalan lélek rejtélyes világába beláphet: az elszólásokat, a gondolat-rejtést és társait; végül legfontosabbként az álmokat. Nagyon jellemző az a fogalomszav, mely a tudattalan világba vivő ajtóul az állítólagos beteg gondolat-rejtéseit jelöli meg; hiszen az, amit az ember rejteget, többé-kevésbé tudatos; ha tudattalan volna, észébe sem jutna a bűnsnek rejtegetni, mert semmit sem tudna róla s ha maga elől is rejti, azért teszi, mert nem akar szembenézni vele. Ez esetben tehát a lélekelemzés a bűnt arra tanítja meg, hogy kell azzal amit erkölcsi frásze szűgyelnivalónak tanít, megátalkodottan Isten kihívásával vakmerően szemébe nézni és szemérem nélkül

vétkezni.

Egészen más jellegűek az álmok, melyeket a lélekelemzés is fontosabbnak tekint. Az álmok a Biblia szerint is rések lehetnek a tudattalanba, bibliái szóval: a szellemvilágba. Vannak álmok, melyek kijelentéseket hordoznak, mint az ó-és újtestamentumi József, a farao, Nabukodonosor, Dániel, Zakariás és János álomlátásai. A Bibliában található egy álomnyelv, mely a kijelentés tárgyát szimbólumokban írja le: ez az apokalypsis nyelve. Ezekben az álmokban olvasni tudni nagy isteni kegyelem és boldogító valóság. Vannak álmok, melyekben az elnyomott igazságérzet, az elhallgattatott lelkiismeret akkor szólhat az emberhez, mikor az - akaratát az álom kikapcsolva - nem nyomhatja el őket s az ilyen álmokból olvassák ki a pszichoanalitikusok a beteg rejtgetett bűneit, de nem azért, hogy megtérésre intsék őket, hanem hogy nyílt vétkezésre bátorítsák. Vannak végre álmok, melyeket a mindennapos élet bugyboréka; sem hiábavalók, de ezektől az álmoktól a lélekelemzés nem lesznek okosabbak. Az álmok sokkal kevesebbet nyújtanak, mint ahogy a pszichoanalízis igéri. Az álmok sokkal jelentőségét azonban a pszichoanalízis nagyképpen eltolozza, azért, hogy a tudattalantól való ismereteit általítottoknek, biztosnak mutassa be.

A valóságban a lélekelemzés sokkal jobban hasznát veszik a megvilágosítandó beteg elszólásainak, rejtgetéseinek, mert álmainak magyarázatát is csak a megfigyelőnek adja meg. A tudattalanban tehát igen keveset talál a pszichoanalitikus. Orvos és beteg mauskát és forró kását játszanak akkor, amikor a tudattalant vizsgálják, mert a beteg tudja, mit akar elrejtteni, s az orvos tudja, hogy a beteg ismeri az állítólagos tudattalant. Fogócskának is nevezhetjük ezt a játékot; a rossz lelkiismeretű beteg menekül a szűgyelni valóval, az orvos utána. Hasonlít a dolog a kitalálás játékokhoz is. Nem kell az ilyen ~~pszichoanalízis~~ praxishoz sem anatómia, sem kórosvetés, mert az ilyen gondolatolvasás nem orvosi feladat. A lelkiész feladata volna, ha az orvost és beteget is szent komolyság és bünyűldület töltenének meg, hogy ne bűnbánat legyen a dologból, ne kelepcevetés ama gonosz bűn, melyről Jézus beszélt: hogy aki embertársát botlásba viszi, annak jobb volna malomkövet kötni a nyakába, s a tenger közepébe vetni, sem hogy tovább rontsa felebarátait. A Szentírás tehát nagyon komolyan ítélkezik a lélekelemzés orvosi gyakorlat bizonyos fajtaírói.

Vajon egyáltalában szükséges-e sokat turkálni a lelkiismeret betegeinek titkai között? Az ilyen turkálás a tapasztalat szerint a bűnsből kéri a szűgyenérzetet; a vele foglalkozó orvost és lelkiészt pedig nagyon könnyen beszennyezheti. A keresztyén gyógykezelés más. Az igazi lelkiész nem igyekszik a bűnt minden áron vallomásokra bírni, hanem elője tárja Isten szentségét és Isten szeretetét. Ha a beteg az orvos vagy lelkiész helyett Istennel találkozik, nem tud tovább rejtőzni, hanem olyan lesz, mint a tetten kapott bűnsöt vallani fog, de vallomása szent lesz és többé nem fertőz. S akkor az is kitűnik, hogy a lélekelemzés tudattalan lelke tulajdonképpen az a sivatagi por, melybe a mesébéli strucc a fejét szokta beásni, mikor a vadász közeledik. Csodálatosan megoldódik a bűns nyelve és orvos nélkül is tudja, hogy mi elől menekül és mi teszi nyugtalanná, idegbeteggé. Nincs többé szükség alakoskodó játékokra! Az ige az elé a kérdés elé állítja a bűnt: megtérse vagy bűnsben akarsz tovább élni? Akinek aztán

az isteni lélekelemzés nem tetszik, az elme gy freudista vagy hindu ideg orvoshoz és megtér a nagy tudattalan lélekhez, a hasugság atyjához, aki befogja az ember szemét s a vádoló bünt tudattalanná teszi.

Felvethetném a kérdést, vajon nem volna-e jobb, ha az ideg orvosok a bünt rejtegető asszonykakat és előkelő uracokakat komoly lelkessekhöz utasítanák. De az ilyen kérdés hiába való volna, mert ezek az ideg betegek a gyógyulásra szánt honoráriumot okvetlenül le akarják velahol rakni. Ist is kérhetném, hogy az ideg orvosok legyenek lelkessekké, de akkor a honoráriumot nem fogadhatnák el. Vagyis a tömeg lelkesnek változása nélkül nem lehet a mai helyzeten változtatni. Mundus vult decipi. Ha azonban valaki mégis igazán, alaposan és örökre meg akarja gyógyulni, az olyan idegbajtól, melynek oka valamilyen rejtegetett bűn, annak ajánlom azt az Orvost, aki betegséért, a bűnösökért, két gyilkos és rabló közt feszítve szenvedett. A lelkeseknek jobban kellett volna őt hirdetniük s akkor az ideg orvosok nem halmozdnának meg újra akkora felelősséggel!

S Z U G G E S Z T I O , H I P N O S I S ,
A K A R A T - É S K É P Z E L E T G Y O G Y I T Á S .

A szuggesztió és hipnózis tényei nemcsak kerünk képzeletét foglalkoztatják, hanem gyakorlati életébe is milyen belemennek s így az élet legfontosabb kérdései közé tartoznak, melyekre a megoldásnak el kell jönnie. Ha a lélek alkalmas rájuk, bizonyos, hogy Isten rendelte be rájuk az emberi lelket; kell tehát helyes használatuknak lenni. De lehetséges, hogy a kísértés is felhasználja őket s talán az a legfőbb veszedelmük, hogy mellékes szerep helyett az élet vezető tényezőivé lépnek elő. A veszélyre való tekintettel meg kell találnunk helyes használatukat.

Mind a szuggesztió, mind a hipnózis az ember ítélő és döntő szervét befolyásolja, melyet a Biblia szívnek nevez. Szuggesztió alatt ítélő és döntőtevékenységünket egy másik ítélő és döntés alá bocsátjuk. Hipnózisban ugyanez az állapot egy határkövön tulendül s ez a határkö a tudat; a hipnotizáló a hipnotizálандót öntudatlan állapotba dönti s annak énjét a magáéval kicseréli. A Bibliából és a történelemből jól ismert ördögösség lényegében szintén hipnózis és szuggesztió, de a foglyul ejtő hatalom nem ember, hanem tisztátalan szellem; éppen ezért a foglyul ejtő hatalom nem ember, hanem tisztátalan szellem; éppen ezért a foglyul ejtés erősebb és tartós, ha csak a szellemet, mint Jézus mondotta, egy még erősebb meg nem köti. A hipnózis és szuggesztió az ördögösség minden tünését megmagyarázza; jellemző azonban az emberi hitetlenségre, hogy míg a szuggesztiót és hipnózist tényeknek fogadják el s főiskolákban tanítják, addig az ördögösséget régi kor tévedésének tartják. Ennek a kétféleségnek oka az a törekvés, hogy az ember minden nála magasabb világ létét megtagadja; sem jó, sem gonosz szellemeket tűrni nem akar s Istent is csak annyiban, amennyiben alatta valami tehetetlen világsszellemet kell érteni, mint ahogy a hinduk és fejlődésük végén szinte az összes pogány vallások is tanítják.

A Biblia szerint az emberre egy tiszta és egy tisztátalan szellemvilág gyakorol hatást s mindkét szellemvilág használja a szuggesztiót és a hipnózist. Azonban nagy különbség van közöttük, ahogy ez a két világ ezekkel a veszedelmes fegyverekkel bánik. Az ihletés, mely az isteni kijelentés közlési módja, lényegében szuggesztió és hipnózis; de azt a nevezetes tapasztalatot tesszük, hogy ennél közelebb jut egy lélek Istenhez, annál kevésőbbé nyomja félre az ihletés az ihletet ítélő és döntő képességét; ellenkezőleg annál tudatosabb lesz a kijelentés átvétele. Ezért a Szentírás bizonyos fokozatot állapít meg az ihletés módjai között s legalulra a nyelveken szólást teszi, melynél a tudat teljesen félreszerül; fülbe helyezi a prófétafalkat, melynél megvan a tudat, de hiányzik az ítélő és döntő tevékenység; még afölde kerül a tanítás ajándéka, melynél az ember tudatos ítélőtevényt gyakorol s legfőképpen találjuk a bölcsesség ajándékát, melynél tudat, ítélő és döntés mind működnek, mert a bölcs nemcsak tudja a helyes utat, hanem saját tapasztalataiból, döntéseiből maga alkotja meg az élet szabályokat. Isten tehát arra akarja elvezetni az embert, hogy az igazság útján magától álljon meg; Isten szabad lényeket akar maga körül.

Még világosabban kitűnik Isten felszabadító törekvése a keresztény élet tényeiből, melyek közül a két legfontosabb az újonnanszületés és a megszentelődés. A Biblia tanítása szerint az ember természetesen testi állapotában oly vak és megkötözött, hogy a jó felé egy lépést sem tud tenni és értelmében semmi fényáugár nem ragyog fel, míg Isten becsúszdának fénye rá nem világít. Az embernek tehát még egyszer kell születnie, mi azáltal történik, hogy Isten Szelleme őt természetesen lényével még egyszer nemzi. Ebben a szellemvilágban két feloldódás történik: 1./ az ember szeméről lehull a hályog s az ember belát a szellemi világba 2./ az ember szellemi tagjairól lehullanak a béklyók s az ember a vétkezés önmaga világából a szeretet világába felemelkedvén, ott mozogni tud. Az újonnanszületéssel tehát az ember kilép a bűn megkötözöttségéből, úgyhogy szabad elhatározással Isten mellé állhat. Szabadsága azt jelenti, hogy vissza is léphet s aki szabadságát a visszalépésre használja fel, csak az követi el a soha meg nem bocsátható bünt a felszabadító szent Szellem ellen. Úgyválni is, elkerülni is csak szabad akaratú lehet. De az újonnanszületésben és az ezzel járó megtérésben csak a szív részesül, melyben az ítélőtevényt és döntéseket születnek, úgyhogy a lélek többi része még meghódítatlan terület. Az egész lélek meghódítása, világossággal való átítatása a megszentelődés feladata s úgy történik, hogy a szív az emlékezés és jeltétel minden tartalmát új ítélő és döntés alá veti, míg az egész lélek megújul. Ezt az Istennek szentelést a szív szabadon végzi s mennél tovább halad a megszentelés munkája, annál több hályog és bilincs hull le az emberről, annál nagyobb szabadsággal, de annál nagyobb felelősséggel teljesíti a szív a maga feladatát. Isten az embert nem tartja rabságban, mert Isten csak az önkéntes tiszteletnek örül, úgyhogy a megszentelődésben előre haladó léleknek a kísértései is folyton nőnek.

A szellemi sötétségnek oldalán mindennek a fordítottja történik. A sötétségnek, a gonosznak önmagában nincs léte, csak a világosságból élőködik s a világosság kinosait a maga teremtsének tünteti fel. Ezért sátn hályogokat és bilincseket rak hivreire, hogy hatalmában tartsa őket. A lebilincse-

lés legmagasabb foka az Őrdüngösség; de vannak a gonoszok en-
nél szelidebb és kedvesebb láncfai is. Művészet, tudomány, ter-
mészeti javak, lelki kiválóságok mind Isten ajándékai; de a
szuggesztió és hipnózis nagy mesterének, sátánnak sikerül mind-
ezekből édes és simogató bilincseket rakni a bűn, önsó és gyáva
emberre. Isten addig alkalmazza a szuggesztiót és olykor a hip-
nóziát, míg a bűntől elvakított embert, akaratát kell kivonnia
a sötétség hatalmából; mielőtt az ember sátán szuggesztiójától
maga tud dönteni sorsáról, Isten
bánásmódjáról azon túl mind jobban lehámlik minden szuggesztió
hatás és az embernek meg kell tanulnia saját felelősségére járni.
Sátán nem veszi el az emberről sem a vaktságot, sem a tehetetlen-
séget, hanem mindig vakabb és mindig megkötözöttebb szolgálata
akar táborában tudni. Esért Sátán durva erőszakkal szoritja
főre az ember akaró életét és az embert arra akarja rávenni,
hogy vakon a sötét éjszakába ugorják, mert ha az ember az ut
végét látja, nem indulna el rajta.

Ezt a sätáni törekvést jól mutatja annak a világ-
nak a berendezése, amelyben élünk. Itt a felvilágosultsággal és
tudással össze nem egyeztethető, sőt szégyelni való dolgoknak
tünik fel, hogy Istenben higgyünk, hogy elhiggyük, hogy van
tulvilág, feltámadás és ítélet. A legtöbb tudományos közösség
a kemolyan vevő feltételeként követeli, hogy ezeket a képsze-
teket az ember gondolkodás nélkül vesse el magától, mert még
kutatások is tudománytalanságnak számít. Lélekbuvároknek tudom-
ányos tekintélyüket kellett feltüntetniük, ha a megszokott utról
letérni merészkednek és a léleknek a testi kapcsolatokon túl eső
működéséről beszélnek, hat még ha a súlyt erre a működésre hely-
ezik. Esért a lélektan sokáig a felületen maradt. Meg kellett
történnie annak a gyógyennek, hogy aki első ízben mélylélektan-
szerkesztett, az ezt a mélyebbre hatoló lélektan egészen dur-
va és minden jó érzéket sértő erkölostelenség elhitetésére
hasznalta fel. Nem "a" tudomány és a tudósok ellen akarok iz-
gatni, mikor ezeket a szomorú tényeket megállapítom; hanem
esért izgatunk, hogy elfogulatlan és igazságos természetkutatás
történjék, mely a természetben Istennek és egy az embernél ma-
gasabb világnak is helyet ad és velük egy számol, mint tényekkel.
A lélektani laboratóriumnak mélyebbre kell szállania a felületi
lélekműködések vizsgálatánál, különben, ha alkalmazhatóságról
dönt, a közép-szerű becsületés ember helyett a tehetőséges gaz-
embert fogja ajánlani. Be kell végre látnunk, hogy iskolai ne-
velésünkben az értelmi ismeretek tömege a gyermeket legfogó-
konyabb korában tartja vissza attól, hogy az élet mélyebb oldal-
ait megismerje. A cserkész és levontenevelés nem lehet ügyes
dresszírozók kezére bízva, mert a most divatos tömegdresszúra
a mélyebb lelki kifejlést megakadályozza. Politikai életünkben
számolni kell a pártvezéreket; nagyobb tárt kell engedni az
egyéni ítélet és elhatározási képesség kifejlődésére, mert a
szabad ember őrtékesebb tagja a közületnek, mint a párttölte-
lék. Az egyházi nevelés és lelkipásztorkodás a tömeghatások
hajhászásától térjen vissza az egyéni munkához, mert az embe-
rek tömegben könnyebben lesznek gonosz szuggesztiók zsákmányá-
vá. Ha társadalmi, politikai és egyházi együttélésünkben az
egyének nem lesz szabad meglátni, hogy mi jó és mi rossz és
véleményének nem szabad hangot adni, akkor a tömegek erkölosi-
leg különbösek lesznek és a nagyobb szuggesztió erővel bíró
csaló könnyebben vezetheti őket. Ne nézzük lázadásnak, ha vala-
ki egyéni akar lenni és egyéniileg akar dönteni, becsüljük meg a

szabadságot még tévedéseiben is, ahogy Isten is teszi. A gonosz-
ság ellen küzdünk, ne a szabadság ellen! Emeljük ki az egyént
a tömegből; mert ha a tömegszuggesztió nő és lassankint tömeg-
hipnózissá változik, kiszámíthatatlan, hogy az emberiség milyen
utakra téved s hogy az szabadság mit hoz azokra, akik jelenleg
még kormányozzák a tömegeket, meddig tarthatják azoknak bizal-
mát; mikor fognak a tömegindulatok kezükből kisziklani. Mert a
forradalomnak története azt mutatja, hogy a vezetők a szuggesztió-
val vezetett tömegeket egy ponton el szokták vészíteni! A jó
mindig a szabadságon át fogja meg a lelkeket; a gonosz mindig
rabba teszi. Ismőttem, nem a tudomány ellen izgatok, akkor, amikor
főjdalmasan rámutatok arra, hogy két tény között szoros kap-
csolat van. Az egyik tény az a tudományos szabadság ellen alkal-
mazott terror, mellyel bizonyos tudósok a természettudományok-
ból, a lélektanból, a történelemből Istent, mint valósgosan
ható tényezőt, száműzték. A második tény az a tudománytörténeti
valóság, hogy a lélek mélyebb rétegeinek felfedezése olyan is-
kolának a tette, amely nem az eszmék tisztulását, hanem elkü-
dösítését, sőt elcsúsztatását hozta magával. A második tény az
első ténynek kikerülhetetlen következménye volt.

Ehért a freudizmus nagy vívmányaként említi,
hogy a mélylélektan megteremtette a a lélekben szunnyadó vagy
éppen viherosan pusztító erőkre mutatott rá, melyeknek testi
magyarazatuk nincs. Freud óta tudják az orvosok, hogy az embert
a lelki élet a társongó örvényei közül a test gyógykezelésével
nem lehet kimenteni. Adjunk igazat Freudnak abban, hogy a lé-
lektanok a tisztán lelki problémák mélyseibe le kell szálla-
nia. De Freud a régi tudománytalanságot új tudománytalansággal
próbálta helyrehozni. Freud téves általánosítást hajtott végre,
amikor az emberi lélek képét azokból a nagyvárosi erkölosi fer-
tőtől megrontott lélekrönesekből rajzolta meg, akik rendelő
intézetbe jártak, emellett saját tisztátalan képzelődéseit
tudományos tényeknek tekintette. Itt nem egyedül Freud hibás.
A Bibliának azután a gögös megvetése után, melyben a Bibliát
még a teológusok is részcsitették, kellett annak az őrdögi arc-
fintornak jönnie, mely az istenkáromlást és erkölostelenséget
tudományának mutatja be. És lett a tömegszuggesztió vége. Hogy
Freud nem elszigetelt jelenség, hanem korának gyermeke, azt
szomorúan bizonyítja az a jelenség, hogy magát kereszténynek
hirdető orvos freudista lehet; hogy tisztességre sokat adó mű-
velt közbnség jelenlétében ellenmondás nélkül lehet a csecsemő
szájának ívelt kereső tiszta mohóságát a bordélyházak leggya-
láatosabb művelésével összevetni és orális libidó-nak nevezni;
a kis fiu anyja iránt való szeretetét nemi vagy gyanujával le-
het beszennyezni; a homosexualitást a gyermekkor játszi emléke-
ként lehet hirdetni. Freud óta nagyot változott a világ. Ma már
nemcsak kimustrált és idegbeteg erkölosroncsok járnak a freudista
orvos rendelésre, hanem fiatal lányok, kik azelőtt szűzi sze-
mőrmükkel tüntek ki, delektálják magukat e förtelmesen szennyes
életszemléletben. Lehet-e ez másként abban a korban, melynek
senéje, táncja, irodalma, színháza, strandélete azt mutatja,
hogy a tömegszuggesztió az erkölosi ellenőrzést teljesen hatályon
kivül helyezte? Ahogy a hipnotizált ember az újságpapírost rozsa-
ként szagolja, úgy látja a mai ember a gyermekélet báját a leg-
romlottabb felnőttek aljas és rafinált bűneitől telítettnek.
Mondd egy fiatal anyának otthonában, hogy karon ülő gyermeke
az erkölosileg hajótörötteknek a maguk izgatására kiesztelt
libidó-ját élvezzi: ez az anya ma még elájul, vagy kiutasít há-

zából; de mond nekí ugyanezt tudományos előadásban és talán tapasztalni fog neked. Ez a tömegszuggesztió! Tömegszuggesztióval a tömegek lelkéből ki lehet lopni a jót, a nemeset, az áldást és helyébe gonoszságot, aljasságot, mérget lehet csempészni. Ha az emberiség éber marad, nem engedi a tolvajokat maga között járni. De ma a tömegszuggesztió korát éljük. A Biblia megjövendöli, hogy az emberiséget éjszaka fogja meglepni s ebben az éjszakában kínosait előbb hamisítványokkal cserélik ki, aztán eljön az idő, amikor az embert a szemét is ki fogja elgítení.

A szuggesztió és hipnózis tényei a lélektan-írókat meglepték. A régi szenzualista alapon ezeket megmagyarázni nem lehet. A bibliai lélektan azonban könnyen beilleszti őket a lélekműködések folyamatába. A bibliai lélektan ugyanis abban tér el a ma divatos lélektani szemléletektől, hogy a tudatot, az itélő és a döntő ént elválasztja az értelemtől, elválasztja az érzelmekeket és törekvéseket világtól s egy oly szervbe helyezi, melyet a modern lélektan még csak nem is ismer: a szívbe. A szuggesztió és a hipnózis tünetényei csak e szétválasztás alapján magyarázhatók meg. Különbözik a szuggesztió és hipnózis szokásos szembeállítás is helytelen, mert a hipnózisban is van szuggesztió s így inkább éber és hipnotikus állapotban végrehajtott szuggesztióról kell beszélnünk. A kétféle szuggesztió különbözik átfolyik egymásba. A hipnotikus szuggesztió látszik a súlyosabb tüneténynek; ennél a szuggesztió menterálgos álomba döntés után történik. Lehet ugyan a természetes álom alatt is szuggesztió. Az alvás alatt alkalmazott szuggesztió esetében a tudat s az itélő és döntő ént félreesszorulnak, úgyhogy a szuggesztió idegen én a saját szellemén és az alvó fél szellemén át az alvó ember értelemének és kedélyének közvetlen birtokába jut, azoknak parancsokat oszt. Az éber szuggesztió a tudatot nem kúszabbóli ki, de az itélő, döntő ént kúszabbóli ki működéséből. Éber állapotban az én nem áll oty tehetetlenül a szuggesztió akarattal szemben, mint álomban s többé-kevésbé védekezni tud, vagy önként veti magát a másik én alá. Az önkéntes meghódolás oka rendszerint a felelősség áthárításának vágya. Az ember fél a saját felelősségétől s ezért szívesen süllyed valami álomszerű bágyadtságba, hogy ismeretlen szellemi áramlatoktól vitesse magát. Az önként elviselt szuggesztió a szív akaró erejének elpatyhadását fokozza, tehát a lélek ellenálló képességének csökkentését jelenti. Az ellenálló képességétől megfosztott lélek a lelki bajokkal szemben is tehetetlen; tehát a szuggesztióval végrehajtott gyógyítás tüneti javulás után, a későbbi bajok elviselésére a lelket még alkalmatlanabbá teszi, mint amilyen volt. A hipnózis még erősebb és türi a lélek ellenállását, tehát a kar még nagyobb lesz. A hipnózissal és szuggesztióval gyógyító orvos a lélek megbetegítésével gyógyít. Sem a szuggesztió, sem a hipnózis nem értelmetlen szerek s kérdés, hogy az általuk elért eredmény felülmúlja-e az okozott kárt. Az orvosi tudomány egyoldalú beirányozottságát s a léleknek a testtel szemben való megvetését mutatja, hogy testi ekellenetlen tünetek elmulasztására sok orvos minden meggondolás nélkül használja a hipnózist s szuggesztió veszedelmes fegyverét. A testi kábító szerek s a szuggesztió között párhuzam van. Ahogy a kábító szerek a fájdalomtól mentesítenek ugyan, de ugyanakkor a szervezetet a mérgeg élvezéséhez szoktatják; mivel a szerek ereje állandóan csökken s mind nagyobb adagolás szükséges és a végén a szervezet ellenállásra képtelenül, tehetetlenül áll betegséggel és fájdalommal szemben: úgy a szuggesztió is a lélek ellenálló képességét csökkenti, hatása azonban folyton gyöngyülvén, egyszer csak a lélek erőtelen, tehetetlen roncsként áll a megbe-

tegitő és kínzó hatásokkal szemben.

A szuggesztió gyakorlati felhasználására ismert példa az u. n. keresztény tudomány /Christian Science, Gesundbeter/, melynek nem a kereszténységhez, sem az imádkozáshoz semmi köze sincs. Alapítója Mrs. Eddy, kit 23 éves korában súlyos belső sérítés ért, úgyhogy az orvosok lemondtak róla. Mrs. Eddy erre csendben Bibliájában mélyedt, Isten szeretetére rábista magát és meggyógyult. Később gyógyulásának okát kereste, de nem maradt meg az Istenben bizó háládatosság alázatosságában, hanem a gyógyulást saját erőfeszítésének tulajdonította. Így okoskodott: a Teremtő szellem; alkotása is csak csupa szellem lehet tehát; az Isten jó: amit alkotott, is csak jó lehet hát. Gyulladások, láz, reuma, tüdővész stb. mincosenek s csak aképzületben annak következtében támadnak, mert az ember hiszi és így várja őket. Aki nem hiszi, hogy tüdeje van s hogy tüdővése van, annak nincs sem tüdeje, sem tüdővése. Tagadjuk meg a betegségtől a valóságot s a betegség eltűnik. Aki így hisz, másokat, sőt állatokot is meggyógyíthat. Mrs. Eddy fájo fogát mégis orvoscal husatta ki; nem segített, hogy elhitte, hogy nincs foga. Szerinte még a halál is csak azért van, mert hiszünk benne. Ne gondoljunk rá s megszűnik a halál! Mrs. Eddy mellrákban mégis megbetegedett; fájdalmai közt nagy titokban orvost hivatott; de a haláltól az orvos sem menthette meg. Halála után követői nem jöszöndték ki, hanem tovább folytatták az ostobaságot s Mrs. Eddy könyvét, mintha Biblia volna, még Magyarországon is nagy áhítattal olvasták. Mrs. Eddy könyvéből s a tőle alapított iskolákból évenként kb. 172.000 dollár jövedelme volt. Módszerét helyesen akarat-gyógyításnak nevezhetjük; akarattal akarta a képzületet legyőzni; az akaratmegfeszítésben a hindu jóga tanítványa volt.

Ami akarat-gyógyítás esetében szuggesztióval oly esettel állunk szemben, amikor az ember önmagát szuggesztiálja. Nagyon helytelen volna azonban azt gondolni, hogy ennél az önszuggesztióval az ember éntje az éntjei ál szemben, s hogy az önszuggesztió magunk elhitéteése volna; hogy emint mondani szokták, az ember erős hite hajtandá végre a gyógyításnak letagadhatatlan tényeit. Az értelem összpontosítása és az akarat megfeszítése abban az irányban történik, hogy az ember lelke minden cselekvéstől tartózkodjék s a cselekvést valaki vagy valami másnak engedje át. Bizonyítja ezt az a tény, hogy az önszuggesztió magasabb fokán önhipnózissá változik, vagyis a lélek álomba merül s tudatát veszti, de a sugalmazott akaratot egy titokzatos, örököző hatalom mégis végrehajtja. Belső világunk e rejtelmibe legmélyebben a hinduk hatoltak be s kitapogatták, hogyan lehet legerőteljesebben befolyásolni azt a bennünk lakó, rejtelmes hatalmat. A hindut a kísérletekre sötét világnézete, az élet elől menekülő akarata kényszerítette. A hindu ott tévedt el, mikor elbizakodottan azt hitte, hogy akarata, mellyel ama belső hatalmat kényszeríti, a legmagasabb ebben a világban. Magában látta az istent. E benne lakó isten előtt minden más összehelyt. A testi világ képzelt, valótlán létnek tűnt fel előtte; a szellemiségnek, bár finom mégis testi létformát tulajdonított; még az egyénit, a személyt is elmuló csalódásnak gondolta s Isten-től is elvette a személyességet és a tudatot. A hindu határtalan hatalom birtokosának gondolja magát; de e hatalomtól nem vár egyebet, mint az élet eltüntetését. A jóga legmagasabb foka: a tudattalan megismerés, mikor az elme a semmibe foszlik s "a látó önmagában ül". Ugyanerre törekszik a buddhista biksu, mikor mozdulatlanul, lélekzetét is visszafojtva ül és semmi sem

gondol, semmit sem érez és semmit sem kíván. A tudattalan lét a tengere, melyben már egy hab sem mozdul, a hindu üdvösség. Ez a nirvána! Micsoda boldogság van a tudat elvesztésében? Erre csak egy igaz feleletet adhatunk: a nirvána lakója nem érez többé a felelősséget, megmenekül a kármától. Ez a karma a tettek törvénye, mely a hindunak nem csak akkor gyötrelme, mikor büntet, hanem akkor is, mikor jutalmaz, mert a jutalom után új élet, új felelősség következik. A karma a hindu vasabrocsként szorítja össze. Sini, aztán jutalmat vagy büntetést kapni; újra Sini a lélekvándorlás örök körforgatában vég nélkül. Ebből csak a nirvána szabadít ki; az örök tudattalanság, melyben többé nem élünk attól, hogy új életre születünk. Micsoda lelki sötétség, mely nem elégedve meg a test halálával, a lélek öngyilkosságában látja az üdvösséget. Ugyanebből a lelkületből pattant ki az elevenen való eltemetetés gondolata, mely órákra vagy napokra is öntudattól fosztja meg az élt. Az élve eltemetett hindu azonban egy előre megmondott időben felbúrad. Azt a hatalmat, mely benne az eltemetetés alatt is éber és örökké marad, amikor a lélek öntudatlan lesz és a test alig végez élettevékenységet, kereste a hindu. Ezzel a hatalommal vélte, hogy elérni a nirvánát: nem létezőkké teszi a létezőket. Ugyanígy akarta Mrs. Bddy nem létezők hínni a testet és annak betegségeit. Mi a világot valóban létezőnek hisszük és lehetetlennek tartjuk, hogy világ, test, betegség azért megszűnőnek, mert valaki azt állítja, hogy azok nincsenek, mégsem tagadhatjuk le, hogy a hindu jóga, Mrs. Bddy bizonyos eredményeket ért el, utalkodtak a testen. Vajon mivel magyarázhatók ezek a titokzatos arkkifejtések; mi örökké azokban akkor is, ha a lélek tudattalan és a test élettévközei részben vagy egészen teljesen szünetelnek, mint az elevenen való eltemetésekor az a titokzatos második, amellyel az ember élje az önszuggesztionalis társalgat a mely a lélek akaratát megfogadja. Ezekre a kérdésekre a szenzualista lélektan feleletet nem tud adni; ellenben a bibliai lélektan a legnagyobb könnyűséggel válaszol.

Ha ezeket a tüneményeket bibliai megvilágosításban nézzük, nem rendkívüli csodáknak látjuk őket, hanem olyan csodáknak, melyek életünkben állandóan végbemennek. A bibliai anthropológia szerint az ember három tagozású: élje a lélekhez van kötve, tehát öntudata is; öntudattalanok az ember teste és szelleme, melyekkel a testi és a szellemi világgal ápolja kapcsolatát. Jézus szavából tudjuk, hogy a test erőtelen, de a szellem tele van hajlandósággal. Szellemlünk az Istentől belénk adott lehellet, mely testünket megelevenítette és ebben a megelevenítő munkában a lelket alkotta. Minden létező a test számára is, a lélek számára is a szellemen át jó az élet Adójától, Istentől. Minden tudattalan élettévköze a testben is, a lélekben is a szellem végez és készen áll a lélek rendelkezésére. A szíj az ur, de a szellem adja az uralkodáshoz a képességet. Ez a szellem igen sokféle munkában jelenik meg életünkben; ő az az immanens faktor, az a bennrejlő tényező, melynek működését a természettudós és a lélekbuvár ámulva szemléli. Ez az immanens faktor, a szellem nem áll a mi tévedékeny, rövidlátó értelmünk vezetése alatt, hanem a Teremtő örök törvényei szerint végzi osodás tökéletességű munkáját. De akármilyen tökéletes és pontos, soha nem fáradó munkás is, mégis készséges, hajlandó a lélek kívánságát teljesíteni. Az önszuggesztióban a lélek a szellemmel közli a maga kívánságát és ezt az Istentől megengedett fokig teljesíti is. Tehát nem testünk vagy tudattalan lelki szervezetünk engedelmeskedik a szív szuggesztiónak, ha-

nem szellemlünk; a szellem indítja működésre a test és a lélek szerveit. Am a szellem vagy lehellet nem áll örökké lelkünk rendelkezésére; Isten visszaveheti tőlünk és akkor testünk elbanyatlik, lelkünket halálos merevség teszi tehetetlenné. Jézus maga tette le életét és ezt a Szentírás úgy fejezi ki, hogy a lehelletet vagyis szellemlét visszaadta Atyjának.

A keresztyénség azonban ismeri az immanens faktorra való hatásnak egy biztosabb és hathatósabb módját is, mint az indiai bölcsesség. A bennünk levő szellem ugyanis nem a kívánszent Szellem, csak annak lehellete, léteteményese. A mi szellemlünkön a teljes és igazi hatalmat Isten Szelleme gyakorolja, aki azt teremtette. Jézus arra tanította gyéit, hogy aki hívó szíjjel Istenhez imádkozik, oly hatalomhoz jut, hogy megveket mondhat ki helyükből. Testünk és lelkünk gyógyulását is kérhetjük; de nem az ima gyógyít, hanem Isten. A jóga és keresztyén bölcsesség látszócsodái mellett mily valóságosoknak hangzanak Jézus igéi! Az imádság persze nem Isten szuggesztiója, hanem jóga, éber tanácskozás Istennel. Istent nem szabad kénysszeríteni, mintahogy a bennünk lakó szellemlét sokan kénysszerítik; hanem hívó bizalommal Istenre kell hagyni, hogy kérésünket úgy teljesítse, ahogy ő jobbnak látja. A szuggesztio fölött van tehát egy felsőbb út, az imádság útja, amelyen szintén elérjük a bennünk lakó lehellet befolyásolását, de köztünk és az immanens faktor között ott van Isten. Ezen a magasabb uton parancsolókból hívó kéréské leszünk. Bár ez az út az alázatosság útja, mégis magasabb, mint a parancsolás útja, mert amikor parancsolunk és a bennünk levő szellemlét kénysszerítjük, egyrészt bizonyosan eltévedünk, másrészt a szellemlét nem fogjuk tudni mindig keményben tartani és állandóan kívánságunk szerint befolyásolni. Mivel tehát az embernek rendelkezésére áll a felsőbb út, az imádság útja, hitetlenség és istentelenség az alsóbb utat választani. A hinduknál is akkor fejlődött ki az alsóbb utnak a használata, amikor a személyes Isten képe elhomályosodott és az ember gödös sötétségben magára maradt. Ezt az alsó utat okkultizmusnak és az okkult világ jelentkezéssel okkult jelenségeknek nevezzük. Az okkult világban mozog a keresztyén tudományok nevezett akaratgyógyítás, a jóga, a spiritizmus, az u.n. pünkösdi mozgalom, melyeknek gyógyításai, nyelvekenskölése és prófétálása nem a szent Szellem ajándékai, hanem az emberi szellemlétől kikényszerített okkult jelenségek. A pünkösdiok ugyanis nem várják, hanem kikövetelik az "ajándékokat". És a pünkösdiök összejövetelén nem az imádság szellemléme leng, hanem a szuggesztio és hipnózis kénysszere nyomja le a lelkeket. Aki az imádság felső útján indul el, az a mindenható, bölcs és irgalmas Istenre bizza lépteit; aki a szellem-kénysszerítés alsó útján halad, ismeretlen szellemi aramlatoknak dobja oda magát, melyek a tudattalan homályba sodorják a lelket. Az Isten nélkül élő léleknek azonban csak ez a homály marad meg, mikor a bűn büntetése vagy a lelkiismeret kínzó keddeése elő menekülve vakon a vad ismeretlennek megy neki vagy egy ismeretlen ígérethe bizza magát. Ilyen tett volt óva elhatározása, mellyel az ismeretlenben bizza, a tiltott gyümölcsöt leszakította. Az okkult utakon is bizonyos siker követi a lelkeket; de a bennünk levő lehelletet a végtelékig kénysszeríteni nem lehet; Istennel ellentétes utakon szellemlünk egyszer biztosan felmondja a szolgálatot; egyszer csak a hindu vezeklő vagy Mrs. Bddy erőfeszítései gyalázatos kudarcba fulladnak. Vannak persze

derűsebb csalódások is, mint Mrs Eddyé. Akik jobb ut nem ismerése miatt választják az okkult utat, kudarcukban is a helyreigazító Isten jószágos derűjét mutatják. Egy hindu vezeklő annyira uralkodott magán, hogy évekig szaborként állt a szabadban oly mozdulatlansággal, hogy a madarak könek nézték, rá repültek, végre egy madárpár fészket rakott a vállára. Évről évre visszatértek a madarak, de egy évben elmaradtak s a fészkek üres maradt. Ekkor a hindu keserves sirásra fakadt. Ime ebben a vezekléstől eldurvított szívben is ott maradt a szeretet után való szomjazás. Isten nem a nirvána öngyűlkösségára, hanem szeretetre teremtett bennünket! S ebben a szeretethez a hit felsőbb útja vezet.

Ha azonban a bennünk lakó szellem Isten kezében van s a szent Szellem letéteményese, miért van, hogy Isten egy ideig megengedi, hogy az Isten nélkül járó lélek kényszerítésnek engedjen? Hogy egyeztethető ez össze Isten szentségével és igazságosságával? Istennek a teremtésben legnagyobb alkotás az volt, hogy saját képére személyes, tudatos, maguktól akaró lényeket teremtett, kik ebben a világban éppoly akaró központokká lettek, mint maga a teremtő Isten. Isten az embernek és az angyaloknak még arra is szabadságot adott, hogy ő ellené akarjanak. Sőt az megadta azt a képességet, hogy istenellenes akaratukat bizonyos fokig meg is valósítsák. És a rosszára is használható szabadság azért szükséges, mert ha Isten olyan világban akar győzelműdni, amely önként szolgál és engedelmeskedik neki, akkor az akaró teremtményeknek azt is meg kell engedni, hogy saját kezüken tanulva jussanak engedelmessegre. Szórt van, hogy Isten lehetővé tette, hogy a vétkező tovább tevékenykedjék, hogy a kudarc után esetleg megtérjen. Isten elhordozza a vétkezőket és teljesülni hagyja a rosszat. A szabad akaratnak ezt a megbecsülését az isteni szeretet legnagyobb csodájának kell tekintetnünk. Mi emberek annyira érszéketlenek vagyunk az igazi nagyság iránt, hogy Istent éppen ezért a türelméért szoktuk vádolni; ha tudnánk, hogy Isten a türelmet nem velünk, hanem másokkal szemben tanúsítja. Azt szeretnénk, ha Isten másokkal szemben azernak volna! A Bibliából tudjuk, hogy Isten olykor-olykor a helytelen imádságot is teljesíti; de az imádkozó látja kárát. Isten tehát azt is elnézi, hogy az ember önjel a szolgálatára adott isteni lehelleket okkult utakon kényszerítse. Az ilyen sikereket aztán az emberi akarat diadalaként szokták elkönyvelni és ünnepegni; pedig csak pünkösdi királyságról van szó, mely után keserű felébredés jár. Az ily csodák csak beteges lelki, feltűnére vágyó embereket vonzzák; az engedelmes, egészséges lelkeket elriasztják. Mert mögöttük jár Isten kikerülhetetlen ítéllete, mely az emberi gögőt, a bennünk levő istenivel szemben elkövetett önkényt s a hitetlenek sötétségbe ugrását megbünteti.

A szuggesztív csodák körébe tartoznak az u. n. coufismus sikeresi is; amellott a lélekelemzés eredményeit is a szuggesztív nem a lélekelemzés felszabadító hatalma fejti meg. A coufismus kigondolója egy francia gyógyszerész Coué. Coué más uton indult, mint a jóga vagy a Christian Science. Utóbbiak az akarat megfeszítésére, Coué meg az akarára kikapcsolására törekszenek. Az akarattalanítás külön gyakorlatokkal szoktatja be. És az akarattalanítás rendszerének kékén gyökere az alapja. Coué: egészség és önfegyelmzés; ford. Völgyesi F. 70 l. Csak a képzeletnek szabad működni. Mihelyt az akarat segíteni akar a képzeletnek, a képzelet azonnal más utra tér /31. l/. Coué szerint az autósuggesztív velünk született erő, de használatára épp úgy meg kell tanítani az embereket, mint az írásra és olvasásra /32. l/. Husz

csomót kötünk egy spárgára s azt, mint egy olvasót használva, hogy még számolásra se feszítsük meg lelkünket, reggel is, esete is monoton, egyenletes hangon ismételjük ezt a mondatot: "minden nap minden tekintetben jobban és jobban érzem magamat". Coué a későbbiekben erőteljesen hangoztatja, hogy a betegnek mestere iránt teljes bizalommal kell lennie; az esetleges eredménytelenséget Coué az arra vizai vissza, hogy a betegnek mestere iránt való hiányzott /51. l./ "Bizalommal, szilárd hittel és kitartással párosult, tudatosan alkalmazott autósuggesztívok azok a lelki rugók, melyeknek segítségével minden értelmi lehetőségeinket meg nem haladó - áltetslt matematikai pontossággal el lehet érni" - mondotta /57. l/. Coué is az emberi szellemet, az immanens faktort befolyásolja s hogy az akarat megfeszítéséről lemond, az abból a helyes megérzésből fakad, hogy a lélek nem erősebb, mint a szellem s a nagyobb lelki erő a szellemre nem gyakorol nagyobb befolyást. Az akarattalanító gyakorlatok megfelelnek annak a szabálynak, hogy az embernek magát vakon egy idegen és ismeretlen vezető önjelre kell bíznia. Teljes merevséggel kell állanunk, deakik módjára, csak bekánkának hagyjuk meg a mozgathatósgot. Szószor el kell mondanunk: hátra esem, hátra esem! Addig kell ezt csendesén elgondolnunk, míg megtörténik. Aztán az előre esem-mel kell ugyanazt gyakorolnunk. A test elengedése a lélek elengedését munkálja s célja a beteg tudatának és akaratának vak odaadása a vezető akarat alá. A szuggesztívban és hipnózisban nem lelki, hanem szellemi erők működnek. Reik Ivan tapasztalata szerint az embereknek csak igen kis százaléka alkalmas az ilyen befolyásolásra. Couéhoz azonban algyórt idegvesztés tartak, kikben nehezen legyőzhető egészséges akaras nem volt már. És is mutatja, hogy az okkult ut nem az egészséges ember útja, hanem azoké, akiket Isten Szelleme idegen befolyástól már nem óv. Ugyanilyen alapon fejthető meg a psychoanalysis hatása is. Nem igaz, hogy van olyan tudattalan birodalom az ember lelkében, amilyenről a lélekelemzők beszélnék; nem igaz, hogy a nemí életnek mindent elnyomó hatása már a csecsemőtől kifejlődnek; nem igaz, hogy az a lelki zavarok onnan erednének, hogy az ember a benne jelentkező aljas vágyaknak ellenáll és ezzel u. n. természetes ösztönei ellen vét; nem igaz, hogy ezeknek az u. n. ösztönöknek felszínre engedése, a róluk az orvos és beteg közt kifejlődő lélekelemző tarsalgás felszabadulást hozna! Ellenben igaz, hogy az ember lelkiismeretében Isten szól; igaz, hogy a nemí életnek minden elnyomó hatalma az erkölcsi romlás következtében fejlődik ki bennünk s Freud ilyen emberek közt szerzte tapasztalatait; igaz, hogy a lelkiismeret szava nyomán támadó szorongás, Istentől és az ítéllettől való félelem a lélek nyomeróságának oka; igaz, hogy a freudista orvosnak és betegének ugynevezett lélekelemzése mind az orvost, mind a beteget beszennyezi s hogy ezt a szennyet a lelki bajokkal együtt csak a bűnbocsátó Istenhez való öszinte megtérés után Isten maga veheti el. Szórt freudista orvos helyett olyan embert keresszen a beteg, aki az Istenhez vivő utat mutatja meg neki. Mit is tesz a freudista orvos? Miután az egész freudista lélekelemző szemlélet összes komplexumaival együtt költészet és pedig modern költészet, úgy is mondhatnánk, hogy a psychoanalysis olyan szirupot ad betegeinek, amilyent legszívesebben élvez: pornográfiát. Ugy is mondhatjuk, hogy a lélekelemzés nagy hókuszpokus, mely az ráfekszik a beteg lélekre s a beteg azt képzelet, hogy komolyan történik valami; ráhagyja magát orvosára, hiszen várja szabadulást és ez a szuggesztív várakozás tüneti javulást eredményez. A beteg szívesen hiszi, hogy akkor él természetes életet, ha ösztöneinek enged: hiszen

Éppen ilyen evangéliumot várt ő. Karunk képzőművészete, zenéje, irodalma mind ezt az orvososságot adagolják. A beteg orvosilag hitelteltesítve látja azt, amitől eddig lelkiismerete óvta. S az orvos szuggesztiója alatt a lelkiismeret elhallgat, a beteg egy időre jól érzi magát. A lélekelemzés a couéismus romlott testvére. Sem egyik, sem a másik nem tudomány, hanem olyan értista-mutatvány-féle; a léleknek, közelebből a szívnek, a tudatnak, az itélő és döntő képességnek megbénítása, sőt félretelése. A couéismusnál is, a lélekelemzésnél is az a fontos, hogy a beteg teljesen rábízsa magát orvosára s orvosát vegye tőle a felelősséget. A jóga, a Christian Science letagadja, hogy van világ, hogy ezzel a felelősséget is letagadhatja. Mindenik módszernek egy a célja: elhíttetni a szenvedővel, hogy nincs baj; megnyugtanni egy rámmel szemben, mely a jövőből fenyegetőleg elője lép.

Ez a jövőben közeledő rem nem éppen a halál; inkább ami a halál után következik: Isten. Az istentagódnak tállakoznia kell Istennel; a piákos léleknek meg kell jelennie a szentség reflektorfényében. Legyünk őszinték! A mi betegségeink a véték. Elvettük életünket! Legigazibb barátunkat, a gongotai szenvedőt ellenségünknek nézzük. A lelkiismeret szavát meggyűlöltük. Szeretünk vétkezni. Istennek való ellenállásunkból származik minden bajunk. A félelem, a magunkkal való elégedetlenség tesz minket betegeké. Az őszinte szuggesztió és hipnotikus gyógy-módok, bár különböző csomagolásban, ugyanazt az orvososságot nyújtják: vesszük el öntudatodat, hogy felejteni tudj! Szuggesztióztatni, hipnotizálni magunkat ugyanazt, mint leinni magunkat vagy morfiumra, ópiumra szokni rá. De hiabavaló minden! A kábulat szertefoszlik, az öntudat visszatér s a közeledő rémmel szembe kell néznünk! Keresztény orvos nem vállalhatja a felelősséget, hogy a beteg bűnből elkábítsa arra az időre, amikor még talán utolazor van ideje Istennel leszámolni és bocsánatot kapni. A rettegető bűnből megterésre és nem lelki kábulatra van szükség.

Ezek a lélekkábító gyógymódok teszik világossá nekünk, hogy miocoda árde rejlett abban, hogy a modern lélektanból eltűnt a szív fogalma; annak a szervnek a valósa, amelyben a tudat és a felelősség, az itélet és a döntés lakik. Nem elég a világból kitagadni Istent, az emberből is ki kellett tagadni. Isten képe az emberben a személyiség. Istennek nem az éles értelem, nem az erős akarat a legnagyobb ajándéka, hanem az, hogy szabad lény vagyok, személy vagyok! Barátomat magam itelem meg, örök sorom felől magam döntök! Ez az ajándék az Istennek ellenálló bűns számára a legnagyobb gyötrellem s azért minden áron szabadulni akar tőle. Az istenfélő embernek azonban gyönyör és öröm forrása az a tudat, hogy Istenre támaszkodva, Istenbe vetett hittel önként állhat az igazság, a jó, a nemes mellett. A személyiség az emberi méltóságot jelenti; a személyiség Isten képévé tesz bennünket; a személyiség Isten képe tesz a teremtés urává, mert királyi lelket ad. A teremtés nem gonosz látszat, nem a gyötrellem forrása, mint a hindu állítja; nem letagadható képzelődés, mint Mrs. Eddy magával elhítette; nem erkölcsi piszok, mint Freud tanította. A teremtés az öröm hona volt addig, amíg az ember vétkevel azt a hiabavalóságba alá nem rántotta. Azóta áldás és itélet harcolnak benne: az itélettel elriaszt a rossztól, az áldással keblére akar vonni az Isten. Az itéletnek is, az áldásnak is szuggesztió jelentősége van. Mint gyermekeit, tanít az Isten. A félelem is, az öröm is azt sugalmazzák, hogy menekül-

jünk a gonosztól s keressük a gyógyulást. Ébredő gyenge akaratunkat szuggesztióval erősíti Isten. A hitet eleinte szuggesztióval ébreszti fel s akkor több benne a bangulat. A szuggesztió fokként el kell tűnnie s akkor helyét a bizalom foglalja el. A tántoríthatatlan hit nem szuggesztió alapul. De azért kezdetnek kell a szuggesztió, mint járn tanuló gyermeknek a jórészék. A szülő és gyermek, a tanító és tanítvány viszonya szuggesztió. A tiszta isteni szuggesztió azonban egészen más mint a sötétség szuggesztiója. Mikor Isten csalogat; mikor Isten hipnózissal birtokába veszi a próféta lelkét, olyan ez, mint mikor az óra kezébe veszi az órát. Isten szuggesztiója felébreszt, Isten hipnózisa nem tesz rajtunk erőszakot. Érintésre éltető erők áradnak bennünk, felébredünk, meglevenedünk!

A boldogító "uj" a Szentírásban.

Luk. 5:39 azt mondja, hogy "senki, aki újat iszik, mindjárt újat nem kíván, mert azt mondja, hogy jobb az ó". Bizonyos, hogy az Isten teremtésében mindennek, amit a halál bomlasztó, rothasztó tevékenysége meg nem támad, a zamata lassan fejlődik ki s mennél tovább élvezzük, annál csodálatosabb az izlett dolog. Nemcsak a borral vagyunk így, hanem az Igével is: a kezdő kereszténynek, kinek még tapasztalatai nincsenek, sejtése sincs arról, milyen csodálatos isé van az Igének s évek folytán ugyanez az Ige mindig boldogítóbb lesz, sohasem válik unalmassá. Ha a bán és halál meg nem rontotta volna a teremtést, az a kívánság: "boldog új évet, boldog újat", nem hangoznék ebben a világban. Nem kívánnánk újat, hanem élveznénk mindig jobban, mindig dicsőbb issel a régit. De ahol megromlott; ahol a régi szenvedést okoz, ott újat kíván az ember. Ez a kívánság: boldog új évet! azt jelenti, hogy a régi rossz, boldogtalan volt és alig vártuk az elmúlását. Az "ujnak" várása azonban nem mindig egészséges. Vannak, akik semmit sem tudnak mélyében, rejtett valójában megragadni és kiélvezni, mert csak a felületet ragadják meg; az ilyen emberek nem érzik a teremtés ízét s mikor mindig új után kapkodnak, mindig új-ságot akarnak hallani, arról tesznek tanúságot, hogy ők maguk is megromlottak, izlett képességüket elvesztették s a beteg ingert mindig valami újjal akarják felcsigázva tartani. Ilyen ujság-vadások voltak az athénebeliek, kik egy bezápt és tőv-utra jutott emberi filozófia-fejlődés alászálló lejtőjén megunták a régit s valami új tan után sóvarogtak, hogy üres lelküket földdel tömjék be, mint az éhínséget szenvedő indusok /Act. 17:21. v. 8. 19 v./ Egy megromlott világ közepéből azonban jogos az ujnak kívánsága, az új után való epedő vagy, mert megromlottat tovább élvezni nem lehet.

Jézus azt az új tanítást, melyet ő hozott a világnak új bornak, új ruhafoltnak nevezi, helyesebben új ruhának; beszél azonban új tömlőkről s ezekkel kapcsolatosan új szövetségről és új parancsolatról. A bort a Szentírás szerint Isten örömkeltés céljára adta /Bir. 9:13/, de gyógyításra is /Tim. I. 5:23/; az új bor tehát az evangélium, melyet Krisztus hozott, az üdvösség új útja, új tanítás. Ennek a tanításnak az a hatalma van, hogy ruhaként betakarja a hívőt s bűneit elfedezi; azért Pál is, János is emlegetik a fehér ruhát,

melyet új emberként kell a bűnösnek magára vennie, felöltönie. Sokan csak feltét akarnak ebből az új ruhából, hogy mellette a régit, az ember saját igazságosságát és dicsőségét is megtarthassák; de Jézus kijelenti, hogy az új felt magához fogja szakítani a régit, a régi ruhát a annál, aki az Isten bocsánatát saját jóságának látsszatával együtt akarja élvezni, az ő is, az új is bűntemőgy. Ezért egészen új tühát kell felöltönnünk azaz új szövetségre kell lépünk Istennel, mely új parancsolatokban áll elénk. Az új szövetség a kegyelem szövetsége, mely homlok-egyenest szemben áll a törvény szövetségével; míg a törvény szövetsége az emberből akarja előhozni azt, ami az emberi természetben, képességekben, erőkben születésünktől fogva adva van, addig a kegyelem szövetsége ezt kívánja, hogy elforduljunk attól, amit teani tudánk s mindent ingyen, kegyelem útján nyerjünk Istentől. A szövetséggel együtt megváltozott a parancsolat is: az Öszövetség ezt mondta: tedd meg, amit a törvény kíván! Az újszövetség így szól: fogadd el, amit Krisztus nélkülöd, de érted tett a Golgotán! Az Öszövetség ezt parancsolta: szeress, ahogy erődből kitelik; az Új ezt rendel el: állj be a szeretet nagy áramába, mely majd elragad téged, nehogy saját természeted ellenére szeretni fogsz! Az új tehát Jézusnál az Istenhez való viszony: az Isten nem bíró, nem követelést behajtó hitelész, hanem gyermekeink mindent ingyen adó Atya. Nem félelemmel kell Istenhez járulni, hanem bizalommal, mint Atyához. Isten nem követel többé, hanem erőt ad.

Pál apostol a keresztyéneket olyan új tészának mondja, melyben nincs jelen a bűn kováza, azaz a megromló, elpusztuló erő/Kor. I. 5:6-7/. Szerinte az új abban található, hogy valami hiányozni fog a keresztyénből, mert Jézus vére azt onnan kimosta, eltávolította. Am nemcsak hiányzik valami, hanem hozzá is adatik valami új; ami hozzá adatik, az az új teremtés /Kor. II. 5:17; Gal. 6:15/ és hogy ez az új teremtés miben áll, azt elárulja Kol. 3:10: a ruhaként felöltött új ember "megújul annak képéhez miert ismeretre, aki ezt az új embert teremtette". Ez azt jelenti, hogy amit a keresztyén megismer, azt meg is teremti benne az, aki őt újemberré teremtette. Ha valaki Krisztusban van, az új teremtés: a régiek elmúltak, lám újakká lettek! /Kor. III. 5:17/. A keresztyén ember tehát úgy fejlődik, mint egy növény, mint egy virág: nem magától fejlődik, hanem fáradság és erőküvés nélkül a Teremtő jóvoltából. A megújulás nem egyszerre történik, hanem fokozatosan; egy ideig az ő ember és új ember a keresztyénben együtt van, de az új mindinkább félreszorítja az őt, míg az elsorvad s egyszer eltűnik. Ef. 4:24 szerint "az új ember Isten szerint /azaz Isten akaratának és hatalmának megfelelően/ igazságosságban, szentségben és igazságban teremtett", ami azt jelenti, hogy a keresztyén emberben az igazságosság, szentség és igazság nem saját erőküvésének gyümölcse, termése, hanem Isten teremtése benne. Az új ember meg nem szűnő, folytonos teremtésen megy át, míg készüvése befejeződik; azonban ehhez az isteni teremtő munkához nekünk assal kell hozzá járulnunk, hogy ezt az új embert magunkává tesszük, akarjuk; mint egy ruhát, felöltjük. Nemcsak az egyes keresztyének teremtődnek így új emberré, hanem együtt is egy új embert mutatnak be a világnak, melynek tagjait a szeretet fűzi össze /Ef. 2:15/. Ez az új ember az egyház, mely csodálat, de egyuttal gyűlölet tárgya is lesz e világban. A művelet tehát kétoldalu: Isten

adja, teremti, az ember pedig elfogadja, magára ölti; e kétoldalúság Isten és ember között szövetségre és pedig a régi viszonyhoz képest új szövetségre utal, melynek jele a vér: új szövetségnek vére, az urvacora pohara, tehát a bor: az új szövetség Jézus vére által /Kor. I. 11:25/. Sátán, a vádló ott áll a keresztyén és Isten között s vádjai miatt Isten nem fogadhatja el a megtérő bűnt; de egyszerre Jézus saját vérért mutatja fel, melyet a keresztyénért ontott s abban a pillanatban Sátán hatalma megszűnik a keresztyénen, Isten megújithatja őt. Az új tehát nemcsak a keresztyének Istenhez való viszonyában észlelhető, hanem a sátánhoz való viszonyában is, egész helyzetében ebben a világban. Mivel pedig a keresztyének új élete, tehetség, új szereplése ebben a világban nem azoknak saját erejéből, hanem Istentől való, azért a keresztyének ennek az új viszonynak a hirdetői is, azaz új szövetség szolgálói járnak ebben a világban.

Az új szövetséget, azaz az Istennel való új viszony megteremtését a Héberékhez írt levél is hangoztatja s így rántal annak rendkívüli jelentőségére. Jézus óta nem olyan viszonyban vagyunk a mennyei Atyával, mint amilyenben atyáink voltak /8:8-9/; azáltal, hogy Isten új szövetséget kötött, érvénytelenítette a régit s azt elenyészésre ítélte /8:13/; az az új szövetség teszi lehetővé a korábban tett ígéretek teljesítését /9:15/ s ennek oka a szövetség közhajrájának kiöntött vére /12:24/.

A jeruzsálemi apostolok leveliben és a Jelenések könyvében tovább megy az isteni kijelentés és az egyén megújulásának, az egyház elűszülésének következményeképpen, gyümölcseként hirdeti az új ég és új föld és azoknak új Jeruzsálem előállítását /Fét. II. 3:13; Jel. 3:12; 21:1-2/. Ebben az új környezetben új lesz az ottlakók álltósága, címe, neve is /Jel. 2:17; 3:12/ s új lesz a ísiek tartalma, tehát a belőle fakadó ének is /Jel. 5:9; 14:3/. Az új énekkel együtt új lesz az énekre okot adó alkalom, új lesz az énekmód, újak a tapasztalatok, új lesz minden /Jel. 21:5/.

János leveleiben többször említi a szeretet parancsát, de nem mint új parancsolatot /Jn. I. 2:7-8; Jn. II. 5/, hanem mint régit, amely ősidőtől fogva érvényes volt. Az új ebben a parancsolatban nem az isteni követelés, hogy szeressük hanem az, hogy Jézusban ez a parancsolat valóságossá, igazán teljesülővé lett, tehát megtarthatóvá azáltal, hogy Isten maga munkálja szívünkben ezt a parancsot. Isten szent Szellemének kitöltése által a szeretet az égből a földre költözött és meggyökerezett bennünk. Keresztyén emberek közt tehát a "boldog új évet" kívánásnak egészen más értelme és jelentősége van, mint a világ fiai közt. A világ fiai minden év végén arra a megállapodásra jutnak, hogy szomorú, fáradsággal és szenvedéssel telt volt az elmúlt esztendő s hitetlen reménységgel kívánnak egymásnak jobbat; ugyanakkor tudják, hogy így volt ez mindig és semmi jele annak, hogy a jövőben jobb lenne az emberiség sorsa. A "boldog új évet" kívánás olyan semmitmondó, üres szólamná vált, mint az ily köszöntések: "jó napot, jó estét". Nem várjuk sem a jó napot, sem a jó estét azért, mert ezt kívánták nekünk a köszönők. Butól lenyomva, gondterhesen lépünk át a "boldog" új esztendőbe! Egészen más az, amikor igazi keresztyének kívánnak egymásnak boldog újat!

Az a "boldog" új, ami a keresztyének előtt

áll, egy végtelen perspektíva, egy megnyíló új látóhatár. A távol messziségben, bár ködbe borulva egy új ég és föld sejtelmé tűnik fel s biztosít bennünket arról, hogy nemcsak semmi igazi értékünk vesztve nincs, hanem minden előre kitervezve, Istentől pontosan le-mért mozdulatokkal, feltartás nélkül halad a cél felé, mely "min-dennek" boldogító megújulása. Viszontlátjuk megdicsőült alakban mindazt, amit szerettünk; visszakapjuk tisztán mindazt, amit el-vesztettünk az igazság harcában; nem úgy, ahogy elvesztettük, hanem százszorosan szebben, megtisztultan, megdicsőítve. Oh mi-csođa új esztendő vár akkor reánk!

Igaz, addig hosszú vándorút áll előttünk s talán kö-zben el is kell aludnunk és a tulsó parton várunk a beteljesedésre, de ez a várakozás is boldoggá tesz, mert színről színre látni fo-gjuk Urunkat s a fehér ruhával fog bennünket megajándékosni; azaz nem a boldogtalan halottak közt, hanem az ég tiszta mezőin fogjuk a várakozás idejét tölteni. Azoknak, akik Krisztusban élnek, a halál boldog új esztendőt jelent. Am nem kell sem az Új ég és Új föld boldog idejére várunk, sem a halált szabadtóként tekinte-nünk ahhoz, hogy igazán boldog új esztendő virradjon ránk! Az örök élet elkendőzött már bennünk és rejtve, szívünk belső kamráca-kájában találkoznak, együtt vagyunk Urunkkal; csodálhatjuk sze-retetét, magasztalhatjuk hűségét, énekelhetjük csoda tetteit. Hű-ségen gondviselését, vezetését napról napra tapasztaljuk s áld-hatjuk. Ellenesség táborán át úgy vezet, hogy Mária letett szölogun-kat soha vesztély nem éri; diadó jövőnknek fénylő ragyogása a ne-héz órákban még boldogítóbb. Boldog új évet! azt jelenti, hogy még csodálatosabb módon várjuk az Úr jelentkezését, még csodála-tosabb diadalekben reménykedünk. A jövő évben Isten meg fogja mu-tatni újra, hogy Ő az Isten! Ő kormányozza a világot s itt minden-aminek még egy ideig létet és működést enged, Neki engedelmessé-gel tartozik. Isten a jövő évben sem hagy el. Boldog új esztendőt!

A jövő évben Isten tovább fogja folytatni bennünk az új ember teremtését. Ott fogunk feküdni az operáló asztalon, Ő vágni fog, mi érezzük majd ennek fájdalmát; de tudni fogjuk, hogy a gyógyulás biztos, hiszen a kés az Ő kezében van. Boldog lesz ez az új esztendő, mert az új bennünk növekedni fog, az Ő pe-dig tovább sorvad. Amit Isten elkezdett, azt nem hagyja abba. Nem tőlünk, hanem tőle függ az új esztendő sikere, boldogsága, ezért ez az új év csak boldog lehet. Boldog új esztendőt!

Unnepeljük-e október 31-ét?

A római katolikus testvérek részéről az a kívánság hangzott el, hogy a protestánsok ne üljék október 31-ét, mert ezzel az egyház törvényes vezetősége elleni lázadást ünnepeljük és így szentesítjük azt a szakadást, mely immár több, mint négy évszázada elszakította egymástól azokat, akik tizenhat évszázadon keresztül együtt egy egyházban éltek és jól megfértek. Luther engedetlen volt az egyház törvényes feje iránt s ez az engedetlenség nem ké-pezheti ünneplés tárgyát. Mivel a felszólítás komoly helyről és jóindulattal hangzott el, a protestánsoknak szükséges e kérdéssel foglalkozniok.

Mit kell érteni ünneplés alatt? Vannak mindenkitől

értett fogalmak, melyek alatt mindenki mást ért vagy semmit sem ért alatta világosan, csak valami ködös fogalom jelenik meg lei-kében a szó elhangzásakor. Elyen az ünneplés fogalma is. "egtöb-ben azt értik alatta, hogy akkor nem megyünk munkába, hivatalba, ha-nem pihenünk. Némelyek azt értik alatta, hogy akkor ha ilyen ünnepen valami nyilvános összejövetelt felkeresünk azzal istenes, hazafias vagy másféle érdemet szerzünk, jobbak leszünk tőle és megváltozunk. Ismét mások ünneplés alatt visszamlékezőket érte-nek, elmúlt dolgok és személyek iránt való kegyeletet, ami bi-szonyos "ünnepi" hangulat keletkezésében leli kifejezést.

Könnyű belátni, hogy az első felfogás a tunya, közönyös emberek ünneplése, kik az ünnepe tárgyért áldozatot hozni nem akarnak és csak ünnö és rövid időre szóló hasznát tejjűlőzik le. Az ilyen ünneplés nem ünneplés.

Valamely összejövetelen való pusztá jelenlét je-lenthet valamilyen áldozatot, könnyűt, nem megerőltetőt, de érté-ke sem az eszéme, sem az egész szempontjából nincs, ha az ünnepe alatt az ünnepeit dolog vagy személy lényegébe be nem hatolunk s azzal ismerősebbek nem leszünk. Az ilyen ünneplés külső, tar-talmatlan ünneplés és inkább az ünnepeit dolog vagy személy meg-csufolását jelenti, miután felületesen elintézzük őket.

Az ünneplés harmadik fogalma az ünnepi hangulat felidézése, melyet áhítatnak, kegyeletnek neveznek. Vajon az ily hangulat-e az igazi ünneplés? A hangulat lélektani jelentősége az, hogy valamilyen értelemi meglátást vagy akaratit elhatározást ér-selmek kísérnek, azaz követnek s az érzelmelekből összetevődő han-gulat az illető meglátásnak, vagy elhatározásnak súlyt ad, tudatunkba, lelünkbe, jellemünkbe az értelemi képzetet vagy akaratit mélyebben beleveszi, tehát tartósabbá teszi. A hangulatnak e ter-vészetéből az a szokás keletkezett, hogy a hangulat felkelté-sével megpróbálják visszaidézni a hangulatot keltő cselekvést vagy gondolatot. Ulykor sikerül ez, de a visszaidézés rendszeren halványabb az első megjelenésnél. Az esetek túlnyomó részében azonban a hangulat nem vonja maga után az eredeti képzetet, még kevésbé a cselekvést. Ha az ünneplés a hangulatnál marad, akkor az felszínes, muló hatásu s így értéktelen.

Az igazi ünneplés tehát abban áll, hogy elmúlt eseményt, vagy személyt úgy idézzük magunk elé, hogy azzal beha-tóan foglalkozunk, lényébe behatolunk. Az igazi ünneplés munka, sokszor fáradságos munka; de utána megújulva lép ki belőle az ünneplő, eggyé lesz az ünnepeit tárggyal vagy személlyel. Az ün-neplés tehát veszedelmes is lehet, ha t. i. méltatlan annak a tárgya: ez esetben mérgező hatásu. Vajon ilyen október 31-ének ünneplése? Hogy a kérdésre felelni tudjunk, az október 31-i ünneplés tárgyát kell meghatározniok. A felelet azonban nem lehet mindenre érvényes, amit a "protestánsok" október 31-ével a multban csináltak vagy a jelenben csinálnak, mert az is kér-déses, hogy nem hamisítják-e meg október 31-ének fogalmát? Ha ez tisztán áll előttünk, felelhetünk arra a kérdésre, érdemes-e ezt ünnepelniok?

A "mit" ünnepeljük mellett azonban, mint már láttuk az is fontos, "hogyan ünnepeljük"? A kérdésre adandó válasz az igazi protestáns vallásosság és a római vallásosság közt meg-lévő egyik legfontosabb ellentétet fogja érinteni. Ez a külön-b-ség a római katolicizmusnak nem minden kora és a protestantiz-musnak nem minden fajtája között van meg. A római, a mai római katolicizmus az igazság keresésének nagy küzdelmében a legtöbb

ponton tantáttal rögzítette az igazság formáját és ezért a római ember ma nem tényeket, hanem formákat keres. Korábban ez nem így volt és ezért van a római katolicizmusnak oly megjelenése is, mellyel a protestantizmus nem áll harcban; különösen azonban a múltban volt ilyen katolicizmus. Az igazi protestantizmusnak az az ismertetője, jele, hogy nem köti magát formákhoz, hanem az igazságokhoz, melyek többféle formában jelenhetnek meg. E formák nem lehetnek ellentétesek, hanem csak az igazságnak különböző részeire, megjelenéseire, környezetéhez való illeszkedésre vonatkoznak. Az ellentét csak látszólagos vagy emberi tökéletlenségéből folyó a később mellőzhető. Ellenben vannak olyan protestánsnak nevezett alakulatok is, melyek az igazság kifejezésének formáihoz kötötték magukat és ezzel a mai római egyház utjára visszatértek. Ilyen protestantizmus nem lényegi ellentétben van a római katolicizmussal, hanem hatalmi versengésben. Rendszerint az esetben szokott bántó lenni október 31-ének ünneplése. Van egy bizonyos római katolikus ünneplés, melyet az alprotestantizmus is követ és melyet mi okvetlenül elkerülendőnek tartunk: a hangulati ünneplés. Ezt az ünneplésmódot betegnek tartom. Azoknál áll elő ez, akik nem kutatnak, hanem mindent késszen fogadnak el. Jó példát nyújtott nekem a napokban erre a területre egy ügyes tolu római esperesplébánosnak, Bilkei Ferencnek "Álmányok a szentföldi úton" o. könyve. Azért tartom e példát igen tanulságosnak, mert Bilkei őszintesége, becsületessége és jankarata felől nincs kételyem. Én is érdeklődöm a Szentföld iránt, de engem az a Palesztina érdekel, amely az Ur Jézus életének háttérét képezte; én tényeket keresek, melyek Jézus életének egyes részeit megmagyarázzák. Bilkei oly dolgokat keresett a Szentföldön, melyek benne hangulatot kelthetnek. Nekem a mai művészi külső kellett, a marványlapok, melyek elfedik az eredeti helyet, a sziklát, a csunya valóságot. Én szeretném, ha ezeket a marványlapokat el lehetne távolítani, hogy azt a Golgotát lássuk, amelyen Jézust megfeszítették; azt a Bethlehemet, amely születésnapkor Maria elé tárult. Bilkei mindenütt megcsókolta a marványt, az esztét, amelyet késs emberek állítottak oda. Fellelkesült! Késsve tele van hangulatfestésekkel, amelyeket idehaza is leírhatott volna. Mi ennek a haszna? A hangulat nem tartós, jön és elrepül, szétfoszlik, elpattan, mint a buborék. És csakugyan! Bilkei könyvében a paprikás vagy sült csirke és a tejfölös csusza öpp olyan ünneplésre lel, mint a szentföldi kegyhelyek. A tények nem viselik el egymást, de a hangulatot igen!

Az ünnep magyar szó, a régi idnapnak új formája. Az id a mai üdv, üde szavakban jelentkezik és az üdvül igében. Az ünnep tehát felüdülés, üdvösségben való gazdagodás. Az ünneplésnek igen nagy lehet a haszna! De maradandó hasznát csak a tényekkel való ünneplés nyújt, nem a hangulati ünneplés.

Mi történt 1517 október 31-én? A római pápaság történetében többször találkozunk reformációval. Ha elcsépletfrázis is, mégis rá kell mutatnunk egy nagy veszélyre, mely a pápaság lényegével volt összeköttetésben: Krisztus istállóban született, szerény iparos házában nőtt fel, egész élete üldözöttségben telt el és sok megvetés után bitófán végezte a világi életét. Ezzel szemben a pápák a világi fejedelmek voltak, óriási vagyon állott rendelkezésükre, ritkán voltak üldözöttek, inkább nekik volt módjuk másokat üldözni és néhány kivételtől eltekintve fényben és pompában ny hunyták le szemüket. Jézus ezt mondotta: "a rabszolga nem lehet nagyobb uránál sem az apostol nem lehet nagyobb annál, aki elküldi" /Jn. 13:16/. Ez a különbség az ur

és a rabszolga között magyarázza, hogy a pápák gyakran jutottak abba a kísértésbe, hogy a világ fejedelmivel versengjenek; őket fényben, hatalomban felülmúlni igyekezzenek; ily célra világi eszközöket használjanak: fegyvert, hatalmat, erőszakot, pénzt. De az eszközökben is kísértés volt: pénz, erőszak, világi élvezet megrontja a jellemet, a szívet Istentől elfordítja. Sokszor merült fel annak a szükségessége, hogy a pápák szék visszatérni próbáljon az apostoli tisztasághoz; sokszor ultiék lemondó pápák a fényűző helyén s amit csináltak, az a reformáció egy neve volt. 1517 előtt a renaissance pápák korát élte az egyház. A pogány művészet és irodalom meghódította a világot, adott a világnak szépet, de erkölcsöt és megtartó erőt nem tudott adni. A szép is Isten ajándéka, de az emberek elfelejtették azért Istennek adni hálat. És volt az oka, hogy a pogányosodó Róma elveszítette láb alól az isteni talajt a vad, gonosz bűnök, szertartásokkal leplezett istentelenség lettek urra s ezeket rablás, gyilkolás, házasságtörés követték. Az előző holttestét meggyalázó pápának törvénytelen fia volt gyilkos és rabló volt. Ha a többi pápa nem is süllyedt ennyire kegyesség nem volt sok található a renaissance Rómában. Ezt a retentő süllyedést elfogulatlan katolikusok is öpp egy lemezik, mint a protestánsok és sajnálkoznak is rajta. Éppen a korban jött a napvilágra az egyháznak egy másik sebet kitűnt, hogy az egyházban szokásossá vált verekltői módok nem gyógyítják meg az Istenet kereső lelkeket. Egy északnyugati lelki ágostonos barát öszintén kereste a lélek hákját; testét gyötörte, alázatosan alacsony munkát végzett, tudós látásra koldulni ment a rendnek, bűjtölt, gyónt, mindent megtett, hogy Istent kielégítse; de arra a bizonyos szagra, hogy Isten kibékült vele, nem tudott eljutni. Rómában wandokolt, ott a papok küszött képmutatást és Isten-megvetést látott, a miszt kigonyoltak annak végzői. Lelekiismeretlen kufárok érsaki és szerzetesi ruhában árulták az ostoba népnek a bűnbocsánatot, hogy ezzel - a súp levétele után - Rómában építkezések folytatására pénzt szerezzenek. Luther lelkének fel kellett lázadnia ez ellen. És a lázadás után ellen való lázadás volt és nem Isten ellen való lázadás. Luther tiltakozott! Ez történt 1517 október 31-én! Luther tiltakozása után a humanista, tehát pogány pápa nem sokat törődött az egész barátcivakodással, aminek a dolog először látzott. Luthernek egy kevély, egy szelid és egy tudós ellenfele támadt. Csak mikor a dolog hosszan elhúzódott, határozottak el Rómában, hogy gyorsan, hatalmi szóval intészik el; Luther kiátkozó bullát kapott, mit azonban ünneplésesen elégetett s ezzel a pápát fogalmak szerint lázadó lett; saját felfogása szerint azt az utat választotta, amelyen Istennek engedelmességet. Ez az engedelmeskedő szándék még világosabban kitűnt egy évvel később, mikor a birodalmi gyűlés előtt élete veszélyeztetésével jelentette ki: Itt állok, másként nem tehetek, Isten segítsen meg!

Majdnem fél évszázaddal később a trienti zsinat, addig még el nem döntött kérdésekben oly határozatokat hozott, melyekkel a reformációval való megegyezés lehetetlenné volt tve. Joo év múlva a lateráni zsinat az igazság forrásává a pápa nyilatkozatait tette, szemben a reformációval, mely ezt a forrást a Bibliában látta. Ekkor azonban a római egyházzal nem a Biblia alapján álló protestáns egyházak állottak szemben, hanem bizonytalan s kevert álláspontuak. Némelyek szerint az igazság forrása az emberi ész és ezek a renaissance folytatói; némelyek szerint

az igazság forrása új szellemi ihletés: ezek a középkori misztikusok útján haladnak és csak elenyészően kevés protestáns halad a reformátorok és különösen Luther nyomán azzal, hogy az igazság forrásaként egyedül a Bibliát jelöli meg. Ime az történt 1517 gyümölcsképpentül a protestantizmussal szemben a római álláspont egységesnek és következetesnek látszik: szerin tük a legfontosabb követelmény a pápai szék tekintélyének elfogadása s a pápának való feltétlen engedelmesség. Jól tudják, hogy miért követelik ezt: mert ha valaki ezt elfogadja, az a protestantizmusnak alapjait halomra döntötte. A következtetes római katolicizmussal szemben a protestantizmus nem volt következetes, mert a reformátorok alapelvét elvetették és csak semmitmondó szavakkal ismételték, a valóságban azonban semmit sem törődnek vele.

1517 alapelvei ma már a hitvallásokba belezsámozott ereklve, melyet a protestánsok kb. úgy tisztelnak, mint a katolikusok a szenteket: emlegetik őket, de nem szeretik, ha megelvenszénnek, mert akkor a legtöbbben Luther módjára nagyon szeretnék visszekedni. A protestánsok is ereklyetartóba tették a hitvallásokat s ezek ágában sincs belőlük a mai egyházi életre komoly következtetések venni le. A katolikus és protestáns ellentét ma így alakult ki: a katolikusok ma már kéznek a protestantizmus felé engedelmességet tenni, egy dolgot kivéve: a világmurmi törekvéseket trientel nem engedik. A dogmához azért ragaszkodnak, mert megváltoztatásuk a pápai tekintély teljes megbihatóságába vetett hitet ingatná meg. Nem a dogmához ragaszkodnak, hanem a pápai tekintélyhez s a dogmához csak az utóbbi érdeklében. A protestánsok szintén a tekintélyt védik, egyik a hitvallások, azaz a dogmák tekintélyt, de a dogmákat ők éppen úgy nem veszik túl komolyan mint a rómaiak; a dogmák tekintélye nekik az egyház tekintélyének a megóvása miatt beosos. Egyház áll most már az egyházzal szemben, vagyis a szerzett vagyon, tekintély és hatalom a másik hatalommal, tekintéllyel és vagyonnal szemben. Ez a ridag valóság! Luthereket ma hiába keresni, de renaissance-pápakat, vagy egyház tekintélyt védő trienti főpapekat a protestánsok közt nem kevesebbet találsz, mint a rómaiak között. A reformáció megünneplése ma felekezeti ünneppé lett, a felekezeti ünnep az a protestánsoknál. A római katolikusokat a felekezeti szempont sérti; lázadóknak tartják a protestánsokat és lázadónak október 31-e megünneplését. 1517 és a trienti zsinat között sok kisérlet történt a két álláspont összehangolására: ma ezek a kisérletek elképzelhetetlenek. A rómaiak a protestánsok teljes meghódolását várják: a visszaférését. * * * Bazel a kúrtzugással szemben a protestánsoknál nincs egységes kúrtzugás. Ha a protestánsoknál ma 1517 szelleme vezetnek, akkor az új Luther nem a római egyház ellen állana ki, hanem az új 95 tételt a protestáns egyházfogalom, a protestáns világmurmi törekvések, a protestáns antibiblicitás ellen szegeznék ki. Ebből 1517-ben semmit sem láttak előre!

Lázadó volt-e Luther? Lázadás-e október 31? A római egyház mai alakja csak lassan alakult ki. A trienti zsinat előtt még lehetségesnek tűnt fel a dogmataikai megegyezés, különben mindkét oldalon nem tárgyaltak volna annyit róla; tehát Luther nem lázadhatott az ellen, amit később Trientben

határoztak el. A pápai csalatkozhatatlanságot a mult század közepén mondták ki: tehát amikor Luther szembeszállt a pápai tekintéllyel, akkor nem lehetett a csalatkozhatatlanság pápai dogmája ellen lázadó, mert az dogmát ő nem ismerte. Történeti képtelenség, ha a római egyház a mai álláspontjának szempontjából ítéli meg Luthert, a legsúlyosabb anachronizmus valakit olyasminnek a megszegéséért elítélni, amiről ő semmit sem tudott.

De képtelenség Luthert lázadónak mondani azért is, amit ő előtte az egyház hivatalos szervei vallottak, hiszen zsinatok mondták ki, hogy az egyházat főben és ragokban reformálni kell! Hogy a zsinatok képtelenek voltak ennek a reformációnak a végrehajtására, az csakis dicsérorleg emeli ki Luther érdemét, ki azt a reformációt hajította végre, melyet korábban a hivatalos egyház mondtott ki szükségesnek. Ellenben lázadó volt az a szerzetes, szerzetesrend, érsek és pápa, kik az egyház lelkiismeretét oly durva vétkekkel terheltek meg, mint amilyen a bűnbocsánatnak pénzben való árulása volt; lázadó volt az a pápaság, mely a keresetyn érköles helyébe gonosz, pogány bűnteket helyezett s pogány végvainak kielégítésére oly eszközöket használt, amelyeket ma minden tisztességes római katolikus történetíró elítél. Ha ma súlyos szavakkal ítéli el római katolikus írók a renaissance pápakat: miért volna lázadó Luther, ki ezt az ítéletet nehezebben és csak a megegyezés minden lehetőségének meghiusulása után mondta ki. Ha Luther oly igazság védelmében mondtott ellens kora pápájának, amelynek igaz voltát minden komoly római katolikus ma is elismeri, mert a bűnbocsánatnak pénzben való árulása és földi halgató való lealansonyitása másnak, mint súlyos erkölocellenek lázadásnak nem tekinthető, - akkor senki sem tekintheti Luthert lázadónak, hanem csak ellenfeleit. De Luthernél az engedelmesség megtagadásában a tragikai összeütközés a pápai bulla elégetése nem dogmatikai ellentéttekkel kapcsolatban történt, hanem a maga személyes védelmében, mert azt a bullát égette el, mely őt átok alá helyezte. Az átok, különösen amikor a pápai átkot a birodalmi gyűlés is magáéva tette, olyan volt, mint a halálos ítélet, mert a kiátkozott jogvédelmet többé nem kapott s életét a törvény nem védte. Luther bűvédelemből égette el a pápai levelet. Azt aki saját életének védelmében nyul fegyverhez, nem szokták lázadónak mondani. Fegyvert emlitett, de nem testi fegyverre gondolt, hanem az ige, a szó fegyverére. Luthernél nem volt fegyver, hogy a gyilkosokkal szemben magát megvédje. Luther oldalán akkor nem állott még fejedelmek szövetsége s ha közvetlen világi uralkodója szükségesnek látta őt Wartburgban álnév alatt rejtegetni, akkor a veszély, mely életét fenyegette, komoly volt. Luthert mindenki óvta attól, hogy a wormai birodalmi gyűlésre felmenjen, mert attól a sorból féltették, mely Husz Janost elérte; a maglyahaláltól. Luther mégis engedelmesen felment; a hozzá intézett kérdésekre alázatosan felelt és csak abban állott ellen, amiben lelkiismerete tiltakozását érezte. A végső szó kimondása előtt egy napi gondolkodási időt kért s ezt az időt nem párthivek szerzésével töltötte, hanem imádsággal, és lelkiismeretének megpróbálásával. Lázadók nem szoktak így viselkedni, csak Isten bajnokai! Luther nem akart magának hatalmat szerezni és nem akart kates utakon párthivekhez jutni. Kész volt egyedül haladva meghalni az igazságért. Ezt mutatja az a tény is, hogy mikor meghallotta, hogy éretlen és izgága tulzók értelmetlenségükkel a reformáció ügyét veszélyeztetik, elhagyta a fejedelemtől biztosított védelm rejtekhelyét és bele-

dobta magát a harcba, ismét élete veszélyeztetésével. Hogy nem lett baja, Isten gonáviselésének tulajdoníthatja. Luther előtt nem volt földi cél, hogy afelé mehetett volna; csak mögötte voltak kényszerítő körülmények, melyek késztették, hogy előre haladjon: az igazság kényszere és az eltévedéstől való félelem. Még ha nem lett volna igaza; még ha tévedett volna is; viselkedése, előrehaladása akkor is nemes lélekre vallott. Nem látta, hová, mibe megy bele; nála a hit valóság volt. Felhosszok ellene, hogy néhány páli levél alapján egyoldalúan hangulycsúszta a hitet és a cselekedeteket elhanyagolta. A tények mást mutatnak! A tények azt mutatják, hogy Luther a tettek embere volt. Hátör kiállása, a veszéllyel nem törődése, a halál vállalása azt bizonyítják, hogy a hitet tettere váltotta. Azt mondják, hogy Jakab apostolt kell követni, aki azt mondta, hogy a hit tettek nélkül holt dolog; de sem Pál, sem Luther nem tanítottak mást, mint Jakab. Jakab sem tanította, hogy érdemszerző tettekkel kell a hitet kiegészíteni; ő x nem gyümölcstelen és haszontalan tettekben látta a hit gyümölcseit, mint amilyenek a test-sanyargatás, a böjt, a külső szertartások, hanem a tisztaságban és az övegyek, árvák gondozásában. S Luther nem az övegyek, árvák gondozása, nem az erkölcsi tisztaság elöl menekült a reformációba, hanem a oltalan kolostori vezeklések elöl az Isten tetéséért kereső életbe. Római katolikusok nem tagadják, hogy Tetzel utálatos és gonosz pisai alkudozása tárgyává tette az emberi lélek legfontosabb kérdésének megoldását; hogy szabadulok meg bűneim terhéstől? 1517 október 31-én Luther a lélekvisár ellen tiltakozott s ebben minden nemes és őszinte katolikus ember Luther mellett áll. Miért mondják akkor október 31-ét lázadásnak? Vagy igaz az, hogy a rabló az elrabolt s esetleg gyilkossággal szerzett vagyon kis részét bűnbocsátó levél megvásárlására fordítja s akkor bűnének felelőssége alól fel szabadul? Nem sokkal gonoszabb tanítás volt ez, mint a bibliai korban? Nem a csalatkozhatatlan pápának kellett volna ez ellen tiltakoznia még Luther előtt? De hiszen éppen a csalatkozhatatlan pápa ex cathedra indította meg a bűnbocsátat-vásárt!

Bangha Béla ezt írja Luther megindulásával kapcsolatban: "hiszen Luther kezdeti dogmatikája még ugyasólván csak a megigazulás kérdésében lépett új utakra és csak a vita és elkeseredés során helyezkedett szembe egyre újabb katolikus tételekkel. Hogy katolikus részen is volt szenvedély éppen elég, kétségtelen és csak az ég lenne megmondhatója, hogyan, milyen másképp alakul talán a helyzet, ha szent Péter székén akkoriban nem Mediciék, hanem Szalázi szent Ferenczek ülnek..." S én csak azon osodálkozom, hogy e Medici-pápák csalatkozhatatlanságát Bangha hogy tarthatja fenn! Nem jobb volna elismerni, hogy az igazság akkor Luther oldalán volt és nem a bűnbocsátatból üzletet csináló pápák oldalán? Nem jobb volna Luther a lázadás vádjára alól felmenteni? Hát Istennek nem inkább kell engedelmessékedni, mint az embereknek? Szalázi Katalin is sok dolgot ellent mondott a pápának, az sokban hallgatott is rá és különösen a bűnbocsátat kérdésében Katalin, Nagy Teréz egészen úgy tanítottak, mint Luther; belőlük mégis szentet csináltak! Nem volna igazabb, méltányosabb dolog a feketét feketének s a fehéret fehérnek mondani?!

Van-e Luther elindulásában valami örök mozzanat? "Örök" és "mozzanat"! Hogy fér e két fogalom össze? - kérdezhetik sokan; hiszen ami örök nyugalmából és változhatatlanságból az időbe belép, az nem mozzanat! Sőt ellenkezőleg; az

öröknek az időbe való belépése a mozzanat! Valahányszor az örökkévaló Isten megérinti a véges teremtet, valami mindig mozdul. Panta rei! - mondotta a görög bölcs is, ki éppen a mozgást tette meg örökkévalónak. "Ecclesia semper reformari debet"! - olyan xxxxxxk im arany igazság, melyet sem protestánsok, sem tisztán láto római katolikusok sohasem tagadtak. Az élet mozgás és az örök életnek örök mozgásnak kell lennie! Az örök reformáció, azaz az örökös visszaalakulás az isteni kiinduláshoz, az egyetlen kapu, melyen az örökkévaló az ideigvalóba beér. Amikor az ember a saját alkotására kimondja, hogy ezen változtatni nem szabad, azt érinteni bűn: akkor a legrégibb sátáni csalásnak esik áldozatul, mely azt ígérte, hogy olyanok leszünk, mint az Isten. Örökkévalót, változhatatlant csak Isten alkothat s ha ember magának tulajdonít ily hatalmat, az sátáni kevélység és felfuvalkodás martaléka lett. Az apostoli esinet, amelyet Kr. u. 51-ben tartottak, még tanácsképpen adta a pogány keresztényeknek azt a vélekedést, hogy a várevés elkerülésével helyes dolgot cselekszenek /ex hóm diatéroutos ed praxete Act. 15:29/; de nem fenyegette meg őket az esetre, ha másként cselekszenek. Későbbi zsinatok már büntetés terhével súlyították határozataik érvényben tartását s a büntetést a császári hatalom mérte ki vagy a népdüh. Csak a XIX században jutott oda a fejlődés, hogy egy ember nyilatkozatait az igazság forrásává tegye meg; sőt határozatának visszamenőleg is érvényt szerzett, nem törődve azszal, hogy az elődök esetleg egymásnak is hemlokegyenest ellenkezőleg nyilatkozhattak. A reformáció kora előtti keresztény egyházban igen sokféle irányzat küzdött egymással, mely irányzatok közül Luther idejében még nem lehetett tudni, hogy későbbi zsinati határozatok vagy pápai nyilatkozatok melyik álláspontot fogják helyesnek kijelenteni. Luther tehát engedetlenség nélkül taníthatta azt, amit korábbi apostoli vagy egyházi atyák, illetőleg zsinatok tanítottak, mert hiszen Luther alig tanított valami olyat, ami korábban már nem lett volna ott az egyház tanításai között. A trienti zsinat korábbi zsinatoknak mondott ellent, a pápák pedig korábbi pápáknak. Luther eretnekítésé tehát olyasvalami, mint mikor valakit a tett elkövetése után hozott törvény alapján ítélnek el. Amde ezeket a dolgokat római katolikus testvérekkel azért nem lehet megbeszélni, mert ők eleve kisártanak tartják, hogy zsinat vagy pápa tévedhetik volna s ahol ilyennek látásata mégis fennforog, ott a szemüket buhunyják. Csak arra utalunk, mikor egyszerre három pápa átkozta ki egymást ex cathedra. Vajon lehetséges-e, hogy házasságtörőknek, hullagyalázóknak, gyilkosoknak és rablóknak Isten ugy adja szent Szellemét, hogy azok nem tévedhetnek? Valóbbszind hogy Isten olyanoknak adja szent Szellemének megvilágosító hatalmat, akik egész lelkükkel, egész gondolkodásukkal keresik az igazságot, mint ez Luthernél a tagadhatatlan valóság! De Isten ily esetben sem ad csalatkozhatatlanságot, hanem csak annyi fényt, amennyi életünk következő lépésének megtételéhez szükséges. Isten ugy adja a szellemi világosságot, mint a mindennapi kenyeret: a mindennapra szükségeset adja, vagyis mindig az asnapra valót. Pál Krisztus apostola volt; de szigoru különbséget tesz aközött, amit Isten kijelentésekképpen kapott s a között, ami az ő véleménye. Emberi csalatkozhatatlanságról a Biblia sehol egyetlen szót sem beszél. Még Jézus is azt mondja Magáról, hogy visszajövetelének időpontja rejtve van Előtte. Így jó ez nekünk, hogy percről percre kötvé legyünk Istenhez és szüntelenül szükségünk legyen Rá! Az elmondottak alapján igen következetlen volnók, ha azt állítanám, hogy a csalat-

kozhatatlanság nem a pápánál, hanem Luthernál keresendő, hogy mert embernek sem ezen, sem a másik oldalon ilyen nem adatott. Bangha fenti nyilatkozatával elismerte, hogy Luther pápája tévedett, mikor Luthert kiátkozta, mert hiszen azt állította, hogy ha Szalézi Ferenc lett volna a pápa, akkor a dolgok másként fejlődtek volna; már pedig az átok kimondása után Szalézi Ferenc nem tárgyalhatott volna Lutherrel, lévén a kiadott kiátkozó nyilatkozat visszavonhatatlan. De Bangha maga is Luther bűnébe esik, ha ugyan bűn ez, amikor a renaissance pápák nyilatkozatainak helyességét kétségbe vonja. Ugyanis egy kiátkozó bullát nem lehet ex-cathedra-nyilatkozatnak minősíteni, abban tanokról, tehát dogmatikai tételekről lévén szó. Ezzel Bangha már áttörte azt a frontot, amely a római katolikusoknak lehetetlenné teszi a protestánsokkal a dogmatikai megegyezést. Annál inkább lehetséges a megegyezés, mert Luthernek majdnem minden tanítása valamelyik korábbi pápai nyilatkozatban vagy szinati határozatban benne van. De vajon szükség van-e ilyen dogmatikai megegyezésre, hogy egymáshoz közeledjünk? Nem biztosabb és szeretetteljesebb-e a megegyezés alapjává azt tenni: ti is tévedhettek, mi is tévedhetünk; keressük együtt a Mindenható Isten világosságát, hogy amiben eltérünk egymástól, abban ismerjük meg az igazságot? Amíg pedig ez a világosság megjön, addig nyújtsunk egymásnak testvérkezést, mert amiben egyet értünk, elég arra, hogy az istentelenség és a sötétség ellen együtt harcoljunk! Az eltérések súlyosak közöttünk, de az egyezések még súlyosabbak!

Bangha hivatkozik Viktor János és Ravasz László cikkeire, kik szerint a protestánsok sem engedhetnek dogmatikai állagukból. En azt kétségbevonom! Igazi protestánsok igenis engedhetnek, mielőtt az ellenkező oldalon bebizonyítják, hogy a protestáns állítás, dogma, hittétel a Bibliával ellenkezik. Éppen az jellemző a protestantizmusra, és éppen az teszi protestánsná, hogy nem köti meg magát emberi véleményekkel a hitvallásokkal, hanem mindig készen áll jobb igazság elfogadására, mint amilyenhez eljutott. Hiszen a bibliakritikán és a keresztény tyűnség alapjainak belülről való megtámadását is éppen ez a protestáns álláspont tette lehetővé. Csakhogy a bibliakritikusok hamis kartásoknak bizonyultak a kitűnt, hogy a protestantizmus legfőbb tanítószékeiben olyan embereket hagyott ülni, kiknek fontosabb a pogány tudósok megbecsülése, mint az igazság és mint az Isten megbecsülése. Mert a bibliakritika történetében nem egy olyan felfedezés került napvilágra, ami a kritika korábbi eddigi állításait halomra döntötte; de a teológiai akadémiákon ezeket a felfedéseket nem tanítják, és a korábbi súlyos tévedéseknek bizonyult állításokat vissza nem vonják. Ezért mondom, hogy a bibliakritika hamis kartásokkal játszik. Hamis kartásokkal azért, is, mert sok állítása nincs komoly tényekkel alátámasztva, hanem bűvészmutatványokkal. Ilyen bűvészmutatvány pl. az az állítás, hogy esoda, feltámadás, jövendőülés nem lehetséges. Ezt senki be nem bizonyította; de úgy bánnak ezekkel az "axiomákkal" mint megrendíthetetlen fundamentummal. A soha nem élő Deutero-Ézsaiás születését annak köszönheti, hogy az isteni kijelentés "nem tudhatta előre", hogy Kúros nevű perzsa király élni fog és Dániel azért nem lehet Dániel, mert előre látta, amit az antiochiai királyok tenni fognak. Az evangéliumok azért mithoszok, mert el akarják hitetni, hogy Jézus és apostolai csodákat tettek és hogy az Ur feltámadott. De ki bizonyította be, hogy az, aki a világot teremtette, sokkal kisebb dolgokat később nem vihetett végbe?

A katolikusok joggal vehetik a protestantizmus szemére, hogy ilyen tanítókat megtúr a kathedrán! De mi köze mindennek Lutherhoz és október 31-éhez? Annyi köze, mint a renaissance pápáknak szalézi Ferenchez, vagy még annyi sincs! Mert VI Sándort család-kozhatatlannak ismerik el a mai szalézi Ferencék; de mi a feltámadás tagadóit sem keresztényeknek, sem protestánsoknak nem ismerjük el. Judások még a tizenkét apostol közé s még Jézus tudtával is beférkőzhettek; de az apostolokat nem Judás jelleme szerint szoktuk megítélni s római testvéreinkről nem úgy gondolkozunk, mintha mind VI Sándorok volnának.

Arra a kérdésre tehát, hogy van-e Luther elindulásában valami örök mozzanat, azt feleljük: van! De ezt az örökkévalót nem Luther dogmatikai nézetei sem a Concordatus, sem bármely hitvallás nem képezik; hanem egyedül az az alázatosság, amellyel Luther magát Isten vezetésének odaadta és a jelszót kimondotta: Ha pedig minket a Bibliából jobbról győz meg, annak engedni fogunk! A reformáció örök elve, a reformáció örökkévaló tartalma, melynek hatalma olyan erős volt, hogy megingatta az egész világot és az emberi életbe belehelyezett egy olyan köszikőt, melyen a pogány kapu sem nyelhetne ki diadalt! Ezzel az elvvel az emberi helyébe az örök isteni lépett!

Ünnepeljük-e? Az a kérdés, mit értünk ünneplés alatt! Ha ember megasztalást kell alatta értenünk, akkor azt mondom: ne ünnepeljünk! Luther istenek gyonge, gyarló esakébe volt, telve hibákkal, oly ember volt, mint köztünk egy: ne ünnepeljük őt! Ha az örökkévalóságából visszatérne közöttünk, ő is arra intene minket. Kalvin nem engedte, hogy sirját megjelöljék, hogy az ünneplésnek elejét vegye. De ha az ünneplés azt jelenti, hogy megfontolva a történelmi tényeket, hálat adjunk-e az örökkévaló Istennek 1517 október 31-ért, akkor a válaszom nem. De éppen ehhez szeretnék még néhány szót szólni!

A renaissance lelki tartalma, a humanizmus, néhány oly fogalmat termelt ki, melyekből százados mozgalmak keletkeztek, s melyek megváltoztatták a világ képét. Ilyen fogalmak: szabadelvűség, szabad gondolkodás, haladás, szocializmus stb. Csupa oly fogalmak, melyekért fiatal korunkban lelkesedtünk, melyekkel azonban férfi korunkban tartózkodóvá lettünk s melyek iránt öreg korunkban sokszor undort kezdünk érezni. A humanizmus ezeket a fogalmakat akkor termelte ki, mikor elnyomott volt, mikor kisebbségben volt és amikor kíméletre volt szüksége. Amikor a pogány gondolat a szabadság ürügye alatt becsúszott az emberi gondolkodásba, majd szabadsággá válva az emberiséggel egy megszerettette magát, mint a kicsapongó élet a fiatal-sággal, akkor a szabadelvűségből elnyomást csinált, a szabad gondolkodásból istentelen dogmákat és a haladásból visszatérést a pogányságba és a szocializmusból osztályuralmat. Római testvéreink azzal vádolnak minket, hogy ezt a szabadság leple alatt beszívargó szabadságot a protestantizmus termelte ki. Diadallal mutat rá, milyen jó nekik, ahol a gondolat csak ott szabad, ahol még nincs dogma, ahol a szabadelvűséget a tekintély helyettesíti, ahol nem kell haladni, mert az egyház mindent előre megállapított s ahol a szocialista gondoskodást az egyház óriási vagyona teljesíti. Ha visszatérnénk a római egyházba, a pápa atyai gondoskodása alá, akkor maguktól megoldódnának ezek a bajok. A magát szabadelvűségnek /liberalizmusnak/ nevező pogány renaissance a kifejlődéséhez szükséges szabadságot azzal hálálta meg, hogy azt a szabadságot, melyet kifejlődésekor élvezett,

néppel, hogy ily módon ellensúlyozzák a növekvő katolikus befolyást. Ha ez így történt, csak pirulásra volna okunk, ha az ilyen manőverekkel egy pillanatra is a legkisebb közösséget vállalnók. De nem vállaljuk, mint ahogy Bangha sem vállalja a közösséget a Luthert átok alá vető pápa erköletelenségeivel. El kell ismerünk, hogy a római egyház újabb sok protestáns elvet magáévá tett s a Biblia tanulmányozását teológiáin komolyabban folytatja, mint a protestánsok, kik a teológiákon hitetlenségükkel mérgezik a tanulókat. A katolikus istentiszteletek sokszor áhitatosabbak, mint különösen a református istentiszteletek. Római katolikus lelkészek beszédei /egyházi/ sokszor mélyebbek, biblikusabbak és tudományosabbak, mint a protestánsok ünnepelt szónokainak világi elismerésre törekvő "irodalmi remekai". Itt nem akarok általánosítani; csak okot látok arra, hogy a protestánsok a katolikusok felé alázatosabban gondolkozzanak. Ma mi szorulunk reformációra s a köztünk ariltan ágáló tudománytalan hitetlenség részéről semmiképpen sem hat reformatori megmozdulásnak az olyan október 31-i kiróhanás, mely a római egyházat annak a szárnak nézi, melynek fejére minden ünnepi alkalommal nagyot lehet ütnie a saját pogánysága miatt elbusult juhásznak. A római egyház ma tévútról sem az, ami ellen Luther küzdött; ellenben a protestáns egyházak feltűnően kezdenek hasonlítani ahhoz az egyháshoz, amely a reformátorokat maglyára vitte. Már olyan hitvallásokkal hivatkozni, melyek isteni igazságait ugyanaz az egyház támadja iskoláiban, amely igazságokat a római egyház ellen fordítja a reformáció ünnepélyen! Ez utólatos képmutatás és Banghának oka és joga van arra, hogy az ilyen újságiról tempót lenézze és korbátozza. Felelőtlen hűsküdséssel és még soak nem is titkolt árulással nem lehet a reformációt kincseit megtartani. Vagy balál várunk, vagy új reformáció! Luther reformációjából nagyon kevés maradt a mai protestáns egyházakban, ha csak a vitrinbe elített hitvallást betűjét nem nézzük! Ha pedig a római testvérek uniót akarnak velünk, mint mi is ó velük, akkor Lutherrel tárgyaljunk inkább, mint Harnackokkal, vagy a protestáns Machiavellickek! Luther jobban megérti őket. Valószínű, hogy Kálvin is közelebb áll hozzájuk, mint a protestáns egyházak mai libertinusai. Kálvin soha sem szakadt volna el az egyháztól, ha nem a kigyulladó maglyák fénye űzi el hazájából. Mert nem Luther és Kálvin alapítottak két külön egyházat, hanem utódaik, kik a római katolicizmus elhagyott bálványait visszahúzták az egyházba: a külső betű kényszerét és a világi hatalom erőszakát. Luther igazi követői nem a Formula Concordans szerzői, sem a megkövetődött orthodoxok, még kevésbé a Baurok és Straussok, hanem a Spenerok, Franckek, Fliednerok és Söderblomok. Azt figyeljék meg, hogy ezek hogyan ünnepelték október 31-ét!

Eddig arról beszéltem, amiről általában beszélni szoktak, ha a reformáció vívmányait latolgatják. A reformáció igazi vívmánya azonban sokkal rejtettebb s ennek megtalálása megőrzése és megbecsülése az igazi reformáció-ünnepelés. Amit Luther nekünk szerzett, az a szabadság volt; az a szabadság, mely Isten felé rabságot jelent, boldog szabad rabságot! A libertinizmus mindig nem a protestáns egyház talajáról nőtt ki, mert a libertinizmus mindig üldözte az igaz protestantizmust; de sem Luther, sem Kálvin nem érultak vele egy gyékényen! A libertinizmus szülőhelye a renaissance Itáliai Ellenben a libertinizmus igen szívesen nevezi magát Lutherinek vagy kálvininak, mert akkor elkerülhetőbbnek tartják, hogy igazi nevükön nevezzék őket cédáknak, fajtalanoknak, rablóknak. Luther szabadsága nem az ő szabadságuk volt! Luther nem volt askéta,

mert megpróbálta, hogy annak semmi haszna nincs. Jézus sem volt az! Jézust falánknak és részegesnek mondták a falánkok és részegesek, hogy magukról eltereljék az emberek tekintetét. Ma is legtöbbször a libertinusok vádolják Luthert mértéktelenséggel, akik szabadságot engednek maguknak a hus dolgaiban. Luther szent ember volt, mert a szentségnek nem feltétele a testsanyargatás. A szentség: Istennek odaadottság. Luther élvezte a világi fejedelem védelmét és barátságát; de az igazságot nem a fejedelemtől tette függővé. Az egyház, ha világi hatalomra és testi gazdagságra tör, mindig libertinus lesz. Azok a papok, akiknek nem szabad a Bibliát szabadon kutatni, mindig szívesen fognak jó ebédeket enni és a szellemi elszegényülést kacsasülttel és túros csusszával ellensúlyozni. Az igaz egyház csak a Szabadító nyomdokain járhat, ki azt mondotta, hogy a tanítvány ebben a világban nem lehet feljebbvaló Tanítójánál. Ha a fakeresztből aranykereszt lesz, többé már nem kereszt, legalább is nem Krisztus keresztje!

Ünnepeljünk tehát! De ne embert, hanem szívünk halálával az Istent, ki reformátorok bosszu szeret adta nekünk az egész egyháztörténelmen keresztül! A reformáció nem 400 éves, hanem 2000 éves, vagy még sokkal több, mert a próféták is mind reformátorok voltak. Csak katolikus egyház van, mert a protestánsok is vallják az egy katolikus egyházat a nem Luthertől és Kálvintól származtatják magukat, hanem a felkent Jézustól. Krisztus követői vagyunk, nem Lutheré és Kálviné; nekünk Luther és Kálvin a többi reformátorral együtt, kik elöttük és utánuk álltak, visszavezérlek, utmutatók Krisztushoz, kit a Sátán mindig elhagyni s megtagadni kísérteti! Nekünk több reformáció-napunk is lehetne, mint október 31. Ha éppen az 1517-i dátumot választották ki, ennek oka az, hogy ekkor indult el Istennek egy hű fia hogy lerássa magáról az emberi igát, mely arra akarta kényszeríteni, hogy ünnepelésben és haszonságban éljen. Isten ezt a lépést különösen megálotta, mert a szabadság testi és politikai feltételeit is megadta hozzá. Ha ezt a napot nem lehetne másként ünnepelni, mint római testvéreink gyalúzásával és sértegetésével, akkor helyes volna más napot kikeresni az ünnepelésre. De október 31-hoz nem tartozik hozzá az evangéliumot követő katolikusok megbántása. Azért ünnepelhetjük ezt a napot, de a gőgöt és fel-fuvalkodást ne tekintsük ünnepelésnek. Fontoljuk meg e napon, hogy mit jelent az a szabadság, hogy minden emberi kényszerrel szabaddá lett számunkra a Biblia, kutatása s az Istennek való engedelmesség egy, ahogy azt Isten szent Szelleme minden egyes kereszténynek külön megmutatja. Mert minden kereszténynek Istentől vezetettnek kell lennie. A névleges kereszténynek sohasem lesznek Szellemtől vezetettek, de mindenki, aki az Ige vizéből és az ingyen adott isteni Szellemből született, megkapja ezt a vezetést. Emberileg megfogalmazott dogmák jók egy pillanatra, míg Isten Szelleme tovább nem visz és a meglátott igazságot még dicsőbb fényben nem mutatja meg. Dicsőségről dicsőségre változunk; aki megáll, elmarad és sóbálványává változik. Ünnepeljük a reformációt azzal, hogy megvalósítjuk életünkben s a reformátorok mutatta uton hiven és egész szívvel tovább haladunk, míg Isten elvisz bennünket a hitnek és a felkent Jézus megismerésének egységére! S ha ez bekövetkezik, római testvéreink is velünk fognak ünnepelni.

Katolikus-protestáns unióban-e vagy valami egyébben? Hol s miképp várhatjuk azt, hogy a nagy egyházszakadások meggyógyuljanak s az egyházak egysége, melyet Pál a fejlődés

céljaként jelölt meg, megvalósuljon? Mert kétségtelen, hogy Luther és Kálvin reformációja is ennek a célnak érdekében történt s egyik reformátornak sem volt célja, hogy az egyház testét szét és szét részre vagdalják, mint ahogy ezt ma látjuk.

Bangha Béla ezt írja az egyesülésről: "mekkora érték s öröndvekedés lenne a közös egyházra nézve, ha abban a keresztény eszmények megvalósításán mindazok a kiváló erők együtt dolgoznának, amelyek ma gyakran egymással szemben állódnak fel, s ha minden az energia, elmeél, lendület és szívósság, amely ma testvérharcban, szenvedélyes mellébeszélésben vagy legalábbis idegenkedő egymáskorülésben meddősíti kölcsönösen egymást, az egységes krisztusi cél érdekében egyesülhetne! /B. Úszegyűjtött munkái XXIX kötet 442 l./ Bangha evőgre szervezetileg biztosított hitet /vagyis megparancsolt hitet/ szervezeti egységet és tekintély-központot ajánl s mindhármát a római egyház meglévő valóságában kínálja fel.

Banghának kétségtelenül ószintén elgondolt és nyíltan előadott ajánlata azonban a következő megfontolásokba ütközik. Ha a pápaság ezt a harmas egységet biztosítani és pedig krisztusi, bibliai értelemben biztosítani tudná, akkor az elmúlt 2000 esztendő alatt már megvalósíthatta volna. De hiszen éppen azért támadt a reformáció mozgalmá, mert a pápaság Krisztus láthatatlan földi birodalma helyét VI Sándor és Borgia Caesar uralkodóit valószínűsítette meg. Ha nem így történt volna, Lutherból sohasem lett volna reformátor! Készséggel ismeri el minden józan protestáns, hogy ez nem a pápaság általános képe; sőt éppen csak a legborzasztóbb kisiklás; minden esetre azonban azt mutatja, hogy lehetséges kisiklás és ilyesmi a jövőben is megtörténhetik. Ki áll jót az emberi természetért, melyet a bűneset megromlott? Bangha így írja le ezt a kisiklást: "Luther fellépését félsszándal sem előzte meg VI Sándor ualkodása, ennek a simoniával megválasztott, tehát a pápai trónra egyszerűen betolakodott, világias érzelmi férfianak szűgyenletes egyéni méltatlanságával és törvénytelen fiának, Borgia Caesarának egyházrabló, botrányos viselkedésével. A legfőbb egyházi vezetés stílusa Európában szűgyenletesen keltett jogos és érthető elkeseredést." Ki biztosít bennünket arról, hogy ha a római egyház a protestáns egyházak liberális aszaz hitetlen teológusaival fog gazdagodni, akkor nem fog-e sokkal több lehetőség előállni arra, hogy még egy világias VI Sándor "tolakodik be" az egyház vezető állásába s nem okoz sokkal nagyobb kárt, mint amilyent VI Sándor okozott? Ha a pápaság isteni védelem alatt áll és a szent Szellem sugallataitól kormányoztatik, hogy állhatott elő a Luther korabeli állapot? Ha pedig ez az isteni vezetés néha aluszik /?/ és sátáni vezetés lép a helyébe, akkor a betolakodó is Péter apostol utóda? Vajon az apostolica successio-t a mesteremberektől készített pápai trónus biztosítja vagy az isteni Szellem szabad s emberektől független választása? S mégha minden jövődó pápa is ellentéte volna VI Sándornak, akkor is azt mondom, hogy semmiféle embertől jövő s földi fegyverektől biztosított parancs az egységért nem biztosíthatja, mert a hit egységének szívek önkéntes elhatározásából kell fakadnia, és nem kényszerűségből! Arra ellenben igen óles elméjűen és a valóságnak megfelelően mutat rá Bangha, hogy a magyar protestáns egyházak szervezett életüket egészen a római egyház példájára kezdik berendezni; Bangha megdicséri azt, én azt mondom; sajnos ez így van! Éppen ezért alakult a protestáns egyházak története leg-

ujabban sokkal szomorubbán mint a római egyházé. Ha egy egyház vagy egyén természetével ellenkező uton indul el, az sokkal inkább hajlik káros baktériumok okozta megbetegedésekre, mint az a szervezet, amely természetének megfelelő módon fejlődik ki. A protestáns egyházak régen elhagyták a reformáció talaját, részben már a reformáció megindulásakor s ennek oka a hitetlenség volt; az a sajnálatos tény, hogy Péter és utódai, a hívők, mikor a világ tengerén járnak, meg szoktak ijedni a nagy hullámoktól és akkor emberi segítséghez folyamodnak és a világ eszközeivel akarják elérni a célt. Sajnos az a Bangha-gondolat is ilyen e világi kapkodás, hogy földi szervezettel és uralkodói parancsokkal az egyház egysége megvalósítható! Ha a legújabb pápák sokkal keményebbek, mint amilyenek korábban olykor feltűntek, az nem azt jelenti, hogy Isten az egyház egységének megvalósítását biztatja rájuk; hanem azt jelenti, hogy Isten fel akarja öbreszteni a római egyházat az evangélium határozottabb hirdetésére és az életben való megvalósítására. Bár a protestáns egyházak vezetői is ilyen megkomolyodáson mennének keresztül! Ha ott is, itt is keményebben fogjuk venni az isteni segítséget, és a mennyből lenyúló isteni kést, akkor sok minden meg fog valósulni, ami eddig lehetetlennek látszott.

Nem a római egyház földi szervezetében van a segítség, hanem a reformáció igazi bibliai s minden emberi elemétől megtisztított mozgalmában. Hosszú tehát nem a lutheri vagy a kálvini reformációban, még kevésbé abban, amivé ezek a reformáció mozgalmak ma fejlődtek; hanem a szent Szellem reformációjában. Ez pedig mint már mondtam, nem 400, hanem 2000 éves.

Ebből a mondatból megérthetik római katolikus testvéreink, hogy akik a reformációról így gondolkoznak, nemcsak nem itéljük el azt, ami Luther és Kálvin előtt volt, vagy ami rajtuk kívül van, hanem szűgyenletes szívvel keressük azt, ami jót, igazit és mennyeit Isten a római egyházban belül adott. Mikor régi keresztény templomokban járok, mindig érzek valamit, ami azt mondja nekem, hogy régi otthonomban járok. De az, ami testvéreink, lényemből valónak, helyesebben: közös isteni lényükből valónak érzek, nem a földi pompa, nem a papi tekintély, nem a földi szervezet ereje, hanem az isteni gondolat, a szellemi bűlyeg, mellyel Isten az egyházatörténet egész idejét beszórta s mely régen tisztább volt, mint későbbben, mint ahogy a folyóvíze annál tisztább, mennél közelebb megyünk vissza a forráshoz! Igen! Vissza a forráshoz! Ez a reformáció! Vissza a Bibliához! Ezt a "vissza"-t sem Luther sem Kálvin nem csinálták meg tökéletesen s akik irataikból vagy hozzájuk közel eső kor más irataiból meg nem változtatható isteni tekintélyű normákat csinálnak, azok meghamisítják azt istenit s bálványimádókká lettek. El a kötelező erejű s visszsa nem vonható emberi formákkal! Vissza, örökké vissza, szűgyenletes fáradtságos munkával vissza a Forráshoz, Isten Igéjéhez!

Bangha attól fél, hogy ha nincs kötelező forma és egy földi tekintély, akkor tovább folytatódik az a szétforgácsolódás, amely a protestantizmust jellemzi. Bangha aggodalma nem alaptalan; annál kevésbé, mert a római egyházban is igen sokféle a vélemény és a pápai trón tekintélye csak külső cégtábla, mely mögött a valóságban nem az van, ami a kirakatban. Ha az volna, akkor az egyik legtisztább lelű római katolikus pap iratait nem helyezték volna a tiltott könyvek jegyzékére. Az egység ott is öröltetett, mesterséges és ezért nem ószinte. Még erősebb a veszély

a protestánsok részén, ahol még annyi kerékkötő sincs, mint a pápai egyházban s hol egy-egy közép-tehetségen is alulálló nő vagy férfi vízenyűs irásait megkötő tekintély gyámság rakják a Biblia mellé, vagy a gyakorlatban inkább a Biblia fölé. Isten akarata, hogy ez a szétszakadozás megtörténjék, hogy Isten csuffá tegye azt, amit mi emberek csinálunk s hogy annak helyébe tegye az idő teljességében azt, amit Ő fog létrehozni. Mert Jézus nem imádkozott hiába, az egyház egyvágéért, és Pál nem emberileg hirdette meg, hogy el fogunk a hitnek és a felkent Jézus ismeretének egységére jutni. Megvalósul ez a mi erőfeszítésünk, a mi izgatásunk, a mi okosságunk nélkül, pusztán Isten kegyelméből, Isten csodálatos történelmi vezetése következtében. Csak hogy nem úgy valósul meg, ahogy Bangha várta; nem az egyházak fognak unióra lépni, hanem az egyesek; nem az egész, egyházi szervezésekben foglalt tömeg, hanem a kiválasztottak. A szétszakadozás célja éppen az, hogy az egyház testéről leválassza azokat, akik az egyháznak Isten örök rendelése szerint nem tagjai. A győzelmek egysége fog megvalósulni s azok minden egyházból Isten titkos bölcsességével és munkájával fognak összejönni és egymásra találni. S akkor majd együtt fogjuk ünnepegni a reformációt!

Az egyház nem földi intézmény, hanem mennyei, mert tagjait Isten a mennyben régiókban helyezte át és polgarjoguk már a földi kiránság idején a mennyben van /Ef. 1:20; Fil. 3:20/ Krisztusnak láthatatlan helytartója van a földön, kit mennybenmenetel után maga helyett küldött a földre s az a szent Szellem, a mindig segítségre készen álló paraklétos, a Helytálló! A Szellemet nem tisztátalan földi emberek adják át egymásnak, hanem megtisztult és megszentelt lelkek, kiket Isten hívott el s nem emberek. VI Sándorban nem volt apostolica successio. A fizikai szék nem közvetíti a szellemet. Krisztus Szellem Krisztus utján vezetni övét; a kereszthordó Jézus vére a lábnyomain. Arany korona, fejédelmi szék nem hisztória Jézus uralmát, de a tövis korona igen! A szíriai Katalinokból, Nagy Terézokból, Tiele Winkler évkéből egyszer élénk fog állni az egy egyházi

Mit mondott Jézus a végidőről Márk szerint?

Mint Máténál és Lukácsnál is, Jeruzsálem lerombolásával és a templom pusztulásával kezdődik itt is a végidők válaszása s ennek oka az, hogy a templom elvetése és Jézus visszajövetele között szoros összefüggés van. A jeruzsálemi templom árnyképe és jóvendőlése az Isten szellemi templomának, mely az egyház. A Jelenések könyve látomása szerint, melyet már Ezékiel is közölt, az Isten trónusát élő személyes lények alkotják: az "élő lények" vagy kérubok. Ahogy a trón, úgy a templom is élő lényekből áll mennyei fokon, s az egyház tagjai azok az élő kövek, amelyekből az Isten szellemi-égi temploma elkészül. Erre mutat Pét. 1:2:5 és Jel. 3:13, hol azt olvassuk, hogy a győzelmest Jézus oszloppá teszi Istenének templomában. Ha az igazi templom áll már és működésben van, akkor az árnyék-templomra szükség nincs. A szent Szellem kitöltetésével kezdődött el a szellemi templom szerepe a földön; ettől kezdve a testi templom-

ra többé szükség nincs. A testi templommal együtt toldott földre a testi választott nép, melyet Pál szerint Isten ekkor "tört ki" Abraham szelid olajfájáról, hogy új ágakat oltson be helyükbe, az egyház pogány eredetű tagjait, mint azt Róma 11 szépen elbeszéli.

A jeruzsálemi templom s a szidó néppel kötött szövetség félretolása két fejlődés előtt nyitotta fel az ajtót: 1./ az egyháznak templomára épülése előtt és 2./ a világalomnak az egyház kezébe jutása előtt, amikor az utolsókból első lesznek, az üldözöttekből a világ urai. Mert a világ igazi urainak szolgálnok kell tudni s életüket odaáldozni azért, hogy a világ királya a visszatérő Jézus legyen, Dávidnak Fia!

Az egyház fölépüléséről Pál apostol úgy beszél, mint egy évszázadokon át elrejtett mély isteni titokról, mely neki jelentetett ki először. Akkor, amikor Jézus ezt az utolsó időkről szóló beszédet tartotta, a titokról a fatyolt az Atya még nem lebbentette fel; ezért Jézus az egyház szerepéről és kifejüléséről nem beszél; hanem az ezt követő eseményről: az uralom átvételéről úgy szól, mintha az Jeruzsálem és a templom elpusztulását nyomon követné. A valóságban 2000 esztendő esett a két esemény közé s ez a 2000 esztendő arra volt szükséges, hogy Isten az egyház tagjait előhívja, próbákra át elkészítse s az uralkodásra alkalmassá tegye, azaz győzelmessé. A győzelem abban áll, hogy a szenvedések között végig kitartsanak s a hitet megőrizsék vagyis Istenben való bizalmukat a próbák közt el ne veszítsék.

Mikor az egyház tagjainak száma betelik, akkor kezdődik el az utolsó idő szenvedése, mely valósággal vajudó fájdalom lesz, a győzelmek megszülése, mint azt Jel. 12 írja le a napbaültözött asszonynak, azaz a földön szenvedő egyháznak vajudásában. Ebből a vajudásból születik a győzelmest mag, mely a mennyben a sátn és angyalai kitaszítását idézi elő.

Mt. 24; Mk. 13 és Lk. 21 tehát Jel. 12-nek felel meg: a győzelmesteket szülő egyház vajudását írják le. Ez olyan történet, mely a földön kezdődik, de a mennyben folytatódik és fejeződik be. Jézus végidős beszéde is földi eseményeket ad elő, melyeket égi, szellemi események követnek. Vegyük csak sorra Jézus jóvendőléseit!

Mk. 13-2-ben jelenti be Jézus a templom lerombolását. Ezután elhallgat s az utolsó idők válaszását csak ekkor kezd el, amikor a tanítványok azt kérdezik, hogy mikor történnek meg ezek és micsoda jel fogja kísérni és felismerhetővé tenni a végidők elközeledtét. Az időpontra vonatkozólag az Ur azt mondta /Mk. 13:32/, hogy azt senki sem tudja előre az Atyán kívül, még az angyalok sem, kik előtt pedig a közel jövő eseményei ismeretesek; de még az emberi testben földön járó Fiu sem, mert Ő is csak akkor lesz újra mindentudóvá, amikor a földi test bilincseit Magáról levette. Az utolsó idők jelszó csodajel pedig az az eseménysorozat lesz, mely a földi történetet szétzilálja s a mostani viszonyokból ekkor szereplőit kiveti. Mikor a világbomlás jelei elkezdődnek, tudnunk kell, hogy Jézus az ajtó előtt van s az új világ elkezdődése a küszöbön.

A Jézustól vázolt világbomlás az emberi, földi történelemben kezdődik s abban jelentkezik, hogy ember és ember

között a hűség megszűnik; felforgatódik a családi élet: atya gyermekét, gyermek atyját, testvér testvérét árulja el s az egész emberiséget borzalmas háborúk dúlják fel; minden bizonytalanná változik s örökös háborús veszély tartja igazlomban a földön lakókat, mint ezt Mk.13:6-13 leírja. Emberileg a Krisztus tanítványainak sorsa lesz a legbizonytalanabb, kik ellen a legfőbb gyűlölet indul, mert a világ népe férezni fogja, hogy azok sorsa a világ népeinek sorsából ki van véve. Ugy tekintik hát őket, mint az emberiség árulóit, mint ezt Jel.11 a két tanúbizonyosság szereplésében leírja. Am az üldözés csak arra lesz jó, hogy az üldözöttek az üldözöttek önvédelmében még egyszer meg fogják hallani az evangéliumot, amelyben az egyház-hísz.

A kereszténynek elleni általános gyűlöletnek oka az általános rossz lelkiismeret. Nem a Jézus tanítványai árulók, hanem a világnak fiai, mert a világ hozzá fog járulni ahhoz, hogy az istenhit bizonyosságtevőit a földön elhallgattassák s az istenhit minden nyomát lerombolják a földön, mint a rómaiak tették valamikor a jeruzsálemi templommal. Ennek a pusztításnak gyalázatosága még az egyházba is bekerül s maguk a megtévedt egyházi tanítók fogják az istentagadás eszméit az egyház külső keretei közé beengedni, persze bizonyos keresztényen mésszel bevonva, a farkast báránybőrbe öltöztetve. A pusztító utálatosság ott fog állni, ahol nem kellene /14 v./. Ennek közvetlen előidézője a szeretet elhanyagolása s az általános gyűlölet elterjedése lesz /13 v./.

Mikor az egyház áruló képviselői nyíltan levetik az Álarcot és az antikrisztusnak megbódogolnak, akkor többé egy igaz és hű keresztény se bízzék a földi dolgok jóra fordulásában, hanem nézzen utána, hogy bujhat el a vad hegyek oltalmát kéregetve a világ veszéresinek szeme elől; aki a háztetőn lesz, ne szálljon alá a házába, hogy valamit abból a világból átszentesen magának; ha a mezőn lesz, ne térjen a városba vissza; mert az Ur oly közel lesz, hogy ilyesmire idő nem lesz már. Ez azt jelenti: senki vissza ne tekintsen az elpusztuló Sodomára, mint Lót asszonya tette, hanem előre tekintsen a visszatérő Megváltó felé. Az egyház győzedelmes voltának egyik jele lesz, hogy ebben a világban nem lesz kereszténylőve. Ezt Pál úgy fejezi ki, hogy polgári életét a mennyben fogja élni, mégis itt sarándokol is.

Háborúk s a háborúkból folyó inségek, járványok s rengések, melyek a földi államok szerkezetét ingatják meg, nem képezik az Ur visszajövetelének közvetlen jeleit, hanem ezek csak a szenvedések kezdete lesznek /8 v./. A legborzalmasabb szenvedések csak akkor jönnek el, mikor a földön az antikrisztus fog grasszálni s hazugságaival a világot betölteni /19 v./. Ezeket a csapásokat a Jelenések könyve a 13. fejezetet követő fejezetekben írja le, különösen a 16. 17 fejezetekben. Ezek a csapások azonban merőben mások, mint azok, amelyekről az Ur azt mondta, hogy csak kezdetei a nyomoruságnak. Ezeket az új csapásokat Jézus beszédének második felében, Mk.13:24-25-ben vázolja rovidon: a csapásokat az égben hajtják végre, a napon, holdon, csillagokon. Mindez azonban jelkép, mert ezek a csapások a szellemi világ hatalmainak megrendülését fogják kísérni. A levegőgömbön trónoló sátna angyalaival együtt bizonytalanná válik uralmában s annál nagyobb dühvel fogja uralmát a földön az embervilágban erősíteni. De ez csak lángjának utolsó fellebbbanása lesz. Az antikrisztus, a törvénytörő ember egyúttal a veszedelem fia is lesz /Pess.11. 2/ és a látzólagos nagy

diadalt, melyet ^{erát} az embereken, csakhamar követni fogja Jézus megjelenése, mely a sötétség uralmának véget vet.

A földi világ sötétségének tehát maga után fogja vonni sátna szellemi uralmának bomlását is, mert ha egyszer a sötétség hatalma bomlani kezd, azt többé megállítani nem lehet! A csillagok hullása csak kísérni fogja sátna angyalainak lehullását az égből. Hiába fognak sátna szolgálói a földön csodákat tenni; hiába beszélnek s hamis próféták: amikor minden inogni fog, az emberek lassan józanodni kezdenek s a visszatérő Jézust egy az igazságot meglátó nagy józanság fogja fogadni, melynek első megnyilvánulása a rémület lesz ugyan; de az új korszak amelyet Isten angyalai a választottak összegyűjtésével nyitnak meg, megakadályozhatatlanul elkezdődik s előre esztolva, mint az éjszaka köde, a gonoszok minden hatalma. S akkor nem a gonosz fogja learatni az emberiséget, hanem a világosság fiai.

A győzelemhez az is hozzá tartozik, hogy a világosság fiai józanok, éberek maradnak s nem engedik magukat a gonosz hatalmától elkápráztatni, hanem végig látni fogják, hogy minden elmúlik, csak az marad meg, amit Isten ígért megígért.

ÜRDÜNGÖSSÉG.

KIV. Lajos francia király minisztere, Colbert, az 1672. esztendőben megtiltotta boszorkány-perек indítását. Több, mint három százados Ürdüngösnek, embergyilkolásnak vetett véget ez a rendelet, melyet csakhamar más országok törvényadói is követték. Az emberiség ezekkel a törvényekkel rettentő lidérvnyomástól szabadult meg. A létszám az volt, hogy amikor boszorkányperек nincsenek, boszorkányok sem akadnak. A következő századokban Európa igen jól megvolt boszorkányok nélkül. Lassankint tréfaképpen mondogatták: bujják beléd az Ürdög s a derék szürő fájdalmát tréfásan boszorkánylövésnek /Hexenschuss/ nevezték. Az inga az ellenkező oldal felé lengett ki. A rettentő Ürdög-főlelemnek, mely a középkort gyötörte, az lett a következménye, hogy a rém elmúltával Ürdög, Ürdüngösség, boszorkányság és varázslás nevetség tárgyai lettek s aki ma ilyesmiről beszél, a közöny vagy legalább is közmosoly tárgya lesz. A középkorból az új korba átnyúló boszorkány-hittel együtt vesztette hitelét a bibliai Ürdög és Ürdüngösség is. Ezek is úgy tűntek fel, mint a régi kor hamis világszemléletének részei. Az emberek nem állították állítani, hogy még maga Jézus is kora tévedésnek áldozata volt, mikor az Ürdöggel harcolt, vagy Ürdüngösöket gyógyított. A felvilágosult korban minden Ürdöghistória dajkamesévé dával-válódott.

A felvilágosult kor azonban nem bírta sokáig ki a józanságnak ezt a magaslátát. A boszorkányperек megszűntet óta egy század sem múlt el s a józan amerikaiak közt új fejezetet nyitott a spiritizmus. A józanná világozott emberiségben meglepő gyorsan terjedt el az új spiritizista járvány. A csodás jelenségek kivizsgálására tudós társaságok alakultak s neves természettudósok éppoly komoly arccal mérlegelték a spiritizista csodákat, mint amily komoly arccal vizsgálták annak idején hajtóságok, orvosok, jogászok, papok a boszorkányperек anyagát.

Mintha sírból jövő valami szelvényre minden józanságot el-
 futta volna, úgy kaptak a spiritizmus ígéretein azok az emberek,
 kik előbb a felvilágosodás ígérete nagy változásokban csalódtak.
 Mégis volt egy nagy különbség aközött, ahogy a középkorban néz-
 ték ezeket a jelenségeket s ahogy a felvilágosult század népe
 vizsgálta őket: akkor visszarettentek tőle s kiirtani töreked-
 tek; most kíváncsiak, szinte becsülik a megjelenő szellemeket. Ha
 a felvilágosultságnak nem sikerült is az emberekből a kiirtat-
 hitet kiirtani, sikerült kipusztítani vagy legalább is meggyengít-
 tenie azt az istenfélelmet, mely a középkori embert az ördögje-
 lenségekkel szemben nagy általánosságban elutasító állásponton
 tartotta. Ma a ~~középkor~~ csak a bibliai ördögösség elhívése
 gyanus; a spiritizista ördögösség művelt, magas állású emberek
 esti szórakozásává lett. A felvilágosultság tehát körülbelül
 annyit ért el, hogy az ördögök ma fehérre meszelve szabadon sza-
 baduljanak; az u.n. legjobb társaságokban szalonképesekké lettek.
 A Biblia azonban ma sem kell az embereknek.

A Biblia iránt tanúsított kételkedés és a spi-
 ritizista jelenségek iránt táplált hiszékenység arra a gyanura
 indítja az elfogulatlan szemlélőt, hogy a kétféle mértékkel mérő
 mai műveltség körül valami baj van. Nem vonjuk kétségbe, hogy a
 középkor és újkor boszorkányperceinek megszüntetése szükséges és em-
 berséges cselekedet volt. Az a véleményünk, hogy a középkor ördög-
 össégében nagyobb ördög lakott, mint azokban, akikből álltak az
 ördögök. De azt hisszük, hogy a felvilágosultságban is ördög
 bujt meg s az ördögös ez esetben is ördögös volt. Vajon a
 bibliai ördögűzést szabad volt-e a középkori boszorkánypercekkal
 együtt ítélni el s mert az utóbbi gonosz és kegyetlen, hamis
 és megtévesztő volt, ezzel a gonosz, kegyetlen multtal együtt
 el kell-e vetnünk a Biblia és Jézus tanítását? Érdemes a mult
 századok boszorkánypercei és a bibliai ördögösség között össze-
 hasonlítani tenni.

Jézus az ördögösöket mindig áldozatoknak tekint-
 tette s a betegekkel együtt gyógyította; a későbbi egyház azon-
 ban rendszerint gonosztevéknek tartotta őket és kiirtásukat ren-
 delte el. Pápai bullák rendelték el az ördögösök megégetését;
 az üldözésekben protestánsok is résztvettek. A törvényes eljárás
 alapja egy 1487-ben írt könyv olt: a Malleus Maleficarum /Boszor-
 kányok kabadása/, mely szerint minden boszorkány nemi érintke-
 zést folytat az ördöggel. A boszorkányok a rendelkezésükre álló
 sátrani erőkkel megrontják az embereket; egészségben, vetésben
 esett kárt egy-egy boszorkány-gyanus emberen bosszultak meg.
 Sőt hogy ártásuknak gátat vessenek, a nép fanatikusan követelte
 kiirtásukat; sokszor népitűzések áldozatai lettek. A Biblia
 a boszorkányok ily megrontó hatásáról semmit sem tud; ellenke-
 zőleg magukat az ördögösöket tartja megrontottaknak; sőt Jé-
 zus mindenütt segítségükre ment s ahol csak tudta, küldte az
 ördögöket. Jézus tehát nem gonosz-ságnak, hanem betegségnek tar-
 totta az ördögösséget. Ez a különbség óriási horderejű! A bo-
 szorkányüldözések kegyetlenségéhez tehát a Bibliának semmi köze
 De ártatlannak és veszélytelennek sem tartja a Biblia az ördög-
 össéget és az ördögűzést. Bibliai alapon a spiritizmus ti-
 tokzatos erővel való barátkozásában nagy veszedelemet kell lát-
 nunk. Ezért mondjuk, hogy mikor a mult századok boszorkány-
 üldözését a felvilágosult kor közönye váltotta fel: az ördögöt
 ördög üzte ki. A felvilágosultság és liberálisizmus nevező közö-
 nye alatt teljes szabadsággal fejlődhetett ki a spiritizmusnak
 nevezett ördögűzés.

Mig azonban a középkori boszorkányhit és az újkori spiritizmus
 között mind a szellemrokonságot, mind a fejlődési kapcsolatot
 megtaláljuk; sem egyiknek sem a másiknak nincs semmi kapcsolata
 a Bibliával, hanem mindkettő az ókori pogányságból eredt, abból
 az animizmusból, amely minden helyet és minden alkalmat lát-
 hatatlan, jó vagy rossz szellemek hadával népesített be. Ezek
 az apró szellemek a mennysi Istenbe vetett hitet úgy a pogányok-
 nál, mint a babonás középkorban valószággal kiszorították az
 emberek szívéből s helyébe váratlan szellemértások állandó
 félelmét ültették. Minden csepés valamely ördög hatását árulta
 el s ahol ördög hatott, valamely varázslónak vagy boszorkány-
 nak kellett az ördögöt felidéznie. Hogy az ördög hatalmától
 szabaduljanak, megindult a boszorkány-hajza s akire találomra
 ráfogták az ártást, annak gyors és kínos halál lett legtöbbször
 a része; néha hatóságok kivallatás után végeztek vele; néha
 rövid úton a nápharag. Százszekrek, némelyek szerint milliók pusztu-
 ltak el nyomorultul s oktalannul a keresztényre átfestett
 pogányság babonája következtében. A babona mellett azonban bő
 aratása volt a rosszakaratnak és a bosszúnak is. Elég volt a
 meggyanúsítás arra, hogy valakit víz vagy tűzpróbának vessenek
 elé s a próba akármerre dűlt el, a halál biztos volt. Ha az
 usztatásnál a gyanúsított kiusszott, abból azt olvasták ki,
 hogy az ördög segítette neki s ekkor a megmenekülésre a viaszi
 borzalmasabb tűzhatal várt. Egy alkalommal egy síhedes kijelen-
 tette, hogy ő lélekítő; hittek neki s akiket aztán a Sátánnal
 szövetségben levőknek jelentett ki, kivallatás és halál várt.
 Grandier abbé Richelieu bíboros ellen röpíratot írt. A londoni
 orsolyarendi apácakolontor "megszállott" apácsi az exorcizmus
 alatt azt az irányított vallomást tették, hogy Grandier babo-
 nista meg a kolostort, Richelieu nem igen hitt az apácák ördög-
 össégében, de a gyanu elég volt neki ellenfele megégettetésére.
 Az auron-i ördögűzés apácák találomra egy templomukban idős
 idegen asszonyt jelölték meg, hogy az okozta a varázst; a sze-
 rencsétlent azonnal kivégezték. Ugyanezek a nem kedvelt apáca-
 társukat is meggy teljesen tisztességes, de nekik nem kedvező
 apácatársukat is megvádolták varázslással; arra ítelték, hogy
 in pace helyezsék el, ami azt jelentette, hogy egy földalatti
 bregbe zárták, hogy ott évekig saját ganjában élve, pusztuljon
 el. Csak hossza börtönszenvedés után szabadította ki a parla-
 ment. Az elítélés után nem történt mindig hirtelen népitűzettel;
 orvosok vizsgálatát is igénybe vették. De ebben sem volt kü-
 szönet. Ha az orvosok érzéketlen bőrfelületet találtak vagy
 akkori tudásuk szerint érthetetlen hisztéris jelenségekkel
 álltak szemben, kijelentették, hogy az úgy nem tartozik rájuk,
 mert természetfölötti. Ez már bizonyíték volt arra, hogy a
 gyanúsított tényleg az ördöggel cimborál. Nem segített a sze-
 rencsétleneken a pap sem, ki ily esetben az ördögűzés szertar-
 tását alkalmazta. Feltétel nélkül hittek abban, hogy a szertartás
 hatalmának az ördögök engedelmeskednek és az igazat vallják;
 amit tehát az exorcizatio alatt vallottak az ördögösöknek
 tartott emberek, elegendő ~~alap~~ alap volt az elítélésre. De nem
 segített a jogász sem. A bíró zsebben hordható kis kiadásban
 hordta magánál a Boszorkányok Kalapácsa című s tiszta babonát
 tartalmazó hírhedt könyvét s annak babonás diagnózisa szerint
 ítelt. A boszorkánysággal vádolt embereket kínzásnak vetették
 alá és a kínzások borzalmas kényszere alatt a vádlottak mindent
 vállaltak, hogy aránylag gyors halállal a vallatás rettentő
 kínjaitól megszabaduljanak. Akire egyszer a gyanu terelődött,
 annak alig volt reménye a szabadulásra. Az üldözésnek sokszor

egészen aljas indító okai voltak. Szép Fülöp francia király szemvetett a templomos rend vagyonára s V. Kelemen pápa kérészkolt bullája alapján titkos pogányság címén a lovagokat kegyetlenül megkínostatta s kivégeztette. Németorzsági kis vagyonu püspökök szokása volt vagyonos alattvalóikat boszorkánysággal vádolni s vagyonukat kivégeztetésük után elkobozni.

Amit a középkor és ujkor eleje ürdüingösségnek nevezett, igen sokszor csak képzelődés, tettetés vagy a kettő keveréke, az u. n. hisztéria volt; nem volt semmi rokonsága a Bibliában leirt ürdüingösséggel. A boszorkányság képzelt jelenségeit a féltogatott képzelat, tömegszuggeráció, tömagszugesztio, a beléndekfuból készített kendes, u. n. boszorkányszair használata után támadó viziók teljesen megmagyarázzák, úgyhogy a vádoltak, noha igen sokszor magukat is vádolták, az ürdüingösségben teljesen ártatlanok voltak. Sokan ugyan teljes meggyőződésel állították, hogy éjjelenként farkasokká változnak és s pusztitva koborolnak; a valóságban persze otthon aludtak és álmodtak. Rengetegen erősitették, hogy u. n. boszorkány-szombatokon vesznek részt s arra seprón sa más alkalmatosságokon repülnek. Ennek a boszorkányszombatnak alapját éjjeli jobbagymulatságok képezték. A nappal földesuraiktól agronkinostott jobbagyok csak az éjjelt tekinthették a magukénak s azt titkon gyülekezésekre használták fel. Sokszor tiszterszámra gyűltek össze s az éjszakát nem egyezzer erkülestelen kicsapongásokra használták fel. A beléndekfü hatása alatt álmodó, féltogatott képzelatú emberek megálmodták, hogy az ürdüingössel is így mulatoznak és paráználkodnak s nem ismerván a fü hatását, az álomban, mint valóságban hitték. Apácák, tisztesseges lányok képzelték, hogy éjjel az ürdüing erkülestelen érintkezésére kényseritette őket s vádolták magukat. Egy apácánál a terhesség tünetei kezdtek jelentkezni, de az ürdüing hatására visszafelűltek. Fontos jelenségek voltak a stigmák, bérfelek vagy sebek, melyeket részben isteni, részben ürdüingi hatásra vittek vissza s utóbbi esetben a halálos ítélet alapjául szolgáltak. Nérv testtartások, érveréseszüneteltetések, levegőbe emelkedés s könnyelmű, ost káromló beszéd, az urvacsorától való irtózás voltak az ürdüingösség további jelei. De mindezeket a jeleket a mai spiritizmus is felmutatja és ma már nem ítélet alapjául szolgálnak, hanem a szellemvilág létezésének hnk bizonyítékaiként ünneplik őket. Változnak a felfogások, de a történelem hatótényezői ugyanazok maradnak. Az auxon-i ürdüingös apácák betegsége az apácáknak fiatal gyóntató papjakkal folytatott erkülestelen érintkezéséből indult ki s akkor fejlődött ki, amikor ezeket a közben kitiltott papokat az ürdüingös végezésére a kolostorba visszaengedték. A mozgalom genosz kiindulása eléggé megmagyarázza az apácák durva, erkülestelen beszédeit, szentelt ostyától való irtózását, az ürdüingösség íktelen tüneteiben való bizonyos gyönyörködésüket és azok ellen ra tett vallomásaikat, akik ezt az ürdüingös hecset elítélték és akadályozták, emilyen a már említett varázslással vádolt apácátársuk volt. Nem járunk messze az igazságtól, ha annak a gyanunak adunk kifejezést, hogy ezek az apácák és gyóntatóik kissé gyönyörködtek is ebben az ürdüingösségben, mely számukra a kicsapongást természetessé tette s ugyanakkor a felelősséget mások viselték érte. Jóhanna orsolyarendi nővér rossz természetű feltűnésre vágyó jellemét nagyon kielégítették a francia királytól is megosodált stigmái, melyeket, mint valami cirkuszi látványosságot körutazáson mutogatott s melyek amellelt a szegényedő kolostornak igen tisztesseges jövedelmet szereztek. Ezek a jelenségek lassankint az ürdüingösség paródiáivá váltak. A szegény kis

Fontani Franciska eselődleány rémült álmai elegendők voltak egy hosszas boszorkányper lefolytatására. Ma az orvostudomány hisztériásokként kezeli az ily ürdüingösöket, akkor az orvosi tudatlanság, a birói vakóság és a pai hiszékenység áldozataiként száz-eszek pusztultak el ártatlanul, mert történetesen rajuk fogtak, hogy az ürdüinggel szövetkeztek.

Ennek a kegyetlen, la zug, járványos ürdüingösséggel hasonlitsuk már most össze a bibliai ürdüingösséget és azt a módot, ahogy Jézus és az apostolok a bajjal szembenálltak. A bibliai ürdüingösség éppúgy össze volt kötve testi tünetekkel mint a középkori; azonban - legalább Jézus jelenlétében - a kihívó káromló, istentelen beszédnek nyomát sem találjuk; ellenkezőleg, Istenről is, Jézusról is a legnagyobb hódolat hangján szóltak az ürdüingök. A beteg maga azonban nem jutott szóhoz; csak néma túróje volt a némaságnak, süketségnek, vakóságnak, a szivbajszzerű, epilepsziás vagy hűdáses tüneteknek; néha ürdüingési rohamok vettek erőt rajta, mint a két gadarínusnál. A bibliai ürdüingösségnél nem látjuk a testi tüneteknek az exorcista kívánságai szerint szabályozható voltát, mint ez az auxoni apácáknál, vagy a modern spiritizista médiumoknál megfigyelhető. Igaz ugyan, hogy Jézus és az apostolok sohasem nyultak olyan tisztátalan kívánságokkal az ürdüingösséghez, mint az ürdüingösöket káromlókké elítélő későbbi birák vagy az ürdüingést végző erkülestelen papok, kiknek munkáját amellelt sokszor igen nagy kívánsói tömeg is végig nézte és hallgatta. Jézusnak és az apostoloknak szent komolyságot látva, azt kell megállapítanunk, hogy ezek a birák, kiket babona előítélet kötött; ezek a papok, kik az exorcistio varázs szertartásától az ürdüingök legyőzését várták; és a néptömeg, mely ürdüingi kegyetlenségtől elvakítottan kívánta az ártatlanul gyanusítottak halálát s közben maga is tisztátalan kívánságokkal figyelte az ürdüing tréfáit; mindnyájan maguk is a tisztátalan hatalom megbüvöltjei voltak, úgyhogy inkább az a társadalom volt ürdüingöktől megszállott, mely az ítéletet gyakorolta, mint az állítólagos varázslók és boszorkányok, akiket elítéltek. Jézust az ürdüingök Isten-Szentjének, Fiának; Pált és Szilaszt a nagy Isten szolgáinak nevezték és azonnal engedelmesskedtek nekik. Az a hetykeség és szembevétel, amellyel a későbbi birákkal és papokkal szemben léptek fel, inkább Sakvássa pap fiasnak esetéhez hasonlít, kiket ürdüingös közben megvertek és elkergettek. Am egészen hiábavaló is Jézus és az apostolok szent komolyságot abban a középkorban keresni, mely a jobbagyok rettentő elnyomásával, államnak és egyháznak a hatalomért vívott véres, önsó háborújával, a pogányság alacsony erőknek befogadásával az apostoli keresztyénséget régen küzte magából s ahogy azt küzte, az önzés, hazugság, kegyetlenség és babona ürdüinget fogadta be. Nem üzhettek ürdüing azok, akikből magukból kellett az ürdüingöt kiadni. Nem csodálhatjuk, ha sokszor az ürdüingös papok és a boszorkányokat ítéltő birák voltak az ürdüingnek leg-hivebb alattvalói!

Még tanulságosabb dolog a bibliai ürdüingösséget a modern spiritizmussal vetni össze. Ezzel egyidőben azonban a középkori ürdüingösség és a modern spiritizmus között is parhuzamot fogunk vonni. A középkorból az ujkor első századaiba átterjedő ürdüingösségi járványt az ujkor spiritizmusától a felvilágosodás és liberálisizmus századai választják el. A felvilágosodás a középkori pogányos keresztyénség visszafelisei ellen küzdve, aláaknázte a bibliai keresztyénséget, de tehetetlen volt a azzal a pogányság maradványával szemben, mely a babonával szemben, mely a visszaélésnek oka volt. Nem birt továbbá az em-

berek szívében lakó űnzás űrdögével sem, ughogy a tehetetlen néposztályok elnyomása ujra kezdődött. A felvilágosodás nem tudta megakadályozni, hogy a hatalomért folytatott harc ujra meginduljon; azt azonban a világi hatalom ellen már nem az egyház vitta, hanem a feltörekvő pénzes osztály, amelyknél az anyagi tőke mellett az erkölcsi tőkének még az a maradáka is hiányzott, amely a középkori egyházban még megvolt. A középkori egyház képmutatását most a pénz képmutatása váltotta fel, mely jótékonytsággal vakította el a világot, a tömegeket azonban ujra szolgaságra vetette. A kereszténység gyengülő fényétől még kevésbbé savartatva, ujult meg a babona uralma s az elnyomás elöl menekülő embert a spiritizmus kétes éjjeli lidérvilága kezdte vigasztalni. Ha a bossorkánypercek körül állapítanunk, hogy az űrdögök és emberek viszonya igen megjavult, mert az emberek nemcsak kíváncsiságtól hajtvá járnak az éjjeli űlésekre, az ujkor e bossorkány-szombatjaira, hanem a vigasztalódásukat, vezető szándékot, erkölcsi emelkedésüket is ott keresik már. Az apokrif bészélő tréfás űrdögök ugyan ma sem vesztették el humorukat, hanem ugyan megtréfálják ha sugóságaikkal a spiritiszta körök látogatóit; az űrdütség, űn-nyilkosság jarmvanyai is karöltve járnak a spiritiszta jarmvanyai, de a mozgalom résztvevői ezeket is bevették számításukba és természetesen találják ama nagy előny mellett, hogy tulvilági lények társalgására űrdemesítik. Amiól a középkor még fűlt; amivel csak a bűn kíváncsiságával jötazott; ma világozerte azies körök varva várt esti pihenést és szórakozást jelent. A halottak hangjára figyelni ma már nem tisztázatlan dolog. A Biblia határozott tilalma, a halottidőzőkre a Bibliában kimondott halálbüntetés már nem tartja vissza az embereket az Istennek való nyílt engedetlenségtől s az emberek lelkeiben akkora zűrzavar van, hogy a lélekvándorlás és reincarnatio pogány, istentelen tanításait az u. n. evangéliumi spiritizmusban sokan űszszeegyetethetőknek tartják a Biblia tanításával, sőt a Bibliából próbálják őket megmagyarázni. Hogy az űrdögöknek való ellenállás gyengült, lettek az űrdögök is szelidebbek s a spiritiszta űléseken igen kedélyesen beszélgetnek el az űrdögidész ember-társasággal.

A középkori űrdögösség és a mai spiritizmus szellemi űszzetartozását és a pogány animizmusból való eredését megállapítván, a modern spiritizmus és a Biblia viszonyát kutatják. Mindenek előtt arra a kérdésre keresnek választ, hogy miért nem tartjuk a spiritizmust tiszta szellemi iránzatnak s miért vetjük össze az űrdögösség tüneményével. Ennek oka az a meggyőződésünk, hogy miután a Biblia a tulvilági szellemek vagy lelkek idészését a legszigorubbán eltiltotta, a spiritiszta hívására, ha egyáltalában megjelennek, csak olyan szellemek jelenhetnek meg, akik Isten iránt engedetlenek. Maguk a spiritiszta elismerik, hogy a nekik megjelenő szellemek legnagyobb része hazug és megbizhatatlan, tehát csak tisztázatlan eredetű lehet. A spiritiszta tanok pogány tanok, melyeknek a kereszténységhez nemcsak semmi közük sincs, hanem a kereszténység legszentebb hitével és várakozásával ellentmondásban vannak. A spiritiszta szellemek állanak szemben, lődő erények nemcsak a keresztén erényekkel állanak szemben, hanem a nemesebb és józanabb pogány tanokkal is utálatosak: a felfuvalkodásnak és alázatosságkodásnak, a nyájaskodásnak és férfiatlanságnak, a bődületságnak és egészen alacsony eszményekért való rajongásnak oly keverékét nyújtja a spiritiz-

mus, mely teljesen megfelel annak a bágyadt éjszakai levegőnek, melyben a spiritiszta életük legszebb perceit vőlik átélhetni. Az emberi szeménynek ily devalválását csak űrdögi hatásra vihetjük vissza. Emellett a spiritizmus azon a vonalon fejlődött ki, amelyen az ókori és középkori varázslás haladt; jelenségei megegyeznek ezek jelenségeivel. Személtelenség, hisztérikus érzékenység és érzéketlenség, kiszámíthatatlan szeszélyesség, hazudozási kedv és kegyes szólásokkal kevert istenkáromlás közzs sejtáságok. A farkasból nem lesz bárány, mégis lábát beleszéli is.

Ha már most a mai spiritizmust a Jézus-korabeli űrdögösséggel űszze hasonlítjuk, bizonyos egyezéseket, de eltéréseket is meg kell állapítanunk. Mintahogy a mai spiritizmus szellemei maguktól is jelentkezenek az embereknek s egy-egy kiválasztott mediumban egyszerre csak nyilatkozni kezdenek, ugy jelentkezett a zsezagóban tartózkodó vagy a filippi jövendőtmondó leányt megszálló szellem is; érintkezést keresve Jézussal meg az apostolokkal. De míg a mai spiritiszta űrdömmel fogadják az alvilági szellemek közeledését és szavukat isteni kijelentésnek tekintik; addig Jézus is, Pál is kemény szóval hallgattatták el dicsőrd szavukat. Ha a szellemek szavában a tulvilági lét bizonyítékát látják; Jézus és az apostolok azonban vonakodtak felhasználni az űrdögök bizonyosságát. Egyes spiritiszta a szellemvilágban a bibliai kijelentés folytatását akarják látni; Jézus azonban őket mondtat arra, aki a bibliai kijelentést meg akarja toldani. A spiritiszta azt hirdetik, hogy az ember jogos tudósvágyának kielégítésére, keresheti a láthatatlan lényekkel való érintkezést; Jézus korában azonban soha szellemekkel való fordulásról nem hallunk; az apostolok a kijelentést mindig közvetlenül Istentől várták és csak Hozzá fordultak megvilágosodásért. Jézus és a mai spiritiszta között megtaláljuk azt az egyezést, hogy állandóan szellemekkel volt és van dolguk. Mintha egy alvó világot riadóztott volna fel az űr, ughy rajzoltak körülötta a szellemek; dicsőrdték, bizonyoságot tettek mellette, panaszkodtak, hogy miért küldi ki őket az emberekből, miért kínozza őket idő előtt, dühroham fogta el őket Jézus pusztá közeledtére és bár sikertelenül, ellenállást kíséreltek meg Vele szemben. Am bárhol szóltak is meg, Jézus azonnal elhallgatta őket; bizonyoságtételüket nem fogadta el; Küzte és a szellemek között meg nem szűnő háboru dult s akikhez hozzá fűrt, azokat a szellemek fogságából mind megszabadította. Jézus körül ugyan tiszta szellemek is voltak, kikre ughy parancsolt, mint a kapernaumi százados az alája rendelt katonáknak, de ezek a tiszta szellemek némán szolgáltak és csak nagy ritkán jelentkeztek Isten küldésére, sohasem az emberektől idéztetvén.

Próbáljuk meg rövid, űszszefüggő képet alkotni magunknak a tisztázatlan szellemekről adott bibliai kijelentésről. A Biblia szerint a tisztázatlan szellemvilágot is Isten teremtette, de tisztának és világosnak. Egy főangyal Istennek ellene szegült és Sätánná lett, ami ellenszegülőt jelent. Es a nagy tehetségekkel felruházott angyal nem akart egyedül maradni az ellenszegülésben, hanem vádlóvá, rágalmazóvá, diabolosszá lessz: Istent megvádolta teremtményei előtt és a teremtményeket ócsárolja, vádolja Isten előtt; így akarva Isten és teremtményei közt őket verni. Es a szándéka részben sikerült is; angyalokat és az első emberpárt maga után csabitotta. Hogy az egész emberi-

séget hatalmába kerítse, s uralmát a történelem folyamán fenn tarthassa, démonokkal vagy tisztátalan szellemekkel árasztotta el az embervilágot, kik a nekik engedelmeskedő embereken keresztül e világon uralkodhatnak. A tisztátalan szellemek uralma két különböző fokon érvényesül: van, aki csak szellemi befolyásuknak, szuggesztiójuknak veti magát alá; van, akit hipnotikus hatásuk alá kerítenek, vagyis énjét félressorítva, lelkét és testét közvetlen uralmukba veszik. Az utóbbi fokon levőket nevezzük ördögösöknek vagyis megszállottaknak. Miután a Szentírás a szellem szót a szellemi kisugárzás, szellemi befolyás jelölésére is használja, a Biblia nyelvén szólva az első csoportba olyan emberek tartoznak, akik az engedetlenség szellemét, e világ szellemét, hitetlenség szellemét, tévelygés szellemét, féltelen szellemét, rabsszolgaság szellemét fogadják magukba; vagyis azt a szellemi légkört, melyet sátán ebben a világban szolgálva keresztül kiáraszt. A szellemi befolyás pusztán elfogadásával azonban nem elégedik meg sátán, hanem arra igyekszik, hogy emberek és tisztátalan szellemek világa között személyes kapcsolatok jöjjenek létre. Ezt a személyes kapcsolatot fejleszti ki a Biblia az emberre nézve így: démona vagy ördöge van. Azok, akiknek démonuk vagy ördögük van, látszólagos éberaként is járhatnak, de hiányzik szabad elhatározásuk, mint azoknak, akik hipnotikus álomból ébredtek fel, de a hipnotikus hatás alatt cselekednek. Amellett is vesszítetik éber öntudatukat és trance-ba, révületbe eshetnek; ezt az állapotot esszel a szóval jelöli a Szentírás: szellemben vannak. Akárhányszor történt meg, hogy mikor Jézus egy ördögösöz közlekedett, az hirtelen trance-ba esett; ami essetleg abban nyert külső kifejezést, hogy a földre vágódott, ott hengerződött; úgy viselkedett, mintha rángatták volna; szája habzott, mint a snivbajosoké. Ugy látjuk, hogy a megszálló szellemnek bármikor hatalma volt ezt a trance-állapotot előidézni a Jézus közlekedésekor azért tette meg, hogy szakkmányát Jézussal szemben megőrizze. De Jézusnak még nagyobb hatalma volt; a révületben levőből a megszálló ördögöt kikergethette s ezzel a szabadítással a megszállottat éberré tehetette. Azonban nem mindig trance-ban találta az Ur a beteget; többször történt, hogy a beteg éber állapotában útat ki a megszálló szellemet. Ezt a kétféle megszállottságot; a megszálló szellemeknek azt a hatalmát, hogy a médiumokat révületbe ejthetik, a mai világban s a modern spiritizmusban is pontosan megtaláljuk.

A Biblia elbeszélése szerint az ördögi megszállás az emberre nézve nem veszélytelen; sőt a megszállott ember egészsége is több-kevesebb hiányt szenvedhet. Legtöbb esetben a test működése valahol megakad, az ördögös néma, süket vak, szflütött lesz; sokszor az epilepszia tüneteit mutatja. Mindezeket a testi ártalmakat a mai spiritizmus híveinél is megtaláljuk; a médiumok trance-ba esése sokszor mutatja a bibliai ördögösséggel járó tüneteket. De nemcsak az ördögösök lesznek betegek az ördögök hatása alatt, hanem azok az első csoportba tartozó emberek is, kik egyszerden csak sátán szuggesztiója alatt állanak. Pál maga figyelmeztet, hogy az urvaccsorával való visszaflés sok betegségnek, sőt halálnak oka; még rettentőbb képet tárnak fel az evangéliumok, melyek az ördögösséget mindig betegségekkel együtt említik, hol úgy, mint egyik betegséget; hol úgy, hogy az a benyomásunk támad, mintha a betegségek sőt fizikai veszedelmek oka is ördögi befolyás volna, úgyhogy amikor Jézus gyógyít, vagy veszedelemből

megszabadít, mindig ellenálló tisztátalan szellemekkel száll harcba és azokat az emberek világából kidzi. A Szentírás két helye pedig az ördögösséggel kapcsolatban az öngyilkossági kényszerképzetet, sőt járványt is említi /Mk.9:22; Jel.9:6/. Tudjuk, hogy a spiritizista megszállottságnak is igen sokszor öngyilkosság a földi vége. Végül az ördögösöt is megszállottság következményeül említik sokszor; Jézust egyszerre ördögösnek is, ördögösnek is mondták a zsidók /Jn.10:20/ s tudjuk, hogy sok spiritizista médium az elmegyógyintézetekben végzi életét. Ezeket a betegségeket azonban nem úgy kell tekintenünk, mintha a megszálló ördög vagy szellem szándékosan idézné elő őket; ellenkezőleg a megszálló ördögnek érdekében volna az embert teljesen épségben használni; hanem az emberi szervezet nem bírja ki az egészségtelen és természetellenes összeköttetést és annak terhe alatt felmondja a szolgálatot. Ezt látjuk azoknál a disznóknál, melyekbe a gadarénusokból kimenő ördögök az Ur engedelmével beszálltak; örülten rohantak a mélybe alá és a tóba fultak.

Am nemcsak ugyanolyan tünetek kísérik a bibliai ördögösséget és a modern spiritizista mozgalmat, hanem a megszálló szellemek indító okáról, mely miatt az embereket megszállják, ugyanazt mondja a Biblia s ugyanazt mondják a spiritizista szellemek. Jézus elbeszéli, hogy amikor valamely tisztátalan szellemet külső, az vitélen helyeken jár, árnyalmat keres, de nem talál s akkor magát még hat szellemmel megszállva, újra visszatér s akkor megint az elhagyott emberbe. A gadarénusokat megszálló ördög nem akar a mélységbe alá menni. Ezt a törekvésüket a Biblia más helyeivel összehasonlítva megértjük, hogy a tisztátalan szellemek a tétlen magukbasmállásnak, a szellemek e tömlőcsőnek rettentő sorától riadnak vissza s mint a börtönbe zárt földi rabok, ők is az egyedüllétől elvonó foglalkozást keresnek; ezért akarják valamely ember testét használni, beszélgetni, emberekre hatni. Jézusnak előbb említett rejtélyes kifejezését meglepően igazolja a mai spiritizmus, mikor a szellemek hasznátalan, csupán ismét fecseglő közléseit nyilvánosságra hozza. Néha ezek a spiritizista szellemek elemélik magukat a meglepő bepillantást engednek sorukba. Így Piperné médium egyik sokat fecseglő és hasadózó szelleme, dr. Phinuit, igazolja Jézus állítását. Azt mondja: "A médiumot trance-ba kell ejteni"! megkérdik tőle, hogy nem árt-e ez a médium egészségének. Erre ő cinikusan így felel: "Nincs más mód! Bizonyos mértékben nem szolgál ugyan javára, de más értelemben mégis javára van. Ez a rendeltetés! Ha ő elhagyja szervezetét, én pedig belésszállok, minden esetre fontos igazságokat közölhetek a világgal... Egyes médiumokat olyanoknak látunk, mintha fényforrások volnának /ez valószínűleg azt jelenti, hogy rajtuk keresztül kilátnak a teremtett világba... ha időnkint néhány afféle világosságra akadunk, olyan az, mintha cőtét szobák sorának végén néhány gyertya égne!... Ha az embernek lámpára van szüksége, lámpát gyújt és aztán, ha nem kell már a lámpa, eloltja. /Ezt azt jelentheti, hogy a médiumot, ha már nem használhatják, megöri, megbetegszik, akkor félredobják/. A médiumok olyanok, mint az ablakok!" mondja a kissé bőbeszédű, de olykor őszinte szellem. A megszálló szellemek tehát úgy Jézus, mint Phinuit szerint, tevékenységet kereső, a teremtés világába belátni, sőt beavatkozni vágyó, nyugtalan szellemek, kik legjobban attól félnek, hogy magukkal egyedül maradjanak, mert akkor reményvesztetten zuhannak alá a kétségbeesés feneketlen mélységébe.

Jézus nem szánalom nélkül szemléli ezeknek a meg-

nyugodni nem tudó szellemeknek a gyűtrődését s egy esetben megengedi, hogy a disznókba szálljanak; azt azonban, hogy embereket tartssanak hatalmukban, nem tűri s így, ahol csak istenkereső hitet vagy vágyat talál, első dolga őket az ördögöktől megszabadítani. Az üdvösség bibliai neve: szabadítás. Jézus az Isten országának az emberekhez érkezését éppen abban látja, hogy az ördögöket kiűzi: "Ha Isten Szelleme által kiűzöm az ördögöket, akkor eljött hozzátok az Isten királysága" /Mt. 12:28/. Am, mintahogy a középkorban sokszor az ártatlanokat vádolták ördöngösséggel azok, akik az ördög szuggesztiója alatt állottak, úgy az ördög szuggesztiója alatt álló zsidók is többször ördöngösnek mondották Jézust. Jézus tiltakozik e vád ellen s magát az ördögökért azért mondja erősebbnek, mert fejedelmüket Sátánt megkötözte. Neki hatalma van az ördögökön s tanítványainak is megadja ezt a hatalmat. Azonban inti őket, hogy ne annak örüljenek, hogy ördögöket űzhetnek, hanem annak, hogy nevük a mennyekben be van írva; vagyis hogy Istenhez, az élet forrásához tartoznak. Az Apostolok Cselekedetei beszélnek bizonyos vándor zsidó ördögűzőkről, akik Jézus nevét próbálták az ördögűzéshez felhasználni; de csúfos kudarccal, mert az ördögök rájuk rohantak és kiverték őket a házból. Székváza pap fiait képei azoknak a középkori ördögűző papoknak, akik pusztá formulával űzték az ördögöket, de csak annyit érttek el, hogy még jobban megerősítették az ördögök uralmát. Így az auron-i oratóriapapok ördögűzése akkor vált veszedelmessé, mikor az ördögöket tisztátalan életű papok gyakorolni kezdték.

A Biblia csodálatosan magyarázza a történelmet s a történelem a legjobb bibliamagyarázat.

Az orvostudomány, mint más tudományok s mint maga az átlagember sokszor old meg megoldhatatlan rejtélyeket egy semmit mondó szóval. Hivatkozunk az emberek s állatok ösztöneire, noha semmi sejtelmünk sincs arról, hogy miből áll s miként alakul ki egy ösztön. Éppen ilyen semmit mondó általános kifejezés a histeria, mellyel a beteg emberi lélek egész sor tünetét magyarázóknak és elintézettnak gondoljuk. Azok, akik tagadják Sátán, ördögök, angyalok létét, mind ismerik a jelenségek egész sorát, melyeket ezek a kétségbe vont lények idéznek elő; ismerik az ördöngösség tüneteit s úgy hiszik, hogy ezeket a változatos, megdöbbentő s az emberiség életébe milyen belenyúló fájdalmas, ijesztő tényeket egy odadobott szóval elintézhetik. Igen könnyű Jézust kora tévedésének osztásával megvédeni; igen nehéz az ördöngösség tüneteit mással magyarázni, mint amivel a Biblia magyarázza őket. Mert egy pusztá odavetett szó még nem magyarázat!

A Biblia szerint az emberért két szellemvilág vivja élethalál-harcát: egy tiszta és egy tisztátalan s az ember a tisztátalan szellemvilággal rokonszenvezik. Az ember ellenállása azonban nem riasztja el a tiszta szellemvilágot attól, hogy a vak és hálátlan embert felvilágosítsa és magának visszaszerezze s erre a tiszta szellemvilágot egyedül a szeretet indítja. Mindkét szellemvilág láthatatlanul körülveszi az embert és életébe benyul. A tiszta szellemvilág a teremtő Isten hatalmával segít, vád, szent, szemérmes elszárással s munkája olyannak tűnik fel, mintha oktan természeti erők törvényszerű jelentkezése volna; csak aki mélyebben be igyekszik látni a láthatatlanba, az veszi észre, hogy a látszólagos természeti

törvényszerűség mögött egy végtelen szeretet, örök hűség és megérthetetlen szeretet munkálkodik. A másik szellemvilág egyedül a hazugság erejével tud hatni, mert a Teremtő világát csak bitórolja. Célja nem adni, hanem elvenni a lét jogát, az életet, a hatás lehetőségét az embertől. Először tolvajként közeledik, hogy kiszívja az ember életét s testét magának használja. Hangja annál nagyobb, mennél kevésbé igaz szándékkal közeledik. Fegyverei a hazugság és csalás. Mint minden szélhámos, csal elterelni igyekszik áldozatának figyelmét arról, amit valósággal tenni akar. Az ember szervezetét, az ember világát akarja használni; mertha ezt nem teheti, a kétségbeesés és tehetetlenség feneketlen mélysége nyelvé el. Mivel magának semmije sincs és a magából semmit sem adhat, a más pénztárcájából fizet: Istenből. Világosság angyalának öltözik, de a világosság ruhája rosszul áll neki; ezért minduntalan felsül és megmutatja igazi lényét. Könnyelműen ígér, mert semmit sem szándékozik adni. Fényt varázsol az ember elé. A másik fél életét adja a hűtlen emberért s ezt a véres áldozatot mutatja az embernek. Az ember azonban könnyelmű és haszontalan. Kap a csillagok s nem akar a véres valósággal, bűnének rettentő következményeivel szembe szállni. Így áll ezekben egymással a Golgota véres keresztje s a tisztátalan szellemvilág üre, kényelmes, felületlen fecsegése. Mit nyújt a spiritizmus? Kikerüli a keresztet és felületesen fecseg. Ez dönti el a spiritizmus periben az ítéletet! A spiritizmus annyit ír, amennyit megjelendő szellemeinek fecsegése!

A Gergészus magyarázata /Mt. 5:1-19/.

A Jordán keleti partján vagez eredetű népecskék laktak, kik közül egyik ismertebb nevű volt a gadarínusok népe, kik a Gerasareth tavától keletre fekvő Gadara várost laktak. A városka a parttól meglehetősen messze terült el s az evangéliumban leírt jelenet bajosan történhetett volna meg; hiszen órákra lett volna eszükség, míg a kanászok a várost elérték volna s a város feligatott lakossága a partra kiment volna. Origenes beszél valószínűleg a bibliamásokok cserélték fel az ismertebb nevű Gadara nevével. Más szerint két ördögűző van szó, kik közül az egyik nyilván a vezető szerepet játszotta.

A magyar fordításban található "akiben tisztátalan lélek volt" hamis; az eredetiben pontosan a fordítottja áll: "aki tisztátalan szellemben volt". Nem benne volt hát a szellem, amelyről itt szól az evangélista, hanem ő volt a szellemben benne; a szellem körülfogta, mindenünnen hermetikusan elzárta őt, hogy semmi más hatás a szerencsétlen ember lelkébe box ne menjen, csak amely a tisztátalan szellemvilágból való. Sátánnak az a törekvése, hogy minden istenes, minden tiszta szellemvilágból eredő hatást elzárja, minden nap sűrűn tapasztalható. A régi pogány római birodalomban minden vallás gyakorlata engedélyezve volt, csak a keresztény hatás ellen hozattak császári rendeletek s olykor a zsidóság ellen, de ezek inkább a fajnak, mint a vallásnak szólottak. Római katolikusok sokszor igyekeztek a középkorban az ébredő evangéliumi mozgalmak, az újkorban a protestantizmus befolyását teljesen lehetetlenné tenni s maguk a protestánsok is rajta vol-

tak, hogy a kebelükben ébredő tiszta evangéliumi mozgalmak hatását teljesen kizárják népünk életéből; evégre nem haboztak soke szor a csendőrszuronyt a a politikai hatóság üldözését is igénybe venni. Az a kifejezés, hogy az említett gegerénus tisztátalan szellemben volt, szintén est az igyekvést mutatja: a tisztátalan szellemvilág egy körülvette est az embert, hogy semmi égi világosság, a reménynek egyetlen biztató sugara hozzá nem férhetett. Hogy hogyan sikerült a tisztátalan szellemvilágnak est keresztülvinnie, arra az elbeszélésből a következő felvilágosítást kapjuk: a betegnek minden nyilatkozatát a tisztátalan szellemvilág teszi; Jézus is hiába próbál a beteg öntudatához férközni; a tisztátalan szellem tehát a beteg értelmét homályosította el, tudatát foglalta el és szoritotta félre, mint ahogy álomban is félreszorul a nappali tudat a helyébe egy másik, álom-tudat lép. Ugy mondatnánk, az ördögös álmódja azt, amit szól és teszi; de valósággal szólja, teszi, ahogy egy belső indítás diktálja. Értelme est látja, amit a tisztátalan szellemvilág mutat neki. Gondolatainak nem ura; egy idegen gondolatrendszer viszi, ragadja magával és kénytelen asszerint gondolkodni, mást nem lát, nem gondol, csak amit előbe írnak; tehát szavai, tettei is ebből a gondolatvilágból folynak.

Abban a kifejezésben, hogy a gegerénus "tiszttátalan szellemben volt", egyes számot találunk; mégis, amikor az Or a beteg nevét kérdi s a beteg helyett a tisztátalan szellemvilág adja meg a feleletet, többes számról ballunk, egész légiórról. A régi római légió 6000 emberből állott s amikor a tisztátalan szellemek az emberből a disznókba mentek, 2000 disznó vezett meg a rohant a tóba; tehát az emberben óriás tömeg szellem lakott. Mi a viszony az egy számú szellem között, kiben az ember volt s a légió szellem között, akik az emberben voltak? Nyilvánvaló, hogy az a szellem, akiben a beteg volt, zárta őt körül, tette birtokká, a tisztátalan szellemvilág birtokává s a benne lakó szellem annak az egy szellemnek a hatalma révén birtokolhatta az embert. Erről a sajátos viszonyról egyező felvilágosítást adnak a Biblia és a spiritizmus tudományos megfigyelése. Az ótestamentum beszél a halott-idézökrrel kapcsolatban egy bizonyos ób-ról; akiben ez az ób lakik, az a tisztátalan szellemvilág birtoka, veszedelmes lény, akit ki kell irtani, mert rajta keresztül Sátán üzi játékát az emberiséggal. A spiritiszta tapasztalat s a megszálló szellemközlések szerint a medium maga nem tud összeköttetést tartani a szellemekkel, hanem egy szellem-közvetítőre van szükség, ki a mediumot hatalmában tartja és a szellemek beent lakására alkalmassá teszi, belőle szellem-lakást készít. Ennek a közvetítő szellemnek neve angol nyelven control, mely szó uraságot, felügyeletet, hatalmat jelent. Ez a szellem tartja hatalmában a mediumot és teszi lehetővé, hogy a megszálló szellemek a mediumba behatolhassanak, cselekedhessenek. A control mintegy betörri a mediumot, a szellemek elfogadására alkalmassá teszi, hintahogy a lovat betörrik. A tiszta szellemvilágban nincs szó "betörésről", ott azokat a lelkeket, akik tiszta szellemi kijelentések elfogadására alkalmasokká lesznek, szabad akaratuknak nemcsak fenntartásával, hanem teljes kifejlesztésével tesszik alkalmasokká erre a feladatra. Az egyetlen kényszer, melyet Isten alkalmaz, az, hogy a szenvedések tüskekerítésével elzárja olykor a bün utját azok elől, akik magukat Neki adták. Krisztus tűzbe és szellemben merit. A tiszta szellemvilág controlja a szent Szellem maga; ő teszi a lelkeket alkalmasokká a

kijelentések, tiszta szellemi ajándékok elfogadására s ha a Szellem megszállja a lelket, ugyhogy ő is körülveszi, mert a lélek belé martatik, akkor a lélek a Szellemben, a Szellem által él. A tiszta szellemhatás megnöveli a tudat erejét, nem homályosítja azt el; világosabbá teszi az értelmet, nem nyomja el; ebben a hatásban a lélek jobban magára talál. Mikor a tékozló fiu megtért, "magába szállott"; a tisztátalan szellemhatás alatt állók elszörják magukat a világban; ha a hatás erősebb, elvesztik magukat, öntudatlanul járnak a világban vagy hamis tudattal, a megszálló szellemek tudatán gondolkodják a magukénak; ugy beszélnek, ahogy a megszálló szellemek felel meg; ugy látnak, ugy gondolkodnak, ahogy a megszálló szellem gondolatvilága megszabja.

Ha a gegerénus viselkedését megfigyeljük, sajátos kettősséget találunk abban. Amikor a beteg nyilatkozik, beszél, mindig a tisztátalan szellemek szólanak belőle: azt hiszi, hogy Jézushoz semmi köze, hogy kínzásra jött s hogy a neve Légió, szaz nem a beteg nevezi meg magát, hanem az őt lakó szellemek. Am a beteg tettei az ellenkezőt árulják el: valami csodálatos hatalom húzza Jézushoz, az Orvoshoz s még mielőtt a nagy Orvos a látóhatáron felmerült volna, a beteg örült tettel egy nagyon egészséges törekvésnek a megbomlott kifejezéseit, a beteg letépi ruháit, öszetörri bilincseit, kimenekül a vadenba, mert valamitől, amit nem lát tisztán, ökvetlenül és minden áron meg akar szabadulni. Értelme homályos, tudata hamis, de törekvése az övé, öntudatlanul teszi, ami javára van, ha a véghezvitel helytelen is. Ennek az egészséges törekvésnek forrása a szellem, a beteg saját emberi szelleme, mely tudattalanul is az ember javát keresi s munkáztatja. Ez a lélekhasadásnak /schizophréniának/ csodálatosan rövid, szabatos bibliai meghatározása! A lélek ketté szakadt: az értelem és az ököveti a megszálló szellemeket, a szellem és a törekvés ököveti az egyének saját szelleme által képviselt érdekét, ugy azonban, hogy az ebből a törekvésből fakadó tetteket eltorzítja a megromlott értelem. A szellem tudattalan ösztökélésének s az értelem eltorzult, hamis befolyásának közös eredményeképpen áll elő az örültség s annak törs tettei.

A szerencsétlen ördögös az őt megszálló tisztátalan szellemektől igen sokat szenvedett. A lélek természet-tenk ellene állapota, a megszálló szellemek különféle akarása, a működésükben kifejezésre jutott életmohóság a megszállottnak lelkét rendkívüli feszültségben tartották. Est a feszültséget a disznók 2000-szeres higitásban kapták, mert az egy ember tartalma annyi disznóba oszlott szájgal, mégis oly kint szerzett nekik, hogy az emberéhez hasonló öntudatlan védekezésben alárohantak a meredélyen és a tóba veszték. Az ördögös állat megvées, mint az ördögös ember megtébolvodik; csakhogy a fejlettebb lelkü ember mérhetetlenül több terhet tud elhordozni, mint az állat. Am az öntudatlanságtól megfosztott ember is alig képes a lélek rettentő feszültségét hordozni s ezért értelmétől megfosztatván csak vak és vad küzdelemre képes, melyben mindent le akar magáról fosztani, ami valamiképpen szoritja, elnyomja. Ezért jelentkeztek az örültség oly tünetei, amelyekben a megszállott a ruhákat tépi magáról, a béklyókat tördeli testéről, sőt még a testet is tehernek érzi s azt haogatja kövekkel; szinte ki szeretne bujni bőréből, hogy a nyomástól így meneküljön. Az örültség vad tüneteiben így egyesülnek egymással egy egészséges életöszön törekvése és az elme elsöté-

tult ötletei. A megőrzítés azonban nem célja a tisztátalan szellemvilágnak; örültön keresztül a megszálló lelkek céljukat nem érik el. A megőrzítés természetes következménye a tisztátalan szellemek okozta értelemszerűtlenségnek, tehát annak, hogy a tisztátalan szellemvilág visszaél a teremtéssel és azt önkényesen, a Teremtőtől kiszabott rendeltetés ellenére használja fel. A szervezet tehát felmondja a szolgálatot s így Sátán maga alatt vágja a fát, amikor a teremtetést a Teremtő akarata ellenére használja fel; tönkre teszi, aminek kezeléséhez nem ért!

Hogy az emberi szellemnek ezt a tudattól független sajátos működését megértsük, tekintetbe kell vennünk azt a rendeltetést, amelyet a Teremtő az emberi szellemek, ennek a Tőle kilehelt isteni ajándéknak elébe tűzött: a szellem végzi az emberi egész szervezet tudattalan működését, melyekről jól tudjuk, hogy az ember értelmese működését, tökéletességben, megbihatóságában messze felülmúlja. Az ember szellemét a természetes és egészséges irányt jelenti, amelyben a Teremtő az emberi lélek működését elindította s amelyben a ~~szellem~~ az ember ~~szellemének~~ sikeres és boldog élettevékenységeket folytathat. Olyan ez, mint amikor egy megindított gép a megállítás után is a belső adott törvény szerint tovább akar mozogni abban az irányban, amelyben a mozgást megkezdte s mely rá nézve természetes.

Az Őrdöngős Őrdöngő tettei tehát egy egészséges életstílus beteg megnyilatkozása; annak az egészséges életkérésnek jelentkezése, amely jót akar, de a jót nem ismeri. Az Őrdöngős nem tud segíteni. Ezért számára szabadság csak egy képzelhető: ha nélkülük megírta rajta egy nála hatalmasabb lény, ki a tisztátalan szellemvilágnak is parancsol. Ha a gyógyítás nem mechanikus, hanem eseménytől eseményekhez folyó; a tisztátalan szellemek, kik a betegséget okozzák, szintén gondolkodó, elhatározásra képes személyek, kikkel meg kell értetni az Orvosnak akaratát. Ezért a gyógyítás parancsolásban áll. Nem a betegség, hanem a betegséget okozó személyek hallják meg a parancsot és annak engedelmeskedni kénytelenek. Az elbeszélés szerint a beteg ajkával a megszálló szellemek ellenkezni próbálnak: Mi közöm van veled, Jézus, a magasságos Istennek Fia? De az ellenkezésben benne van az Ur kilétének felismerése, amelyre testben élő ember nem képes, csak szellemi életet élő és szellemi látással felruházott angyal vagy halott: olyan halott, aki ítélet alatt van, mert Jézus közelléte neki kínzást jelent. Az Istenre kénysszerítetek, ne kínozzál engem! A szellem érzi, hogy ki kell mennie, hogy végül engedelmeskednie kell. Ezért csakhamar alkudozni kezd az Urral. Ha a megszálló szellem nem halott, hanem angyal lett volna, ennek az alkudozásnak részéről nem lett volna értelme, mert az angyaloknak léte nincs az anyagi világhoz kötve s így nem ragaszkodott volna ahhoz, hogy a dísznókba menjen inkább, mint a feneketlen mélységbe. A született szellem nem akar anyagi életet élni. De Jézus részéről is érthetetlen volna angyalokkal való alkudozás, mert a gonosszal Jézus nem alkudozhatik, hanem azonnal teljesen elutasító állást foglal el. Alkudozásra csak oly lényekkel léphetett az Ur, akiket szánt s akikben valami módon még segíteni módjában volt. Ilyen lények pedig csak az ítélet alatt meghalt emberek, akiknek sorsa még nem dőlt el és akik odaát, ha nem is térhetnek meg, de megvilágosodhatnak és megérthetik Isten megbocsátó szeretetét. Jézus beszél arról, hogy odaát is van

bocsánat. Az ítélet alatt meghaltok ugyan nem tisztító tűzbe kerülnek, mert a tűz nem tisztít, hanem mégis tűzbe, az ítélet tűzbe, mely a hazugságot kitéríti az emberből és rákényszeríti, hogy az igazat vallja. Lassan leülepszik az emberi lélekben odaát az öncsalás, a hazugság s az ember szembenéz a valósággal. Az ítéletnek ez az égetése kínzó; ezért mondta a szellem Jézusnak: Ne kínozz engemet! A lélek menekülni akar attól, hogy az ítéltől Istennel a mélység magányában szembekerüljön s egyedül maradjon Vele; ezért kéri, hogy inkább a dísznókba mehessen, mintahogy alá kelljen mennie. Jézus tehát olyanokkal alkudozik, akik még minden reménytelenségbe vezettek el. Engedi magát rábeszélni, mert szánja a halottakat. Am tudja, hogy az ítélettel való szembenézést nem kerülhetik el. Haladéktól ad az Ur. Irgalmát öresteti velük, mert az irgalomnak ez a tudata is segíteni fog a halottakat, amikor majd egyedül marad. És ez az egyedül maradás hamarabb következik el, mint gondolták a halottak, mert amikor a dísznókja a mélységbe rohant alá, a megszálló szellemek egy másik mélységbe süllyedtek alá, az abüsszusz-ba, a feneketlen mélységbe, a holt-lelkek börtönébe. Oda a mi kíváncsi tekintetünk már nem kísérheti el őket; de bűneik ítéletén kívül velük ment Jézus irgalmának tudata is és egyszer ez a fénylő irgalom megédesítheti, reménnyel töltheti el őket. Odaát nincs megtérés, de van megvilágosodás; odaát is hirdették az evangélium; az Ur éppen azért szállt le a halottak közé! A szegény kőszerszűben nem maradhattak ezek a szellemek, onnan kiharagcsolták őket az Ur; de irgalmát teljesen nem vonta meg tőlük. Jó nekünk halottainkat ennek az isteni irgalomnak kezében tudni; aki ítélet alatt hal meg, győzedelmes nem lehet; a választottak közé nem emelkedhetik, de tűzön által megmenekülhet!

Megcsak az Őrdöngősök vannak satáni, sötét szellemi befolyás alatt, hanem azok is, akiket egészségeseknek szoktunk nevezni s akik magukat azoknak tartják. Am azok az "egészségesek" részben ugyanazokat a tüneteket mutatják, mint az Őrdöngősök. Sátán lenyűgöző nyomasza alatt élnek, lelkeik hozzá nőtt az anyagi világhoz; mindenüket a vagyon képezi s ha valamikor Isten jelenlétének közvetlen hatása alá kerülnek, felriadnak félelemben s aztán ismét aludni szeretnének. A faluból kijövő geszterusok sok csodát láttak; a veszedelmes örült szelíden józanul ott fekvő az Ur lábánál, de a dísznók rámentek a gyógyulásra. Léznadni nem mertek a falusiak; de megkérték Jézust, hogy távozzék el határaikból. Micsoda megkötözöttség! Mintha ők is tisztátalan szellemben volnának, körülvéve, minden felől hermetikusan elzárva, hogy a világosság, Isten irgalma hozzájuk ne férközzék! A világ is mintha Őrdöngősök, megszállottak nagy tömege volna! Isten jóságáról, bünbánatról, Isten bocsánatáról beszélni nem józan dolog ebben a világban. Rosszul érzik az emberek magukat itt; de megszórták sátán uralkodását és félnek a változástól! Inkább maradjon minden úgy, ahogy van: Jézus nem kell határaikba! Csak menjen az Ur tovább! Jézus azonban nem sérődik meg. Isteni irgalma messzebb lát, mint az emberi vakság. Ő elmegy, mint ahogy kéri; nem tolja fel magát azoknak, akik nem kívánják. De hátha egyszer meg fogják kívánni! Hátha egyszer lehull szemükről a hályog és akkor szükségük lehet Őrdöngőre. Sőt ezt a szemek megnyitását elő is kell mozdítani, elő is kell készíteni. Svégett nem teljesíti a volt Őrdöngős kívánságát, hogy Vele maradjon, hanem visszaküldi őt a faluba, hogy ott hirdesse, mit tette vele az Ur, hogyan könyörül rajta. Egyszer eljőhet a megvilágosodás pillanata; akkor hadd legyen ott valaki,

aki ezt az irgalmat hirdeti majd. Nincs különbség e téren azok közt, akik e földön élnek és nem utasították el maguktól végképpen a kegyelmet és azok között, akik meghaltak ugyan testileg, de nem utasították el maguktól végképpen a kegyelmet!

Világosság és ismeret.

A világosságot és ismeretet is össze szokták cserélni a felületesen beszélő emberek. Ha valamit nem tudnak azt mondják, "nincs efelől világosságom"! ahelyett, hogy ezt mondanák: "nem tudom!" vagy "efelől még ismeretem nincs!" A világosság valami egészen más, mint az ismeret a hogy a helyes szóhasználatot megtanuljuk, jó a két szó értelmével tisztába jönnünk.

Világosság alatt fizikai értelemben a fény jelenlétét értjük s nem a tudás meglétét. Ahhoz, hogy ismeretlen tájon eligazodjunk, kell egy térkép vagy utleírás; de ez nem elég: világosság, fény is kell, hogy a térképet összehasonlíthassuk a valósággal. A vak ember nem fény után megy, hanem szaglás, tapintás után; am ha a szél elveri a szagot, a legjobb szimatu kutya sem tud eligazodni. Ami az orrnak a szag, az a szemnek a fény; a legjobb szem sem használható, ha nincs világosság. Bizonyos, hogy nem elég a világosság, a tájék ismerete is szükséges. Tehát nem tudunk eligazodni, ha csak ismeretünk van s nincs világosságunk s akkor sem, ha csak világosságunk van, de ismeretünk nincs: mindkettőre egyaránt szükségünk van.

Szellemi világosság is van, tehát szellemi fénynek is kell lennie. A fizikai fény rezgés, melyet a szem megérez és fény- és színjelenségekként ad tovább az agynak s azon át a léleknek. A szellemi fény is rezgés, a lélek rezgése, vagy mondhatjuk szellemi rezgés. Jn.1:4 szerint "a Logos-ban élet volt és az élet volt az emberek világossága". Az élet pedig a Bibliái lélektan tanúsága szerint, akár testi, akár lelki életről van szó: mozgás, rezgés, amit a szív vagy lélelemnek, vagy örömmel, vagy kellemes és kellemetlen izgalomnak stb. érez. Az élethiány mozdulatlan, mely "dermettségnek, fagynak érez a szív, rezgés hiányának. A test akkor érez fényt, ha a szembe rezgés jut; a lélek akkor érez fényt, ha életérzelem éri; a mosolygó, örvendős, az életizgalomtól megrezgő lélek fényt lát, szellemi fényt. A fény tehát nem ismeret, hanem kísérője az ismeretnek. Az az ismeret, amely köszönyszerűen hagy, élettelen; de az az ismeret, amely életérzelemmel jár, amely fényt kelt a lélekben, élő ismeret, ~~amely fényt kelt a lélekben~~ mert életet kelt az emberben. Az ilyen megismerésről mondja Jézus: "az az örök élet, hogy Téged, az egyetlen igaz Istent és akit elküldtél, a felkent Jézust, ismerjük" /Jn.17:3/. Az ilyen megismerés fény-látás, a lélek élete, a lélek belekapcsolódása a nagy isteni életárba, mely keresztül-folyik a világon, de nem mindenki vesz róla tudomást, hanem csak az, akinek látó szeme van a szellemi fénynek meglátására.

A fizikai vagy testi /anyagi/ fény és a szellemi fény között teljes párhuzam van. Mindkét fénynek vannak fényforrásai, melyek azt a bizonyos rezgést megindítják; ilyen fizikai fényforrás a nap vagy valamely izzó földi tárgy; a szellemi fényke is vannak forrásai, különösen Isten és akit elküldött, Jézus Krisztus; de lehetnek fényforrások isteniéletű em-

berek is, kiknek tettei világítanak, kiknek szavaiból isteni élet árad. Egyik fényről sem tudjuk megmondani, hogy tulajdonképpen mi rezeg. Mindkét fényről van megvilágított felület: azok az események, szavak, tények, amelyek visszaverik, visszatükrözik a rájuk első fényt, tehát az, amit vizsgálunk. Mindkét fényről van észlelő szerv; egyik a testi szem, másik a szellemi jelenségeket észlelő lelki tehetség.

Kérdés már most, hogy miben jelentkezik a szellemi fény. Nem a tudásban, nem az ismeret gyarapodásában, bár ez hozzátartozik a látáshoz. A szellemi fény a tudás módjában jelentkezik. Ha valaminek látásánál, vagy - úgy is mondhatjuk - értésénél megtekinünk halás örömmel, biztonsággal és hittel, közszikletalajt áruunk lábunk alatt, megindul bennünk valami, hogy Istenért dolgozzunk; áldozatot hozunk; szóval, ha valaminek olvasásánál vagy hallgatásánál, valamilyen esemény megfigyelésénél isteni élet tölt meg, akkor azt mondjuk, hogy megvilágosodunk. A fény az élet. Mt. 26:18 szerint a világosság megtérést munkál; Ef.5:8-ban olvassuk, hogy a világosság megváltoztatja magunk viselkedését; a 9-vers szerint a fény gyümölcsöt érlel bennünk: jóságosságot, igazságosságot és igazságot; a 13 v. szerint leleplez, megfedd; Kl.1:12 szerint alkalmassa tesz a szenteknek ígért örökségben való részesedésre; Jn.1. 1:7-ben halljuk, hogy küldöttet teremt; Jn.1. 2:9-10 szerint szeretet kelt a szívben. "Világos ebből", hogy ha ismeretet szerzünk, tanulunk, de ez a tanulás életünket érintetlen hagyja, tanulunk, de még nem világosodtunk. Viszont ez is lehetséges, hogy a világosság est az új életet igyekszik keltetni bennünk, mi azonban ellenállunk, mert nem tesszük nekünk Krisztus befeláldozó élete vagy azoknak a keresztyéneknek alávetés, odgadó életmódja, akik nekünk "világítanak": ebben az esetben jobban szeretjük a sötétséget, mint a világosságot a ezért nem megyünk ki a világosságra, hanem a sötétségben maradunk /Jn.1:5,11; 3:19-20; 5:35/. "megvilágosodni" tehát nem azt jelenti, hogy ismereteket szerzünk, hanem azt jelenti, hogy isteni élettől telünk meg; az élet ragyog, nem a tudás; helyesebben az élettől telített tudás ragyog. De nemcsak a tudás, az értelem világosodhat meg, hanem az akarat is, ha törekvéseink tiszták, igazságosak és igazak és az érzelem is, ha azok Isten jelenlétét tükrözik, az Isten jelenlététől keltett örömet, szilárdtságot.

A "megvilágosít" igének /phátázein/ két jelentése van: vagy a látott tárgyat világosítja meg a fény, vagy a látó szemet. Ez kétféle sötétségre mutat: a bűn miatt sötétség homály ül a teremtésben és annak rejtegett gonosz és Istentől elzárt dicső titkai vannak; vagy a látó szemet világosítja meg Isten, szellemi vonalon az értelem, est a léleknek adott szellemi képességet/ van bűntől megvakított értelem és vannak az értelemnek Istentől megvilágosított érzékei, észrevező szervei/. Mikor Jn.1:9 a világosságról, ti.1. az örök Igéről azt mondja, hogy minden embert megvilágosít, ezzel kétfélelét mond: egyrészt világosságra hozza minden ember titkait, másrészt látó szemeket ad az embernek a valóság szemléletére. De mikor Kor.1. 4:5 arról beszél, hogy az Ur a sötétség, t.1. az Istentől elhanyagolt világ, titkait megvilágosítja, akkor csak egy értelem használ, itt a látott tárgy megvilágosításáról van szó. Megint egyoldalú Ef.1:18, ahol viszont a látó szem megvilágosításáról hallunk. Ef.3:9 szintén a tárgy megvilágosításáról beszél, valamint Tim.11. 1:10, ahol az elsötétült emberek elé a nekik ismeretlen isteni életet állítja fénybe az Isten. Ellenben a látó szem megvilágosításáról szól Héb. 6:4 és 10:32; itt azt halljuk, hogy vannak olyanok, akiknek

életében egy nagy megvilágosodás történt, mely után vagy újabb elsötétülés következhetik /6:4/ vagy a világosságban való kitar-
tó megmaradás /10:32/. Ez a megvilágosodás felbredés néven is
megjelenik a Bibliában. Ezt a megvilágosodást szokták legtöb-
ször megtérésük pillanatának tekinteni azok, akik egyszeri és
visszavonhatatlan hatályu megtérésükről szokták beszélni. A meg-
térés a világosságnak való engedelmesség, melyet újabb enge-
detlenség követhet.

Szóltam a megvilágított tárgyról és a meg-
világított szemről. A kétféle megvilágosítás tulajdonképpen
ugyanaz a művelet és mindkettő azáltal valósul meg, hogy Isten
a látó emberbe ad világosságot: megvilágosított ismeretet nyújt
és megvilágosítja, azaz látóvá teszi a belső szemet, az értelmet.
A tárgy megvilágosítása tehát ismeretadás, de nem külső, hanem
belső megismerés adása, azaz nem szavak, nem betű, hanem a dol-
gok belső meglátása az, amit a tárgy megvilágításának nevezünk,
annak meglátása, hogy az életbe hogyan illeszkedik be a megvi-
lágított tárgy; ezt pedig csak olyan ember láthatja meg, akiben
magában is ott van az élet s a külső életet a benne levő belső
élettel méri, ehhez viszonyítja, szellemieket szellemikkel vet
össze /Kor. I. 2:13/. A látó szemnek és a látott tárgynak ezt az
összefüggést mutatja Lk. 11:34-36, mely a szem egyszerűségének,
azaz őszinteségének következményeként állítja oda az egész "tést"
megvilágított voltát. Az őszinte szem a helyreállított azaz
meggyógyított szem, a megvilágosított szem. Az ember egész föl-
di mivoltát, földi járás-kelését, azaz "testét" az ezt vizsgáló
s megítélő szem teszi világossá vagy sötétté aszerint, hogy
a szem mit lát rá. Az ember úgy él, ahogy lát, ahogy a dolgo-
kat nézi. Aki piszkot, bünt néz, látja a piszkot, bünt me-
sokra is és aszerint él is, ahogy lát, tehát teste világos
vagy sötét lesz annak megfelelően, hogy szeme világos vagy söté-
t. A "test" szó itt a testi világban tett életutat jelenti.
Hogy a testi világot fényben látjuk-e vagy homályosan, attól
függ, hogy fénylő vagy borult szemmel nézzük-e. A fény tehát
saját szemünkből esik a környező világra.

Valamit a fényforrásról is szólanunk kell.
Vannak eredeti fényt sugárzó fényforrások és vannak visszavert
fényt sugárzó fényközpontok. Minden fény forrása Isten, kit
Jak. 1:17 a "világosság Atyjának" nevez, mely kifejezésben az
"atya" szó nemcsak a fény szülőjét jelzi, hanem az atyai sze-
retetnek a világossággal való azonosságát is hangsúlyozza. Aki
"a fényben van" /Jn. 1:9; 12:36; Jn. I. 1:7; 2:10/, az a szere-
tetben él benne. Fényforrás a Fiu, az Ige /Jn. 1:4-5, 7, 9; 3:19;
5:35; 8:12; 9:5; Pét. I. 2:9; Jn. I. 2:8; Jel. 21:24/, mert Belő-
le sugárzott az isteni élet, mely az emberek világossága volt.
Akibe ez az isteni élet besugárzott s ott örök lakást vett,
szintén fényforrás, de csak fény-visszaverő, mert a szeretet,
melyet kisugároz, Jézus szeretete, Isten szeretete, az ilyen
ember nem saját fényét sugározza szét, hanem Istenét. Ezek
annyiban Isten fiai, mert a fény fiai, azaz fényből készültek,
legalább is új-emberük /Jn. 12:35; 12:36; Act. 13:47; Ef. 5:8;
Tess. I. 5:5; Jn. I. 1:2; 2:10/. Hogy milyen természetű a fény,
melyet kisugároznak, mutatja Mt. 5:14-16, mely szerint a fény
milyen kisugárzó nem ismeretben sugárzik szét, hanem jó
cselekedetben. Akármily helyesen /orthodox módon/ hirdetjük
is az igét, a tanítás fényét nem a tudós szavak adják, nem
a szép beszéd, hanem a beszédet követő jó cselekedetek. Az
élet, amelyet élünk, adja meg a fényt az igehirdetéshez. Az

legtudósabb teológiai tanár lehet egészen sötét, ha nem élni,
amit hirdet; a szép beszédű templomi szónok lehet vakbűt, ha
isteni élet nem folyik szavainak csatornáin keresztül. Az is-
meret a lámpa, melyigen díszes és szép lehet; a benne égő fény
az olaj. Az öt oktalán szűznek nem a lámpája hiányzott, isme-
retük volt elég, különben nem lettek volna Jézus-várók; olajuk
nem volt, azaz világosságuk. Ezt pedig vásárolni kell, azaz
kérni kell, imádkozni érte. Hiába gyűlünk össze estéről estére
igét hallgatni, hiába olvasunk építő könyveket; ha Isten vilá-
gosságát nem adja hozzá; ha mi ezért a világosságért minden
igeolvasásnál nem imádkozunk, igeolvasásunk, igehallgatásunk
hiábaváló.

A hamis sáfár.

A hamis sáfár példázata a magyarázóknak sok fej-
törésre adott okot, mégis, minden magyarázatnál bizonyos hiány-
érzetünk van: érezzük, hogy nem az igazi magyarázatot hallot-
tuk. A hamis sáfár, aki azon az aron jut be a menyek országába
nyugalomba, hogy megvesse a gazdáját, bármily eszes legyen is,
rossz példaképnek látszik és sehogysen támad kedvünk követésére.

Minden bibliai helynek legjobb magyarázata a
Bibliában magában található; próbáljuk meg a hamis sáfár értel-
mét is ott megtalálni. Nézzük meg a környező szöveget /contextus/
hátha lelünk ott valami utbaigazítást. A hamis sáfár példázata
egy hosszabb példázatsor egyik tagja, melyhez a Gazdag és Lázár
éppen úgy hozzátartozik, mint a 15. fejezet 3 példázata az ol-
veszett juhról, drachmáról és fiuról. E hosszabb beszéd elején
a következő megjegyzés áll: "többször közeledtek Hozzá minden-
féle vámszedők és bűnösök, hogy hallgassák őt, de mind a farize-
usok, mind az irástudók szagolódni szoktak azt mondva hogy: bűn-
söket fogad magához és velük együtt eszik! Ő pedig a következő
példázatot mondotta nekik..." A következő öt példázat közül a
negyedik a hamis sáfárról szól.

Az elmondottak valószínűvé teszik, hogy mind az
öt példázat azzal az ellentéttel foglalkozik, mely egyfelől a
vámszedők és bűnösök, szegények között volt; másfelől a farize-
usok, irástudók és a gazdag néposztály tagjai között. Jézus
ebben az ellentétben a megvetettek oldalán áll, azokat fedezni,
azokat igyekszik megérteni s a másik osztály előtt magyarázni.
Ezek a szegények az öt példázatban úgy jelennek meg, mint olve-
szett juh, elveszett pénz, elveszett fiu, hamis sáfár és beteg
Lázár. Míg a másikk, a tekintélyes, a gazdag néposztály fix
tagjai úgy jelennek meg, mint el nem veszett juhok, pénz, mint
az idősebb fiu és a példázatbelő gazdag. A hamis sáfár példaza-
tában a 99 juhot, a 9 pénzt, az idősebbik fiut és a gazdag
embert azok képviselik, akiket a hamis sáfár megveselt; hiszen
a vámszedőktől és parázna asszonyoktól azoknak a "tisztességes"
embereknek kellett szenvedniük, akik őt megvetették. A két né-
posztály közti ellentétet a szeretet oldja fel, az a szeretet,
amely a pásztort a juhok után üzte, az asszonyt a pénz keresésére
ösztönözte, az apát elveszett fia várására indította s Abrahámot
arra bírta, hogy a megérkező Lázárt a mennyei asztalnál maga
mellé, a főhelyre ültesse, hol az fáradtan keblére hajtotta
fejét. A hamis sáfár példázatában ezt a szeretetet azok képví-

selik, akik a hamis sáfárt az örök hajlékokban várják és maguk közé fogadják. Ez az elfogadás olyan, mint mikor a tékozló fiút atyja várja otthonában és azonnal asztalhoz ülteti. A hamis sáfár is tékozló fiú: eltékozlta életét és azt csak a földi élet végén, mikor "állásából elbocsátották", hozta helyre. A hamis sáfár jobban megmagyarázza és kibővíti a tékozló fiú példázatát, mint ahogy a drachmák példázata a juhok példázatát egészíti ki s az elveszett fiú a juhok és drachmák képeit egészíti ki s gazdagítja új vonásokkal. Az elveszett bűnös tehetetlen, mint az eltévedt juh; de érték Istennek, mint a pénz; életét hiábavalóságban tölti, mint a tékozló fiú. A hiábavalóság a földi, evilági kinézet és örömeik szolgálatában jelentkezik, ami a hamis sáfárt jellemzi élete első szakában; viszont a megérkező bűnös, a megtérő bűnös a tékozló fiú példázatában rongyos ruhában, a hamis sáfárban kétségbeeső, míg az ötödik példázatban beteg, de imádkozó, istenfélő. A hamis sáfár első élete olyan, mint a tékozló fiúé: bőség. A bőség után moslák következik; a világ édessége után annak keserősége.

A hamis sáfár példázatát tehát Jézus a zugoló fariseusoknak és irástudóknak mondotta el azzal a titkos eszünkkel, hogy a hamis sáfárban némileg ők is magukra foghatnak ismerni s a tanulságot a maguk számára is levonják. A hamis sáfár a vámszedő, a szűz életnek ez a megvetett, sötét gyűlölt alakja; csak további, átvitt értelemben magyarázható a paráznánőre, ki a rábizott vagyont, a szépséget adja adósainak és megcsalja őket, mert életmódjukat kívánja tőlük kamatként. Tehát hagyjuk a kissé erőltetett átvitelt és maradjunk meg a vámszedőnél! A római birodalom vámszedőinél a gazda az állam volt; a császár s az adósok a polgárok, kiktől a vámszedők szedték be az adót és vámot, rendszerint igazságtalanul többet követelve, mint amennyi elő volt írva. A példázat azonban ezt a viszonyt egy másik, gyakran előforduló viszony képébe ülteteti, és pedig a városban lakó földesurnak és megbízottjának képébe, ki a városi ur vidéki, falusi javait kezeli. A vagyonkezelő, ki itt a sáfár nevet viseli, nem urát csalja meg, hanem a bérlőket, mikor többet követel tőlük, mint amennyit gazdája előírt, éppen úgy, mint ahogy a vámszedők sem a császárt csalták meg, hanem az alattvalókat. A legtöbb magyarázó fordítva gondolta a dolgot; a hamis sáfár szerintek a helyes összeget követelte s később, mikor a gazda felmondott neki, urát úgy csalta meg hosszából, hogy adósainak elengedte a tartozás egy részét. A példázatnak azonban így nincsen értelme. Az adósok, akik tudták, hogy a sáfárnak mennie kell, aligha mentek volna bele olyan alkuba, amelyet a sáfárnak távozása után az ur ugyanis megsemmisített volna s utólag a neki járó összeget rajtuk csak behajtott volna. A sáfár számára sem lett volna megbísható az olyan nyugalom, amelyet a törvény megsemmisített volna. Tehát a sáfár az első kirovánál csalt és akkor nem urát, hanem az adósokat, azaz a falusi bérlőket csalta meg és a második kirovánál diktálta a helyes összeget, melyet ura tőle csakugyan követelt; a sáfár először csalt, abból megtért és megtérése után csak a törvényes összeget követelte. A megtérő sáfárral aztán a bérlők szívesen békültek össze és elbocsátása után barátjukként bántak vele. Jézus tehát nem a csalo sáfárt állította példaképül, hanem a megtérő sáfárt. Ez a magyarázat világosan következik abból a tényből, hogy Jézus a római birodalom vámszedőit példázta, kik a népet, az adósokat csalták meg s megtérésük után igazságosak lettek, mint ezt Zakeus esetében gyakorlatilag látjuk is. Ezta magyarázatot az is iga-

zolja, hogy a sáfár vétkezését maga a példázat is az elbocsátás elő teszi: a gazdának besúgták, hogy a sáfár igazságtalan hasznot tesz zsebre, megkárosítja a bérlőket: az I. vers szerint a gazdag embernek a fülébe az a vád jutott, hogy a sáfár "szétveri" a vagyont. A diaskorpiázó ige nem elköltést, elfecsérlést jelent, hanem az együttlevőnek szétverését, mit a hamis sáfár a bérlők elkedvetlenítésével csinált s nem azzal, hogy nekik jogtalan nyereséget ajánlott, amiről a felmondás előtt szó sem lehetett. Igaz ugyan, hogy a mostani magyarázat szerint a sáfár nem urát, hanem annak adósait csalta meg, de urát is megkárosította azzal, hogy a gazdagság működésben levő rendjét, a munkát végző bérlők elkedvetlenítésével veszélyeztette, feldulta. A példázat nem mondja, hogy mikor a sáfár a felmondás után ura adósait hívatta s nekik az eddigi tartozás helyett kevesebbet diktált, csalt volna: ezt a magyarázó találták ki. Ismétlem, a csalás a felmondás előtt történt és a felmondás után a sáfár megtért. Ez a megtérés a példázatban abban a számvetésben jelenik meg, amellyel a sáfár helyzetét tisztázza: "Mit tegyek? Uram elveszi tőlem a sáfárságot; kapálni nem tudok, koldulni szégyenlek!" Ez a szó: "Tudom már mit tegyek, hogy mikor áttevődöm a sáfárságból, befogadjanak engem hajlékaikba!" az új élet programját foglalja magában, saját tehetetlenségének teljes beismerése párosul azzal a bizalommal, hogy mások fognak gondoskodni róla, kik majd házaikba is befogadják őt. Egészen értelmetlen volna ezt a bizalmi viszonyt egy hamis, hazug tettel összekötni ki; a bizalomnak ez a viszonya már az új életet jelöli a hamis sáfár életében. A hamis sáfár élete megtérése előtt tehát ugyanez volt, mint a vámszedőké; ott állt a birodalom ura és az alattvalók között, ill. az földesur és a bérlők között és megcsalta az alattvalókat, ill. az adósokat. A császár messze volt, Rómában nehezen juthat el hozzá a megcsalt és kizsárolt alattvalók; a földesur valamilyen városban élt uri módon és a bérlők, kik a bért terményekben fizették, mint búzában, olajban, nem igen tudhaták meg, hogy a sáfár rászedi őket; legalább is a megtérő sáfár új s lényegesen kisebb számai örömet és nem bosszúságot okoztak nekik, tehát csak részben látták át a sáfár üzelmét. A sáfár a hamisságból, a hazugságból és kizsákmányolás gonosz bűnéből tért meg és megszüntette ezeket a bűnöket, mikor a bérlőknek a helyes adatokat diktálta le. A megtérés, a Szentírás nyelvén a metanoia, azaz a gondolkodás és azzal együtt a törekvés megváltoztatása. Megtéréskor a rövidlátó s az anyagi haszontól és testi élvezetektől elvakított ember messzebbre néz és meglátja a maradandó javakat, az el nem múló örömeiket. Ezt a gondolkodásváltozást szemlélteti az Ur azzal, hogy a sáfár megtudja, hogy ott kell hagynia anyagi hasznát nyújtó állását. A sáfártól hallott metastathé szó más viszonyok közé való helyeződést, elüzetést jelent; de nagyszerűen szemlélteti ezt a változást is, amely a halálban áll be, mikor is egészen más viszonyok közé jutunk és ebből a földi életből kilépünk. A megtéréskor az ember a halállal számol, mely után ítélet fog jönni. A halál nem megsemmisülés, hanem áthelyeztetés /metastasis/; utána más körülmények között, de ugyanez az ember fog élni. Készülni kell a halálra, hogy meglepetésként ne érjen az áthelyeződés, mert így esetleg igen sok fájdalommal fog es járni. A sáfár készülődsét a következő meggondolás fejezi ki: ha mostani helyzetemből kiléznék, nem fogok tudni magamról gondoskodni: kapálni nem tudok, koldulni sem, mert szégyenlem, tehát másokra fogok szorulni. Azoknak a jóindulatát kell meg-

szerezzen, akik el tudnak az áthelyesedés után tartani. Ezek pedig éppen azok, akik ellen a felmondás előtt vétkezett, ezekkel kell ~~hazra~~ helyre hozni a jó viszonyt, a békességet; sőt meg kell szerezni jóindulatukat, szeretetüket! Ezek után a sáfár sorra szedte az összegeket, akikkel szemben rendezni valója van: a megtérés után következik annak a gyakorlatba való részletes átvitele. Az Istenhez való megtérést a megszentelődés követi, ami abban áll, hogy a megtérés nagy megfordulását az élet apró részleteire átvisszük. A hasonlat tehát tökéletes! A keresztyén ember földi életét megtérése után az tölti ki, hogy a megtérés nagy irányváltozását megszilárdítsa minden területen, minden irányban működésbe hozza, kidolgozza. Amit a sáfár ura adóssáival a felmondás után tesz, az a sáfár új élete: mindenkivel rendbe igyekszik jönni; közben megszilárdul élete új irányában. Tehát mikor új tartozási összegeket írat, nem csal, hanem viszályozatér az igazsághoz, érvényesíti a jogot; ezt nem haszonlelésből teszi, hanem megtérése folyamánaképpen. A bérlők, hogy a sáfár megtérésének őszinteségét látják, megengedelműnek, kibékülnek a sáfárral és elbocsátása után szerető testvéreként bánnak vele: szeretettel magukhoz fogadják.

Éppen e körül a fogadás körül is némi baj van a meg szokott magyarázatoknál: 1./ úgy tartatik fel, mintha a sáfár jóakaró barátain, tehát korábban megcsalt embertársain mulnák, hogy az örök hajlékokba befogadják; 2./ az üdvösség útját a példázat a jó eszelekvésben látszik mutatni, a sáfár tetteivel érdemli meg az örök hajlékokba való felvételt. De itt a magyarázók nem tudnak eléggé különbséget tenni. A görög szó: dechontai nem befogadást, hanem csak fogadást jelent; vagyis a megszerzett jó barátok nem az örök hajlékok ajtajainak a kinyitói, hanem csak fogadó bizottság, mely a halottért jön. Haláleseteknél gyakran halljuk, hogy a meghalt régebben elhunyt kedves hozzátartozóit pillantja meg, kik érte látzának jönni. De attól a felfogástól sem kell visszariadnunk, hogy a keresztyén testvéreknek közköz van ahhoz, hogy testvéruk felől odaát hogy fognak dönteni. Legalább is az Ur szava erre a befolyásra mutat: "amit megkötöztök a földön, a mennyben is kötve lesz; amit megoldotok a földön, a mennyben is oldva lesz" /Mt. 18:18/. Az érdemszerzésről a példázatban szó sincs, csak az életirány megváltoztatásáról, azaz megtérésről; enélkül pedig nincs üdvösség /szabadulás/, mert ha valaki értelmével, eszével elfogadja a megváltás dognáját, de gonosz életével nem szakít, annak éssz-hite semmit használni nem fog; tehát igenis szükség van a hit gyümölcsseire, hogy azok a hit valódiságát igazolják /Mt. 7:16-21; Jak. 2:14-26/. Különböző pedig Isten parancsolatainak megtevése nem érdem, hanem kötelesség; ha mindent megteszünk, amit Isten mond, tekintünk magunkat haszontalan szolgálóknak, akik csak annyit tesznek, amennyi kötelességük! Ezeknél a jó tetteknel az irány a fontos, melyben haladunk; ha erőnk nincs a jótevésre, ad az Isten az őszintének, amint hogy minden tettünkhez Ő adja az akaratot is, a véghezvitelt is /v. 8. Lk. 17:10; Fil. 2:13/.

Még világosabban mutatják a példázat értelmét azok a következmények, amelyeket az Ur maga von le belőle a példázatot követő versekben. Érdekes, hogy az Ur nem hamis sáfárnak nevezi őt, hanem a "hamisság sáfárának" /oikonomos tés adikias/. Ez a kifejezés azt jelenti, hogy a sáfár egy igazságtalan rendszerhez tartozik hozzá és nem tévedünk, ha ezt az igazságtalan rendszert azzal azonosítjuk, amit az

Ur evilágnak nevez. Ezt az értelmezést igazolja a 11. vers, amely már a hamis szó alkalmazza /adikos/, de ezt a mamonnal, a jelenkor gazdagságával köti össze; a sáfár ennek a hamis gazdagságnak a kezelője. Jézus tehát nem a hamis sáfárt dicsérte - az már akkorra megtért, tehát nem volt sehol - hanem a hamisság sáfárát, azaz a hamis mammon kezelőjét. A hamis mammonra ki-mondatott az isteni ítélet, hogy el fog mulni és birtokosai áthelyeztetnek másodra. A megtérő sáfár olyan körülmények közé helyeztetett át, amelyek közt neki el nem muló, nagy mennyiségű, igazi azaz valódiságos és saját tulajdonát képező vagyont adnak majd, míg a mostani mammon csekély hamis és másé; azért hamis, mert a másé, mégis úgy bánnak vele, mintha a miénk volna! Minden esetre a Teremtő jóvoltából ezen a csekély, hamis és idegen vagyonton tanuljuk meg a hűséget. A mostani idő a tanulás ideje, a mostani kincs csak taneszköz, amelyen jövődó feladatainkra készülnünk elő /v. 8. 10-12 vk/. A 9. v. azt mondja a hamis mammonról, hogy az egyszer kihagy /eklipé/, t. i. akkor, amikor áthelyeztetünk. Amikor a hamis mammon kihagy, akkor lesz szükségünk /barátokra/, hogy fogadjanak minket az örök hajlékokba. Az örök hajlékokban kapjuk meg az igazi vagyont, amely sok lesz és a miénk lesz. A példázat szerint tehát a földi élet célja nem a meg gazdagodás - erre igyekezni esztelen-ség, mert a földi életet egyszer is semmit belőle magunkkal nem vihetünk; a földi élet célját barátokat szerezni, szeretetet gyakorlása; ilyen kincseket kell gyűjtenünk. A szeretet megmarad és az örök hajlékokban finetési eszköz lesz, melyből minnél többet kiadunk, annál több lesz nekünk. A sáfár példázata azt mondja a fariseusoknak: az élet legnagyobb értéke szeretni a vámszedőket, a paráznákat. A következő példázat olyan embert mutat be, aki ezt a szeretetet a földi életben nem gyakorolta s vagyona odaát semmit sem használt neki.

Korlátozott volt-e az ember Jézus tudása vagy korlátlan?

E kérdésre feleletet keresve, három bibliai helyet óhajtok megvizsgálni: Lk. 2:40-52-t, Mk. 13:32-t és Fil. 2:7-et. E helyek világosan mondják, hogy Jézusnak, mint más gyermeknek is, kis korában a bölcsességben is növekednie kellett; hogy volt olyan dolog, amit Atyja tudott, de Ő nem s örök isteni tudását az Atya mindentudóságát nem hozta le magával a földre. Olyan bibliai helyeket, amelyek az ellenkezőt bizonyítanak, nem ismerek. Az óskeresztyénség asinati határozatok s a többi egyházi dognak csak kísérletek Jézus Személyiségének, ennek az isteni titoknak megmagyarázására. Bizonyító erővel nem rendelkeznek.

Vajon mi lehetett az óshazugnak célja, amikor az emberi gondolkozásba becsempészte az ember Jézus mindentudásának gondolatát? Ugyanaz, amivel az apostolokat vagy a szenteket olyan emberfölötti tulajdonságokkal ruházta fel, hogy az ily foknak eléréséről a többi keresztyénnek eleve le kellett mondania. Ezzel az elérhetetlenséggel sátán elvette az emberek kedvét attól, hogy Pálnak és a szenteknek utánzóit /mimétés/ legyenek. Hogy szentségre, tökéletességre törekedjenek. Ezzel a csellel sátán Isten imádóit kizárta a templom szent helyéről és tornáckeresztyénekké tette őket. Ha Jézus mindentudó volt, akkor mindenható is volt. Akkor földi, testi szenvedésének értékét

mindenhatósága csökkentette: isteni hatalmával győzte le a keresztfa fájdalmait. Könnyű volt Nekik mert Isten volt! Könnyű volt Neki kitartani, mert mindentudóságánál fogva előre látta az ~~xxx~~ jövőt! De nem látott többet, mint amennyit az Atya megmutatott Neki s így a gyötrelmek között való kitartás Neki éppen olyan nehéz volt, mint bármelyik más embernek. Sőt a teljes tisztaság érzékenységénél fogva még sokkal nehezebb!

Lukács Keresztelő János és Jézus gyermekkoráról hasonló kifejezésekkel beszél: Jézusról azt mondja: "A gyermek növekedett és erősödött a Szellem által". Ugyanez az isteni Szellem tette Jánost néhányszor korábban repesővé a Jézus-magzat köznevelésére. Jézusról azt mondja Lukács: "A gyermek, míg bölcseséggel telítődött, növekedett és erősödött. Majd 12. vassal odább: Jézus előre küzdötte magát /proekopten/ a bölcsességben, korban s Istennél és embereknél való kedvességben. Alapvetőbb megfigyelést érdemel az a görög szó, melyet erősödik-kel fordítunk: *ekrataiounto*. A szó *kratos*-ból származik, mely fejet jelent. A belőle eredő *kratos* jelentései: uralom, fennhatóság, hatalom, erő. A *Lukács*-tól használt *kratioun* tehát uralomra, győzelemre, fennhatóságra jutást jelent, amit egyszerűsítve, de nem megvilágosítva erősséggel fordítunk le. Bölcsességben erősödni tehát azt jelenti, hogy uraló leszünk, fejeivé leszünk a dolgoknak, melyeknek kezeléséhez bölcsesség szükséges. A gyermek laseanként uraló lesz tagjainak, nyelvének, az emberi beszédnek, az emberi szerszámoknak, eszközöknek, gépeknek, a természet erőinek. Ebben erősödött hát Jézus is. Ha mindenható vagy mindentudó lett volna, nem lett volna szükség ilyen erősségre. Hogy a férfikorba lépő Jézus valamikor mennyei látását, tudását és képességeit visszavette volna, erről sehol sem tudósítanak az evangéliumok; de az ellenkező is Jézus saját szavai-val. Jézus a bölcseséget részben apjától, embertársaitól, részben mennyei Atyjától nyerte. Bölcsesége abból a közösségből eredt, amelyben mennyei Atyjával élt. Ezért kellett Neki abban maradnia, ami Atyjájé volt!

Annait tudott Jézus, mint a többi ember vagy többet? Erre a kérdésre nem lehet az egész vonalon egyenlően érvényes feleletet adni. Valaki iparos tanulóknak írt egy református hittankönyvet s abban azt mondta, hogy a református fiú jobban tud fényképezni, mint más fiúk. Ezt az állítást erősen kétségbe vonom. Mesterség, földön emberek közt való eligazodás dolgában, lehet, hogy sokkal többet tudtak, mint a Nazáreti. De Isten dolgaiban mindenki messze elmaradt mögötte. Az Atya állandóan kijelentette magát Fiának annyira, hogy Jézus oly otthonos volt a mennyei világ dolgaiban, mintha ott járt volna. Bizonyos értelemben jártis ott, mint Dániel vagy János. Mennyei Atyjával érintkezve Jézus előtt lelepleződött az ég s nemcsak eredeténél fogva, hanem földi kijelentéseinél fogva is mondhatta az Ur, hogy felülről jött s azt beszélt a földön, amit odafenn látott. De nem arra emlékezett vissza, amit ember-ré létele előtt látott és tudott. Vele született ismeretei nem voltak, különben mindentudó lett volna. Jézus nem felejtette el korábbi tudásának egy részét, hanem megüresítette magát mindentudásától. Ez a megüresítés nem lehetett részleges, mert akkor személyvesztés lett volna. Jézus a semmiből tapogatózott elő, mint bármely emberi kisded.

Az angyalok nem mindentudók és nem mindenhatók. Sátán sem. Sátán okosságánál fogva szervezte meg és rendezte el egy a maga birodalmát, hogy nekünk, sokkal tehetségtelegebb

teremtényeknek úgy tűnik fel, mintha mindentudó, mindenütt jelenlévő volna. Sátánnak igen jó kémiszolgálata van. Az emberek, a diplomaták tőle tanultak el valamit, gyilkolni és hazudni is tőle tanultak. De a tiszta angyalok sem mindentudók. Azonban sokkal többet tudnak meg, mint az emberek. Jellemző erre vonatkozóan az a bibliai közlés, hogy a kéruboknak egész teste szemekkel van borítva. Minden szem egy értelem, minden szemmel többet tudunk meg s a szemekhez van alkotva az elmeképesség is. Az angyalok sokkal többet tudnak felfogni, mint az emberek s többet tudnak tenni is. Ezért nekik jártak különböző testeket felvenni, kígyó-testet, sárkánytestet, emberi testet, dícsőségtől ragyogó szellemtestet. Jézus magát az angyalokkal állította egy sorba a nem-tudásban, mikor azt mondta: Földre érkezésének óráját nem tudják a mennybéli angyalok sem, a Fiu sem, csak az Atya! Jézus tehát férfi korában sem volt mindentudó. Mikor azt mondta: *én Istenem! én Istenem!* Miért hagytál el engemet? akkor a közösség sötétült el közte és Atyja között. Nem kapott több kijelentést, leleplezést. És amikor azt mondta: *Atyám, a Te kezébe teszem le az én szellememet!* a vak sötétbe lépett bele, a halálba. És a halál Neki éppen olyan sötét volt, mint nekünk; ezért volt halála valóságos halál! Ez a tudatlanság, ez a sötétség adta meg halálának igazi értelmét. Jézus nem látószólag lett emberré, hanem a szenvedés teljes valóságában!

Jézus a magára vett emberi büntetés teljes fokát nem a halottak országában érte el, hanem a földön, amikor a halálba belépett. Amikor az anyagi testből megszabadult, ugyanúgy eltűnt róla az emberi gyengeség és fogyatkozás és az isteni képességeknek, tudásnak teljes birtokába jutott. Istentként hirdette már az úszvízben elítélt lelkeknek az Őrshirt és isteni hatalommal lépett ki az anyagi testből, mely e kilépéskor beleolvadt abba a mennyei testbe, amelyben feltámadása után tanítványainak, majd Saulusnak megjelent. Nem akkor tért vissza isteni mindentudásába, amikor testet öltött, hanem a feltámadás is saját isteni akaratából történt. Ennek az akaratnak a lehetősége azonban mála volt egész földi élete alatt, úgyhogy testét bármikor levethette volna s a dícsőséget magára öltötte volna, mint öltötte is a megdicsősülés hegyén.

Ha Jézus áldozata nem személyvesztés volt, hanem valódi áldozat, akkor a keresztfán nem a mindenható és mindentudó Isten függött, hanem a gyenge ember, aki lemondott isteni képességeiről, amelyek képessé tették volna őt arra is, hogy a meggyötört, szétroncsolt testben a fájdalmakat ne érezze. Ha Jézus fájdalmait igaziak voltak, akkor emberré létele is igazi volt és nem látszólagos, ahogy azt a doketisták tanították és tanítja még ma is sok felületes doketista. Fil. 2:6 világosan mondja, hogy a felkent Jézus, amikor Istennek alakjában volt /morphé/, az Istennel való egyenlő viszonyokat /to einai isa théo/ nem tartotta ragadománynak, hanem megüresítette magát, tehát az Istennel egyenlő lételt eldobta magától azzal, hogy rabszolga alakot vett fel, emberekhez lett hasonló, viselkedésében /schéma, habitus, Háltunk/ olyannak találták, mint egy embert. A morphé szó belső alkotást jelent, a schéma külső magatartást. Sem a morphé, sem a schéma nem vonatkoztatható a személyiségre, azaz az *én-re*. Az Őrök Fiu és az emberi vagy rabszolga alakban járó Fiu *énje* ugyanaz maradt, tehát a gyermekből férfivá fejlődő Jézusban isteni kijelentés következtében megvilágosodott az a tudat, hogy ő egykor az Atyával nemcsak

egy személyiség volt, hanem egyenlő alak is és egyenlő magatartás. Az alaktól és magatartástól üresítette meg magát a Fiu, amikor emberre lett, de megtartotta én-jét, személyi egységét az Atyával. Ennek az egységnek a tudata a kisedben homályban volt és a serdülő gyermekben lassan világosodott meg, mint mikor az ember ráébred valamire. A morphé vagy alak nemcsak a külső testi alakot jelzi, hanem a belső alakot, a lélek szervezését is. Jézus lelke emberi lélekkel lett, gondolkodása, akarása, érzélemléte olyan volt, mint egy emberre. Bizonyos örülésekben a beteg királynak, állatnak gondolja magát, de követhető képessége, akarása, érzélemléte működik. Lehetősége annak az ellentétnek is: Jézus ráébredt arra, hogy ő az Istennek Fia! A személyiség azonosságának tudata nem jelenti a tudás terjedelmének egységét is. A megüresülés azonban nemcsak a tudatra, ismeretkre kőrre vonatkozott, hanem a hatalomra is. Jézus akármikor visszavetette isteni hatóképességét, az isteni schémát. De ehhez az isteni alak visszavétele is szükséges volt, mert mindenhatóság mindentudóság nélkül nem képzelhető. Hogy mindent tehessen: mindent látnia kellett! De az hiányzott az ember Jézusnál. Megvolt Jézusban az akarat lehetősége, hogy mindentudó és mindenható voltát bármikor visszavetse. Jézus ennek a lehetőségnek tudatában ment Jeruzsálem felé, ahol meg kellett halnia. Tudta, hogy kikerülheti a halált, tudta, hogy az angyalok miriádjai állanak rendelkezésre, minél akartja, tudta, hogy isteni alakját és magatartását bármikor visszavetheti: mégsem akarta ezt, hanem a Solgothát akarta, az Atyának való engedelmisséget, a rabzolga-alakot, az emberi magatartást. Ezt akarta, mert szeretette a bűnöket. A megdicsőülés helyén szellemi testet állított magára, hogy tanítványainak dicsőségét megmutassa, de aztán újra fölvetette emberi, földi testét. A keresetfán nem szólított az angyal-miriádokat, hanem a gúnyolódók között kitarított emberi viselkedésben, megmaradt az emberi lét korlátai között. És volt az áldozat, melyet értünk hozott!

Ha tehát választanunk kell aközött, hogy Jézus emberléte alatt is mindenható és mindentudó Isten volt s így emberléte csak látszat volt, mert két alak és két magatartás egyszerre nem lehetséges és aközött, hogy igazi ember volt: akkor megnyugtatónak, valódi áldozatnak, valóságos szeretetnek csak azt fogadhatjuk el, hogy rabzolga-alakban és emberi viselkedésben maradt hű a halálig!

Az ember-Jézus tudása és a monophista vád.

Egy társaságban nemrég arról beszélgettünk, hogy az ember Jézus tudása korlátlan mindentudás volt-e vagy korlátozott emberi tudás. Én az utóbbi álláspontot képviseltem s ezért a monophistaság vádja röpült a fejemhez. A vádat súlyosnak érzem, mert az eretneknek bélyegez. De a dolognak nem a személyi része foglalkoztat, hanem az igazság kérdése s azért még egyszer felszólalok e kérdésben, mert talán akkor nem voltam eléggé világos szavaimban.

A phüsis görög szó a phüo igéből származik, melynek jelentése: előhoz, létrehoz; phüsis tehát az ember vagy

állat vagy akármilyen lény lényegéhez tartozó tulajdonságokat, tehetségeket jelenti. Phüo a héber bárd-nak s a magyar teremnek felel meg. Phüsis tehát az, ami terem, a természet. A felvett tulajdonságok, a kifejlesztett tehetségek, a magatartás nem tartoznak a phüsis-hez. Természetünk a magunkkal hozott alakunk. A Szentírás is ebben az értelemben használja a phüsis szót s megkülönböztet emberi, állati, isteni, körülmetéletlen, zsidó, pogány stb. természetet /Jak.3:7; Pét.II. 1:4; Róm.2:27; Gal. 2:15; 3f.2:3/. Gal.4:8/a pogány bálványokról azt mondja, hogy azok természetük, azaz velük született belső alakuk szerint nem istenek. A Fil. 2:6-7-ben említett morphé szó alakot jelent ugyan, de mert a természet mindig bizonyos alakot vesz fel, gyakorlatilag ugyanazt jelenti, mint a phüsis. Az isteni alak tehát isteni természet, mely a bálványképekéül hiányzik. Fil.2:7-ben a morphé mellett áll a schéma, mely külső alakot, viselkedést jelent. Ezzel szemben a morphé belső alakot, a természetet jelenti, azaz a dolgok lényegét, belső valóságát.

Az elmondottakból nyilvánvaló, hogy egyszerre két morphéja semminek sem lehet, hanem az egyik vagy a másik. Mikor Jézus azt mondja: "Aki engem lát, látja az Atyát!" akkor nem a morphéről beszél, mely magunkkal hozott s nem később felvett alak, hanem egy később felvett, elsajátított viselkedésmódról, azaz schémáról, mely annak következtében állott elő, hogy az Atyával állandó közösségben élt s így az Atya viselkedésmódja, gondolkodásmódja az ő viselkedésmódjává, gondolkodásmódjává lett. Sőt többről beszél: az itt meg nem említett személyiségről, mely az Atyával ugyanez. A Fiu levettette, elbagyta az isteni morphét s emberi, rabzolga morphét állított magára. Mégis az emberi morphé ellenére nemcsak viselkedése lett az Atyával egy, hanem kiderült, hogy a személyes is egy az Atyával, a különböző morphé ellenére. Jézusnak emberre létele után nem lett két morphéja, két természete, mert csak emberi természete lehetett. De két schémája, viselkedése volt: egy élt, evett, ivott, aludt, betegeskedett, meghalt, mint az emberek, de úgy gondolkodott, határozott, mint az Atya. A Gecsemánóban várt iszádt, mint egy ember, de az Atya akaratától el nem tért, még ha testét a halálba kellett is adnia. Győzött emberi természetén, morphé-ján. Az emberi morphé való győzelmét azonban nem a benne maradt isteni morphé tette lehetővé, mert ilyen morphé nem maradt benne, hanem az Atyának Rája adott szent Szelleme, mint ezt Héb.9:14 kétségtelenné teszi: az örök Szellemen át áldozatul vitte magát feddhetetlenül az Istennek. Az emberi morphé gyöngeségét tehát nem az isteni morphé pótolta ki, melytől magát megüresítette, hanem a keresetséggel Rája adott szent Szelleme, kit az Atya küldött s ki Jézust a Rá szállás pillanatából kezdve vezette, ösztönözte, minek aligha lett volna értelme, ha Jézus éppen akármilyen isteni morphé-ban lett volna. Az ember Jézus éppen úgy rászorult a Szelleme vezetésére, mint más ember. Ezt mutatja állandó imádkozása az Atyához.

Ha a chalcedoni zsinat igen tisztelt püspöki engem is eretnekitenek, nem nagyon bánnt. Jobban bánnt, ha mai testvéreim teszik velem, de abba is belerördöm. Ezért még az értelem világos utmutatását nem dobom el magamtól, annál kevésbbé, mert úgy vélelem, Isten Szelleme adta ezt a világosságot. A chalcedoni zsinat tagjai egy ma is igen gyakori tévedésnek voltak áldozatai, annak a tévedésnek, hogy az ember-Jézusban az isteni alakot kell megvédeni, holott nem az, hanem a személyiség azonossága kötötte az ember Jézust is az Atyához és a Szentháromságban

Vallom a Fiu kettős természetét, csak hogy nem egyszerre, hanem egymást felváltva, tehát nem vagyok monohiszita. Nekem Jézus nem kisebb azért, mert lemondott egy időre az isteni természetéről - áldozatból, irántunk való szeretetből, hanem sokkal fenségesebb, sokkal istenibb, sokkal szeretőbb, mintha az emberi természet benne földi élete alatt a szintén jelenlevő isteni természet ellensúlyozta volna, sőt sokkal erősebb lévén, felszívta volna. Isteni természete mellett nem lehetett volna emberi természete is, csak isteni természete után és előtt. Az előbb említett vallásos tévedés pogány eredetű, indiai. A hindu szemlélet szerint a lét összefüggését nem a személyiség, az én, az öntudat, biztosítja s így az én-tudat elvesztése, változása mellett a lélek ugyanez maradhat: ez a lélekvándorlás hitének alapja. Jézus és az Atya egyek voltak, de nem a morphában, hanem a személyiségben. A Szentháromság személyi mélységeit mi most még nem érthetjük. De vallom, hogy az ember Jézus a Szentháromság tagja volt, vagy inkább részese. Ez isteni titok! Emellett igazi, teljes ember volt Jézus, aki a mi emberi lelkünk korlátozottságát érezte, hordta s így korlátozott volt a tudása, de nem az én-tudata.

Nekem nem kellene dogma-ikonok, melyeket emberek gondolnak ki s melyek éppen olyan élettelenek, mint az ikonok. Nekem elvieszelhetetlen a mindentudó bambino. Maradjon ez a szicíliai mórkeverőknek, akik a bambino imádása mellett rabolnak és gyilkolnak. Mert a bambino nem teszi az embert mássá, csak az ember Jézus, ki ugyanúgy szenved, érez, kiand, mint én s akiben testvéremet találom fel. A bambino csak ikonnak jó, de a megfessített Jézus felházza s megbékíti a szűnt.

Hogy az ember Jézus nem volt mindentudó, azt mutatja a gessemánai imádkozása, melyben így szól az Atyához: "Ha lehetséges, távoztasd el tőlem ezt a keserű pohárt!" Tehát nem tudja, lehetséges-e s vakon rábízva menyét Atyjára, hogy bele kell-e mennie az istentől való elhagyatottságba, vagy megmaradhat Atyjával való közösségben. Mikor azt mondja: "mindenható ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem ahogy Te!" akkor anélkül megkülönbözteti a maga emberi akaratát az Atya örök akaratától, melyet a Gessemánában keres, tehát nem lát világosan. Jézus világos szavait elküldösíteni, súlyos eltévedés, melyet nemcsak Lagerlöf Zelma soroz az antikrisztus csodái közé. Ha a gyermek Jézus mindentudó lett volna, nem kellett volna a bölcsességben növekednie.

Nekem Jézus éppen azért olyan nagy, mert érzem egészen kicsinnyé tudott lenni, hogy nagyságából semmit sem tartott meg. Ha emberi élete alatt isteni természete mindig a segítségben lett volna s azt onnan előhuzhatta volna anélkül, hogy földre jövetelének célját elveszítette volna, akkor áldozatát nem látnám oly nagynek. Nekem azért olyan nagy, olyan felséges, olyan emberfeletti, olyan isteni Jézus természete, mert értem egy időre arról le tudott mondani! Jézusban a legmagasabbat, a legfelső hegycsúcsot ez a kilométer-kő jelzi: "Én Istenem, én Istenem, miért hagytál Engemet?" Ha ebben a pillanatban mindentudó és mindenható lett volna, akkor nem mondhatta volna ezt. Mert a Gessemánában azért imádkozott, hogy eddig a kilométerkőig - ha lehet - ne kelljen elmennie, hogy az emberek megváltása ezt azt utolsó áldozatot ne kívánta volna tőle. Imádságára az Atya felelete az volt, hogy emberi természetének fentartására elküldte erősítő angyalát.

Én vagyok Gábrriel

Én vagyok Gábrriel, ki az Isten előtt állok s kit azért küldöttek el, hogy szóljak veled s örömmel hirdessem neked a dolgokat! /Lk. 1:19/.

Istennek angyalai ritkán jelennek meg az embereknek s még ritkább az az eset, amikor nevüket is közlik azokkal, akiknek megjelennek. E ritka jelenség lett Zakariásnak, Erzsébet férjének része. A Bibliából tudjuk, hogy az angyaloknak fontos és igen kiterjed szerepük van a föld és az ember életében. Jákob és Jézus tömegektől látják őket a föld és az ég között közlekedni. A Zsoltárok Könyve és a Héber levél szerint a természeti erők mögött ők állanak, mint azok igazgatói. A Jelenések könyve a mindenséget úgy mutatja be, mint az angyalok műhelyét. Azonban az angyalok hatalmas és messze kiterjedő munkájukat legtöbbször észrevétlenül, szerény visszahúzóddással végzik és hagyják úgy feltűnni a történet eseményeit, mintha minden közvetlenül Isten kezéből kerekene ki. Az angyalok nem keresnek maguknak dicsőséget, hanem minden dicsőítést Isten felé irányítanak s tiltakoznak az ellen, hogy valaki a tiszteletet nekik adja, mert az egyedül Istennek jár. Ha tehát Gábrriel itt mégis előtérbe lép s még meg is nevezi magát, annak különös okai vannak.

Ilyen okok: Zakariásnak papi műveltsége van s így néhány főangyalnak ótestamentumi nevét ismeri; tudja, hogy Gábrriel neve mit jelent /isten vitte, erőse/ és tudja, hogy Gábrriel a szabadság történetében micsoda szerepet játszott, például Dániel életében. Ha tehát Gábrriel jónak látja magát megnevezni, ezzel nem saját magára kívánja felhívni a figyelmet, hanem érzékeltetni akarja a tudós pappal, hogy milyen óriási mennyel apparátus mozdult meg bizonyos cél elérésére, ha annak ilyen hatalmas főangyal a hívívője, Gábrriel azonban egyelőre nem érte el a célját, mert Zakariás azt kérdezte tőle: "miről tudhatom meg a dolgot, hiszen már vén vagyok s feleségem is előrehaladott koru?" Zakariás istenfő, szent pap volt; mégis csak a földi lehetőségeket nézte és nem a menyieket. Mennyivel távolabb voltak Gábrriel bemutatkozásának megértésétől a hitetlen lelkű, gonosz szívű papok, milyen Kajaftás volt! Az angyalfőjedelem némaságra kárhoztatja a szent életű papot s ezzel arra kényszeríti, hogy visszavonuljon és elgondolkozzék a menny látogatásáról a földön. Mikor aztán Mária vendégülkés lesz, Zakariás elmondhatja a tudatlan, de nyitott szívű asszonynak, hogy ki volt a követ, ki mindkettőjüket meglátogatta. Mária pedig ugyanis nem nevezte meg magát az angyal. Így az angyal mégis elérte célját.

"Én Gábrriel vagyok!" E név mögött egy hosszú történelmi múlt és a seregek Istenének égi szellemhadai állottak. Dániel prófétának adatott meg az a szellemlátás, hogy a földi történéssel párhuzamosan, rejtve s a földi történet állandóan befolyásolva, sőt vezetve egy szellemi történés megy végbe a szellemek világában. A tiszta és tisztátalan szellemvilág harc ol egymással s mint Pál mondja, mi, a tiszta szellemvilágnak hódoló emberek nem hussal és vérrel, azaz nem hus- és vér-emberekkel vívjuk igazi harcunkat, hanem a szellemvilág sötét hatalmaival. Ezt a harcot szellemi fegyverekkel kell vívnunk, az

igazságot állítva szembe a hazugsággal, azzal, hogy elfordulunk a hamisságtól és odafordulunk az isteni igazságossághoz, attól, azaz az isteni igazságosságtól várva a békét, mely után az emberiség eped. Jézus visszautasította a kenyeret, amikor azta rágalmaszó, a vádló kínálta Neki s megvárta, míg Atyjának angyalai hozzák azt Eléje, kik aztán a kísértő eltávozása után felszolgáltak Neki. A sötétséggel mi is csak úgy harcolhatunk, hogy soha a gonosszal nem kötünk külön-békét, amíg az égi Király lábának számolyául nem hull engedelmesen a sötétség királya. Igazságos békét vagy harcot: ez legyen jelmondatunk! Ennek a haronak égi fővezérei Gábrriel és Mihály főangyalok. Egyiknek a neve azt jelenti: Isten erőse, ami azt jelzi, hogy erejét Istentől kapja és várja. A másik neve ezt jelenti: ki olyan, mint Isten? ez az angyal nem tűr el nagyobb, mint az Istent. A kígyó azt ígérte az embernek: olyanok lesztek, mint az Isten! E hazug ígértet mögött az a leplezett díszekvés bujik meg: én olyan vagyok, mint Isten! ~~Én vagyok az Isten!~~ Nekem jogom van azt ígérni: az én utamon ti is eléritek ezt az egyenlőséget. Eljuthattok oda, hogy mindenki azt mondja a földön: Nincs magasabb, mint az ember! Ennek az ígértetnek a bevalóságért harcol a sátán és Isten megengedi, hogy az megvalósuljon szájjal: azaz az ember el fogja hinni ~~és ki fogja kiáltani, hogy a legnagyobb, a felülmúlhatatlan~~ és ki fogja kiáltani, hogy a legnagyobb, a felülmúlhatatlan ~~tökéletesség a választott ember. Ennek az emberföldi em-~~ és ki fogja kiáltani, hogy a legnagyobb, a felülmúlhatatlan ~~bernek képe ki fogja szerítani a templomból Istennek tiszte-~~ letét és szentelenül odaáll a szent helyre. A győzelemnek e pillanatában fog azonban kiderülni, hogy a győzelem csak a hazug száj győzelme, mert míg Isten jelenléte azt eredményezi e világban, hogy a világ, az emberi sors épül, feljebb emelkedik; addig a hazugság nyomán mindenütt gyűlölet, pusztítás halad s azért a szent helyen álló hazug képek a pusztító utálatosság lesz az igazi neve. A hazugságnak diadalutja lesz e világon s amíg ez a diadalut tart, addig az igazság híveit üldözik, mérszrolják ebben a világban. A gabonamag a föld alá kerül, mint Jézus mondotta, s ott meg kell halnia, ha azt akarja, hogy feltámadjon s belőle sok mag keletkezzék. Jézus, az egy igazi tápláló, éltető gabonamag azért jött a földre, hogy ne maradjon egyedül, hanem megokasodjék s ehhez meg kellett halnia. Amikor Dániel próféta Izrael népének nyomorúságában s elvettetésében a kivívó utat kereste, akkor jelent meg neki Gábrriel főangyal s akkor mutatta meg neki a kivívó utat: a gonosz győzni fog, de győzelmében lesz a pusztulás /Dn. 8:9-26/. A gonosz magát járattja le, mert nem fog tudni építeni, nem fogja tudni ígértét valóra váltani. Addig, míg ez nyilvánvalóvá lesz, Isten vár; addig látszólag a gonosz győz és az igazság gabonaszemei a föld alá kerülnek. Csak a végső időben jön el az igazság győzelme! A vég! Erre várnak az igazság bajnokai!

Izrael történetének akkor legmélyebb pontján szakadt fel a fátyol, mely az igazság földi harcainak szeme előtt a világosság égi harcainak elfedte. Gábrriel megjelent, hogy a következő sötétség végső idejét mind a világosság csodás és váratlan győzelmét mutassa meg. A Dániel után következő időben egy ideiglenes helyreállítás után Izrael sorsa újra hanyatlani kezdett és eljött a legpusztítóbb fenevad uralmának kora. Izrael összetörve, tehetetlenül kintlódott a római birodalom igájában; szabadság hőseit sorra

verte le a pusztító idegen hatalom. Csufságkép az ország nemzeti királyaként egy edomita eredetű, vérengző szörnyeteg űlt Izrael királyi trónusán, ki hatalmának fentartása végett sorra ölette meg családjának tagjait is. A szent papság élén dülyfös, hamis és önző emberek állottak, kiket az idegen uralom emelt vagy ejtett el. Ha Isten azokat kereste, akik a megígért diósó végben hittek és azt várták, akkor a nép legszegényebbjai közt találhatta meg őket: pásztoroknál, a templom csendes látogatóiban, befolyástalan papokban, amilyen Zakariás volt. Nem volt a világon egy hatalmas, akitől a helyreállítást várhatták volna! Ezen az újabb mély ponton, amikor segítség egyetlen földi hatalmastól sem volt várható, szakadt fel újra a fátyol mely a láthatatlan angyalvilágot a földi ember szeme elől eltakarta: ekkor jelent meg újra Dániel. Próféták nem voltak többé a földön; azért az angyal a régi szent hagyomány egyik jelentéktelen tagjának, Zakariásnak papnak jelent meg s hozta a nagy hirt: itt az ideje, hogy az a kicsiny gabonamag a földbe, az emberiség lélektalajába elvetessék, amelyből az élet fog támadni a föld lakóinak. E jelentéktelen pap fia nagy lesz az emberek között; szavára Istenhez térnek az emberek, hogy várják a megígért Messiást, Izrael felkent Királyát, ki egyelőre olyan kicsiny lesz, mint egy mustármag, csak egy rongyokba pólyált, szegény sorban született gyermek! Ez a szegény, gyöngye gyermek nem a föld hatalmasainak, hanem kicsinyeinek és szegényeinek küldetik, hogy reménységüket vessék Beléje s bizzanak Benne, mert éppen olyan kicsiny és szegény, mint azok, akik segítségét várják. De a kicsiny gyermek mögött ott áll támadásra készen az ég egész angyalserege. Ez a kicsiny gyermek a sötét éjszakában világító csillagfény! A támadás, melyet az angyalok serege a világ ellen indít, az Isten magasztalása, mely elhallgatott a földön, hogy egy közönséges gyilkos dícsősége hangossáék ott, ahol a Teremtőt kellene a teremtmények magasztalnia. Heródot nagynak nevezi a világ s azt a kicsiny gyermeket, ha felnő, meg fogja feleltetni.

Aki ezt a kicsiny gyermeket bejelenti, akit majd a világ a gonosztevők közé fog számítani, a bejelentő szolgál: Istennek hatalmas angyala, a legnagyobbak közül való, akiket az ég csodál. Mert sehol sincs úgy, hogy mindenki egyenlő volna s az égben is vannak hatalmasabbak és dícsőbbek. Gábrriel a leghatalmasabbak és legdícsőbbek közül való; de az a kicsiny gyermek királya neki. Gábrriel, hogy kiváltságos égi helyzetét Zakariással irraszkeltesse, földi képpel él. A régi királyok jelenlétében az alattvalóknak a földre leborulva, szemüket lesütve kellett hódolatukat kifejezniük. Csak a legnagyobbak állhattak a király jelenlétében, míg a király trónon űlt. Hogy az égi trónterem a földi minta szerint volna berendezve, nem tartom valószínűnek; de hogy a földi trónterem valami halvány tükörképet nyújt azokról az isteni gondolatokról, amelyek az égi Király uralkodását irányítják, bizonyosnak látom. Mikor Gábrriel magát az Isten jelenlétében állva maradónak mondja, kinek nem kell szemét lesütve feküdnie, azt mondja ezzel, hogy ő Isten legmagasabb teremtményei közé tartozik, aki úgy áll Isten világkormányzatában Isten mellett, mint a földi királyok mellett azok legnagyobbjai, miniszterei. A jelenés tehát, amelyet Zakariás kap, Zakariást is messze a többi ember fölé emeli, mert nemcsak arra találták méltónak, hogy Isten üzenetét küldjön neki; hanem arra is, hogy az üzenetvi-

telre az ég egyik leghatalmasabb lakóját válasszák ki. Most valószínűleg meg a földi történelem legjelentősebb eseményei: az ég lehajol a földre, Istennek egyszülött Fia ember alakját ölti fel és, bár a föld lakói nem fogják mind felismerni Őt, halálos csapást készül mérni a sötétség fejedelmére, ki most evilágban magát uralkodónak hirdeti. Az ég Zakariást választotta ki, hogy szülő apja legyen egy nagy embernek, aki utját lesz hívatta készíteni egy még Nagyobbnak, akiben magát az égi Atyát pillant-hatják meg a földön az élő emberek. Zakariásnak a hite hiányzik ahhoz, hogy e hivatásra késznek érezze magát, nem az akaratát hiányzik ahhoz, hogy Istennek szolgálatában álljon. Zakariás önmagát nézi, nem Istent, innen a kételkedése! Zakariás a távolságot látja önmaga és Isten között s nem tudja még megérteni, hogy Isten asszal szünteti meg ezt a távolságot, hogy Ő maga készül az emberekhez leszállni.

"Azért küldtél, hogy szóljak veled!" mondja Gabriel Zakariásnak. Mielőtt Isten Fia a földre száll, Isten beszélni akar az emberekkel. Meg akarja mondani nekik, hogy ki az, aki a földre megérkezni készül. Nem a felhőkből száll fenn repülő angyalokon által; nem egy fenséges szilacsucsról hallatja szavát, hogy félelemmel töltsen meg a világot; hanem megbízható, de mellőzött embereket keres ki az emberek tömegéből, hogy azokon át közelítse meg az emberek szívét. Erre választja ki Zakariást, Mariát, a pásztorokat, a mágusokat, Simeont és Annát. Nem a föld hatalmasait és dicsőit, hanem a hűségeseket, a megbízhatókat, az istenfélőket, mert csak a tulajdonságok azok a földön, amelyek a legtöbb bizalmat érdemlik meg. Amelyik ember a becsületesek és tiszták szavára nem figyel; aki csak az erőszakosak, hatalmasak szavára ad: nem méltó arra, hogy Isten üzenetét meghallja. Istennel szemben az embernek kicsinynek, gyermeknek kell lennie: azért választja ki Isten a kicsinyeket, a jelentéktelenekeket arra, hogy rajtuk keresztül szóljon az emberekhez. Mert nem az emberi nagyság tesz képessé arra, hogy Isten tolmácsai legyünk, hanem a hűség és az alázatosság, mely félreáll akkor, amikor az Örök Isten rajta keresztül szólani akar és nem magát mutatja, mint ama nyelveken szólók, kik csoda-emberekként kellek magukat. Isten alázatokat, kicsinyeket keres, amikor tolmácsokat választ az emberek közül. A leghatalmasabb angyal egy mellőzött, de megbízható, hűséges embert választ ki, hogy vele Isten üzenetét közölje.

"Azért küldtek, hogy örömmel hirdessem neked a dolgokat." Nem a földi, emberi magosságokban születik a legigazabb öröm, amely embert érhet s emberi szívét vigasztalhat. Emberektől félrevonulva, csendben rejtőve, alázatosan Istenre tekintve születnek az igaz örömek. Nem a vásári zajban, nem túlekedő emberek közt, hanem a szív Istenre figyelő csendjében jelenik meg az igazi, zavartalan öröm, melynek nincs földi melléke, keserősége. Amikor a gyermeki lélek Istennel találkozik; ahol a földi nagyságok eltörpülnek s a szív meghajol Istene előtt. Mária azonnal meghajolt Isten akaratával szemben; Zakariás, a művelt pap kételkedett, mert magára nézett. Zakariás is alázatos és hűséges volt, de nehezebben tudott magából kibontakozni, mint Mária. A földi tudás komplikálja a lelket s az ilyen lélek nehezen válik egyszerűvé. De azért Zakariás, ha nehezebb uton is, ugyanoda jutott, ahová Mária. Amikor Mária meglátogatta Erzsébetet, Zakariás paptól hallotta, hogy ki volt az égi követ, ki nála is beszállott.

Szívét megdobogtatta a tudat, hogy oly magas volt a követ, aki hozzá alászállott. De a fölfuvalkodástól nemcsak alacsonyágának tudata óvta meg, hanem annak az útnak vállalt gyalázata, amelyen Isten Őt elindította: vállalta a szegényteljes látszatot, hogy leány létére várja a megígért gyermeket. Szüksége volt arra, hogy Isten nagybecsülésének biztosítéka is ott éljen lelkében. S a földi látszat, az emberek gyanuja nem vette el tőle annak örömét, hogy a legnagyobb ügynök lehet szolgálója, amely a földön emberek között valaha szóba jöhetett. A világ zajos lármája között esendően mennek tova emberek, akiknek szívben csendes, mély, elérhetetlen öröm lakik: tudják, hogy az ég egész serege munkában van, hogy Isten ígértét valóra váltassák. A világ megveti, lenézi csendes örömeiket; a félhívó világ nem érti örömeiket: de Ők tudják, hogy ki az, akinek üzenetét szívükben hordozzák; tudják, kinek hittek. Szűgött a bemutatkozás mögött: én vagyok Gabriel! ott van az, aki Gabrielt elküldötte; akinek Gabriel csak bejelentő szolgálója: az ég és föld Királya, bűnös, de hívó emberek Megszabadítója!

A szirofeniciai asszony leányának meggyógyítása.

/Mt. 15:21-28; Mk. 7:24-30/

A szóban forgó asszony Máté kanaánitának, Márk szirofenicijának mondja. A fenicijaiak kanaániak és nem sémek voltak a lezármaszattai, noha nyelvük a sémi nyelvekhez hasonlított; az a név távolabbról határozza meg az asszony származását, noha ebben az időben már a föld régi kanaánita lakosságán annyira összeolvadt, hogy szorosabb megkülönböztetésnek sok értelme nem volt. A Márknál található szirofenicia elnevezés az eredeti Feniciát jelzi, szemben az Afrika partjain levő újabb Feniciával. Máté a helyet is általánosabban jelöli meg, mint Tirusz és Sidon határát; Márk pontosabban csak Tirusz határától beszél. Tirusz jóval délebben feküdt, mint Sidon és így Jézus, mielőtt Sidon vidékére ért volna, már kelet felé hajolt el a Caesarea Filippi felé folytatva utját; tehát az asszony tényleg Tirusz vidékén lakhatott.

Hogy került erre a pogány vidékre az a Jézus, aki éppen a szirofeniciai asszonynak azt mondta, hogy "csak Izrael házának elveszett juhaihoz" küldetett? A kérdésre felelhetjük azt is, hogy a zsidók ebben az időben messze felszivárogtak északra és így ezen a vidéken mindenfelé elég zsidót talált az Ur, kiknél küldetését elvégezte; de a helyes feleletet abban találjuk meg, hogy Jézus kénytelen volt ezen a vidéken tartózkodni, mert Galileában az üldözők miatt lehetetlen volt megmaradnia. Jézusnak ez az északi utazása tehát menekülésjellegű; szelidebben: kitérés az üldözők elől, hogy azok ne előbb fogják el, mint ahogy az Atya intése mutatja.

A történetnek van egy háttéré, amely nincs belső összefüggésben a gyógyítással, legfeljebb külső kapcsolatban s ez a háttér a következő: Jézus általában Izrael fiai között munkálkodott és csak kkk kivételesen teljesítette pogány ember kérését, mint a kapernaumi századosét. De a kapernaumi százados kérését minden ellenkezés nélkül azonnal megtette, míg a szirofeniciai asszony kérését először arra hivatkozva tagadta meg,

hogy "nem jó Izrael fiaitól elvenni a kenyeret és az ebecskéknek vetni oda." Nem ebeket mondott, nem azokat az utálatos, tisztátalan állatokat, amelyek a keleti városok utcáin csavarogtak és a kidobott hulladékokból éltek; hanem a házakban bent tartott szil-ebekre gondolt, melyektől azonban a fiak kenyerét szintén meg szokták vonni. Jézus tehát nem tisztátalanoknak mondta a pogányokat, mert akkor ebeket mondott volna /V.8.Mt.7:6; Pét.II.2:22; Jel.22:15/, hanem ebecskéknek, amivel azt akarta kifejezni, hogy első sorban a fiakat kell kielégíteni és csak azután a lakásban tartott s az asztal alatt tartózkodó ebecskéket. Jézus tehát nem mondta, hogy nem kell az ebecskéknek enni adni; hanem csak a helyes sorrendre hívta fel a figyelmet: első sorban a fiaké a kenyér! Fiak és ölebek között minden esetre elég nagy a távolság; világos tehát, hogy Jézus nagyon meg akarta alázni az asszonyt s az asszony belement ebbe a megaláztatásba: alávette magát az Ur ítélletének és csak annyit kért, amennyi az ölebeknek is jár: morzsalékokat, amelyek az asztalról lehullanak. A zsidóságtól átitatott pogány vidékek e lakosa tudta értékelni Izrael kiváltságát; nem haragudott meg a hasonlatért, hanem a maga érdekében tovább fűzte a hasonlatot. Megaláztatását Jézus hite bizonyítékként említette /Mt.15:28/. Miért? Mert annak nagy hite kell, hogy legyen, aki ekkora megaláztatást eltűr az elérendő célért; aki oly sokra tartja azt, akitől két, hogy részéről az ily megaláztatást elviseli; nagyon kell, hogy higgyen az ajándékjában.

A betegségről magáról kevés szó esik; voltaképpen nem is tudjuk, miben állott az; de hiszen ez Jézus gyógyításainál igen mellékes, mert minden betegségnél ugyanez volt a gyógyítás: a Sátán hatalmából való kiragadás, a tisztátalan szellemektől való megszabadítás. Hogy a tisztátalan szellemnek az ember szervezetére való hatása melyik szervben vagy tagban történt, az lehetett különböző, de a gyógyulás mindenütt bekövetkezett, ahol a tisztátalan szellem hatása megszűnt. Jézus nem ásványi, növényi vagy állati eredetű anyagokkal gyógyított, vagyis a betegséget nem anyagi eredetűnek tartotta s így anyaggal gyógyíthatónak nem is láthatta. Azt mondhatnánk, hogy Jézus alaposabban gyógyított: gyökerében kereste meg és gyógyította a betegséget; Jézus látta a betegségek oly okát, amely az orvosok elől rejtve volt és rejtve van még ma is. A betegségek anyagi része tünet, mely változhatik s ha egyik tünet gyógyul, máshol üt ki az alapbaj: a tisztátalan szellemeknek való odaadottság. Az orvosi tudomány legyőzheti a tüneteket, de magát a betegséget, a gyengeséget vagy erőtlenséget /malakia, asthenia/ ezzel elmulasztani nem fogja. Elmulhatnak egyes tünetek az emberi életből, de meg fog maradni maga a betegség, amíg a tisztátalan szellemek hatalma megtörve nincs. Jézusnak az emberi életbe való behatolása volt az a betörés "Az erősnek házába"; Jézus váltságáhalála volt az erősnek megkötésése; az erős rablott holmijának kihazása pedig a gyógyítás volt, a testnek, léleknek, szellemnek gyógyítása. Ezért viseli a gyógyítás is ezt a nevet: üdvözülés, szabadulás /Act.4:9/. A testi gyógyulás egy része az üdvösségnek vagy szabadulásnak, melyet Krisztus számunkra szerzett.

A kanaánita asszony lányának meggyógyítása ama gyógyítások közé tartozik, melyeket Jézus távolból hajtott végre; hit alapján eszközölt, de nem a beteg hite alapján, hanem a hozzája tartozó rokon hitéért, ez esetben az anya hitéért. Mivel Jézus egyik első gyógyítása, a királyi főember fia meggyógyítása is pontosan ily feltételek mellett történt, e tekin-

tetben előrehaladást nem látunk; Jézus kezdettől fogva képes volt az ilyen gyógyításra és alkalmazta is azt, tehát míg egyfelől a gyógyításra nem kellett okvetlenül hit; másfelől mikor hit alapján gyógyított, megtörtént, hogy nem a beteg hite alapján. Mondhatjuk, hogy a hit maga is gyógyulás; mert a bűnös ember nem tud hinnai, míg Isten meg nem gyógyítja és hitet nem ad neki; a hit lelki gyógyulás /nem szellemi/; itt tehát a hit, azaz a lelki gyógyulás megelőzte a testi gyógyulást. De nem a testi beteg hite előzte meg, hanem az anyjé. A kérdés már most az, hogy van-e valami összefüggés a beteg betegsége és az anyjé hite között; hat-e az utóbbi az elsőre, vagy Jézus csak mintegy az anya kedvéért, az ő hitének jutalmazására gyógyította meg a lány baját. Kor.I. 7:14 valami meglepő összefüggést állapít meg egy családban levő emberek között, mikor azt állítja, hogy a hitetlen férfi megszenteltetik a /hivó/ asszonyban, a hitetlen asszony a /hivó/ férfiban és a gyermekek sem tisztátalanok, hanem szentek a hívő szülők hitéért, vagy hite által. A hit ugyanis megváltoztatja a hívő körül a levegőt. Hivó házastárs vagy szülő mellett a hitetlen ísli életében meggyöngyül a sátán és a bűn hatalma; növekszik a szellem ereje, a szellem fegyveresége, az isteni dolgok után való vágy s hitetlen ísli csakugyan s valósággal megszenteltetik. A szirofaniciái anya vágyakozása, hogy leánya a názareti Jézus gyógyító hatásába kerüljön magával ragadta a leányt s az anya hite bizalmat sugallt a leányba; az anya alázatossága arra indította a leányt is, hogy alázatossan viselje szenvedését. A kivívott diadalnak az anyával együtt a leány is örvendett, nemcsak a gyógyulás és megkönnyebbülés miatt, hanem azért is, mert megtalálták, megismerték a Megváltót és vele összeköttetésbe jutottak. Az anya hite vitte magával a leányt is. Az anya hite nem volt elég ugyan a leánynak is, mert mindenkinek külön és magáért kell hinnie; de az anya hite átszűrte a leányt is hitre. Sok fordult meg hát az édes anya hitén!

Éppen ezért kell ezt a hitet kissé közelebbről szemlélőnk. Ez a hit szemünk előtt nő meg nagyra. Először csak kiáll az utcára és Jézus után kiált. Ez a kiáltás kellemetlen a tanítványoknak, talán magának Jézusnak is, ki szívesen őriste volna meg inkognitóját, hiszen üldözött és menekülő volt. Amikor az asszony meghallgatásra nem jut, sőt Jézus eltűnik előle egy magánházba, az asszonyban nő a kitartás; okvetlenül szembe akar találni Jézussal. Bemegy tehát a házba, hogy ott Jézust megtalálja: tolatkodóvá lesz. De éppen ez kell Jézusnak: aki tolatkodik, annak minden áron kell a segítség! De az Ur még ekkor nem adja meg magát; ekkor mondja a pogányokra nézve oly súlyos szavakat: "nem jó a fiaktól elvenni a kenyeret és az ebecskéknek vetni oda!" Kenyér, a tápláló kenyér, az Isten legfeltűnőbb áldása jelképezi az isteni segítséget a bajban, melyre oly szükség van, mint a mindennapos kenyérre. De az isteni segítség kenyere ma még a zsidóknak szól csak; a pogányok, a nemzetek ideje nem jött még el! Az asszony elérti, méltányolja az üdvözítő kijelentését; belátja, hogy ők, a bálványimádó pogányok tisztátalanok a zsidók szellemi Istenének szemében; a kegyelmet, amely nem tesz különbséget zsidó és görög, nő és férfi, szabad és szolga között, még ismeretlen az asszony előtt, de más előtt is. Az asszony magát nézi, megméri, méltatlannak találja; a zsidók esetleges méltatlan voltára nem gondol. És megalázkodik. Elfogadja a hasonlatot: legyenek hát ők ölebek és a zsidók a fiak; hát akkor annyit két, amennyi az ölebeknek jut egy háztartásban: a morzsákat! Milyen nagynak látta az asszony az Istent,

hogy a morzsákat is elegendőnek tartotta a maga és leánya számára! Ezért volt nagy az asszony hite! Mennél kisebbé lesz az ember, annál nagyobbá lesz Istene! Az asszony a mélypontra száll s az Isten felemelkedik, hatalma, gazdagsága megnő: az asszony hitének nem lesz határa, szinte örül, hogy mélybe szállhat; megsértődésnek nyoma sincs nála. Amelyik gyülekezetben így száll alá az emberek személye, ott nő meg Isten szent valósága s oda tölti ki Isten szent Szellemét; oda küldi el az elveszített erőket, a gyógyítás erőt is, melyek az egyház életéből oly régen eltűntek!

Tűnjenek el életünkben a magasra törő gondolatok, saját személyünk kiemelkedésének vágya, a sértődékenységek és érzékenységek bűnei, az irigység, vetélkedés és féltékenységek gonosz indulatai s akkor Isten felmagasztal és szent Szellemét kitölti ránk. Ez az út vissz a gyógyulás ajándékának visszanyeréséhez!

Miben különbözik a bibliai lélektan más lélektanoktól?

A Biblia nem tankönyv, hanem táplálék. A tankönyv az értelemnek szól; megtanítja például a szellemi élet jelenségeit, úgyhogy azokat jól-rosszul utánoshatjuk. De az élet értelmi utánafélése még nem élet. Más a táplálék. A testi táplálék a bélszájban át a szívbe jut s onnan az egész testet élteti. A lélek tápláléka az értelem bélszájában át emészthetővé lesz, hozzánk hasonul; de igazi rendeltetési helye a szív, hogy onnan széjjelmenve, az egész lélek megelevenedését munkálja. A táplálék tehát csak átjáró az értelem, az értelem át a szívet keresi meg. Szívet keresni pedig annyit jelent, mint döntést, elhatározást hívni ki, mert a szív a döntések helye. Sokan fásznak a döntés felelősségétől s azért a Bibliát átváltoztatják tananyagká. A Biblia gondolataival értelmük eljárnak, de döntésre nem kerül sor. A tananyagtól a táplálék tehát abban különbözik, hogy a tananyag csak elmagyarázza nekünk az igazságot, de a táplálék felelőssé is tesz érte. A tananyag az élet elméletét adja, a táplálék élettapasztalatot ad. A táplálék isteni tényeket, a világosság és sötétség harcának eseményeit beszél el. A Római levél éppen úgy élettapasztalatokat és tényeket tartalmaz, mint az evangéliumok. Az egyházak azonban igen sokszor sikerrel dolgoznak azon, hogy a Bibliát, amely táplálék, átváltoztassák tananyagká. Vannak kátek, tankönyvek, melyek az élet forrását zárják el az emberek elől, mert nem tessék olvasókat az isteni dolgokban felelőssékké.

A bibliai lélektant a Biblia nem nyújtja készen, hanem tényeket, eseményeket, életjelenségeket közül, melyekből a lélekkutató éppen oly módon szűri le az elméletet és a rendszert, mintahogy az életben vagy a lélektani laboratóriumban megfigyeléseket gyűjt s azokból elméletet készít. Más szóval a Biblia nem lélektan, hanem lélektani kutató terület.

A Biblia azonban mégis más kutató terület, mint a természetes élet vagy a lélektani laboratórium. Az élet akarattalan és közönyös a lélektan kutatójával szemben; a laboratórium a vizsgálódó pszichologus színvonala alatt van s azt a lélekbuvár úgy kezel, mint a fizikus vagy a kémikus a kísérleti eszközöket. A Biblia sem nem akarattalan, sem nem közönyös a

vizsgálódóval szemben, mert egy bennünket kereső szellemvilág van mögötte, mely a lélekbuvárt magát is felelőssé teszi. A Biblia nincs a lélektan szerkesztőjének alávetve; ellenkezőleg azt magasabb kilátópontra emeli, mint amilyenre saját értelmével ejutna. Ha a lélektani kutató a Bibliával szemben magát felelősnek nem érzi s a Biblia magasabb ranguságát el nem ismeri, hanem a Bibliát olybá veszi, mint más irodalmi műveket, akkor a bibliai lélektan sem érdekli a kutatót; ami abban tűnik ki, hogy bibliai lélektanokat szakmabeli tudósok nem szoktak írni. A Biblia tényleg másként szemléli a lelket, mint az emberi tudomány. Aki a Bibliát sugalmazta, úgy beszélt a lélekről, mint aki azt belülről nézi; a tudósok úgy írják meg lélektanukat, mint akik kívülről néznek be a lélekbe. A Biblia ugyanazokat a szavakat használja, mint a közönséges nyelv, de a szavaknak tisztultabb, magasabb, nemesebb értelmet ad, mintahogy azokat a pogány vagy Biblián kívüli zsidóság használta. Azt a mélységet, amelyet a Biblia a pistis, charis, dikaiosüné szavakba helyez, a profán görög nyelv nem ismeri. Éppen így mélyülnek ki a lélektani kifejezések is. Mikor a Bibliát olvassuk, titkos ajtókat nyitnak meg, melyeket az emberi értelem még sohasem nyitott ki. Másképp beszél az Óráról az, aki készítette, meg az, aki kívülről nézi. Bibliai lélektanról tehát csak az az ember fog foglalkozni, aki a Bibliában isteni kijelentést keres. Aki a kijelentés elől elfogja fülét, a bibliai lélektanra sem kíváncsi. A tudomány jelen állása azt mutatja, hogy azokat, akik magukat tudósoknak tartják, a kijelentés nem érdekli; még azokat sem, akik teológikusként tanítják a lélektant. Mert a teológikusként ugyanolyan sensualisticus, sőt materialisticus lélektant tanítanak, mint az orvosok egyetemeken, csak az orvosok lélektanában inkább materialisticus. Azonban el kell ismernünk, hogy a tudósok túlnyomó többségének sejtése sincs arról, hogy a Biblia kerek lélekrajzot nyújt s ez a lélekkép sokkal természetesebb, igazabb, mint az óráki lélektanoké; nem szólva arról, hogy méltóságosabb, emberhez, Istenhez illőbb. Azért is nyújtjuk ezt a bibliai lélekképet, mert reméljük, hogy annak igazsága épp úgy megragadja a szemlélőt, mint egy művészi képé, mintahogy a keresztrefeszítést véssző római tiszt önkéntelenül lélektani vizsgálatokat végzett a meghalt Jézuson s vizsgálatának eredményeit a szavakban összegeste: Bizony, ez az ember igazságos volt!

A kutatások jelen állásánál rendszeres bibliai lélektan irásának még nincs itt az ideje. Dedukció helyett egyelőre gyűjtő, induktív munkát kell végeznünk. De érdekesebb, elevenebb, szemléltetőbb is mintegy a gyakorlatból sajátítani el a bibliai látást, tanulni el a Biblia lélektani nyelvét, hogy az összehordott vonások egyszerre csak a lélek egész arcát vetítsék elénk, úgyahogy azt a Biblia mutatja.

Vizsgálatunk első tárgya a lélek és test viszonya emberben és emberen kívül. Erről a viszonyról a Biblia egészen másként gondolkodik, mint a tudományos köztudat. Általános felfogás szerint az agy gondolkodik s ez annyira természetesnek hangzik, hogy nem tűnik fel, hogy ez annyi, mintha azt mondanák, hogy a barometer megvizsgálja a levegő nedvességét, vagy hogy y a hőmérő reggel 7 órakor megállapította, hogy a hideg minusz öt fok. Az agy épp oly kevésbé gondolkodik, mintahogy a barométer nem vizsgálódik. A Biblia teljesen ellenkezik azzal a felfogással, hogy a gondolkodás agymunka volna, tehát testi működés. Még azok is, akik a léleknek valami önállóságot tulajdonítanak, a lelket csak valami a testi működéseket körülengő párának tartják.

A Biblia nemcsak azt tanítja, hogy a lélek egyenlő fontossága a testtel a hogy a lélek a test nélkül is, a testen kívül is végzheti a maga életműködéseit; hanem azt is, hogy a lélek valószínűbb, mint a test annál a földnél fogva, melyet a szellemi a testi fölött képvisel. A Biblia azt tanítja, hogy a lélek szabadabb, magasabb életjelenségeinek a test sokszor egyenesen akadályos.

A példázatbeli gazdag ember testen kívül van, de emlékszik, következtet, felelősséget érez és kifelé akaratot nyilvánít. Pál a paradicsomba, a harmadik égig ragadtatik el s nem tudja, küiben testen volt-e, vagy testen kívül; de az észlelésnek olyan magasabb fokát élvezte, melynek eredményeit földi nyelven kifejezni nem lehet. János, a látók apostol, egyszer csak a mennyben vagyis a szellemvilágban találja magát s ott képeket lát, eseményeket él meg, mialatt a természeti világban semmi sem történik. Ezt az állapotot trance-nak, magyarul elragadtatásnak vagy rövületnek nevezzük; a Biblia azonban "szellemben levésnek" vagy "szellembe jutásnak" nevezi, amivel azt akarja kifejezni, hogy nem a léleknek vannak meg azok az erői, melyek az a trance-ban megnyilvánulnak, hanem a szellem lételemében, a lélek másként viselkedik, mint a test életkörüiben. Azt látjuk tehát, hogy a lélek két síkon vagy létszinten tevékenykedik: testben és szemellenben. Az emberi lélek rendszeres állapota a testen belül, mégis a test a lélek bizonyos szűnyadó tehetőségeit is is főkenti, létőképességeinek teljes kibontakozását meg is akadályozza. A testnek ez a fékezés hatása ábrósította a sensualista és materialista lélekbuvarokban azt a látszatot, hogy a lélek az idegrendszer nélkül gondolkozni nem tud. Hozzájárultak ehhez azok a tapasztalatok, melyek szerint az idegrendszer bizonyos síkjain a megfelelő lelki működéseket is megbénítják vagy kiiktatják. A lélekbuvarok azonban nem vizsgálhatták meg azt a kérdést, hogy amikor a lélek és test kapcsolata teljesen megszűnik, a hiányzó lelki működések nem térnek-e vissza. Csak a Biblia álláspontján fejthetők meg az okkult lelki tünetnyek, a tér akadályának leküzdésével a távolba látás és az idő akadályának leküzdésével a jövőnézés, melyekre számos példát ismerünk. Ugynevezett természettudományos állásponton ezek képzelenségek; a valóságból azonban ki nem tagadhatók.

A léleknek tehát két működési síkja van: testi és szellemi. Ez a két működési sík, melyet a Szentírás földnek és mennynek nevez. A Szentírás világos különbséget tesz továbbá fizikai ég és szellemi ég között; előbbi, melyet mennyzetnek, rakiának is nevez, nem számítja a szellemi világhoz, mert bibliai leírások szerint a fizikai csapások a fizikai eget s a csillagok világát is érik. A Biblia a csillagokat csak képes értelemben azonosítja a szellemi világ ható erőivel. Ezek a szellemi lények azonban nem láthatók, mint a csillagok; a testi világban tevékenykednek ugyan, de ez a világ csak munkaterületük. Ha a Szentírás azt mondja, hogy Isten az angyalokat szállék és tűzzé teszi, ez alatt képesen azt értjük, hogy a szelet és tüzet ők ökoszák. De míg a fizikai világ jelenségeit tudományos műszereinkkel vizsgálat alá vehetjük s köztük bizonyos otthonossággal mozoghatunk, addig az angyalok világát sűrű lepel fedi előlünk s ennek a lepelnek az elmozdítását a Biblia egyenesen tiltja is. Feltűnő jelenség, hogy amíg a szellemvilágról adott bibliai kijelentéseket a tanult emberek világa elveti s a műveltséggel össze nem férőnek érzi, addig a szellemvilágba tett s a Bibliától tiltott kirándulások, az u.n. spiritisztikus

jelenségek a műveltek egész tömege számára még akkor is elviselhetők, sőt egyenesen kívánatosak, ha a spiritisztikus szellemközlések színtelen, szellemtelen, sőt sokszor ostoba tartalmuk a költöttség benyomását tessék s a szellemi forrás igen alacsony voltára mutatnak rá. A Biblia nemcsak tartózkodása, mely az ember számára csak az Istenhez közvetlenül nyíló utat enged meg, a kotnyeles műveltek számára nem oly kedves. Pedig éppen az a tény, hogy a szellemi világhól maga Isten keres és jó utánunk, az embert igen magas származásának, igen magas rendeltetésének mutatja. Az isteni tiltó parancs továbbá, mely a szellemvilágot előttünk lezárja, nagyon kötes világításba helyezi a spiritisztikus kijelentések igazságát, miután a bibliai parancs tudatában nem tátelezhetjük fel, hogy Istennek engedelmessé szellemi lény az emberekkel tiltott összeköttetésre hajlandó volna. Ez a meg gondolás a spiritisztikus összes jelenségeit, amennyiben nem pusztán szélhámoságról van szó, egy sötét, Isten iránt engedetlen szellemvilág körébe utalja. Ez magyarázza, hogy a spiritizmus minden ígértése és betevetése ellenére sem készült még eddig egyetlen igaz, új vonást sem a szellemek világáról, hanem minden szellemközlés a bibliai kijelentések isztien tovább fejtése vagy pogány mitológikus hinar.

Vannak azonban olyan u.n. okkult tünetnyek, melyek emberi akarat nélkül jönnek létre s melyek azt mutatják, hogy a test és lélek összeköttetésének lazulásával kivételes szellemi tehetőségek kezdenek hatni. Közismert és történetileg hiteles Schwedenborg élménye, ki a berlini királyi palotában egy látta Stockholm égését, a tűz terjedését, mintha Stockholmban lett volna. Meglepő hallgatósága csak később bizonyosodhatott meg arról, hogy az óriás tűzvész akkor dühögött a svéd fővárosban, amikor Schwedenborg ezeme előtt is megjelent és lefolyása is ugyannaz volt. Elég gyakoriak a meghalás pillanatában történő halottjelenségek, néha erős vagy aggodalom termelt ki oly jelenségeket, amelyekben a lélek a tört legyözte s egy másik lélek szeme előtt megjelent. A Bibliában olvassuk, hogy a szellemi világgal érintkezésben levő öröngösbök Jézus szellemi jelentőségét azonnal felismerték, sőt látták Pálnak Istennel való kapcsolatát is. A szellemi világban tehát egy a testi világtól, testi érzékszervektől és érintkezési eszközöktől teljesen független érintkezés folyik, mely a testi uton való gondolatváltásnál sokkal világosabb és gyorsabb. Ide sorolhatók a művész lelkének felvillanásai, melyek őt oly meglátásokhoz juttatják, melyek az ismeretszerzés rendszer útján sokkal lassabbak vagy lehetetlenek.

Az ember azonban különleges életében ebből a szellemi érintkezésből teljesen ki van zárva; annyira, hogy hajlandó annak valóságát is letagadni. Az Isten és ember között való szabad érintkezés megszűnését a Biblia a bűnnel hozza összeköttetésbe. Amikor Isten és ember közt az összeköttetést a bűn megszakította, az ember egy magasabb állapotból alacsonyabbba zuhant alá: igazabb otthonából tassított ki. Az az állapot tehát, amelyben a lélekre a test bilincset rak, nem a lélek természetesebb állapota, hanem a bűn átka, büntetése rajtunk. A lélek magasabb, mint a test, mégis a test tartja tömlőcsében a lelket.

A testi és szellemi sík megkülönböztetése tehát a természetes megfigyelések eredménye. Az ember észrevételeinek tulnyomó részét, testi érzékszervei útján nyeri; ebből az u.n.

sensualis psychologia azt a következtetést vonja le, hogy az ember csak testi síkon él. Ez azonban felületesebb megfigyelés, mert nem magyarázza meg a művészi ihletet; a tudós ihletét, melyel az igazságokat felfedezi; az erkölcsi ihletet vagyis lelkiismeret szavát, azokat az álmokat, amelyek a mindennapos élet benyomásaiból még nem fejthetők. Ha mindezeket figyelembe vesszük, akkor az ember lelki életének igen nagy részét szellemi síkra kell helyeznünk. A lélek maga a testi és szellemi létszint közfészké. Van-e külön lelki sík? A testi és szellemi világ között van-e külön világa a léleknek? Erre a kérdésre a Biblia kívül még senki kielégítő választ nem adott.

A lelki színvonal természetének megértéséhez a lélek előállításának ismerete visz el. Mózes elbeszélése szerint Isten az ember a földnek porából képezte, aztán életnek lehellyé lehellyé belé a így lett az ember élő lélek /Móz. 1. 2:7/. A föld pora jelzi itt a testi síkot, melyen az ember teremtésénél fogva mozoghat. A por kifejezés a tehetetlenséget, egyúttal a tovább lépésre kész állapotot jelzi. Isten lehellyé az Istennel helyezi közösségbe az embert a feltételezett világra, hogy az ember Afelé is közelkedhetik, akinek létét követheti. A lehellyé a nehézségek anyaggal szemben a szellem könnyű, mozgó világának képe, mutatva a szellemi világnak a testi világ nehézségeit legyőző könnyűségét, azt a hatalmat, mellyel a feltámadt Jézus halált változtathatott, anyagot át-hatolt a levegőbe emelkedett. Egyúttal azonban egy élő, akarat-szerűtől való lecsapódásunk mutatója is, ki előbb a porból formált bennünket, aztán a magából lehellyé valamit hozza. A por a lehellyé egyesülésből élő lélek lett és az az élő lélek az ember. Nem a porból lett test az ember; nem a lehellyéből ott maradt szellem az ember; hanem porból és lehellyéből, testnek és szellemnek egyesülése: az élő lélek vagy talán még helyesebb volna azt mondanunk: a lelki élő! Az ember tehát a testi és szellemi világ meggyőző, a testi és szellemi világ csúkjából született. Az ember egyénisége a lélekhez van kötve és az a lélek nem életet keltő, hanem csak élő. A lélek a szellem és a test között nem harmadik substancia, nem harmadik alapvalóság, hanem csak harmadik létmód. A lélek a szellemi világ hódítása a testi világ területén. A lélek: személyiség az anyagban. Ugy is mondhatjuk: Isten képe testben. A szellemi világnak felelős, erkölcsi lény a fizikai teremtésben. A lélek nem harmadik létszint, hanem harmadik erkölcsi szint, melyről hiányzik a szellem teljes erkölcsi akadályozatlansága; itt a testi összeköttetés a szellemi szabadság akadály lehet. Az embernek élő lélek vagy lelki élővé való teremtése az ember feladatkörét a testi világban jelölte ki, de az elszámolás helyét a szellemi világba, Istenbe helyezte.

De ha az ember lényegében nem is test, nem is szellem, hanem lélek, mindemellett van teste is, hogy a testi világgal érintkezhesek és van szelleme is, hogy a szellemi világgal érintkezhesek. Az ember testi test hatásokkal szed fel a lélek szavára és testi hatásokkal vevébbit, melyeknek forrása a lélek elhatározása. A testi világból származó híradásokat a testi érzékszervek közvetítik a lélekhez és a lélek akaratát a testi tagok viszik ki a testi világba. A Biblia a lélek füléről és szeméről is beszél és ezek alatt szellemi érzékszerveket kell értenünk, melyek a szellemi világ híradásait hozzák a lélekhez. A lélek tehát éppen úgy tudna tájékozódni a szellemi világban, mint a testi világban, ha szellemi

érzékszervei vissza nem fejlődtek volna. Vannak továbbá a léleknek szellemi tagjai is, melyekkel vágyódását, elhatározását a szellemi világba viszi át. A léleknek e szellemi tagjai azonban a Biblia szerint nagyrészt megbénultak, gutaütötten használaton kívül vannak vetve, vagy eredeti rendeltetésük és a lélek java helyett a lélek kárára használatnak: pogány varázslásra, spiritizmusra, hindu lélekgyakorlatokra, hipnotikus, szuggesztív jelenségek előidézésére. Ha az ember újra használatba venné vagy helyesen használná őket, ezek a szellemi tagok olyan csodálatos hatalmat adnának az emberi léleknek, hogy - amint Jézus mondotta - hegyeket mozdíthatnak ki helyükből, vagy ami még több: Istent mozdíthatná cselekvésre. Ezek közül a szellemi tagok közül a legfontosabbat így nevezzük: imádkozás.

Ha a természeti megfigyelések is elárulják nekünk, hogy az ember két erőben különböző világnak, a testi és szellemi világnak határán él: a Biblia még nagyobb súlyt vet ennek a helyzetnek felismertetésére. A bibliai teremtéstörténet szerint az ember teremtésekor az az isteni megízás hangzott el, hogy az ember hajtsa hatalma alá a földet. S mikor később a paradicsomban az állatoknak az emberrel adat nevet Isten, ezzel is azt a feladatot adja az ember tudtára, hogy az állatok ismerete által az állatokat tartsa hatalmában. A természettudományok jelentősége is ez: ismerni a természetet, hogy hatalmunkban tarthassuk: aminek nevet adunk, az a miénk. Az ember-világ fölött álló szellemvilágról pedig azt a kijelentést kövöli a Héberrekes írott levél, hogy az angyalokat Isten szálló és tűzzé teszi, ami azt jelenti, hogy a természeti erőket kormányzásuk alá adta. Azt is kövöli, hogy Isten azokért küldi el szolgálatra az angyali lényeket, akik a szabadságot örökségképpen fogják kapni. Ez a szabadság a bűn terhe alól való szabadságot jelenti, a szellemi világgal való viszonyunk helyreállítását, szellemi érzékszerveink megnyitását, szellemi tagjainknak a bénultságból való feloldódását. Amíg a test börtönben megkötve szenvedünk és a szabadságot várjuk, az angyalok kiszolgálják bennünket és ahol mi nem tudunk tovább menni, ott ők keresztülszolgálnak. Az embernek tehát a Biblia egy a testi, mint a szellemi világban sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonít, mint a természettudományok; ezt a jelentőséget az embernek a testi világban az ember szellemi hatalma adja, a szellemi világban a szellemi világ szeretete. A természettudományok az ember kicsinyességét és tehetetlenségét veszik következtetések alapjául; azt a testi tényt, hogy az ember a világegyetem óriás méretei között elenyészik; ezért tartják az ember szerepét jelentéktelennek. A Biblia Istennek és a szellemi világnak az ember xxx iránt való érdeklődéséből indul ki, azért látja az ember sorsát fontosnak. Itt is a testi és szellemi szemlélet különbsége választja el a természettudományos és a bibliai ember-szemléletet. Szellemi szemléletnek a térbeli nagyságok semmit sem jelentenek. Ha a föld a világmindenségnek egyik legkisebb égiteste is és ha csillagászati jelentősége csak egy is: mégis a szellemi világ érdeklődésének középpontjába került, mert a földön állott a Golgota keresztje, annak a szabadságnak a forrása, melynek az angyalok is szolgálatában állanak. A természettudományos alapon írt világtörténelemben a Názáreti halála jelentéktelen esemény a római császárok tevékenysége mellett: mégis mikor a kereszt és a római császárság összemérték fegyverüket, a kereszt győzött és a római imperium elbukott. De ha fontos a kereszt, fontos a bűn is, mely a keresztet felállította. Bűnre, keresztre a természettudomány ügyet sem vet: a Biblia szerint

azonban e kettő nélkül sem az ember múltját, sem a jelenét, sem a jövőjét megérteni nem lehet. A természettudományban a halál értelmetlenül áll; a Biblia azt mondja: a halál erőszak, a bűn büntetése. A természettudomány az elméletben azt mondja, hogy az életben természetes a szenvedés; gyakorlatilag azonban ellenségnek fogják fel és az egész orvosi tudomány feladata, hogy a természetesnek mondott szenvedés ellen küzdjön. A Biblia szerint a szenvedés természetellenes és annak következménye, hogy az ember egyszer vakon ugrott a sötétségbe s az alája rendelt természetet is magával rántotta. A természettudomány elveti ezt a magyarázatot, amely mindent megmagyaráz, de egyetlen egy helyes vagy valószínű magyarázatot eddig még nem állított helyére. A Biblia világszemléletében a végtelennek látszó csillagvilág jelentéktelenné szűkül az emellett a szellemi harc mellett, mely az ember körül a szellemi világban dúl. Ime a testi és a szellemi szemlélet különbsége. A bűnös ember szellemi megvakulásának egyik jelensége, úgy látjuk az, hogy a testi, anyagi nagy lett neki, a szellemi kicsiny. A kétféle szemlélet mindenben átvonul.

A Biblia szerint tehát más volt az ember helyzete a bűnösöt előtt, más lett a bűnösöt után és megint más lesz azután a szabadulás után, melyet Isten az őt szeretőknak megígért. A Biblia arról tudósít, hogy a bűnösöt előtt az ember szabadon érintkezett Istennel, vagyis szellemi érzékszervei épek voltak. Ekkor a testi és szellemi világ meggyőzően álló ember rendeltetése az volt, hogy a szellemi világ akaratát a testi világban megvalósítsa, az anyagot szellemmel telítse. Micsoda világot rendezhetett volna be magának az ember, hiszen az égnek minden ereje és dicsősége nyitva állott előtte! A bűn esete előtt lelki és szellemi ugyanast jelentette. A bűnösöt után az ember a szellemi világot elvesztette; Isten és az ember közé odaállott az ember részéről a bűn, Isten részéről az ítélet. Az ember szellemi érzékei eltorpultak; az ember szellemi hatóképessége megszűnt. Éltető erőforrásától elszakítva, saját lábára állítva: gög és tehetetlenség foglalta el az Istenben való bizalom és az Istentől kapott segítség helyét. Az ember fejedelemességéből csak a fenhéjazást örökölte meg, a fejedelem hatalma nélkül. Így lép elénk az ember a hitetlen természettudósban, kinek méltóságán alul való, hogy Istenben higgyen; ki dicsőkedve kérkedik természetismeretével; de aki az átlagos ember sorát semmivel elviselhetőbbé nem tudta tenni, mert az emberi önség a tudomány tényleges hasznának egyetemes élvezését lehetetlenné teszi. A bűn jelen van és a tudomány minden vívmányát lerombolja. Égtől elhagyatva, saját lábára állítva; bukott fejedelem az ember, foglya az anyagnak, melyen uralkodnia kellene. A bűnösöt óta a lelki nem a szellemivel egy, hanem a testivel, a hússal. Megnyírt szárnyu golya lett az emberből; szellemszárnyak nem emelik többé. Látóhatára az anyagi világ lett. S ha fel-fellebben időről időre a szellemi világot fedő lepel; ha ki-kitárul a távol és a jövő: mást, mint ítéletet nem olvas az ember a szellemi világban. Ime ebben van a Golgota titka: a Szellem utána jött az embernek; a Gondolat, az Ige husban jelent meg; az Isten szeretete odaállott az ítélet elé. Az Isten önmagával hasonlott meg, mikor utána ment a mélybe zuhant embernek. S csoda-e, hogy mikor az Isten meghasonlott, akkor a sziklák is megrepedtek, a templom kárpitja is ketté szakadt? A Golgota keresztje réssé lett, melyen át a szellemi világba beláthatunk s ezen a résen

át megtudjuk, hogy a szellemek világa nem a természettudósok hideg értelme, hanem a szellemvilág: szeretet! A Golgota arról beszél, hogy az embert nem a természettudomány menti meg, hanem Isten szeretete. Mi lesz akkor, ha a hernyóból pillangó leszi? Ha a szellem újra kibontja szárnyát s hatalma újra érvényesül az anyagvilág fölött? Míg a természettudós testi felfogása lenn marad az anyag tehetetlensége mellett s attól a halált várja, a szellemi látás sasszárnyakon repül a magasba s eltűnik az életben, Isten szeretetének végtelen egében. Ebben a magasságban a lelki újra a szellemivel azonos.

A szellem tehát az ember legfontosabb része, de az ember szempontjából nem a legfontosabb. Fontosabb a lélek, mert a lélek az ember, nem szellem. Az emberi szellem csak a szellemi világgal összekötő vezeték, melyen át világosság, élet ömlik alá s mely ha eldugul, sötét és halott lesz az ember. A szellem a léleknek ég felé kinyújtott antennája, mely az égi áramlásokat a léleknek összeközi s mely az emberi hit és akarat áramlását a szellemi világba átengedezza. A Golgota pedig az erősítő lámpás, a szeretet villámainak izzó gyűlése helye, melyben a gyenge emberi akarat és páslógó vagy világot megzó égi áramlássá változik. Ezt a Biblia tanítja. Hol marad ezalatt lenn a mélyben a természettudományok adta hatalom, a technika, melynek még áldásaiból is átkot, mérget és gyilkot kényszerít az emberi bűn!

Az ember középpontja, énye, legjellemzőbb valósa tehát a lélek. A lélek csodálatosabb egység, mint a test. A test egységben az csodálatra méltó, hogy sok egymástól egészen különböző alkatu szerve a legtökéletesebb egységben egy célt szolgál. Ezen az egységen már az őkori bölcs is elcsodálkozott. A lélek világa bizonyára tökéletesebb: ott több a sok és egyetlenebb az egység! A léleknek is vannak szervei s ezek a szervek a munkafelosztást szolgálják, de tökéletes egység foglalja őket össze. Itt is egészen más mindenik szerv és semmi- ben sem hasonlít a másikhoz. Sőt azt mondhatjuk, hogy mindenik lelki szerv sok szervnek az összetétele. A két legfontosabb szervecsoportot a Biblia nous-nak és thümos-nak nevezi; magyarul értelemnek és kedélynek. Az idézett két görög szó sok más bibliai szóban hangzik fel újra s más szavakba olvadásuk azt mutatja, hogy a lélek sokféle működése rajtuk keresztül történik; tehát mindenik szervecsoport egész sor lelki működésnek eszköze. A gondolkodással a lélek a külső tárgyat magáévé teszi: maga elé állítja, megvizsgálja, át meg átkutatja; előzményeit, következményeit megfontolja; utána néz, hogy nincs-e felírva emlékezete lajstromára; összehasonlítja régi emlékeivel s azokkal az új benyomásokat összeolvassítja; azt is, amit látott, azt is, amit abból maga készített, az egészet is, a részleteket is lefényképezi; a fényképeket fiókokba osztja, az emlékezetbe elteszi; de az egyes fiókokat sok szállal egybefűzi, hogy amikor egy képet elővesz, az egész sor más képet huzzon szép rendben maga után. Mind e munkákat az értelem csak igen kis részben végezi a tudatban, ami azt mutatja, hogy értelem és tudat merőben különböző dolgok. Az álom mutatja, hogy az értelem csodálatos munkát végez asz alatt is, amíg a tudat teljesen kikapcsolódik s az álomképekben úgy lép az emberi tudat elé, mintha külső jelenségeket mutatna annak. Az értelem csodálatos statisztikai gépezetét a természettudomány is ismeri, csodálja, de annak leírására majdnem ki is meríti a természet- tudományos lélektanokat, mintha a léleknek ezen túl már alig

volna más érdemleges tartalma s ez okozza, hogy a természettudomány a lelket úgy tárgyalja, mint gépezetet.

Ámde az értelem gépezete csodálatosan érzékeny műszerekkel is fel van ruházva s ezeknek jellege egészen más, mint az értelem szerveisé. Az értelem minden mozdulatát a tetszésnek és undornak, a vágyak vagy eltasztásnak, az örömeinek vagy búnak, ébredő akarásnak vagy visszavonuló közönynek, izgalomnak vagy tespedésnek számtalan megnyilvánulása kíséri s ezek a hangulatjelzések is felíródnak valahová, összekötődnek a képpel, mely azt felidézte, úgyhogy mikor évekkel később egy szagot érzünk s a szag egy hangulatot kelt fel bennünk, egyszerre egy egészen más kép jelenik meg előttünk, mely nem a szaggal, hanem a hangulattal függ össze; egyszerre magunk előtt látunk egy arcot, végig álmodunk egy történetet, melynek akkori élményeinkkel semmi összefüggése. A hangulatvilág az értelem csodálatos gépezetének a rendezője; gondolataink, következtetéseink nem a logikai matematikai törvényei szerint fejlenek ki, hanem vágyaink, törekvéseink szerint s amikor azt hisszük, hogy kétségbevonhatatlan logika szerint veseti gondolatainkat, egy az értelenen uralkodó hangulat- és törekvésvilág rabjai vagyunk. A sokféle bugyborékoló, feltörő, robbanó indulat, melyeket a hangulatok ébresztenek, mint szelepnvitők, együtt alkotják a thümost, a kedélyt. A thümos görög szó első jelentése füst s ez a kép igen találóan jellemzi a hangulatok, érzelmeik, kívánások, akarások gomolygó tömelegét, melyet az emberi tudat éppen oly kevéssé tud apró összetevő részre bontani, mint ahogy az értelem munkáját nem tudja kíséreni, úgyhogy az ember nem ismeri magát, indító okait s azt hogy ezek az indítások hová fogják vinni; a lélek olyan hajó, melyen az emberi tudat nem tudja, merre utazik, még kevéssé ismeri a végállomást. A thümos vagy kedély tehát szintén más, mint a tudat, ahogy a thümos érzelmegomolyai összetevődnek egy eredőbe, mint az emberi hangszólamok sokféle surrannak egy fressz tömör hanggal; úgy alakul ki az emberben egy lelki irányzat, melynek neve: lelkület s ez a lelkület szabja meg elhatárolásainkat. Minden elhatárolás beleíródik jellemünkbe, mely a thümosnak, a kedélynek emlékeztése; jellemünket azonban éppen egy tapasztalati uton ismerjük meg botlásainkból és győzelmeinkből, mintha más ember jellemét vizsgálónk. Az én lelkem más, mint ami én vagyok. A lélek nem az én, hanem az ének eszköze, de ha úgy tetszik, aszarnoka, kényurai. A thümos nemcsak jelzőkészsülék, melyet megfigyellek, hogy ha akarom, engedelmeskedjem neki, ha nem akarom, ellenszegülékhessek, hanem kényszerítő, parancsoló hatalom bennem, mely más uton visz, mintahová menni akarok. A thümos vagy kedély lehet olyan, mint az orgona; az érzelmeik szinkalája szervnyi orgonasipnak felel meg; lehet életboldogság, mely élni biztat; vészjel, mely félelemmel riaszt el; lehet a büntető ítélet hírnöke s a szabadító közeledésének harangszava. Az orgonaszó egyszerre zúgó viharrá is válthatik, mely összetép bennünket s a lélek összetépett roncsává lesz, ideg- vagy elmebeteggé, kinek tudata elkábul. De ha pusztító orkánná is lehet kedélyünk, hogy széjjeltépje tudatunkat: soha sincs benne felelősség; a thümos csak eszköze az erkölcsi törvénynek, csak raktára az erkölcsi elhatárolásoknak, de nem elhatároló, döntő szerv. Erre más szerve van a léleknek, mely magasabb, mint az értelem, magasabb, mint a kedély és csak büntől megrontott, szolgálai állapotában válik ezeknek rabszolgájává.

Az értelem csodás szerkezetét azért adta Isten, hogy teljes látással, minden eshetőség megfontolásával, tehát

egész felelősséggel cselekedhessük s ne idegen értelem eszközévé aljasuljunk. Mennél több a felelősségtudat, annál nagyobb az emberi méltóság s az emberből kiáradó lélekerő. A kedélynek ezerhangu orgonájával azért ajándékozott meg az Isten, hogy amikor valamit tesszünk, a cselekvés tudata egész valóunkat, lelkünk minden kis részét általhassa, úgyhogy amit tesszünk, azt egész lelkünkkel tegyük. A kedély is a felelősség súlyát növeli bennünk. Nyilvánvaló, hogy az emberi lélek minden munkája az emberi felelősséget szolgálja. Ez a felelősség az ember üdvössége és az ember karhozata. Ahol minden a felelősséget szolgálja, ott a központot, a trónust a felelős cselekvőnek kell elfoglalnia s ez a felelős cselekvő az ÉN. A természettudományos lélektan becsül az énről, de azt összekeveri az egyéniséggel, mintha az én csak holt próbakő volna, melyet az értelem használ. Pedig nem az értelem használja az ént, hanem az én az értelmet. Ha mégis az értelem vagy kedély az énen uralkodik, akkor a lelki élet beteg. Az ének belső működése, magára ismerése: a tudat. A tudat nem értelemtevékenység, nem kedélyműködés, hanem én-tevékenység; a lélek legbelsőbb, legtitelezhetőbb szentélye. Ez elé a tudat elé viszi az értelem a maga javaslatait s az én a tudatban itél felőlük. Ebbe a tudatba viszi a kedély a maga indítványait s az én dönt ezek felől. Az értelem megvilágosít és ajánl, de a tudatos én ítéletben van egyedül a felelősségi az emlékeztető is az ítéletek alapján kerülnek a tapasztalatok. A kedély indít ugyan, de a döntést az én hozza meg s a jellemet nem a hangulatok szabják, hanem az én felelős döntései. Az én királyként ül a lélek gazdag országán fölött. De hol van ez az én? Nincs sem az értelemben, sem a kedélyben, sem az emlékeztetőben, sem a jellemben, hanem az én trónusán: a szív. Hogy a tudatos, itélő, döntő ének külön szerve van az emberi lélekben, arról a természettudományos lélektanok semmi sejtése sincs; vagy ha volna is sejtése, erről semmit tudni nem akar, mert szinte minden jelenkori lélektani irányzat az a célja, hogy a lélekből a felelősséget kivége; ehhez pedig az szükséges, hogy az én döntő működése értelmi tevékenységgé jelentéktelenedjék, a lélek pedig felelős királyi sorból gépezetté aljasodjék.

A tudat, ítélet, döntés színhelye tehát a szív. Mintahogy a testi szív a test középpontjában ül s onnan a vért, a táplálékot, a gyógyszert a test minden részébe szétküldi; viszont az elhasznált, megbetegítő anyagokat az egész testből összegyűjti; úgy áll a lelki szív a lélek működésének középpontjában; minden értelmi és élelet, minden kedélyindítás belé megy; az ítéleteket és döntéseket szétküldi a lélekbe. Az ókori pogány ember is ismerte a szívnek ilyen fogalmazását; a Bibliában a szív a legfontosabb lelki szervként szerepel; Jézus, mint a felelősség színhelyét, a jónak és gonosznak forrását említi. De a modern lélektan kiűzte helyéről; a szentimentalizmus pedig a hangulatok világával azonosította, hogy így még a sirt se lehessen megtalálni, ahol a modern ember ezt a neki kellemetlen fogalmat eltemette. Mert a ligeti padokra rajzolt, émelgős szívfogalomnak semmi köze a bibliai szívfogalomhoz; noha a keresztyén szónoklatok és építő elmélkedések is a szentimentális szívfogalmat használják és nem a bibliait, ami aztán képtelen fogalomzavart eredményez. Az újabb lélektan az értelmet tekinti az ítéletek és döntések meghozójának, összetévesztve az eszközt és annak kezelőjét; de viszont módfelett magasra emelve ezzel az értelem munkáját és a tudomány jelentőségét. Az emberi élet csúcspontján, az államéletben ugyan a politikai és pártélet mindent elnyomó

fontossága azt mutatja, hogy az embereket nem az értelem vezeti, hanem a szenvedély s a jogászoknak minden szakképzettséget elhomályosító tekintélye azt bizonyítja, hogy a tudományok jelentősége a gyakorlati életben csekély; mégis a tudósok szeretnek saját fontosságuk délibábja mellett elmerengeni. A Biblia a szívből származtatja az ítéletet és a döntést és ezzel azt mondja, hogy az ember nem aszerint cselekszik, amit tud, hanem aszerint, hogy szíve gonosz-e vagy jó, rab-e vagy szabad, a szellemnek engedelmeskedik-e vagy a hus alacsony indulatainak. A modern lélektan a lelket három tehetségre bontja, értelemre, érselemre és akaratra s ez a három tehetség bizonyos gépjellegű köztársaságot képez. A lélek olyan automata, melyben a külvilág bedob egy benyomást, az átmege az értelem, érzellem és akarat gépezetén; végül a lélek gép kidob egy elhatározást. A modern lélektanban nincs trónterem, mert a modern ember a lélekből elűzte a királyt, a felelős, erkölcsi lényt, az ént. A modern lélektan a modern ember lelkéből űötte ki. A modern ember lelke fejtelten birodalom; ezért válik oly könnyen homályossá, ismeretlen áramlatok habjává. A modern emberről elveszett az isteni képe; nem akar több felelősséggel itélni, dönteni; szelge akar lenni, idegen akaratok rabja. Nekik a szabadság vakító nap, melybe nem tud belenézni; büntje az isteni természet tudata, mert nem akar felelős lenni. A modern ideg orvos minden gyógykezelése arra irányul, hogy a szenvedőt alkábítson, a felelősség gyötrő tudatától megszabadítsa, a lelkiismeret szavát elnémítsa. A modern ember lemondott isteni küldetéséről, királyi fenségéről, mert a királynak felelősséget kell hordoznia, férfinak kell lennie, s pedig csak vezetett bab akar lenni. A modern lelkiéletnek ezt a kifejlődését a természettudomány kánszította elő azzal, hogy a lélekből kitörülte a királyi fenség tudatát. S a pszichológusok, a materialista természetfelfogások ez eunuchjai nem wernek a lélekben többet látni, mint a testi működés egyik termékét, a testnél is géplebb gépet. Az embernek az anyag alávetettségét, testi szolgálását éppen technikai diadalai mutatják legvilágosabban: amikor a technikai gépekkel a lélek, a test teljesítő képességét sokszorozza s mintegy az emberi testre rak fel új kerekeket és emelőket. A megsokszorozott ember-géptől aztán azt várja, hogy az ember kényelmét a gépek felfekozzák. Ehelyett azonban a gépek megrontják az ember idegzetét; a gépek nem a kényelmet, hanem a sietést fokozzák és ez az örök sietés a bolygó zsidónál nagyobb terhet rak az emberre. A lélek, ha gépként használják, nem uralkodik az anyagon, hanem az anyag rabszolgája lesz. Isten nélkül az ember bohóckirály a földön, kit véresre szaggatnak az elemek, melyeket királyi díszszekerébe fogott.

A modern ember idegösszeomlásában a természettudósoknak igen nagy része van, nemcsak azzal, hogy az ember nyakára hosták az egyoldalú gépkulturát, hanem sokkal inkább azzal, hogy a lélektanba s metafizikába való jogtalan beavatkozásukkal, a szellemi világ oktalan tagadásával az ember megfosztották attól a támasztól, mely az embert a gépkultura fölé emelhetné ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ volna. A természettudomány megnyugszik abban, hogy az ember a természeti erők pusztá játékszere; ezzel az embertől elrabolja Istenben való hitét. A természetesnek mondja az életért való harcot ott, ahol mindenkinek elég terem, ahol tehát életért való harcra, a javak háborus megszerzésére semmi szükség nincs. A természettudományos világnézetnek, mely a testet a szellem fölé helyezi, éppen olyan része van a modern világháború előidézésében, mint a francia filozófiának volt a francia forradalom létrehozásában. A természettudományak

az ember erkölcsi természetéről és felelősségéről alkotott felfogása a lelkiismeretlenség és hitványosság terjesztője lett, mert az ily tudományos gógtól elvakított ember meg sem próbál más utakon haladni, mint amelyeken a természeti erőkkel való megalkuvás visz. A modern természettudós nemcsak maga nem indul az isteni szeretet magasabb világának ösvényein, hanem gunnyal, lelki terrorral akadályozza meg, hogy mások más utat próbáljanak s arra akarja kényszeríteni az embert, hogy jobb, magasabb világba vetett minden reményt dobja el magától, mert ez a tudományos állásponttal össze nem egyeztethető. A természettudományok az embert az anyagi világ gyáva, akarattalan rabszolgájává tették.

Mily másként lett a Biblia, mikor az embert a szellemi és testi világ meggyőjére helyezte és arra biztatta, hogy erőit, utasításait a szellemi világból vegye és az anyagi világban a szellemi világ képviselője legyen! Ez királyi hivatal, méltó az emberhez, felmagasztalja az ember szívét és a testi világon való uralkodást felelőssé ugyan, de annál boldogítóbbá teszi. Mily igaz a Biblia, mikor az emberi történelembe belehelyezi a bünességet, mert csak ez tudja megmagyarázni az ember szelgai lelkét, mellyel felfelé tekinteni nem mer, de nem is akar s csak ez tudja azt a hihetetlen tényt megmagyarázni, hogy minden elaljasító következmény vállalásával is értelmes természettudósok kitartanak a szellemi világ értelmetlen tagadása mellett. Az a paradicsomi gyümölcs, melytől az ember valah az istennel való egyenlőséget várta, magyarázza meg egyedül az anyagimádást s azt a tényt, hogy a természettudós nem a valóságra építi fel állításait, hanem a mindenható anyag ostoba álomfogalmára. A testnek való szolgálát az ember eredendő büne, melyet a Biblia találoan a tagok törvényének nevez, mert a test éppugy akura lett a léleknek, mint a gép az embernek. A természettudomány anyagja nem az a tehetetlen, értetlen anyag már, melyből Isten és ember alkottak, hanem örösgök lakóhelye, honnan szellemi álmokország, istengyűlölet párái szállnak fel; a természettudós modern Pythia, ki kabultan ül az anyagból felszálló kábító gőzök felett és az anyag prófétájává változott. Az anyag a modern emberi élet tüzes Moloch-báránya, melynek szájába az embervilág papjai, a természettudósok könyörtelen szívvel a nép legdrágább kincsét vetik be: a szeretetbe vetett hitét és az isteni szabadítás reményességét.

En nem a természettudomány ellen küzdök, hanem a vallásos természettudomány ellen, mely a kereszténységet az anyag imádsával helyettesítette. A természet törvényei a Biblia törvényeinek nem mondanak ellent; én az u.n. természettudományos világnézetnek semmi köze sincs a természeti törvények ismeretéhez. Az igazi természettudomány a teremtés alsóbb fokozatainak józan, szerény ismerete; de a metafizikába és lélektanba betolakodó természettudomány más, mint aminek mondja magát. A természettudományos világnézetnek semmi köze sincs a természettudományokhoz, mert ez csomó istentelen embernek a privat vallása, melyet a természettudományok cégére alatt akar a világra ráerőszakolni. A természettudományos világnézetből a tudomány minden kutató módszere hiányzik, mert ez mindenestől fogva kitalálás; hiányzik belőle a tudományos becsületesség, elfogulatlanság és őszinteség. A való tudomány egészen mást hirdet, mint az istentelen természet tudós. A természetből minden kiáltja a szellemi világ jelenlétét. A természet törvényszerűsége; a fizikai világban megnyilatkozó csodálatos értelem, melynek az emberi értelem alig bir nyomára jutni; az élet hatalma, megkülöztethetetlen titokteljessége; a

lelki élet engedélyes gazdagsága; a szellem-erkölcsi élet parancsoló fensége, mely még a szíványt is maga alá rendeli s a jogot megasztó felülmúló szeretet és irgalom ereje; mindenkinek kétségtelen-né tessék, hogy az anyagon a szellem uralkodik. Ki nem látja ezt? Aki akarattal hunyja be szemét! A szellemi világ képviselője a földön az ember. S mégis az ember hajította fejét a szellemtelen anyag szolgátságába, hogy abból az értelmet, rendeltetést, célt és szellemfényt kitagadja. A világegyetem legnagyobb árulását követték el itt: a legfelsőbbet áruba bocsátották a legalsóért. Ez mutatja, mily mélyre esett az ember s a szellem dicső fénye hogy aludt ki lelkében.

De ez mutatja azt is, hogy a Biblia világossága nélkül ember a teremtés értelmét többé nem találhatja meg s a világ összes természettudományos felfedezései sem tudják az embert egy arasznyival sem közelebb emelni ahhoz a fényhez, melyet a Biblia igazságai a hívő tudós kutatásai fölé derítenek.

Jézus, a kiváltatásnak szava.

Jézus a Jhúsua vagy Józsué héber név görög átírása. A név jelentése: Jahve szabadít! Foglyoknak szól az ígéret és szabadítás hirdet. Nemcsak a bűn foglyairól van szó, hanem mindenféle fogságról, amelyet a gyűlölet teremt. Isten szabad lényeket teremtett és a fogságot a gyűlölet hozta be ebbe a világba. Jézus azt jelenti, hogy Isten, kinek neve Jahve, a változatlan, az Örykkévaló, mindenféle fogságot el fog törölni ebből a teremtésből, melyet Ő alkotott. Ebben a szabadító munkájában az eszék, a Vész, a diadalmas Hős: Jézus, Ő a Szabadító! A szűk esen a néven várták Őt: Messiás, azaz Krisztus, Felkent, mert Isten rántotta szeretetének, bölcsességének és erejének teljességét abban a szent Szellemben, aki Rája szállott.

Nekünk, akik raboknak születünk és akik nem is ismerjük, mit jelent szabadon, kényszertől és betegségtől, bűntől szabadon élni, felfoghatatlan ennek az ígéretnek a nagysága, dicsősége, és boldogsága. Csak ha az ígéret teljesülni fog, akkor fogjuk ámulva látni, honnan jöttünk ki és hová jutottunk. Lassankint nevelődünk abba a felismerésbe be, hogy mi a szabadság, amelyre Isten elhívott. Mennél inkább megismerjük az ígértető Istent, annál jobban tudunk örülni az ígéretnek és ennél hevesebb várákossá várnak a beteljesülést: a szabadulást.

Az a tény, hogy az ember nem ismeri rabságát, hanem sokszor még diósekedve említi, hogy szabad, mikor valósággal rab, mutatja, hogy a külső rabságon kívül, amelyet a világ rabságnak tart, van még egy sokkal veszedelmesebb rabság, a belső rabság, vagy a rabság lelkülete, mely annyira megkötözi az embert, annyira rabtartó tulajdonává teszi, hogy a rabságát szabadságnak dicsőíti. Ezért van, hogy Isten először belül szabadít fel, a rab lelket veszi el tőlünk s mikor megizleltük az igazi szabadságot és vágyunk támadt, hogy ezt a szabadságot elnyerjük, akkor lassankint ránevel arra, hogy a szabadságot élvezni és használni tudjuk. Mikor neveltetésünk befejeződik s a szabadságra megértünk, akkor hozza el Isten a külső szabadságot. Van belső, lelki és van külső, testi szabadság és a kettő közül a lelki szabadság az első, mert rab lélek nem tudja a külső szabadságot használni, élvezni.

A kétféle szabadításnak megfelelően a Szabadító is kétszer küldi el Isten evilágba: először a lelket megszabadítani s ez a bűnbocsánat; másodszor a testet megszabadítani s ez a feltámadás. Jézus már eljött egyszer és bűnbocsánatot hozott; Jézus újra eljön s hozza a feltámadást.

Az ótestamentumi próféták erről a szabadításról jövendültek; mikor szabadításról szóltak, a végleges, teljes felszabadításra gondoltak. Főleg Ésaiás értette meg, hogy a teljes felszabadítás feltétele egy részleges szabadság: a bűntől való megszabadítás és ezért Isten szent Szellemétől vezetve, szólt Arról, aki vétkeinkért megsebesítettük, megrontatuk és aki békességünkre jutásunkért a bűntetést elviseli. Azt mondta a Szabadító, hogy alázasatos lesz és eltűri, hogy Isten mindnyájunk vétkeit Ő reá vesse, Ő terhelje meg. Ez a jövendölés azt jelenti, hogy a Szabadító megvetett lesz evilágon, vétkekkel terhelt, s Ő alázasatosan fogja ezt a szűgyent viselni. Ez a jövendölés már beteljesedett, a Szabadító eljött, a bűnösök közé állott s Magára vette azok gyalázatát, Kortársai azt mondták Róla: Ni a falánk és részeges ember! Bűnösök barátjai s ugy itélték Róla, hogy jobb egynek meghalni, mint az egész népnek elveszni s ezért gyalázatos módon bitóra szegették.

Jézus, amikor először a földön járt, azzal bucsuzott el tanítványaitól, hogy vissza fog térni. Több példázathoz szól egy hatalmas urról, aki egy időre eltávozik és szolgálóra hagyja vagyonát, hogy azok há szűfőrekként kamatoztassák az Ur vagyonát. Több példázathoz szól várakozó szolgálókról, kik urukra várnak vagy szűzekről, akik a vélegényt várják lakodalomba, példázaton kívül is nyílt beszédben szól arról, hogy Jeruzsálem elpusztulása és a világra jövő nagy nyomoruság után megjelenik majd Ő is; az égen hatalmas jel fogja jelenteni megjelenését és Svői élje ragadtatnak. Mennybemenetele előtt tanítványai megkérdezték Róla, hogy mikor jön el Izrael királyságát helyreállítani s Ő nem utasította vissza tévedésként az apostoloknak ezt a várakozását, csak arra figyelmeztette őket, hogy az időpontot az Atya elrejtette s azt senki sem fogja tudni előre. Az apostoli kor visszavérta Őt. Pál sokáig remélte, hogy még élve megéri az Ur visszajövetelét és csak későbbi leveleiben számol azzal a gondolattal, hogy a véték testének rabságából kiszabadulva Jézus-hoz megy, hogy Vele legyen. Megjövendülte azonban, hogy előbb nagy szakadás megy végbe az egyház körül, eljön a törvénytípró, aki azonban vezedelem fige lesz és csak azután jó el az Ur. János élete végén elragadtatott az Ur napjára és rettentő csapások után, melyek az istentelen világra szűdulnak, látta hatalommal eljőni Jézust és győzni összes ellenségein. Ezeknek az újtestamentumi helyeknek megfelelően az ótestamentumi jövendölések, melyek a Dávid házából származó Király eljövételét és a Magasságos szentjének uralkodását jelentették.

Istennek sok ígértéről olvasunk a Bibliában, de egyetlen ígértete sincs oly világosan, oly biztosan, oly sokszor megjövendölve, mint Jézus hatalmas királyként való megjelenése. Ez a megérkezés minden más várakozás központi reménysége, a jövő boldogság és dicsőség kristályosodási központja, a legnagyobb és legdicsőbb, ami jöhet. Miért van ez így? Jézus eljövetele után nem jön már nagyobb és dicsőbb semmi sem? De igen! Amint a megjövendült korszakok egymás után következni fognak, mindig csodálatosabb és dicsőbb lesz Isten kijelentése, Isten megismerése; de mindennek lényege annak bővebb, teljesebb kifejlődése lesz, ami Jézusban a Golgotán megjelent. A keresztfa alatt gyűlekező

csőszelék, a gyönyörű papok, katonák, népség csak a vért látták, az átkot hallották, mely az egyik megfeszített ajkát elhagyta. A százados az igazságosságot látta, mely Jézusról lesugárzott. A másik later az irgalmat látta, mely felé hajolt. János és Mária a szeretetet látták megdicsőülve. A mennyei Atya a kegyelemnek végtelen áradatát látta, mely ezen a golgotai szenvedésen át a teremtsébe fog áradni. Jézus visszajövetele a kezdete lesz a kegyelem zavartalan áradásának, Mielőtt azonban megkezdődhetnék a kegyelem zavartalan kiáradása, a sötétségnek már kell ezen a világon urrá lennie, a bűnnek kell kifejlődnie. Félre fogják tolni azt, ami a sötétséget feltartóztatja, félrtolják azt, aki a sötétségnek ellentáll s amikor zavartalan lesz a vétek uralma a világon és szabad az út a törvénytípró előtt, akkor a sötétség teljes diadalját üli esen a világon úgy, mint diadalmat ült a Golgotán, hol a törvénytípró papok nyíltan és féltelenül gyönyörödhettek: Na, most szabadított meg Magadati Másokat megszabadított, Magát nem tudja megszabadítani! Ami a Mesterrel történt, az fog történni tanítványával: behorul az ég fölöttük a nap nem fog látszani, minden inogni fog a világon, ami azelőtt biztosnak látszott, az istentelenség a templomba ül diadalmasan és az istentelenség imádkozni fogja az istentelent. Mintha nem volna Isten, csak bűn, csak gyilkolás, csak rablás; mintha örökre megszűnt volna a hűség és irgalom a földön. S amikor erkölcsileg legsötétebb lesz a világ, amikor a fiu apját adja el, az apa fiát: éjjelkor jön el a Vőlegény. Amikor a bűn a legvakmerőbb lesz a világon s a bűnösök a legnagyobb hitettségben érik magukat, mint volt az Ősönvis előtt vagy Sodoma és Gomora pusztulása előtt, amikor a keresztény hitvallók vértanúhalált fognak halni: akkor jön el az Ur. Amikor az antikrisztus hívei jelvényt fognak viselni és akin az istentagadás jelvénye rajta nem lesz, az nem vásárolhat és nem adhat el a Jézus tanítványai ki lesznek zárva az emberi életközösségből, hogy éhen haljanak: akkor jön el az Ur. Amikor csapások sudulnak a világra, a gyűlölet a legmagasabb fokra hág és nép nép ellen fog támadni; amikor éhség, döghalál pusztít majd és az embereket titkos, haljóslatu nyavalyák érik utól; amikor a csapások és szenvedések miatt az istentagadó világ szidalmazni fogja azt, akinek létét az előbb megtagadták és átkok fordulnak az ég felé: akkor jön el az Ur. Éjjel lesz és semmi nyoma annak, hogy valaha világosság ragyogott a földön. De mintehogy Egyiptomban a háromnapos sötétség idején a földön, ahol a szidók laktak, világosság volt, úgy az Istenhez hű egyház fölött nyitva lesz az ég és forró imádságai be fognak jutni annak fülébe, aki soká és hosszán tűr, de egyszer azt fogja mondani: elég! A világ azonban nem fogja sejtteni, hogy az Égben milyen határozatot hoztak és tovább folytatják a lopást, paráználkodást, gyilkolást és emberimádat. És váratlanul jó rájuk a veszedelem. A veszedelem a Birónak megjelenése lesz az ég felhői közt. Nem az egész emberiségen jó ítélkezni, csak a lázadók ellen, kik az utolsó háborúra készülnek az Isten hívei ellen.

Akkor lesznek ebben a világban olyanok, akik az Ur üldözött kicsinyeinek enni, inni adnak és felruhazzák őket; kik megnyitják előttük házuk ajtaját és felkeresik őket betegágyakon és a tümlőbe eljuttatják a szeretet jeleit és ezek irgalmat fognak kapni az Úrtól: juhoknak ismeri el őket az Ur és nem pusztulnak el a vad kecskékkel együtt, kiket baljára állit. Istennek módja lesz rá, hogy a sivatagban is táplálja azokat, akik magukat Rója bizzák. Táplálni fogja őket 1260 napig és az 1260 nap közül egy sem lesz, amelyen az Ur

megfelekedeznek róluk. Jelképes szám: az antikrisztus uralkodásának idejéről van szó, amelyet a 7-es szám felében, 3 és fél évben állapított meg a Gondviselés; nem 1260, hanem csak 3 és fél, mert olyan gyorsan fog tovasuhanni a földön. Isten szolgáinak tekintete nem a rosszat nézi. Krisztus szolgálói olyanok lesznek, mint az urukat visszaváró szolgák, kik éjszakában virrasztanak. El akarja nyomni őket az álm, de ők ellenállnak majd és tekintetükkel előre néznek a visszavárt Ur elé. A világ semmit sem sejt: őket azonban boldog sejtés tölti el; a jelekről felismerik az idő közelségét; tudják, hogy az ájtó előtt van az Ur, nemcsak a jó! Olyanok lesznek mint a vőlegényt váró nyoszolyó lányok: az igazságosság, a bűnbocsánat fehér ruhájába felöltözve, égő méccessel, az igével kezükben, utra készen várják a Vőlegényt. Korábban mind elaludtak, de aztán felbresztette őket az utolsó idők prófétáinak szava: Keljetek fel, menjetek ki a Vőlegény elé! Akkor az egyházat csak az a kérdés fogja foglalkoztatni: Mikor jön az Ur? és el fogják kezdeni méccesüket, hogy világíthassanak azok tanulmányozni fogják az Igét, azt az isteni méccést. Egyik a saját bölcsességét magyarázza beles: az lesz az őstoba azú, ki kívül marad; másik a szant Szellem világosságáért fog könyörögni: az lesz az okos azú, ki bemegy a menyegőbe. A könyvelők, a magukban bírók kívül maradnak a sötét éjszakában.

Mit kell érteni a lakodalmas hába való bemenetel alatt? Az Urhoz való elragadtatást, amikor az ember éppen az elragadtatással kapcsolatban támadt több olyan tévtanítás, amelyet az emberek nem a Bibliából merítettek, hanem saját szívük vágyából. Ilyen tanítás az a Bibliából nem indokolt állítás, hogy az egyház tagjai nem kerülnek bele az utolsó idők nagy nyomorúságába. Jézus világosan mondja, hogy az utolsó nagy nyomorúság ideje a választottak kedvéért fog megrövidítettetni; ha kedvéért rövidül meg a szorongatás, akkor benne kell, hogy legyenek. Jel. 7:9-14-ből is látjuk, hogy a pogány népek közül jövő győzedelmek a nagy nyomorúságból érkeznek a mennybe. Így is illik Jézus követőihez, hogy ugyanazon az úton járjanak, amelyen Mesterük ment földi életében: ő pedig végig járta a nagy nyomorúságot. Az egyház neveltetéséhez, a menyasszony felkészüléséhez hozzátartozik, hogy a hűséget haláláig megtartsa. Aki győzedelmes akar lenni, ne meneküljön a nehéz elől s ne keresse a könnyűt!

Jézus visszajövetele hosszú és űszetett, több állomást magában foglaló hadmozdulat lesz. Úgy fog visszajönni, ahogy elment a földről, mint azt menybemenetele alkalmával a két angyal mondotta. Akkor először felemelkedett a levegőbe, ott egy fénylő felhő eltakarta s azután, az emberektől láthatatlanul ment be a mennyei trónterembe. Mikor visszajő, az ut első részét láthatatlanul fogja megtenni, míg megjelenik a felhőkön; onnan láthatóan érkezik alá, hogy ellenségeit megsemmisítse a uralkodását a földön elkezdje. Mikor a levegőbe érkezik, akkor ragadtatik elébe az Egyház s valószínűleg a világ ebből a találkozásból semmit sem lát. Mikor láthatóvá válik, akkor már vele lesz a szentek őriási serege, hogy azokkal érkezésük alá s a világ az előbb még üldözött s megvetett szenteket ott fogja látni Jézussal együtt a dicsőségben. Úgy lesz ez az elragadtatás, mint az űnoké xntörtént: űnokról halljuk, hogy próféta volt, aki szintén látta a visszavért Jézust, akárcsak János Patmoszon. Judás apostol írja: űnk prófétálta: Eljő az Ur az ű sok tízezernyi szentje között" S űnokot, aki egy Isten ellen lázadó, gonosz nemzedéknek jövendülte Isten közelgő ítéletét,

a gonosz kartársak közül kiragadta s magához emelte. Az egyházat is úgy fogja Isten a gonosz nemzedék kellős közepéből mint kiragadni, mint énokot. Kettőn lesznek egy ágyasházban, egyik elragadtatik, másik ott marad. Kettőn lesznek egy malomkö mellett, egyik elragadtatik, másik elhagyatik. Kettőn lesznek künn a mezőn, egyik elragadtatik, másik elhagyatik. A világ csodálkozva veszi észre, hogy a kegyesek hiányzanak. Kevés idő telik el s egyszer csak feltűnik az ember Fiának jele az égen: egy látomás: fehér lovas jó sok-sok más fehér lovas követi. S a világ minden részén feltűnik a látomás. Az antikrisztus vad dühvel fordítja ellenük seregét; de a fehér lovas ülő harc nélkül, pusztá szavával megöli a vakmerő s botor támadókat. Izrael népe sirva fogja felismerni a visszatérő Jézusban saját fiát, kit megfeszített és megtagadott. Izrael a visszatérő Krisztus láttára tér meg. S megkezdődik Jézus ezer esztendő uralkodása. Ennek az uralkodásnak két oldala lesz: a földieknek láthatatlanul áll meg Jézus menegzőjét az egyház győzelmes tagjaival, a menyasszonnyal, mint férj a feleségével. A földön Jézus nevében új berendezkedés lesz: vasvassal fogja kinyomozni az embereket arra, hogy igazságosan rendezzék be a földet. Jézusnak a levegőben az egyház, a földön Izrael lesz az uralkodásban segítség. Az utólsókból elcsók lesznek. A szellemi választott nép messze földre emelkedik a testi választott népnek s mikor eltelik az ezer esztendő, az égből száll az Új Jeruzsálem, az egyház, hogy amint azelőtt az ég és föld volt egyenestől elválasztva, az most örökre egyesüljön. És Isten lesz minden mindenekben!

Szellemlélektest

az ember egyszemélyes, de összetett lény. A szentírásból úgy tűnik fel, mintha három alkotórészből állana; azonban arról is írték, hogy csak két világból származik. Móz. I. 2:7 ezt mondja, hogy Isten az embert a föld porából formálta, aztán szét lehellelét fújta belé; így lett az ember élő lélekkel. Gondolatpárhuzamokból, a IXX nyomon keletkező újtestamentumi szóhasználatból világos, hogy az isteni lehellel és az isteni szellem egy; utóbbi szó Isten lényének drádságát, előbbi a teremtyben való megrögzöttségét jelöli. A héber ruach, a hellén pneuma szölet jelentenek; legjobb fordításuk tehát a szél szöböl képzett szellem /Heltaninál és a somogyi tájzözlésben ma is szölet, szölelet/. A szellemvilág éppoly láthatatlan és kinyomozhatatlan, mint a képiül szölgáló szél jelensége. A szellemvilág a maga hatásaiban azonban éppoly kimutatható, mint ahogy a szél fujását halljuk; a szellemvilág téte tehát éppoly bizonyítva van, mint az anyagi világé. A lélek világát nehezebb körülhatárolnunk, mert lelki valóságáról /alapvalóságáról, substantiáról/ sem a Biblia, sem a tapasztalás nem beszélnek; csak két substantiát ismerünk, az anyagot és a szellemet. A lelkét a szellem és anyag egyesülése eredményének nem tekinthetjük; a Szentírás szerint ugyan is Istennek is van lelke; az Ő lelke pedig testi származásu nem lehet. Másként nem oldhatjuk meg a kérdést, mint úgy, ha feltételezzük, hogy a lélek nem külön substantia /alapvalóság/, hanem a szellemi substantiának egyik jelentkezőse. Tudjuk, hogy testünk állandóan új anyagokat vesz fel; hallunk arról,

hogy a szellem állandóan árad s az egyént megtölti vagy abból eltávozik; úgyhogy az egyén egységét sem a szellem, sem az anyag nem biztosíthatja. A lélek ellenben születik /lélekzöm/, sohasem lesz több vagy kevesebb, hanem mindig egynek számít. Móz. I. 2:7-re visszatérve tehát a lélek nem test és szellem egyesüléséből, hanem egyesülésénél születik; eredete tisztán szellemi. Valahányszor az anyagból test formálódik s azt az Istentől fujt lehellel megtalálja, egy új egyed, egy új én születik s ez az új én a lélek. Minden lélek külön központot képes, külön világot alkot s ennyiben hordozza magán Isten képét, mert vele s a többi lélekkel szemben álló öntudatos, érző, akaró, önműlő egyéniség. Ahány lélek, annyi én. A magyar lélek szó éppen úgy a lélekzömessel függ össze, mint a héber nefes, mert minden külön lélegzés egy külön lélek létét mutatja.

Kyilvánvaló tehát, hogy az embernek, annak az összetett szervezetnek központi s legfontosabb alkotórésze éppen a lélek, noha ebből nem következik, hogy az ember szelleme nem egy magasabb világnak benne elhelyezett követe. Istennél nincs az a szentkülönbség szellem és lélek között; Isten lelke alatt azonban Isten énjét kell értenünk, nem a Szentlelkét, kit helyesebben Isten Szellemének kellene neveznünk. Isten lelke nem árad, csak Isten Szelleme. Isten lelke Isten egységét, szét egységét jelöli, míg Isten Szelleme önmagának a teremtyt világgal való közöttségét. Az ember szelleme az áradó isteni Szellem létteménye, Istennek maga maradt lehellel. Ezt az emberi szellemet meg kell különböztetnünk az ember öntudatos lelkétől. A szellem öntudatlan; holé nem hatol az emberi értelem világosságá; tudatunkon kívül végzi bennünk a maga Istentől kijelölt feladatát. Az ember szellemében Isten van jelen; ezért az öté, mint a templomban a szentek szentje. Az emberben a legmagasabb tehát nem az öntudatos lélek, hanem a tudattalan szellem. Isten Szelleme állandóan árad az emberbe; de új lélek benne nem születik; csak a már meglévö, egyetlen lélek szület-hetik még egyszer. Am a lélek meg is halhat, ha magát a test szölgasságába adja. Ebben az esetben a lelki annyit fog jelenteni, mint testi, mint bűns, istentelen. Ebben a szóhasználatban a szellemi az emberben levö istent jelöli, míg a lelki az emberit. Ezt a kétféle értelmet a jelenlegi magyar biblia fordítás visszaadni nem tudja, miután az eredeti nyelv pneuma-ját és psüché-jét /ruach és nefes/ egy szóval; a magyar lélekkel fordítja; holott kezdettől fogva rendelkezésre állott volna a szölet szó is, melynek nyelvújításkorabeli alakja a szellem.

A Biblia a testből és szellemből összealkotott lényeket, tehát az embereket és állatokat, élő lelkeknek, az állatokat pedig egyszerűen csak élöknek is nevezi; úgyhogy a héber chajjáh szöt egyenesen állattal fordítják. Ha Isten és az anyalak létsikjét szellemi létkörnek nevezsük, mert minden életszervük szellemi, akkor az állatok létsikjét testi vagy húsleltekörnek kell neveznünk, mert minden életmüködésük a testi élet fenntartását szolgálja. Az ember a testi életkörben van otthon; de a szellemi életkörrel is kapcsolatban van szelleme révén /az állatnál ez hiányzik/; noha a szellemvilággal érintkezni csak akkor tud, ha az hozzá leereszkedik. A szellemvilág minden akadály nélkül müködehet az ember, az állat vagy az élettelen por világában. Az ember behatolhat az állat vagy a porvilágba. Az állat felhasználja az anyagvilágot. Felfelé azonban egyik sem hatolhat, ha csak az a felsöbb világ érte le

nem hajoll. A szellemeknek van lelkek; ez alatt énjüket, egyéniségüket kell értenünk. A lelkeknek, illetőleg az emberi lelkeknek van szellemük, az Istentől elszakított lehellet s ez két célt szolgál: 1./ összekötő tag, oszlopa, ablak a szellemvilág s az ember között; 2./ a teremtő Isten letéteményese az emberben; a Teremtő a szellemben keresztül kormányozza, élteti az embernek úgy teszi, mint lelki életét. A szellem életmotor. A szellem tartja fenn és igazgatja a testnek tudatunk nélkül működő szerveit, a gyomrot, szívet, tüdőt, szöveteket. A szellem tartja fenn a lélek működését, az értelem, a törekvés, a hangulat összekapcsolódását, egymásra hatását, eszdelatos összehangját. A szellem ébreszti a lelkiismeretet, indítja az álomképeket, végzi az önszuggesztívót és hipnózt. A lélek éli az ének, az egyének az életét. A lélek végzi az összes öntudatos és így felelős cselekvéseket. A lélek a lelki szivben jut öntudatra, melynek testi képe a testi sziv. A sziv a döntéseknek, itéleteknek, elhatározásoknak az élet helye; minden tudatos cselekvés onnan ered. Az emberben végbe menő történések tehát kétfélek: tudatosak és tudattalanok. A tudattalanok tökéletesek, egy végtelen értelem művei; a tudatosak tökéletlenek, kiutat-hatóan az emberi értelem és akarat művei. A tudatos cselekvések a lélek alkotásai, a tudattalanok a szellem végzi.

A végtelen bölcsességű és gazdagságu Teremtő tehát az embert a szellem, lélek és test hárságában egy alkotja meg, hogy mint "lélek" a szellemi és testi életek között egy közbensőn, a lelki életeiken működjen, azaz a neki sajátos életeiken, melyet neki magának kell kidolgoznia, egyéniségéhez kell szabnia, azért lelki, vagyis az egyéniségnek megfelelő életeik. Ha az életeiken azonban nem működhetik önállóan, hanem a szellemi világ vezetésével s azért van szüksége szellemre. Nem önmaga a működésnek célja, hanem egy alatta álló világ, melynek a Teremtő királyává tette s azért van szüksége testre, mely ezzel az őt uraló világgal összeköti. Az ember rendeltetése: Isten akaratát valószínűleg meg a testi világban. Ezt a feladatot fejezte ki Jézus az uri imádságban: legyen meg a Te akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is!

Könnyen érthető, hogy az ember lehet a felette álló szellemvilág iránt engedetlen is és Isten helyett saját testi kívánságaitól vezettetheti magát. Ha az ember Istennek enged, akkor önmaga fölé emelkedik; ha nem enged Istennek, végül rabcsolgája lesz, önmaga alá süllyed. Ha a lélek a szellemnek enged, akkor a lelki szó egyet jelent a szellemivel. Ha a lélek nem enged a szellemnek, ha a test rabcsolgája lesz, akkor a lelki szó egyet jelent a testivel. Az elesett embernél az utóbbi igaz. És csakugyan a görög bibliában a psüchikon és sarkikon egyértelmű és szemben áll a pneumatikonnal. Ezt azonban a magyar bibliafordítás a lélek és szellem fogalmának összekeverése miatt kifejezni nem tudja. Eljön majd az idő, mikor a test megújul, a szellemi világhoz hozzá simul és a szellem működésének akadályát többé nem képezi. Ennek a testnek neve a Szentírásban szellemi test /sóma pneumatikon/. A mostani test az ember mai egyéniségének felel meg, büntől megrontott, miként a lélek maga; ennek a testnek neve: sóma psüchikon. Addig is, míg testünk megváltásának ideje eljön, éles különbséget kell tennünk a szellemi sugallatok és a saját gondolataink között. Erre az itélettételre Isten igéje tesz képpé, mely éles pallosként vágja el egymástól a lelket és szellemet /Héb. 4:12,

ahol a magyar fordítás egészen értelmetlenül a szellemet szívvvel fordítja s így az értelmet meghamisítja, sőt a szöveget egészen értelmetlenné teszi. A levélíró t. i. az isteni és emberi gondolatok szétválasztásáról szól/.

Mivel a magyaron kívül egyetlen művelt nyelv sem, mely a lélek és szellem fogalmát nem különböztetné meg s láttuk, hogy ez a zavar nem a magyar nyelv szegénységének, hanem a teológusok nemtörődömségének következménye. Mert a magyar nyelvben nemcsak megvannak a helyes fordításhoz szükséges szavak, hanem ezek a szavak tökéletesen azt az etimológiát mutatják, mint a Szentírás eredeti nyelveinek megfelelő szavai; a szóból származtatták a szellemet és a lélekzással hozták kapcsolatba a lelket. A modern tudomány magyar képviselői elkezdtek a szellem szó használatát és az égyénhez már nem kötött, általános kinccsé vált értelmű s szerkezeti alkotásokat neveztek szellemeknek. Ebben egészen megfelelnek a bibliai szóhasználatnak, mely a lelket az énnel köti össze, a szellemet egyéniség nélkülinek, áramlónak tartja. Hogy a teológusok a szellem és lélek megkülönböztetésének szükségét nem érzik, az a magyar teológiai kutatás hiányosságát mutatja. Ahol nem fontos az igazság megismerése, ott az sem fontos, hogy a szentírási fogalmakat összekavarjuk-e vagy szétválasztjuk, elhomályosítjuk-e vagy megvilágosítjuk. Mert ahol a sötétséget jobban szeretik, mint a viláosságot, ott jó az ige kétőll pallosát letompítani!

Erő és hatalom.

/Ishús kai dúnamis./

A két fogalmat a bibliafordítók is, a bibliaolvasók is gyakran összecserélik, legtöbbször a hatalom kárára, mert nem értik, hogy mit ért a Kijelentés hatalom alatt. Erő és hatalom közelálló, de nem azonos fogalmak. Szintén közeli fogalom a felhatalmazás vagy fenhatóság /exousia/, melyet azonban ez alkalommal csak érinteni akarok. Az erő lényünkhez tartozó s állandóan nekünk adott tulajdonság, mely bennünket mások fölé emel s mások legyőzésére képpé tesz. A hatalom képpé arra, hogy rajtuk kívül eső erőforrásokon rendelkezünk. Toldinak ereje volt arra, hogy a cseh őriást legyőzze; Lajos királynak hatalma volt arra, hogy Toldi erejével rendelkezzen. Ha Isten erejével módomban van feladatokat elvégezni, akkor hatalmas van. Hatalmát másoktól is kaphatok, akiknek erejük van. Isten egyes teremtményeinek erőt adott s az ilyen teremtményt erősnak nevezük; másoknak Isten képpé adott bizonyos erőforrások felhasználására, az ilyen lényeket hatalmasoknak mondjuk. Vannak önmagukban gyöngye lények, kiknek azonban igen nagy hatalma van.

Minden erő és hatalom forrása Isten. Istennek ereje is van, hatalma is van /Jel. 7:12; 5:12; Ef. 1:19; 6:10; Tim. II. 1:9; Mt. 22:29; Lk. 1:35; Act. 19:1/. A görög kratein /kratos/ szó a fejet jelentő kras szóból származik s azt jelenti, hogy valakinek vagy valaminek a fejei azaz rajtuk rendelkező urai vagyunk. Istent ereje teszi ily uralomra képpé; ezért beszél Pál arról, hogy Isten erejének uralkodó hatalma van /Ef. 1:19; 6:10/. De hát nem elég az mondanunk, hogy Istennek ereje van, miért használjuk még a hatalom szót is Istenre alkalmazva?

Hiszen Ő minden erőnek forrása s így minden t meg tud erejével tenni; Mára nem sokat jelent az, hogy hatalmas Isten. Ennek oka az, hogy Isten rengeteg oly lényt, tárgyat teremtett, melyeknek ereje van s ha Isten hatalmáról beszélünk, ezzel azt fejezzük ki, hogy teremtényeinek erejével korlátlanul rendelkezik. Isten hatalma oly végtelen és korlátozottlan, hogy Ellene senki és semmi fel nem használhatja erejét vagy hatalmát. Isten azonban nem mindig használja erejét teremtényeivel szemben, mégha azok lázadnak is Ellene; hanem türelmesen hordozza őket, míg csak remény lehet arra, hogy megtérnek, azaz erejüket Isten akarata szerint használják fel. Mikor használni kezdi Isten a maga erejét, akkor "felveszi" azt. Ezért mondja az égi dicsőítő szó, hogy a megölt Bárány méltó arra, hogy felvegye a hatalmat, gazdagságot, bölcseséget, erőt, tisztességet, dicsőséget és áldást /Jel.5:12/. Ha a Bárány kezébe veszi a hatalmat és erőt, ez azt jelenti, hogy az uralkodást veszi kezébe s azaz más korszak kezdődik a világkormányzásban; azt jelenti, hogy a teremtésben levő erő és hatalom Isten terveinek keresztülvitelét fogja szolgálni /Jel.11:15/. Isten ad teremtényeinek erőt és hatalmat; de el is veheti azt tőlük. A Bárány a mennyi trónra való emelkedése azt jelenti, hogy Isten minden erőt és hatalmat a Bárány rendelkezésére bocsát.

Akiknek Isten több erőt ad, azokat erősöknek nevezik. A betegség elveszi az erőt s azért a betegség leggyakoribb neve az erőtlenység /Asthenia/; a beteg erőtlen /asthenia/. Nyilvánvaló, hogy ha Isten erőt önt a betegbe, az gyógyul. Az erőt Szelleme át adja az Isten; a szent Szellem erő is, fény is, élet is. A fény az erőnek más alakja, mint az elektromosság vagy mágnesség is. A legújabb felfedezések szerint az anyag is erő, tehát isteni kisugárzás. Van szellemi, anyagi és lelki erő is; de azt mind a Szellem kelti s idézi fel. A lelki erő az érzelem, valamint az erőtlenység is. Ha biztosnak érezzük magunkat, örülünk, hiszünk van bennünk, akkor erősök vagyunk; ha csüggedünk, erőtlen a lelkünk. Isten szent Szelleme által fényt gyújt szellemünkben s egyszerre erőt érzünk a kitartásra.

Jézus többször beszél egy "erősről", aki szákmányát örszi. Ez a szákmány a vétkező ember s az erős a sátán. Mi tehetetlenek vagyunk ezzel az erőssel szemben, mert mi gyöngyöbék vagyunk; sátán rabságából csak úgy szabadulhatunk, ha egy még Erősebb megkötözi a sátánt előbb. Ez a megkötözés abban áll, hogy elvonja az erőt, a fényt. Ilyesméről beszél a Jelenések könyve, amikor azt jövendüli, hogy sátán képviselőjének, a fenevadnak trónjára homály borul /16:10/. Ugyanezt fejezi ki a "homály bilincsei" kifejezés: a fényhiány erőhiány is; ha Isten nem adja az értelem fényét, elgyengülünk, tehetetlenekké válunk.

Mikor Isten azt mondja Pálnak; a hatalom erőtlenységben ér a célhoz /Kor. II. 12:9/, azt akarja vele mondani, hogy Isten hatalma akkor valósul meg rajtunk keresztül, ha mi saját erőnkkel nem zavarjuk Isten munkáját; ha Isten Szellemét hagyjuk dolgozni. Ezért sokszor betegséggel kényszerít rá Isten, hogy a saját kezdeményezéseinkkel ne zavarjuk Isten munkáját. Pál szava: mindenre van erőm /Fil.4:13/ azt jelzi, hogy mögötte áll Valaki, aki őt hatalmába burkolja s a kellő pillanatban a szükséges erőt előteremt az akadályok leküzdéséhez. Ha Jézus azt követeli, hogy Istent egész erőnkkel szeressük, azt érti alatta, hogy minden Istentől kapott erőt, bizalmat, bátorságot, jó kedvet, örömet, munkakészséget használjunk fel Isten akaratának megtevésére; mindent a legnagyobb erősszeszedéssel csináljunk Istenért. Itt

hibáztak a tanítványok, mikor Jézus szemrehányása szerint "nem volt erejük virrasztani" /Mt.26:40/. Az egészség is erő! /Mk.2:17/ Lk.8:43; 13:24; 14:6; 14:29-30; 16:3; 20:26; Gal.5:6; Héb. 9:17; Jk.5:16; Jel.12:8/ - § Kl.1:11/.

Jézus-Krisztus-bizonyoságtétele.

A kifejezés a Jelenések könyvéből való s annak egyik állandó kifejezése lévén, körülhatárolt és fontos értelme kell, hogy legyen. A bizonyoságtétel 9 előfordulása közül néhányban csak Jézus név áll a bizonyoságtétel szó mellett; olykor meg csak a bizonyoságtételt tartalmazza a könyv, de mind a 9 helyen amelyen előfordul, ugyanazt a fogalmat érti alatta. Sőt tulajdonképpen az egész Jelenések könyvének tárgya a Jézus-Krisztus bizonyoságtétele és nyugodtan tehetnők ezt a könyv címévé. Mikor János a jelenéseket földi testvéreivel közölte, ezt így fejezte ki a kijelentő szó: "bizonyoságot tett az Isten igéjével és a Jézus-Krisztus bizonyoságtételével" /1:2/. Isten igéje és Jézus-Krisztus bizonyoságtétele nem párhuzamos kifejezések, hanem az utolsó tag magyarázó, az értelmet szűkebbre szorító jelzője az elsőnek. Isten teremtő igéinek, amelyekkel azt a világot létre hozta, nem volt meg az a hatalma, amely az ítéletet elhozta volna a világban levő gonoszra; egy új igére, Jézus-Krisztus bizonyoságtételére volt szükség, hogy az a gonosz hatalmát megtörje s azt az új ígét hozta, adta kezünkbe a patmoszi kijelentés. Az embernek is egyé kellett lennie Jézus szenvedésével, hogy a megváltandó lelken ajtott sebnek találkoznia kellett a Megváltó sébével, hogy s vad fa és az oltóvessző összenőjenek. Patmosz szigetén, hová János Isten igéjéért és Jézus-Krisztus bizonyoságtételéért került, János nemcsak a száműzetés gyötrelmét szenvedte el, hanem előre vitatván az ítélet napjára, a vétkező világ szenvedéseit is átélte s azokkal azonosult /1:9/. Ugy látszik, Jézus-Krisztus bizonyoságtétele Jézus szenvedésének közösséget hozott nekünk. És csakugyan 6:9-ben már azokkal a lelkekkel van együtt a patmoszi létnek, akiket Isten igéjéért és a Jézus-Krisztus bizonyoságtételéért lefejezték; akiket a földön Jézussal szenvedés-közösségbe esatolt össze a J.Kr. bizonyoságtétele, amelyet megújknál öríztek s amelyről természetesen bizonyoságot is tettek. Az egyháznak éppen az a feladata, hivatása a földön, hogy a J.Kr.-ről való bizonyoságtételt elvégezze, azaz a világgal teljes mértékben megismertesse. Amíg az egyház ezt nem teszi, addig nem jó el az Antikrisztus, a mélységből származó fenevad. Isten aránylag nyugodt fejlődést biztosít az egyháznak addig, míg ez a feladat teljesítve nincs. S amikor életükkel is késznek megpecsételni ezt a bizonyoságtételt, akkor ez a végig vitt, egészen teljesített bizonyoság leleplezi és legyőzi a hazugság atyját, sátánt, a magát másokért odaadó, vért ontani kész szeretet a gyűlöletet, mely csak magának él, önző /12:11/. Az égben ítélik meg sátánt, a nagyok más kisértőt és vádlót s mint a teremtésben használhatatlant kivetik onnan. Atmenetileg a földön még folytathatja vádló és régalmazó munkáját, sőt soha nem tapasztalt dühvel fordulhat azok ellen, akiknek bizonyoságtétele égből való le-tassittatását előidézte, de napjai meg vannak már számolva. "Elment hadat viselni a többiek ellen, akik Jézus magvából valók, akik megőrzik Isten parancsát és akiknél ott van a Jézus bizonyoságtétele."

ságtétele" /L2:17/. De hiába való sátn utolsó próbálkozása is: a Jézus Krisztus bizonyágtétele ellen semmit sem tehet már; azok egy szintre emeltettek az angyalokkal s amikor János a hatalmas angyaljelenség előtt tiszteletét leborulással akarja kifejezni, az rettenve tiltakozik: "Vigyázz, ne! Rabszolgaság vagyok csak s a testvéreid, kiknél ott van a Jézus bizonyágtétele" /19:10/. S ekkor a kijelentés angyala magyarázatul megjegyzi, hogy mi tette Jézus bizonyágtételeit oly rendkívül fontosakká az Istennek az sátság ellen viselt harcában: "A Jézus bizonyágtétele ugyanis a prófétálás Szelleme" /19:10/. Isten Szelleme maga egészen azonosult Jézus szavaival, azonosult dicsőségsával és a földi bizonyágtételeket egészen Jézus dicsőségsá tudatával töltötte be. Ezek a bizonyágtételek Isten követői képviselői a földön; nem csoda, ha egykor a mennyekben is magáinak fogja vallani őket Jézus és megosztja velük dicsőségsát és hatalmát: "Láttam trónokat azok lelkét, akiket lefejezték a Jézus bizonyágtételeért s Isten igéjéért"

A Jézus Krisztus bizonyágtétele kifejezésében a nyelvtan két értelmet különböztet meg aszerint, hogy Jézus Krisztus a bizonyágtétele vagy a bizonyágtétel tárgya; az előbbit genitivus subiectivusnak, az utóbbit gen. obiectivusnak nevezik. Melyik értelem a helyes: a bizonyágtétele Jézus vagy az, akiről mi bizonyágtétele teszünk? Azt hiszem, hogy mind a kettő! A kettő nemcsak hogy nem zárja ki egymást; hanem szorosabban együvé tartozik, egy másból folyik. A Jelenések könyve maga mondja magáról hogy tartalmát Jézus kapta Istentől; hogy azt szolgálival küldte s hogy szolgálja, János megírja a 7 gyülekezetnek; a 7 gyülekezetnek pedig megint az volt a feladata, hogy életével és szavával ezt a bizonyágtételel közvetítse és képviselje a nemzetek előtt. Ha még hozzá vesszük, hogy a kijelentés angyalát használta fel arra, hogy a bizonyágtételel jelképekben Jánossal küldje, akkor elmondhatjuk, hogy a Jelenések könyvének tartalma egyik bizonyágtételel a másikba ment át. A Jelenések könyve ezt a címet adja saját magának: JÉZUS KRISZTUS LELEPLEZÉSE vagy LELEPLEZŐDÉSE. Jézus belseje, lénye, valósága válik ismeréssá a kijelentésben; ő maga jelenti ki magát s mi magunkba szívjuk, ereinkbe, idegeinkbe eresztjük be az ő ismeretét, mely nekünk életet, világosságot jelent. Mi nem rejthetjük el ezt a bennünk levő fényt; a világító mécses nem tehetjük úgy alá, hanem a mécsstartóba, hogy mindenkinek világítson, aki a házban van; így változik át Jézus Krisztusnak magáról tett bizonyágsa Róla tett bizonyágsá, amelyet mi teszünk, akik az ő ismeretét magunkban hordozzuk. Jézus Krisztus keresztülvilágít bizonyágtételeit!

Jézus magáról tett bizonyágsát igen tanulságsos megfigyelni földi életében. Az, aki a meggyógyított betegeknek többször megtiltotta, hogy az elnyert gyógyulásról másnak beszéljenek, még tanítványainak is alig beszélt arról, hogy ő kicsoda. 3 éves tanítói és gyógyító működésének csak utolsó szakaszában kérdezte meg tanítványait: "Kinek mondanak Engem az emberek?" majd ezt "Hát ti kinek mondotok Engemet?!" Ekkor Péter ugy, mint egy felfedezést és nem úgy, mint Jézustól betanított mondatot küldte vele: "Te vagy az élő Istennek a Fia!" Ez bizonyágtétel volt, Péter bizonyágtétele, melyet nem a hus és vér jelentett meg neki; de az is bizonyos, hogy nem szavakban tanulták el Jézustól, hanem életéből olvasták ki. Péter meggyőződését nem a csodák egyedül végezték el; nem a gyógyítások, nem a vihar lecsendesítése, nem a kenyerek megsokasítása, nem a halottak feltámasztása egyedül, hanem az a megfigyelés, amelyet Jézus lelkében nap

mint nap tettek; amit imádkozásában megfigyeltek; amit Jézus lelkének egyensúlya elárult nekik, az a csodálatos békeesség és szeretet, mely kiáradt belőle; az a változatlanosság, amelyet akármi-
kor érintettek vagy éppen löktek meg, mindig édes indulat, kedvesség, nyájasság, szeretet folytak belőle. A tanítványok mind világosabban látták az Atya és a Fiu tökéletes összhangját; azt hogy ezt az összhangot a földi dolgok közül semmi megszavarni nem képes; hogy Jézus mindenstől ama láthatatlan világhoz tartozik s azért nem lehetett más következtetéshez jutniok: "Te vagy az élő Istennek a Fia!" Jézusnak a magáról tett bizonyágtétele az élet volt, amelyet tanítványai szeme láttára élt. "s az élet világított, melegített, gonzett és eltassított, boldoggá tett és lelkiismeretfurdalással töltött meg, megbocsátást és ítéletet hirdetett. Ez az élet isteni élet volt. Ezért és csak ezért mondta Jézus: "Fülsz, aki Engemet lát, látja az Atyát!"

Tovább mehetünk! Annak a bizonyágtételnek, melyet mi csak szavakkal teszünk s melyet életünk megcáfel vagy nem igazol, ereje nincs. Szavaink erőtlennül hullanak le az emberi szivekről. De az apostol szavára, aki kalodába zárva, a börtön fenekéről Istenhez háladátsáket küld fel, nemcsak a törlő alapjal rázkódnak meg, nemcsak az ajtók pattanak fel; hanem megrendül az eldúrvult rabok lelke is és kitérül a börtöntartónak minden irgalommal szemben jól bezárt szive is. Hogy hullhat-
tak a második római fogdágsban mindenkitől elhagyott, a halál elő menő apostol szerető, intó szavai Timotheusnak lelkébe, amikor a szenvedő Jézus képe kiábrázolódt az apostol bizonyágtételel életében! Ime ez volt a Jézus Krisztus bizonyágtételel mint élet áradt ki a Magát a bűnsádkért halálra adó Jézusból; életfolyamként töltötte meg a szenvedő apostolt és meglevenítő élet pataként áradt tovább szivből szivbe, ahogy a világi gyűlölet ellen a földön folyini kezdett a szeretet árja. Az igaz bizonyágtétel életbe beleüdt az ő és életből kákn alakot nyerő ige. Élet és ige nem külön, hanem azonos fogalmak a szellemi világban, mert az élet mindig az Istentől megvilágosított értelmén keresztül terjed tovább és az ige, ha az élet bizonyágtételelől származik, mindig meglevenítő hatást gyakorol.

Ha már most a bizonyágtételnek és az Istenből az emberi szivekbe ömlő életnek ezt a viszonyát szem előtt tartjuk és ezt a kapcsolatot a Jelenések könyvére is alkalmazzuk, akkor meg fogjuk érteni, hogy János nemcsak szavakat kapott Patmoszon, hanem a szavakon keresztül élet ömlött a szivébe. Nagyon helytelennül fogják fel a Jelenések könyvét azok, akik azt hiszik, hogy a benne elbeszélt látomások vagy álmok csak kigondolt előadási forma bizonyos igazságok és gondolatok előadására. Ezeket a látomásokat János átélte és nemcsak látta. Benne volt az események forgatagában, mintha azok a jelenben mennének végbe. Isten Szelleme képes a jövőnek ily megjelenítésére. János az istenségshez ragadtatott el és az istenségsben együtt él a múlt, jelen és jövő. Ott az égi trónteremben vilámlások, szószatok és mennydörgések szálltak elő az istenségsből és a jövő ezekben meglevenedett. János a küzdő egyházzal együtt szenvedett és együtt diadalmaskodott; együtt aggódott és együtt örült; együtt undorodott a vétéktől és együtt magasztalta a szabadító Istent. "Ott volt az Urnak napján" és látta a mennyből leszálló várost. Az evangéliumot új oldaláról ismerte meg; mint nyilával sebeket osztó fehér lovas és a Bárány bosszujától hallotta remegni az istenteleneket. De hallotta, hogy az égsben isteni hang vigasztalta azokat, akiket a földön a Krisztus

bizonyágtételért lefejezték; látta széjjel menni a választottakat elpeccseltő angyalokat, égbe emelkedni a feltámasztott két bizonyágtévőt, kiket a mélységből felszálló fenevad megületett; látta a mennyben győzedelmeskedő bizonyágtévő egyházat s a Bárányt a Sion hegyén állani a 144.000-rel. Látta, hogy visszatérő Fehér Lovas elkezd a földön uralkodni; látta itéletre székeket állítani fel; hallotta az Élet Könyvébe beírtak nevét; látta a feltámasztottakat s az égből alászálló szent Várost. Látta valósággá váló isteni Kegyelmet! Jézus Krisztust egyszerre látta báránynak és oroszlánnak, gyöngédnek és erősnek, irgalmasnak és bosszuallónak azokon, akik az irgalmat megtagadták. János lényébe behatolt ez a Jézus Krisztus, vele egyesült, lelkének, szellemének alkotórészévé lett, életévé változott. Amikor János az emberek előtt megszólalt, a szavak életévé változtak és az élet a szavaktól hordoztatva behatolt az emberek szívébe. Ez a behatoló életáram volt "a Jézus Krisztus bizonyágtétele"!

Ha a Jézus Krisztus bizonyágtétele számunkra csak megtanulni való gondolat marad, csak érdekes vagy esetleg lelkesítő és hangulatot keltő értelmi gyönyörködés: akkor értéktelen és haszontalan marad, nem több, mint zengő érd és pengő cimbalom! Amikor ez a bizonyágtétel értelmünkön át szívünkben tudatosá válik, életévé kell átalakulnia s ez azt jelenti, hogy mint János átélte azt, nekünk is által kell élnünk; lényünké kell változnia és egész gondolkodásunkat, minden érzelmünket, törekvésünk összeségét uralma alá kell bajtania! Ezt nem érhetjük el gondolkodással, elmélkedéssel, lélekvizsgálattal és akaratneveléssel vagy kényszerítéssel; ezt Isten ujjonnan teremtésent Szelleme kell bennünk újra teremtenie, mint ahogy a teremtetés hajnalán teremteni kezdett. Mi csak nézhetünk annak, amit Isten Szelleme bennünk alkot, amíg rajtunk ül, mint a viask fölött lebegő Szellem. De nem maradhatunk érdektelen vagy kíváncsi szemlélők, hanem le kell borulnunk a földre és imádni azt, aki másodszer teremt!

Mintahogy a patmoszi látások után János állandóan magával hordozta a jövőt és a földön történő dolgokat mind ennek az isteni világosságnak a fényében látta, úgy kell nekünk is olyan emberré válnunk, akiknél ott van Istennek ígéje és Jézus Krisztusnak bizonyágtétele. Jaj nekünk, ha erről a látomásról le vesszük tekintetünket és nem őrizzuk azt lelkünkben elrejtve, oltárra állítva, trónra helyezve, hogy egész lelkivilágunkon uralkodjék! Jaj nekünk, ha szívünk trónusára más látásokat ültetünk; ha megrémülünk az antikrisztus hatalmától, ha elkébit annak erős, dicsekvő, fenyegető hangja s félelmünkkel és rettegettségünkkel a gyűlölet, a tagadás és a hazugság istenének adjuk a tiszteletet, amely csak a szeretet Istenét illeti! János aki látta elbukni az antikrisztust és eljönni a Fehér Lovast, aki ~~itt~~ a fenevadat szájának lehellelétével megsemmisítette amazt, nem hódolhatott többé meg a fenevadnak, hanem egész lelke, minden gondolata, minden érzelme és akarása az Eljövendőt várta, kereste, úgyhogy a visszatérő Bárányban látta a királyok királyát, égnek és földnek mindennel bíró Urát.

S ha minket is Patmosz szigetére sodor az igazságot gyűlölő és üldöző emberek dühe, vagy az egész környező világot körülöttünk átváltostatja Patmosz-szigetté, könyörtelen, meg nem induló, érzéketlen sziklatömeggé, ahol nekünk nem terem ennivaló s a kopár sziklában forrás nem fakad: a rideg és könyörtelen emberek között is égi manna, velünk járó vizet ontó kőszikla fog maradni az a bizonyágtétel, mely Jézust a leghatalmasabb-

nak és legkönyörületesebbnek tünnei fel. És erről a Jézusról olyan szívvel fogunk bizonyágot tenni, mely meg nem szűnik bizni rólunk soha el nem feledkeső gondviselő szeretetében. Ez a szüntelen bizó lélek és Benne nyugvó szív, ez az örvendő arc és meg nem szűnő imádság lesz a Jézus Krisztus bizonyágtétele bennünk, melyet legdrágább kincsünként őrizünk.

Ha bennünk lesz Jézus Krisztus bizonyágtétele, nem azokat fogjuk győzedelmeseknek tartani, akiknek ma vagy akár-mikor legtöbb az ennivalója és legdrágább a ruhája, akik fényes kicsikén robognak és gúgösen, érzéketlenül fordulnak el a nyomorgóktól és sóhajtozóktól; hanem azokat fogjuk boldogoknak megasztalni, akik ott várakoznak az égi templom oltárának lábánál, mint Isten elé bűntől véres áldozat s kiktől a földön megtagadták ugyan az ételt és ruházatot is, sőt elvették életüket is; de akiket angyalok vittek az égi Király trónterébe és akik még ottani dicsőségükből is testvéri hűséggel tekintenek alá földön küzdő testvéreikre és meg nem szűnnek az égi Királyt ostromolni, hogy meddig kúsik még az égi igazságosságának érvény szerezni a földön, hogy itt is igazság, szeretet bűntől el tengerként mindent, mint ott, ahol a kristálytenger átlátszó, szeretettől ígő hajjai nyugosznak.

Ha Jézus Krisztus bizonyágtétele bennünk marad és azt szívünkben őrizzuk, akkor tudni fogjuk, hogy mielőtt a Bárány eljönne uralkodni a földön, előbb a bűn ragadja megához a világ kormányását s bizonyágtételünket elhaligattatni és örökre elcsúszítani fogja megpróbálni az antikrisztus. Nem fogunk megdöbbenni azon, hogy a gonczság erősebb ebben a világban, mint a jószág s a gyűlölet itélőszékén ül az irgalmasság fölött; ezt természetesen fogjuk találni, hogy éjjel sötétjében a Vőlegény megérkezik!

Ha magunkban őrizzuk a Jézus Krisztus bizonyágtételt, akkor nemcsak egykor fogunk győzedelmesként állani az égen, amikor Mihály arkangyal sántát és angyalait ottan alátaszítja, mert meglepetésként senki sem lesz győzedelmessé az égen; hanem már itt a földön győzedelmesként fogunk járni annak az igaznak hatalmától fogva, mellyel szemben a hazugságnak mindig el kell némulnia és meg kell hátrálnia és annak a bizonyágtételnek erejénél fogva, amely a beteg világ gyógyulását egyedül a szeretettől, a Bárány szeretettől várja és reméli. Ennek a reménységnek birtokában sem fegyver, sem megfélemlítés nem győzhetnek rajtunk! Ennek a bizonyágtételnek birtokában mint hidon megünk át a halálon, a mártirhalálon is és a halál keserűsége édes lesz.

A Jézus Krisztus bizonyágtételnek birtokában tudjuk, hogy a gyűlölet és hazugság hatalmaival soha a mi bizonyágtételünket és a nálunk levő isteni ígét összehangba nem hozhatjuk; hanem az Istenhez való hűséggel sántán gyűlöletét és üldözését örökre magunkra vontuk. Ezt tudjuk és ezen változtatni nem akarunk, hanem készek vagyunk Jézusért ugyanugy szenvedni, ahogy ő értünk szenvedett. Ha tehát sántán elindul megsemmisíteni azokat, akik a szerető és szelíd Bárány magvából valók a földön, elkerülhetetlen, hogy mi is gyűlöletnek és üldözésnek tárgyaivá ne legyünk. Nem alkuszunk meg; nem tömpitjük a szívünkben levő evangélium fényét; nem próbáljuk megérteni a gonczságot és hazugságot, hogy valamiképpen annak is létjogosultságot ismerjünk el az egyházban vagy akár a teremtetett világban. Nem leszünk árulók!

Ellenben tudjuk, hogy bizonyágtételünk által össze-
kötésbe jutunk Isten angyalainak tiszta és hatalmas seregével
és bennünk is ugyanaz a szent Szellem hat, s mint aki őket megtölti
és vezeti. Tudjuk, hogy a Jézus Krisztus bizonyágtétele által egy
táborba jutottunk Isten összes prófétáival, mert ez a bizonyágté-
tétel a prófétálás szelleme. Ez a bizonyágtétel kiemel bennünket
ebből a világból és általemel az örökkévalóságba, ahová maga a
Bárány is általment, hogy onnan a magasból előbb szent Szellemét
küldje elé Rája várakozó tanítványaiba, hogy ez a szent Szellem
őket jövőre feladataikra készítse. Csodálatos, megszámlolhatat-
lanul nagy és kiterjedt tábor tagjai vagyunk, mely hatalmánál és
erejénél fogva legyőzhetetlen, mert mögötte, benne és általa a
teremtő és mindent fenntartó Istennek a hatalma éli!

És végre ennek a bizonyágtételnek birtokában egy-
szer tanul leszünk annak a minden földi történeti változásnál
nagyobb fordulathoz, amikor világ átváltozik másvilággá s a föld
hat hétköznappal fel fogja váltani a szombat, 6000 éves győtrő
küzdelem idejét felváltja Krisztus 6000 éves békeországába. Akkor
azok, akik ebben a világban Isten igéjét és Krisztus bizonyágté-
télét hordozták kebelükben, egyszerre kívül az őket körülvevő
világban megvalósulni látják mindazt majd, ami korábban üldöz-
ött remény volt csupán. S akkor a korábbi szenvedés most
kíjjá és győzelemmé változik át; a kereszt fájdalomából a sze-
retet diadalánora lesz; az égtől szabadulást elakönyörgő koldu-
sok fejedelmekként járnak be a világot és szavukat mindenütt,
mint királyi királyi parancsot fogadják el a népek; akkor a sze-
lidség lesz a felfelé emelkedésre a legjobb ajánló levél, mert
az erőszakot utálni fogja és fűreveti az új világ; akkor ott,
ahol korábban elnyomottak sőhajai tették szomorúvá és átkossá
a levegőt, most az irgalom édesíti meg a levegőt, amelyet be-
szívni az új világ lakói; akkor teli szájjal fogják magukba
szívni az igazságosság csodálatos gyümölcseit azok, akik erre
az igazságosságra régebben sőszve és szomjazva várakoztak; ak-
kor mindenütt tisztaság és békeség fog uralkodni és senki sem
fertőz tisztátalan gondolattal vagy irigy és kapzsi háborítá-
sal; akkor vasvessző fog lesujtani a gyűlölet és hazugság min-
den kísérletére, hogy újra magához ragadja az uralkodást. Akkor
mint mindent magával ragadó ár fogja Krisztus bizonyágtétele
betölteni az egész világot; az a bizonyágtétel, hogy az emberi-
ség fájo sebeit meggyógyítani, tátongó szükségét betölteni
egyedül az a szeretet képes, amely egy gonosz és gyűlölködő
világban mert az irgalom mellett bizonyágot tenni. Akkor min-
denki szépeknek fogja mondani a bizonyágtételevőknek lábait, akik
a szeretet örömhírével járnak be a gyógyulni akaró világot!

A szív.

A régiek a szív szót más értelemben használták,
mint a maiak. A testi szív példázata a lelki szívnek; de míg a
mai szentimentális szóhasználat szív alatt a gyöngéd vonzalmak-
nak forrását érti, addig a régiek a lelki élet központját pillan-
tották meg benne, mintahogy a testi szív a testi élet központja
annak következtében, hogy az életet fenntartó vér innen árad
szét a szervezetbe és ide árad vissza s ha egyszer ez az áradás
megszűnik és a szív megáll, akkor a szív munkájával együtt az
élet is megáll. Ahogy a szívizomzat az életet tartja fenn, úgy

a lelki szív a lelki életet; a lelki szív szívja magába az értelem
meglátásait és tolja szét a lélekbe a törekvéseket. Ahogy a szív-
izom szünet nélkül dolgozik; úgy dolgozik folyton a szív is: be-
fogad hatásokat és kiad utasításokat.

A lelki szív magába szívó, felvevő tevékenységét az
értelem utján végzi. Értetni annyi, mint a dolgok összefüggését
meglátni; azért a görög tud szó ugyanabból a gyökérből száma-
zik, mint a lát szó. Az értelem nem marad meg annál, amit az ér-
zékszervek mutatnak, hanem következtet az észleltekből. Ez a kö-
vetkeztetés azonban nem csupán az értelem munkája. Ez a követke-
ztető munka a cselekményteljesen hiányozni látszik; csak igen
nehézsen indul meg és fokról fokra lélekszik. Közben a követke-
ztető munka közben jut a gyermek tudatára, kezdi magát a környe-
zettel megkülönböztetni és veszi észre, hogy ő van. Meg kell
különböztetnünk az értelemnek tudatlanul végzett és tudatosan
végzett munkáját. Az emlékezetben nemcsak érzés anyag ismeret
van elhelyesve, hanem ez az ismeretanyag rendezve, keresztül-
kessul haladó szálakkal összekötve úgy áll rendelkezésre, hogy
az észbe jutás, vagyis tudatba emelkedés azoknak az itéleteknek
megfelelően történik, melyekkel az értelem az ismeretanyagot
először felhasznalta. Mennyi több itéletet alkotott egy tárgyról
az értelem, annál több eshetőség van arra, hogy egyes ismeret-
részek gyorsan a tudatba emelkedjenek s mennyi helyesebb itéle-
teket hozott elő észrevételkor az értelem, annál helyesebb
kapcsolatban emelkednek a tudatba a tárgyak. Az emlékezet tehát
nemcsak a benyomásokat őriz meg, hanem azokat az első követke-
ztéseket is, melyeket az értelem első tudatos megfigyelésnél
tett s a visszaidézésnél már tudatlanul azon az uton halad
végig, melyen először tudatosan haladt végig. Következik ebből,
hogy az értelemnek van tudatos és tudattalan munkája; de a tu-
dattalan munka a tudatos munka megismétlése. Ugyanilyen módon
kell megkülönböztetnünk a test tudatos tevékenységeit a tudat-
talanaktól. A járást először tudatosan végesszük és állandóan
botlunk; később, ha megtanultuk, tudattalanul végesszük és többé
nem botlunk, kivéve ha valamilyen megbetegedés következtében a
megtanulás eredményeit el nem vesszítjük. Vannak olyan testi
működések is, melyek soha tudatosak nem válnak, melyeket az
autonom idegrendszer vezet, de kezdettől fogva tudattalanul.
Ilyen a belső szervek munkája. Az értelem munkájánál is megvan
ez a hármasság. Magunkkal hozzuk az értelem ajándékát; azt a
képeséget, hogy lassunk, következtessünk, emlékeztetbe elrak-
tározzuk s onnan újra előidézzük s a megszerzett ismeretanyagot
nemcsak szaporítsuk, hanem logikus rendben magunkban hordozzuk
és pedig sokkal nagyobb anyagot hordozunk magunkban, mint amennyit
tudatunkban tudunk tartani. Világos ebből a következtetés: az
emberi megismerést két tényező végzi. Az egyik tényező tudatun-
kon kívül működik és kiszolgálja a magában korlátozott és igen
szűk tőrre szorított tudatos lelki munkát. Mégis ez a hatalmas
és gazdagon berendezett kiszolgáló tevékenység mindenütt csak
követi a nálánál jóval kisebb területen mozgó tudatos tevékeny-
séget; csak annyit és csak úgy őriz meg, amennyit s ahogy a
tudat megismerés útján befogadott. Az értelem tehát ablak,
melyen át a tudat kint a világba; fény, mellyel a környezetet
a maga számára abban a mértékben megvilágítja, amily mértékben
az értelmet használni képes; de aki lát s aki a megértés mér-
tékét magában kifejleszti; az a központi valóság nem az értelem
maga, hanem az értelem használója, tulajdonosa: az én. Az érte-
lem csodálatos ajándéka ezért az énért van: a tökéletesebb

szolgálja a tökéletlenebbet.

Ezt az ént az a lélektani felfogás, mely a lelket külső behatások átjárói házának, gépezetnek nézi, elalkasztja vagy legalább is háttérbe nyomja, életteleníti. Pedig ez az én a lélek központja akiért minden történik ott. Ez az én olyan a lélekben, mint a legfőbb bíró, kinek ítéletei előtt a nálánál tökéletesebb lelki szervezet, az értelem, emlékezés csodálatos be rendezése meghajlik. Ezt az ént a régi világ szemléltői külön lelki szervként említették és szívnek nevezték.

Amde ennek a lélekközpontra, az énnak, vagy a régiak nyelvén a szívnek nemcsak befogadó működései vannak, hanem visszahatásai is. Minden, amit maga körül észlel, ró valamilyen hatást tesz és ez a hatás vagy kellemes vagy kellemetlen vagy örömet okoz vagy bán. Az örömnak is, a bának is számtalan alakja van. Van biztonságérzet, nyugalom, életöröm, mely a fiataloknál bizonyos vicélődésben mutatkozik, a belső egyensúlyt azonban nem zavarja; Van boldogságérzet, mely a lélek mélyedéibe leírni látszik. Van bizonytalanság, szorongás, levertség, mely boldogtalanság. És az érdekes, hogy az emlékezet a benyomásokat azokkal a hangulati vagy érzelmi hatásokkal együtt rakározza el, melyekkel a benyomásokat először fogadtuk, úgyhogy az élmények visszaidézésénél a boldogtalanságot vagy boldogságot is újra érzni tudjuk. A hangulatokkal együtt bizonyos háttérhatások ébrednek a lélekben, melyek akaratokban nyilvánulnak. Ugy a hangulatok, mint az akaratok a tudaton kívül keletkeznek s a tudatban csak jelentkeznek, akaratok azonban már értelmi benyomások. A sokszor egymással szembenálló és versengő különböző akaratok között az én vagy szív csak dönt. De a szív döntései éppen egy elraktároztatnak, mint az ítéletek s mintahogy az emlékezés a már egyszer vagy többször végzett ítéletek nyomán halad; úgy a döntések is a korábbi döntések nyomán haladnak, úgyhogy a későbbi döntések mindig inkább gépiesen indulnak a korábbi döntések útján. Elérkezhetik a lélek oly fokhoz, melyen már nemrégivel, hanem megszokás szerűleg követi a régebbi döntések útját, még ha igen erős akaratok emelkednek is fel az új döntések ellen. A döntések kitaposott útját, mely a lélekbe mély keréknyomként vágódik be, jellemnek nevezzük. A jellem a törekvéséletben körülbelül azt a helyet foglalja el, mint az értelmi életben az emlékezet. A jellem kialakult törekvések gyűjtőhelye. Emlékezet és jellem között oly szoros kapcsolat, oly erős összekötő hálózat vannak, hogy minden értelmi benyomásra azonnal bizonyos jellemmozdulat, bizonyos törekvés ébred s a jellem oly erős hatalom a lélekben, hogy akkor is győz az új döntő akaratson, ha az a győzelem a léleknek fájdalmat, gyötrelmet okoz. Sőt az értelem sem képes ebben az esetben az ítélő szívnek elfogulatlan ajánlatokat tenni, tehát világitani, hanem az értelem a szívvel együtt a jellem rabja lesz s az ember úgy lát, ahogy jelleme parancsolja. A szív ez esetben vak lesz, elsötétül. Mivel azonban ez az elsötétülés korábbi döntéseknek következménye, a szív a saját vakágáért még akkor is felelős, ha már az elsötétülést előidéző ok nincs tudatában, nem emlékezik rá. Így lehetséges, hogy a szív cselekvésének valódi indító okait nem látja; ellenben az elfogulatlan szemléltő felismeri őket.

Ugy tűnik fel, mintha a jellem átok volna a szív munkáján; pedig ez tévedés. Mert ha a hibás döntést is megőrzi a jellem és ezzel átokkal terheli meg a szívet: ennek az átoknak a szív a felidézője és nem a jellem. A szívre elviselhetetlen

feladat hárulna, ha minden külső benyomással szemben azonnal és mindig új döntést kellene hoznia. A jellem képessége lehetővé teszi, hogy a szív egyszermindenkorra, vagy legalább is hosszú időre hozza meg döntéseit s új döntéseket csak az esetek új természetű hívjon ki. A jellem tehát olyan, mint a gépen a lendítő kerék: az egyenletes lelki működést biztosítja. Nem arra való, hogy megkötözze az embert, hanem arra, hogy új természetű döntések számára szabad maradjon s ne kelljen állandóan mindig mindent előlről kezdenie. A véges ember számára ez az egyetlen lehetőség, hogy feladatának megfeleljen s mindig tovább tudjon haladni. Ha nincs emlékezet, nincs tudományos haladás; ha nincs jellem, nincs erkölcsi kifejlődés. A jellemképződés tehát az emberi felelősség alapja. Nemcsak azért vagyok felelős, amit a jelen pillanatban határozok; hanem felelős vagyok mind azért, amit valaha határoztam. Semmi nem kerül emlékezetembe, amit nem a szív én ítéletével fogadtam be oda és semmi sem kerül jellemembe, amit nem a szív ~~írástól~~ ~~írástól~~ ~~írástól~~ döntése írt be oda. Ahogy az emberi test felépül, úgy épül fel az emberi lélek is; de míg az emberi test tudatosan kívül épül és egy hályakkal ~~ve~~ nem növebbíthetom természetét, addig a lélek ~~spál~~ ~~spál~~ az éntől függ; amit a szív épít, abból lesz a lélek tartalma s ezért a tartalomért egyszer ítéletre kell állania. És az ítélet azonban állandóan jelentkezik az emberben s ennek az állandóan jelentkező ítéletnek neve: lelki ismeret. Mikor az értelem már régen vak és a jellemmel szemben a szív régen tehetetlen: egyszerre elemi erővel támadhat fel a lelkiismeret szava s az embert szorongató hangulat keltséssel arra akarja kényszeríteni, hogy jellemével és elvakult értelmének követelésével szemben új irányban döntson.

Az a régi lélektani tétel tehát, hogy a lélek születéskor beírta fehér lap /tabula rasa/ és csak később a külső benyomások írják tele, oda módosítandó, hogy:

- 1./ a lélek az értelemben és a jellemalkotó képességében oly ajándékokat hoz magával, melyek magukban még nem irnak semmit sem a tudat fehér lapjára s így a lélek megszületésekor csakugyan tudattalan, de nem éntelen;
- 2./ a tudatot a külső behatások hívják ki s ébrednek lassan fel vagyis az én azonnal észleli önmagára, hogy szembe kerül a külvilággal; az ént azonban a külvilág nem teremti, hanem mint egy alvót felébreszti a mennél elevenebb működésre készteti, annál inkább saját különvalóságának tudatára kelti;
- 3./ a lélek fehér lapjára azonban nem az kerül, amit a külvilág abba besugároz, hanem amit a külvilág besugározott hatásai közül a tudatos én befogad; az emlékezetbe csak az jut, amit az én valaha észlelt s amifelől valami ítéletet hozott s a jellemben az kerül, amit az én valaha határozott; tudaton kívül semmire sem kerül a lélekbe; az u.n. tudatalatti /Unterbewusstsein/ tehát nem más, mint az emlékezetbe vagy a jellemben elraktározott korábbi ítéletek és döntések összessége; sem ítéleteket, sem döntéseket örökölni nem lehet. Ami tehát a lélek tiszta lapjára íródik, az a tudat szűk csatornáján keresztül kerül oda be. Nincsenek öseinktől örökölt olyan képzeleteink, melyek tudat alatt öröklődtek volna át és tudatunk alatt íródtak volna be lelkünkbe; csak olyan öseinktől örökölt képzeleteink vannak, melyeket szájhagyománnyal vagy írásban közölték velünk öseink és tudatunkon keresztül jutottak be lelkünk tiszta lapjára. De felelőségünk sincs, amelyet öseinktől örököltünk volna, úgyhogy csak azért vádol az egészséges lelkiismeret, amit tudatosan magunk

döntöttünk s így vittünk jellemünknek addig tiszta lapjára.

Mi hát az eredendő bűn, amelyről a teológusok értekeznek s amelynek súlyos hatásáról laikusok is panaszkodnak? a Biblia nem beszél ugyan eredendő bűnről; beszél azonban a tagjainkban husunkban uralkodó bűnről; ezt azonban úgy állítja szembe saját akaratunkkal, hogy nyilvánvalóvá teszi, hogy ezért a tagjainkban uralkodó bűnért mi csak akkor vagyunk felelősek, amikor ez az eredendő bűnnek nevezett bűns hajlandóság bennünk tudatosá lesz; de ez a tudatosá lett bűns hajlandóság sem öbresati fel bennünk a felelőség tudatát, vagyis nem kelti fel a lelkiismeret vádját, ha ezt a bűns hajlandóságot bevalljuk s ezzel vele a közösséget megtagadjuk. A lélek önvádjainak tehát nem az átörökölt és tudat alatt leppangó képzetek az okai, hanem a tudatunkban megszólaló erkölcsi törvény s az annak nyomán keletkező szorongó érzés, melyet lelkiismeretvádának szoktunk nevezni. Az u.n. pszichoanalitikus kezelések megpróbálják a lelket, mikor elhitetik vele, hogy tudatalatti képzetek miatt öbrednek szorongó érzései s a szabadulás abban áll, hogy a tudatalatti képzeteket napvilágra hozza, vagyis terafszeteseknek ismeri fel. Az igazság az, hogy a szorongatott embert elfelejtett bűnök vagy olyan bűnök szorongatják, melyeket a beteg nem akar felismerni, de amelyek jellemébe vannak írva, mert korábbi halványbűnök, vétkezők e bűnöket a jellem alkotórészeivé tették s jellemünk miatt szorongat lelkiismeretünk, hogy jellemünk ellen fellépve, intenzív tájékozódjunk. A gyógyulás abban áll, hogy az ember a lelkiismeret szavát fogadja el terafszetesnek is a bűnt terafszetesellenségnek, tehát éppen fordítva, mintahogy a freudizmus tanítja. A megtérés görög neve: metanoia. Az a szó a nousnek, az értelemnek kicserélését jelenti. A metanoiában, megtérésben résztvevő ember új értelmet kap, mert a régi vaknak, sötétnek, megromlottnak ismeri fel. Az új értelem az emlékezet egész tartalmát újra rendezi; a dolgok összefüggését más rendben mutatja fel. Az új értelem fellépése a régi jellem ellen a s szívet is belevonja a lázadásba, mely új döntésekkel a régi jellemet megszemélteti; a kitaposott utak helyébe új utakat ír a lélekbe. Az értelemnek és a jellemnek ez a megújulása azonban nem megy egyszerre. Új honfoglalásról van itt szó s a lélek ellenségeinek átengedett területeket újra s minden talpalatnyi helyében kell folytatnia a megtérő léleknek. A szívnek a saját lélek területén végzett e honfoglaló harcát, mely a földi élet végéig tart, nevezi a Szentírás megszentelődésnek. Minden újabb felismerésnél új megtérés következik, helyesebben az első megindító megtérést meg kell ismételni. S ily értelemben van igazsá Luthernek, hogy a megtérés egész életünkön át tart.